

KOROŠKI fužinar

RAZGLEDI RAVENSKIH ŽELEZARJEV

Leto XXVIII

Ravne na Koroškem, 25. aprila 1978

Št. 2

V POČASTITEV
KONGRESOV
ZVEZE
KOMUNISTOV
IN
S ČESTITKAMI
ZA 27. APRIL IN
1. MAJ

SKUPNA ŠTEVILKA KOROŠKEGA FUŽINARJA IN VESTNIKA KOROŠKIH PARTIZANOV

Naše iskrene
čestitke,
dragi naš
tovariš TITO

Čitacima
travničke štamparje
jugoslavije.
M. Ž. 1978

2. XI - 1978

Inž. Pavle Žaucer-Matjaž

Majniška praznovanja in voščila

V letu 1978 se bodo zvrstili kongresi družbenopolitičnih organizacij ter volitve delegacij temeljnih organizacij združenega dela ter v krajevnih skupnostih, za skupščine družbenopolitičnih skupnosti ter za skupščine samoupravnih interesnih skupnosti. Delovni ljudje Jugoslavije izražamo svojo temeljno, demokratično in ustavno pravico, da ocenjujemo prehojeno pot, uspehe in neuspehe in da se oborožujemo in usposabljammo za nove naloge, da izgrajujemo naš delegatski samoupravni sistem, da se borimo za nove dosežke na poti v socializem. Vodilo teh naših manifestacij volje in hotenja je zgoščeno in jedrnato oblikovano v uvodnih mislih k poročilu CK ZKS o delovanju ZKS med VII. in VIII. kongresom ZKS: »Lani, v 85. letu njegovega življenja, je minilo 40 let, odkar je na čelo ZKJ stopil tovariš Tito. Titove jubileje smo doživljali kot počastitev velike zgodovinske osebnosti našega časa, ki je odločilno okrepila revolucionarno moč in organizacijsko usposobljenost naše partije in delavskega razreda na vseh zgodovinskih razpotjih jugoslovanskih narodov in narodnosti. S Titom smo izbojevali zmago v NOB, z njim smo vstopili v novo obdobje zgodovine: uvedli smo delavsko samoupravljanje in se odločili za politiko neuvrščenosti kot edino alternativo, ki zagotavlja mir in socializem ter proti blokovski delitvi sveta in sleherni hegemoniji. Titovo in našo pot pri premagovanju protislovij sodobnega sveta in socialistične graditve vodi globoko razumevanje vsega, kar novega in človeškega prinaša čas in njegov izziv in kar je nujno povzeti v revolucionarno akcijo delavskih in ljudskih množic.«

V tem duhu in razpoloženju bomo preživljali letošnje majniške praznike, jubileje, obletnice, spominske in druge praznične dneve. Mesec maj doživljamo kot mesec pomladi, zelenja, brstenja in cvetja; kot mesec življenjske radosti in ljubezni, kot mesec sreče, veselja in optimizma, ko zremo z jasnim in vedrim pogledom v lepšo bodočnost.

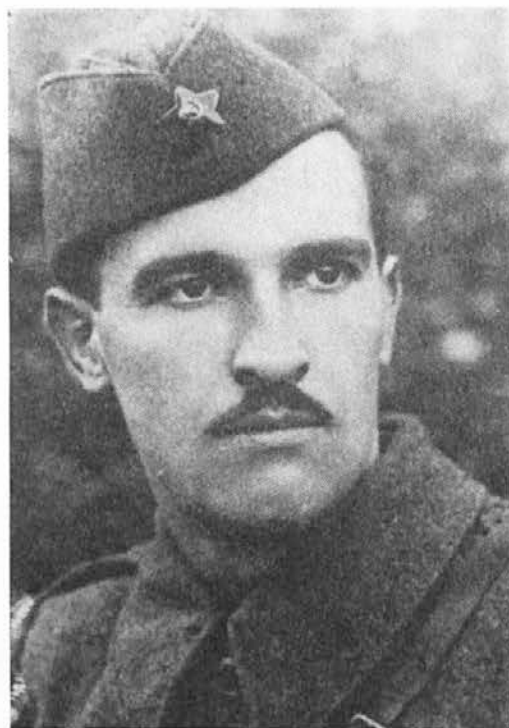
27. aprila je obletnica ustanovitve Osvobodilne fronte, 1. maj ima kot svečan mednarodni praznik delavskega razreda in delovnih ljudi po vsem svetu že skoraj 100-letno tradicijo, z 9. oziroma 15. majem beležimo spomin na osvoboditev, na zmago nad fašizmom, spomin na konec krute vojne; 25. maj, Titov rojstni dan, simbolizira praznik naše jugoslovanske pomladi, je praznovanje naše mladine, našega mladega rodu in nas vseh v spominu na našo mladost.

Za Koroško se letos zvrsti še nekaj pomembnih partizanskih obletnic. Pred 35. leti je bil ustanovljen prvi koroški bataljon, ki je v noči od 3. na 4. april 1943 napadel Mežico.

29. aprila 1943. leta so partizani napadli Bistrico v Rožu, uničili so tovarno akumulatorjev, električno centralo in veliko žago, ki je rezala les za nemško vojsko.

12. maja 1943 je bila pod Belo pečjo prva konferenca političnih aktivistov s te-

rena in iz vojske na Koroškem. Pomen tega »malega kongresa« koroških političnih delavcev za nadaljnji razvoj NOV in antifašističnega boja na Koroškem je izjemen. Posebna značilnost te konference je v tem, da je potekala z mislijo na Tita, na njegovo zgodovinsko vlogo in vodstvo. S konference smo mu verjetno prvi in edini v tem času poslali s skrajne severozahodne meje, s partizanskih položajev na Koroškem, tople in pristržne pozdrave, ko smo mu med drugim v pismu zapisali: »Preprosto koroško ljudstvo, te, tovariš Tito, še s tem več-

Inž. Pavle Žaucer, sekretar okrožnega komiteja KPS za Koroško (od februarja 1944 sekretar oblastnega komiteja KPS za slovensko Koroško)

jim veseljem pozdravlja, ker smo čuli, da si preprost delavec, preprost mož iz ljudstva, ki pa imaš tisto, česar niso imeli jugoslovanski generali, čiste ljubezni do ljudstva in narodov Jugoslavije in krepko voljo boriti se za svobodo, pa naj bo sovražnik še tako močan.«

V letu 1943 se vrstijo še mnogi pomembni dogodki, borbe in sestanki, ki so sledili pomladi koroškega partizanstva in ki so del mogočnega razmaha antifašističnega boja koroških Slovencev. Omenil bi le še okrožno konferenco političnih delavcev nad Kotljami jeseni tega leta, ki so ji prisostvovali tudi aktivisti iz spodnjega dela Mislinjske doline. Glavna naloga in sklep te konference je bil, da naj se organizira okrožni odbor OF za mežiško okrožje. Zadnjo, sončno oktobrsko nedeljo 1943 pa je bil znameniti hotuljski tabor.

Za najpomembnejši dogodek v letu 1943 beležimo ustanovitev enotnega političnega vodstva narodnoosvobodilnega boja na Koroškem — ustanovitev PK KPS za Koroško 16. oktobra 1943 in postavitev štaba zahodnokoroškega odreda. V zimi 1944 je

bilo določeno enotno vojaško vodstvo Koroško, aprila 1944 pa je bila ustanovljena koroška grupa odredov (KGO), najvišja vojaška formacija NOV in POJ na ozemlju takratnega rajha.

Ob naštevanju obletnic pomembnih dogodkov koroškega partizanstva pa ne moremo in ne smemo mimo dveh tragičnih in žalostnih spominov za koroške Slovence. 14. in 15. aprila 1942 so Nemci izselili 178 slovenskih družin s celotnega ozemlja južne Koroške, 29. aprila 1943 pa so triidnevni obravnavi zločinskega »Volksgerichtshofa« v Celovcu proti 37 obtožencem in Železne Kaple, Bele in Sel ter Obirskih ga na Dunaju obglavili 13 koroških Slovencev, ki so bili obsojeni na smrt. To sta dva grozljiva dogodka v vrsti zločinskih načrtov nacistov, da bi iztrebili in izkoreninili koroške Slovence. Vojni zločinci, Maibach — Kaibitch in njegovi pomočniki, od katerih še mnogi tudi danes strahujejo koroške Slovence, so bili izvajalci teh genocidnih zločinov.

Glede na pomembne obletnice iz zgodovine koroškega partizanstva je odbor koroških partizanov v Ljubljani sprožil lansiljski spomlad pobudo, da te obletnice primerne obeležimo. V vrsti predlogov je bila tudi izdaja skupne številke Koroškega fužinarja in Vestnika koroških partizanov, v kateri bi objavili vrsto člankov, prispevkov, spominov in beležk nekdanjih borcev in aktivistov koroškega partizanstva, pretežno iz Mežiške doline. Naši borci in ustvarjalci sodelavci izpod Pece in Uršlje gore, Šentaneli in Strojne upravičeno pričakujejo, da bo izpričan vsaj del njihovega prispevka iz časov NOB. O Mežiški dolini, njenih ljudeh, njihovem boju in ustvarjalnosti je sorazmerno že dosti napisanega. 35. obletnica pomembnih dogodkov iz nedavne preteklosti pa naj bo pobuda, da manjkajoče dopolnimo in zberemo še obilico dragocenih pričevanj z opisi partizanskih bojev, akcij, posvetovanj in sestankov, s spomini in zapisi iz zaporov, taborišč in iz pregledov. Objaviti bo treba spiske borcev enot, štabov in političnih forumov, spiske padlih partizanov ter žrtev fašističnega nasilja, o njih bomo na ta način dopolnjevali. Tak prazgodovinsko gradivo bo treba analitično ovrednotiti pri pisanju zgodovine koroškega partizanstva. Za Mežiško dolino pa so izbrali najboljše prispevke in jih ob primerni obletnici ali dogodku objavili kot »Zbornik NOB v Mežiški dolini«. Ta zbornik naj bi bil v besedi in sliki partizanskih izpovedi krajev, domačij in krajanov Meži, od Pece in Uršlje gore, preko Brd do Tolstega vrha in do Strojne in Šentaneli. Uresničitev prvega dela te pobude ta majniška, skupna številka Fužinarja Vestnika, ki prinaša dokaj bogato gradivo iz NOB v Mežiški dolini. Ta številka naj prišla v roke vsakemu borcu in aktivistu, ki se je boril na teh tleh in naj bi našel pot v vsako domačijo — ne le v Mežiški dolini, ampak tudi preko današnje meje naše zveste partizanske domačije pod Obirjem, Macnom, Žingarico, na Gure in na Svinško planino.

Ta naš skromni uspeh naj bo vsem v spodbudo in zavezo, da bomo s tem delom nadaljevali, da bomo zapisali vse pomembnejše dogodke, da se bomo oddolžili spominu padlih borcev in žrtvam nacističnega terorja in da bomo ohranili mladim in zanamcem zgodovinski delež, ki je temelj naše sedanjosti in lepše prihodnosti.

Partizani smo znali lepo živeti; veselili smo se življenja in smo ga zdravo uživali; vsak trenutek, vsaka ura nam je bila dragocena, nikdar se nismo dolgočasili, nikdar nam ni bilo življenje odveč. Kolikor večja je bila nevarnost in stiska, toliko bolj smo življenje cenili in ljubili, toliko bolj polno smo življenje živeli. Ko se ob majniških praznikih spominjamo lepih partizanskih

Olga Kastelic — Marjetka

dni na Koroškem, ko je bila naša borba tako usodno povezana z borbo vseh jugoslovanskih narodov, želimo s srcem, umom in najlepšimi željami, da bi bilo danes, jutri vsem lepo, vsem delovnim ljudem v naši srečni in lepi domovini Jugoslaviji, pa našim v zamejstvu in v zdomstvu. Kakšna izjemna sreča je v tem, da lahko po 35 letih obnovimo naše plamteče pozdrave izpod Bele peči in da ti, dragi naš tovariš Tito, iz Mežiške doline iskreno in z vsem srcem čestitamo k tvojemu 86. rojstnemu dnevu. Vse dobro in lepo velja vsem onim, katerih srčni utrip bije za našo edinstveno domovino na čelu z našim predsednikom in voditeljem Titom.

SREČNO!

Ob 35-letnici napada na Mežico

Preden smo poleti 1942 partizani 2. grupe odredov NOV in PO Slovenije — in sicer borci I. Štajerskega bataljona preko Mozirskih planin in Smrekovca, borci Kranjčevega bataljona pa preko Gorenjske in čez Karavanke — prišli na Koroško, smo jo večji del poznali le iz pravljic.

Ob večerih smo imeli vojaške vaje na okoliških grebenih, pod nami pa je z mesečino obsijan ležal ta prelepi kos naše ukradene domovine. Iz mladih grl je zadonel čudovito ubrana pesem. »Nmau čez izaro« — in z njo obluba. Najlepše je pel Ferdo Zajc-Servac iz Šmartna ob Paki. Usoda je hotela, da je ravno on z Bricem-Aramom 20. avgusta 1942 prvi padel na Koroškem, v Črni.

Bataljona sta se morala kmalu zaradi novih nalog vrniti vsak na svoje operativno področje — proti Dobrovljam in na Pohorje. Tu sva ostala le dva izgubljena partizana: Milan Trtnik-Milanček iz Kranjčevega bataljona, ki se je izgubil 25. avgusta 1942 v bitki pri Robežu, in jaz, iz Revirske čete I. Štajerskega bataljona, izgubljena v boju obeh bataljonov 5. septembra z Nemci na Travniku. Na žalost nisva vedela drug za drugega, vsak po svoje pa sva se kar najbolje povezala z domačini na Lutranskem vrhu ter v Bistri in Koprivni. Milan je dobil svoj drugi dom pri Stanetu, jaz pa pri Hedu.

V začetku novembra smo se srečno sličili s Pavletom Žaucerjem-Matjažem, prekaljenim partijskim delavcem, ki je do tedaj kot partizan že prepotoval Srbijo, Bosno, prišel z zaščito Vrhovnega štaba v Slovenijo na Dolenjsko in od tam preko PK za Štajersko kot prvi okrožni sekretar na Koroško. Z njim sta bila Ela Letonja-Atena in Marjan Čater-Petja. Že sredi novembra pa smo se pri Plazniku v Bistri združili s skupino 11 partizanov, ki so prostovoljno prišli na Koroško iz I. bataljona Savinjskega odreda.

To so bili: Lojz Eberl-Muri (umrl po vojni, 1973), Mirko Herman-Ciril, Ivan Juvan-Gorki (padel 1944), po vsej Koroški znani n. h. Tone Okrogar-Nestl (umrl po vojni), Jože Polc-Don (padel 16. nov. 1942 pri Hedu), Slavko Pintar-Robin (padel

1944) in Ivan Uranič-Drago, vseh sedem iz Zagorja; Rudolf Hohkraut-Dolf, Milan Mrzel-Mile (junaško padel junija 1943 na Jamnici) in Lojz Vrezk (padel poleti 1943 na Podvolovlju) vsi trije iz Trbovelj ter Stane Mavrič iz Ljubljane. Prinesli so s seboj zbrojevko, ki jo je nosil Nestl, in šarča, ki ga je nosil Robin, tedanji najboljši mitraljezec na Štajerskem. Vsi so bili dobro oboroženi, preizkušeni borci in odlični tovariši. To je bilo jedro I. koroške čete.

Z mnogo volje in navdušenja smo šli na delo. Kaj kmalu smo našli stik z zavednimi domačini — z drvarji v gozdovih, nato z okoliškimi bajtarji in kmeti. Prek njih smo prodrli v doline: v Črno, Žerjav, Heleno, Mežico, Prevalje, Ravne (tedanji Guštanj) — pa čez avstrijsko-jugoslovansko mejo v Remšenik, Obirsko, Lobnik, Lepeno, Železno Kaplo in tudi v Podjun. Povsod so se koroški Slovenci z vsem srcem oklenili osvobodilne misli, pa tudi nekateri pošteno čuteči Avstrijci, sovražniki nacizma.

Znana je revolucionarna tradicija Mežiške doline, ki je bila eno od žarišč, iz katerega se je prenašal boj na vso Koroško (drugo žarišče je bila na zahodu Gorenjska). Že pred našim prihodom je komunistična partija organizirala tod in onstran meje narodnoosvobodilni boj. Vendar pa se zaradi nacističnega pritiska, ki je bil tukaj posebej močan, onstran meje pa so bili povrh Slovenci podvrženi še neštetim raznarodovalnim preizkušnjam, ki so jih prestajali stoletja, od plebiscita pa še posebej — ta boj do tedaj ni mogel prav razviti.

Tudi ne smemo pozabiti, da je bila Mežiška dolina za razliko od ostalih dveh, leta 1941 od Nemcev podjarmljenih slovenskih pokrajin, Gorenjske in Štajerske, ki sta bili nemškemu Tretjemu Rajhu priključeni, od spomladi 1942 vanj vključena kot njegov neločljivi del — in zato še toliko bolj nadzorovana.

Prišli smo torej semkaj, naj rečem z Župančičem: »s Korotanom v srcu«. Ljudje pa, ko da so nas čakali že leta in leta. Zaobljubili smo se Koroški — partizani in tukajšnji ljudje. Saj bi se brez takšne-

NEPOZABNI VTISI

Po daljših pripravih in široki razpravi o predlogih kongresnih dokumentov v organizacijah in vodstvih ZK se je v Ljubljani, odeti v cvetje in zastave, začel 8. kongres Zveze komunistov Slovenije.

Gospodarsko razstavišče je za tri dni sprejelo 764 delegatov in nad 300 gostov, na kongres pa so prišle tudi delegacije CK ZKJ, centralnih in pokrajinskih komitejev bratskih republik in pokrajin, zamejskih Slovencev in pokrajinskih komitejev komunističnih partij iz Poljske, Avstrije, Italije in Madžarske.

Naš delegat na tem kongresu tovarš Rudi Lepej nam je o vtisih s kongresa slovenskih komunistov povedal naslednje:

»Nepozaben dogodek in spomin bo za mene osebna udeležba na najvišjem partijskem organu v Sloveniji. Ljubljana, mesto heroj je vse dni živela s kongresom, vsak delček mesta je bil olepšan, okrašen z zastavami in parolami v čast VIII. kongresu ZKS, v čast in pozdrav vsem delegatom in gostom, vsem komunistom in delovnim ljudem Slovenije.

Vrhunec dogajanja in pričakovanja je bila otvoritev in pozdrav kongresu predsednika CK ZKS Franca Popita. Z njegovimi besedami se je začel delovni dan komunistov na kongresu, v uvodnem referatu je nakazal pomen in vlogo ZK, pregled dela med obema kongresoma, dosežene uspehe in tudi kritične misli tistim področjem, na katerih najbolj zaostajamo.

Lahko rečem, da je bilo delo kongresa zelo plodno in ustvarjalno, predvsem s poudarkom akcije na vseh družbenoekonomskih in političnih področjih, na katerih gradimo naš sistem in naš boljši jutri, trasiran na revolucionarni poti komunistične partije Slovenije na Čebinah od časov boja delavskega razreda v NOB.

Prav zato je pomen kongresa toliko večji, saj so jasno in konkretno opredeljene usmeritve in izhodišča VIII. kongresa ZKS za nadaljnje delo komunistov.«

Slavnost ob 35. obletnici napada na Mežico

ga edinstvenega zaledja — tod izdajstva res skorajda ni bilo — nikakor ne mogli v tako kratkem času, od jeseni 1942 do pomladi 1943 tako dobro organizirati.

Padale so žrtve: 16. novembra sta pri Hedu v Koprivni padla Jože Polc-Don in Marjan Čater-Petja. Nacisti so grozili, selili, ubijali. Teror je bil vse hujši, toda tudi upor. Domačini so zdaj vedeli, da smo tu partizani in mi smo vedeli, da imamo zveste ljudi. Vsi smo bili politični aktivisti, vsi smo bili vojaki.

Ob vsaki naši akciji: ob napadu I. Koroške čete 17. decembra 1942 na Solčavo, ob akciji 11. marca 1943 v Miklavčevem pri Velikovcu, 26. marca ob razbitju nemške kolone orožnikov pri Šumelu v Koprivni — posebej pa, ko je na novo ustanovljen I. Koroški bataljon organizirano in uspešno napadel Mežico — se je vse Koroške polastil zanos, ki ni usahnil vse do konca vojne. Nekoč pravljicne koroške gorske doline, tu in onstran meje, so postale odlično organizirano partizansko področje. To je bilo eno od tistih žarišč, ki so ostro, počasi, toda vztrajno načenjale orjaški nacistični nad-stroj ter ga tudi složno spravila na kolena.

Tedaj so bili v partizanih poleg Korošcev iz Lobjnika, preizkušenega borca za pravice koroških Slovencev — Karla Prusnika-Gašperja in zelenega kadrova Matevža Šorlija-Jozija, ki sta se nam pridružila že konec novembra 1942, še drugi Korošci: od 12. januarja 1943 Franc Pečnik Miha, od 7. februarja Gregor Burjak-Jurij, oba iz Tople; od 16. februarja brata Andrej-Rigo (padel 1944) in Jože-Gogo, Štajnerjeva ter Bogomir Vastl-Božo iz Kotelj; od 20. februarja Franc Golob-Luka iz Koprivne; od 21. februarja Alojz Prek-Aljoša (padel poleti 1943 na Podvoljku) iz Luč; od 22. februarja Lovro Prek-Fric in Ivan Podbrežnik-Nejče iz Solčave ter Janko Kladnik-Jurij iz Luč;

od 23. februarja največja skupina: Lambert Kotnik-Frank, Karl Polenik-Don (umrl po vojni za posledicami ran iz Mežice), Ivan Magrič-Čapajev (padel 7. nov. 1943 v Javorju), Jože Kavčič-Kater (padel 1944), Anton-Zvone in Ivan-Pio Hudopisk ter Srečko Rojs-Niko, vsi iz Kotelj; Peter Tomazin-Skala in Aleks Osojnik-Štefan iz Mežice, Franc Brodnik-Srečko iz Solčave, Jože Golob-Grega, Martin Golob-Vinko, Ivan Kumar-Maks, Ferdinand Štibler-Ivan, Johan Jelen-Štefan, Mihael Korošec-Benjamin, Mirko Jeraj-Jože, Andrej Mokina-Jaki — vsi iz okolice Črne; od 3. marca Ludvik Gantner-Rajko; od 15. marca Ivan Pandev-Metod (junaško padel avgusta 1944 v Bistri) ter od 26. marca Ludvik Cifer-Zdravko.

Ko se nam je 27. marca s 14 borci iz Kamniškega bataljona pridružil še Franc Pasterk-Lenart, Korošec iz Lobjnika nad Železno Kaplo, nas je bilo že okrog 60, tako da je tedanji komandant IV. operativne cone, legendarni Franc Rozman-Stane v taborišču na Zdobčevem vrhu v Zgornji Koprivni 1. aprila 1943, pred 35 leti, izvršil reorganizacijo. Osnovan je bil 1. Koroški bataljon z dvema četama. Komandant je bil Franc Pasterk-Lenart (po njem se je bataljon tudi imenoval »Lenartov«), komisar pa Boris Čižmek-Bor.

Ker se danes spominjamo 35. obletnice ustanovitve tega bataljona in njegovih uspehov, brez teh imenovanih in neimenovanih čudovitih ljudi — pastirjev, drvarjev, kmetov, rudarjev, dijakov, študentov in izobražencev, ki smo imeli vsak svojo dušo in telo, vsi pa smo bili vendarle uglašeni na en sam mogočen utrip — pa vsega tega ne bi bilo — naj mi bo oproščeno to naštevaje.

Napad na Mežico je bil že dalj časa tiha želja koroških partizanov. Ko je prišel komandant Stane 28. marca 1943 z zaščito

osmih do zob oboroženih hrabrih partizanov (Ludvikom Mlinaričem-Ivanovom, Hrastnika, Alojzom Čedetom-Iztokom Trbovelj, Karlom Krautbergerjem-Gagvičem, Ivanom Rojcem-Bogdanom, Francem Mekindo, Jožetom Blekačem-Slacom ter Francem Podbregarjem-Matko vseh petih iz Zagorja in velikim Brankom, ki je bil nekje z Dolenjske), je komisar Bor s svojim predlogom uspel. Imeli smo tudi odlična vodnika v domačini Petru Tomazinu-Skali in Aleksu Osojniku-Štefanu. Stane, Bor, Lenart, Lojz, Matevž in Drago so se nato dolgo posvetovali. Odločili so se: v noči od 3. na 4. aprila 1943 (bila je sobota) smo šli v napad na Mežico. Seveda zaradi konspiracije razpovedi ni nihče vedel, kam gremo.

Bilo nas je 44 borcev iz bataljona, komandant Stane s svojo zaščito, z napadom pa so bili tudi znani štajerski prvoborci Ivan Zalaznik-Leon, dr. Franc Povh-Istak in Ivan Mogu-Marko, ki so se tedaj pridružili pri nas. Na čelu kolone sta hodila Peter Tomazin-Skala in Aleks Osojnik-Štefan, napad pa je vodil komisar Boris Čižmek-Bor.

Pomikali smo se čez Koprivno, Toplo po grebenih Pece in pobočjih na levi bregu Meže. Okrog devetih zvečer smo prišli do močno osvetljenega trga in postavili zasede: v zasedi proti Prevalji sta bila s šarcem Slavko Pintar-Robin Tone Okrogar-Nestl; v zasedi proti Črni je bil s svojim vodom Milan Trtnik-Milček — imeli so zbrojevko; v zasedi proti Rehtu pa je bil z drugim vodom Rudolf Hohkraut-Dolf. Jurišna enota je vdrla nabito polno kino dvorano, kjer so ravno predvajali nemški film. V napad na orodniško postajo je šel komandir čete Ivan Uranič-Drago, z Lovrom Prekom-Fricem, Lojzom Eberlom-Murijem, Matevžem Šorlijem-Jozijem, Mirkom Hermanom-Cilom ter Karlom Polenikom-Donom (ki bil tu ranjen). Blokiralni smo šolo, skladnice orožja.

Komandant Lenart, Metod in jaz smo bili ravno ob cesti, ki vodi na Prevaljo, ko smo zaslišali vojaške korake. Lenart, ki je imel brzostrelko, je stopil naprej dvakrat zaklical »Stoj!«. Namesto odgovora je dobil rafal. Velik kos železa je Lenartu presekalo roko v višini prsi. Imel prebito glavno žilo odvodnico, iz katere je brizgala kri v velikih curkih. Rekel je: »Vzemi bombe in orožje, da ga ne dobijo Nemci,« nakar se je opotekel in padel v nezavest. Do smrti se ni več zavedel. (Umrl je čez tri dni pri kmetu Encu, kamor smo ga pri umiku odnesli. O Matevžu Praper in sinu sta ga na ramih odnesla na pokopališče v Mežici, kjer imel kljub najstrožji prepovedi vedno še okrašen grob. 8. aprila 1949 je bil narodni heroj z vsemi častmi prekopan na pokopališču v rodno Železno Kaplo. Stekla sem v kino dvorano po pomoč — bilo je brezupno. V kino dvorani pa je bilo nad vse živahno. Ljudje so po prvem prenehanju, potem ko so bili justifikirani štiri izdajalci, uničeni nemški propagandni filmi in razbite apature, sproščeno pozdravljali svojo vojsko. Naši fantje so imeli govore drug za drugim, izvršili smo mobilizacijo

V trgu so bili zdaj že ves čas boji, ker so Nemci prodrli v Mežico po rudniškem rovu. Ubita sta bila dva policista. Izpraznili smo še skladišče orožja in vojaške opreme v šoli, nakar smo se umaknili, za kar je bil že skrajni čas.

Naj povzamem Vojno poročilo I. Koroškega bataljona o napadu na Mežico: »... Plen: 30 avstrijskih pušk s 300 kom. municije, 1 parabelum s 130 kom. municije, 1 pištola 6.35, 27 nemških vojaških nahrbtnikov, 22 čutaric, 35 šotorskih kril, 15 torbic, 6 kompasov, 8 bajonetov, 17 fišekljev, 4 bolničarske torbice, 1 komplet ambulanta, 14 parov čevljev, 2 para škornjev, 15 odev, 43 opasačev, 10 uniform, 9 porcij itd. ...« (Kdor je takrat partizanil, je vedel, kaj je to pomenilo.) In dalje: »Koroška edinica je mlada, njeno moštvo je sestavljeno iz pomladanskih mobilizirancev-novincev. Kljub temu so se ti partizani tako v akciji kakor na umiku in pri težavnem prebijanju skozi nemški obroč sijajno obnesli ter so zato vredni vse pohvale. Z napadom na Mežico, ki leži na koroškem ozemlju, je bil zadan Nemcem težak udarec. Na Koroškem so se pojavili partizani in izvršena je bila

prva velika uspešna vojaška akcija. Velika je jeza Nemcev, ker se je partizanska borba razširila tudi na koroško stran, ker se je tudi na Koroškem pojavilo osvobodilno gibanje, OF. Nemci hočejo z vsemi silami zadušiti pomen naše borbe, ki se širi med koroškimi Slovenci. Nemci se za Koroško silno bojijo, ker dobro vedo, da vsaka partizanska akcija odpira koroškemu Slovincem oči. Vedo, da je konec njihove demagogije, in da je vedno večje zupanje ljudstva v slovensko partizansko vojsko, ki je vstala izpod Pece, da brani pravice svojega naroda in svoje koroške zemlje. Toda tudi za nas Slovence je prodor naših partizanov na Koroško zelo pomemben. Akcija na Mežico je bila istočasno tudi manifestacija slovenske narodne zavesti, ki je nacionalno in socialno zatiranemu koroškemu Slovincu odprla oči in pokazala pot v lepšo bodočnost. Partizani koroške Slovenije, sinovi koroške zemlje pa so porok za novo in lepše življenje.« Tako je napisal naš komisar Boris Čizmek-Bor 10. aprila 1943.

Takole pa so to akcijo ocenili zgodovinarji: »Koroški bataljon je pokazal veliko sposobnost pri napadu na Mežico 3. aprila

1943. To je bil uspeh koroških partizanov, ki ni mogel ostati brez vpliva na koroške Slovence in na še večje prebujenje njihovih borbenih sil. Res, da je Mežica na jugoslovanski strani Koroške, vendar so v tej akciji sodelovali vsi koroški partizani. Potrjena je bila volja za borbo s stoletnim tlačiteljem in izpolnjeno naročilo Glavnega štaba Slovenije 4. operativni coni, da naj posveti vso pozornost Koroški...«

Leto za letom mine, čas hiti. Minilo je 35 let. So obletnice — take in drugačne. Vse se spreminja, raste ali izginja. Nekaj pa se vendarle ni spremenilo in se ne bo: spomin na tisti čas, ki smo ga preživeli skupaj v trpljenju in boju, v strahu in upanju, v globokem tovarištvu in zvestobi. Ta veliki čas, ki živi v naših srcih, ni samo lepa podoba, ki zbledi, ampak je večno živa iskra in svetloba, ki vodi našo stvarnost, naše misli in dejanja, in ki bo, tako trdno upam, vodilo našim sinovom in hčeram. Naj torej živi naša tako dragoceeno pridobljena stvarnost — na čelu s tovarišem Titom v boju in svobodi!

Bogdan Žolnir

Po muzejski zbirki o nacističnem nasilju v Dravogradu

1. julija 1967 so v Dravogradu odprli zanimivo muzejsko zbirko o nacističnem nasilju na področju jugoslovanskega dela Koroške, istočasno pa tudi kletne prostore — bivše ječe gestapa Dravograd.

Zgodovinsko gradivo in scenarij za to razstavo je pripravil muzej ljudske revolucije iz Slovenjega Gradca, načrti za opremo in razvrstitev zbranega gradiva pa so delo ing. arch. Rudija Zupana iz Maribora. Postavitev muzejske zbirke sta omogočila skupščina občine Dravograd in delno tudi Sklad SRS za pospeševanje kulturne dejavnosti.

Pravzaprav je muzejska zbirka v Dravogradu poglavje, ki govori predvsem o

upornosti ljudstva Mežiške doline proti nasilnemu okupatorju. Iz razstavljenih listin zve obiskovalec, kako so tudi nacisti želeli uresničiti stoletne nemške želje germanizirati slovensko ozemlje, zato so ob vse večji udeležbi ljudstva v NOB še intenzivneje izseljevali upornike in njihove svojce v koncentracijska taborišča.

Izpostava gestapa za jugoslovanski del koder se je preselil v varnejši Dravograd, kjer je nacistično nasilje nad našim ponosnim ljudstvom doseglo strahovit višek!

Pot do uresničenja muzejske zbirke je bila dolga, ker ni nikjer dosjejev gestapovskih uradov na Prevaljah in v Dravogradu, iz katerih bi moral zgodovinar iz-

pisati najmanj tisoč oseb, ki so jih aretirali, nacistične očitke o njihovem delovanju ter dan smrti, oziroma dan odgona v notranjost rajha. Pri roki so le prijave vojnih zločincev iz jeseni 1945 za nekdanje občine Črna, Mežica, Prevalje in Ravne, ki tudi mnogo povedo, le škoda, ker je izginilo tovrstno gradivo za Dravograd!

Muzejska zbirka v Dravogradu ima tudi relief občinskega ozemlja, ki prikazuje kraje, kjer je gestapo povzročil zločine.

I. GESTAPOVSKE JEČE

V kletnih prostorih sedanje občinske upravne zgradbe so gestapovski zapor, ječe v pravem pomenu besede, ki so označene od 1 do 5 še v nemškem jeziku. Najstrašnejša je bila ječa št. 5, označena Zelle 5. Številni zaporniki so se s šiljastimi predmeti podpisali na ometanih stenah celic 1 do 3.

Na stenah hodnika pred ječami so krajše izpovedi žrtev, ki so bile zaprte v teh zaporih in so izrednega pomena posebno v sedanjem času, ko smo ponovno priče zverstvom in nasilju ter novim vojnim žariščem po vsem svetu. Spomine preživelih zapornikov objavljamo tokrat na koncu tega sestavka.

II. OPIS IN VODNIK PO RAZSTAVI

1. Splošni oris gestapovske vladavine v jugoslovanskem delu Koroške. Ko so po kapitulaciji Jugoslavije priključili Nemci Gorenjsko in Mežiško dolino z Dravogradom svoji upravni enoti Koroški, so postavili za to ozemlje na Bledu sedež civilne uprave in vrhovni urad tajne državne policije. Ta urad je že aprila 1941 odprl gestapo izpostavo na Prevaljah z nazivom: DER KOMMANDEUR DER SIPO UND

Odkritje spominske plošče na mučilnici v Dravogradu

SD IN DEN BESETZTEN GEBIETEN KÄRNTEN UND KRAINS, STAPO AUSSENSTELLE PRÄVALI. (Komandant varnostne policije in varnostne službe na zasedenem ozemlju Koroške in Krajske, izpostava državne policije na Prevaljah). Že julija 1942 je prevzel nadzorstvo nad bivšim jugoslovanskim delom Koroške vrhovni urad gestapa za Koroško v Celovcu, ki je postavil na Prevaljah svoje lastno oporišče.

Kmalu po okupaciji so nacisti izselili iz naših krajev vodilni slovenski živelj. Ko je prišel v poletju 1941 upor jugoslovanskih narodov, so gestapovski uradi še hitreje izseljevali svojce talcev in partizanov, toda revolucionarne vstaje pod vodstvom komunistične stranke Jugoslavije niso mogli Nemci z ničimer zaustaviti. Kljub temu, da je gestapo uničil leta 1941 pokrajinski komite KPS za slovensko Štajersko in pozneje 1. pohorski bataljon, smo imeli v jeseni 1943 v mežiškem partijskem okrožju bataljon koroških partizanov, na Pohorju pa pohorski odred. Tukajšnjih Nemcev v okupatorski službi se je polotila vznemirjenost. Ko so ustrelili partizani 29. decembra 1943 nad Mežico dva uradnika gestapo postaje Prevalje ter začeli nenehno vpadati po nočeh v dolinska naselja, je vrhovni urad gestapa za Koroško premestil prevaljsko tajno policijo v Dravograd. Ta novi urad je dobil naziv: GEHEIME STAATSPOLIZEI, STAATSPOLIZEISTELLE KLAGENFURT, AUSENDIENSTSTELLE UNTERDRAUBURG. (Tajna državna policija, državna policijska enota Celovec, zunanja izpostava Dravograd.)

Ko je spomladi 1944 še bolj oživel v naših krajih narodnoosvobodilno gibanje, saj so bile tedaj pri nas štiri slovenske partizanske brigade in odred vzhodno-koroških partizanov, so Nemci marca 1944 dodelili iz Maribora nekaj gestapovskih uslužbencev centru Dravograd, da bi čimprej skupno zatrli upor na področju zgornje Dravske, Mežiške in Mislinjske doline. Prav zato, da bi vstajo ljudstva zadušili, je doseglo nacistično nasilje v teh dravograjskih ječah grozovit vrhunec. O vsem tem, kar se je tu dogajalo, o tem, kako so se nacisti v naših krajih počutili in kako zverinsko so gestapovci postopali z ujetimi in zaprtimi uporniki, pripoveduje ta spominska razstava; govori in dokazuje tudi resnico, da ljudstva, ki se bori za svobodo, ni mogoče uničiti niti z najstrašotejšimi sredstvi!

2. Prvi oklic koroškega gauleiterja Kutschera aprila 1941 prebivalstvu Mežiške doline, Dravograda in Jezerskega s parolo o nedeljivi Koroški se glasi: Ura osvoboditve je prišla, danes se vračate nazaj v Rajh (Die Stunde der Befreiung ist gekommen! Heute kehrt ihr heim ins Reich!)

3. Fotoposnetek Dravograda s stavbo (hiša sedanje občinske uprave!), v kateri je bil sedež nacistične tajne policije ter z mostom preko Drave, iz katerega so gestapovci metali ponoči svoje žrtve v deroč valove.

Kmalu po okupaciji so se pričeli prvi osveščati naši nekdanji komunisti; čim se jih je nekaj vrnilo iz vojske in ujetništva, so začeli pripravljati oborožen upor ter odhod v pohorsko partizansko četo. Ko so raztrosili tisoče protihitlerjanskih letakov

od Črne do Dravograda, jih je nacistična tajna policija zaradi izdajstva polovila, takorekoč vsi pripadniki upornih skupin s Prevalj, Holmca in Dravograda so se znašli v ječi.

4. V knjigi gestapovskih zaporov v Begunjah so vpisana 1. septembra 1941 imena članov aretirane uporniške skupine iz Dravograda od zaporednega števila 1170 do 1186.

5. Sekretar partijske celice iz delovišča v Dravogradu Franci Golob — talec.

6. Član uporne skupine iz Dravograda Oskar Slemenik;

7. Član uporne skupine iz Dravograda Pavle Korošec;

8. Janko Močilnik iz Žerjava, prvi talec iz Mežiške doline, ustreljen 9. avgusta 1941.

9. Nacistični razglas civilne uprave za Koroško in Kranjsko z dne 9. avgusta 1941, ko je bil ustreljen med desetimi talci tudi Močilnik Janko iz Žerjava, kot odkrit nasprotnik fašizma.

10. Nacistično obvestilo o streljanju talcev z dne 3. septembra 1941, ko so padli v Domžalah, iz Dravograda Franci Golob, Oskar Slemenik in Pavel Korošec.

11. Gestapovska listina o 3. transportu izgnancev v Srbijo, na kateri so imena domačinov s področja občine Dravograd.

12. Zaupno nemško poročilo iz Dravograda z dne 22. avgusta 1941 o aretaciji Golobove uporniške skupine. Franci Golob je bil akademski slikar ter najvidnejši borec za rešitev obmejnega slovenskega ljudstva pred rastočo nacistično miselnostjo v zadnjih letih predaprilske Jugoslavije. Takoj po okupaciji, ko je v Mariboru izgubil službo, je našel zaposlitev pri Siemensu v Dravogradu, kjer je po navodilih pokrajinskega komiteja KPS organiziral uporniško dejavnost, ki pa so jo nacisti odkrili...

13. Nacistična okrožnica o zborovanju mladine Mežiške doline in iz Dravograda 30. novembra 1941 za vpis v Koroško mladinsko ljudsko zvezo; naslovljena je tedanjim in prvim krajevnim vodjem

Koroške ljudske zveze Antonu Tadini — Dravograd, Hubertu Legnerju — Guštar, Maksu Vagnerju — Prevalje, Pratnegju — Mežica in Rudolfu Plainerju — Črna...

Ta dokument pomeni tudi začetek vsesplošnega potapljanja slovenske mladine vsenemško nacistično organizacijo.

14. Okrožnica gestapo postaje Prevalje z dne 27. decembra 1941 je tudi dokaz, kako so nameravali nacisti uničiti vse, kar še ostalo slovenskega, zahtevali so takojšen odvzem radio-aparatov vsem Slovincem, tisti pa, ki bi ga prikrivali, ga lahko takoj obsodijo na smrt. »Wehr sich den Bestimmungen dieser Anordnung nicht abfügt und sein Rundfunkgerät nicht abgibt, hat mit den schwersten staatspolizeilichen Massnahmen, auch mit der Todesstrafe zu rechnen.«

15. 30. aprila 1941 je izdal načelnik civilne uprave za Koroško razglas, s katerim je sporočil prebivalstvu, da je prevzel oblast na zasedenem ozemlju Kranjske in Koroške. Na vsakem bivšem sedešeskega načelstva, torej tudi v Dravogradu, je postavil političnega komisarja, da vodi civilno upravo.

Ta razstavljena nacistična listina političnega komisarjata Dravograd z dne 1. januarja 1942 pa pove, da je bila tega dne enota ukinjena in je pripadel Dravograd pod Landrat Wolfsberg, ostale občine Mežiške doline pod Landrat Velikovec.

16. Nacistični general Rösener je iz jeseni 1942 poziv slovenskim partizanom in pripadnikom Osvobodilne fronte, da naj vrnejo in javijo najbližji gestapo postajo, toda zmotil se je, saj je osvobodilna misel že zajela najširše slovenske množice in partizanske enote so že vezale nacistične sile tudi po naših krajih.

17. Važna fotografija iz arhiva nacistične policije v Dravogradu: Na hrbtni strani slike je zapisano, da so policisti iz Dravograda padli v težkem boju s partizani (pri Kamniku), odkoder so jih pripeljali 20. septembra 1941 mrtve v Dravograd, kjer so jih pokopali v skupni grobnici...

Napis nad gestapovskimi zaporji v Dravogradu

cističnih vojakov nad sedanjim kopališčem.

18. 12. decembra 1941 so izdali v tretjem rajhu »Odredbo noč in megla«, s katero je Hitler zahteval, naj pogrezneta noč in megla vsakogar, ki bi se upiral novemu nemškemu redu. Od tedaj so naše upornike in člane Osvobodilne fronte ter njihove sorodnike še v večjem številu selili v uničevalna koncentracijska taborišča.

19. Dopisnica iz zaporov v Begunjah z dne 14. avgusta 1941, na kateri so se zadnjič podpisali zaprti komunisti s Prevalj, med njimi Štern, Zagernik, Bruner, Pačnik, Marjan Koklič, Mesner.

20. Posnetek kaznilnice v Begunjah, v kateri je bilo v dobi nacistične okupacije preko dvesto domačinov iz Mežiške doline in Dravograda, ker so bili sodelavci Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

21. Ferdo Januška, član Golobove skupine, kurir med Dravogradom in Pokrajinskim komitejem KPS, talec.

22. Talec Franc Štifter, gozdni delavec z Ludranskega vrha nad Črno, ki je bil obveščevalec 1. štajerskega partizanskega bataljona, ko je ta prišel poleti 1942 v koroške hribe.

23. Talec Franc Štern, sekretar partijske organizacije na Prevaljah.

24. Talec Henrik Zagernik, član partije na Prevaljah, idejni vodja upora.

25. Ker so se pojavili poleti 1942 v hribih Mežiške doline prvi partizani, govori nemško poročilo o vznemirjenju med nemškimi uslužbenci in delavci, saj sta policija in gestapo znova aretirala več oseb, osumljenih sodelovanja s slovenskim osvobodilnim gibanjem.

26. Gestapo na Ravnah aretirala Franca Krivograda, ker je širil ustno in pisмено podatke o uporju jugoslovanskih narodov; ko je bil kmalu zatem umorjen v koncentracijskem taborišču Mauthausen. 11. 8. 1942 so pisмено sporočili njegovi ženi, da ga niso mogli rešiti niti z najboljšimi zdravili in nego. »Es wurde ihm die bestmögliche medikamentöse und pflegerische Behandlung zugeteilt...

27. Najstarejša najdena smrtna obsodba za naše ljudi je iz Begunj, iz decembra 1942 za Franca Štifterja, doma z Ludranskega vrha nad Črno na Koroškem, zato, ker ni prijavil nacističnim oblastem prisotnosti partizanov 1. štajerskega bataljona. Kartotečni list št. 410 gestapa Celovec za Franca Štifterja, ko so ga odstopili zaporom v Begunjah dne 29. novembra 1942.

28. Smrtna razsodba vrhovnega urada gestapa za Koroško za Marijo in Franca Štifterja zaradi njunega državi sovražnega delovanja in oskrbovanja komunističnih partizanov v avgustu 1942.

Smrtna kazen Mariji Štifter je bila spremenjena na 15 let zaporja.

29. Iz vrste dokumentov proti Francu Štifterju je važno tudi to poročilo o sami usmrtni Franca Štifterja v Begunjah 11. decembra 1942, ker govori o uradu, ki je kazen izrekel:

»Das von der politischen Strafkammer führt das Miestal mit Urteil vom 14. XII. 1942 verhängte Todesurteil über den Franz Stifter, geb. 19. IX. 1900 in Weisswasser, wurde heute in der hiesigen Anstalt durch erschossen vollstreckt... Vigaun, den 11. XII. 1942.

30. Ko je prišel proti koncu avgusta 1942 v hribovite predele Mežiške doline Kranjčev bataljon II. grupe odredov, so partizani razdeljevali domačinom letake, med drugim tudi proglas »Kdo smo partizani in kaj hočemo?« Ta proglas in druge letake II. grupe je pozimi 1942 ponatiskovala v Topli tehnika Koroškega partijskega okrožja in to literaturo so prinesli prvi koroški partizani spomladi 1943 v Sentjanž in Črneče, torej pred vrata Dravograda.

31. V pozni jeseni 1942 je CK KPS vpostavil za Mežiško dolino in Dravograd Koroške okrožje KPS; v naslednjih mesecih so aktivisti partije in narodnoosvobodilne borbe obiskali ljudi po vseh domačijah ter jih seznanjali s stanjem na bojiščih, pa tudi s temeljnimi točkami OF.

32. Slika partizana 1. koroške čete Jožeta Kavčiča-Katra, ki je prinesel prvi do Dravograda letake II. grupe odredov iz jeseni 1942.

33. Edinstvena fotografija iz nekega taborišča na Bavarskem; v sredini je interniranka Marija Dular-Emeršičeva iz Sv. Jederti pri Dravogradu, ki so jo nacisti izgnali s slovenske zemlje zato, ker je njen sin padel v partizanih 27. novembra 1942. Na fotografiji je tudi desetine vdov in nežnih otrok ustreljenih talcev in pad-

lih borcev iz Štajerske, ki so jih odgnali v internacijo po odloku »noč in megla«.

34. V znamenju odloka »noč in megla« je gestapo izgnal iz rodne grude tudi svojce partizanov 1. koroškega bataljona Osojnikove in Tomazinove iz Mežice, katerih imena smo našli v prehodnem taborišču v Begunjah.

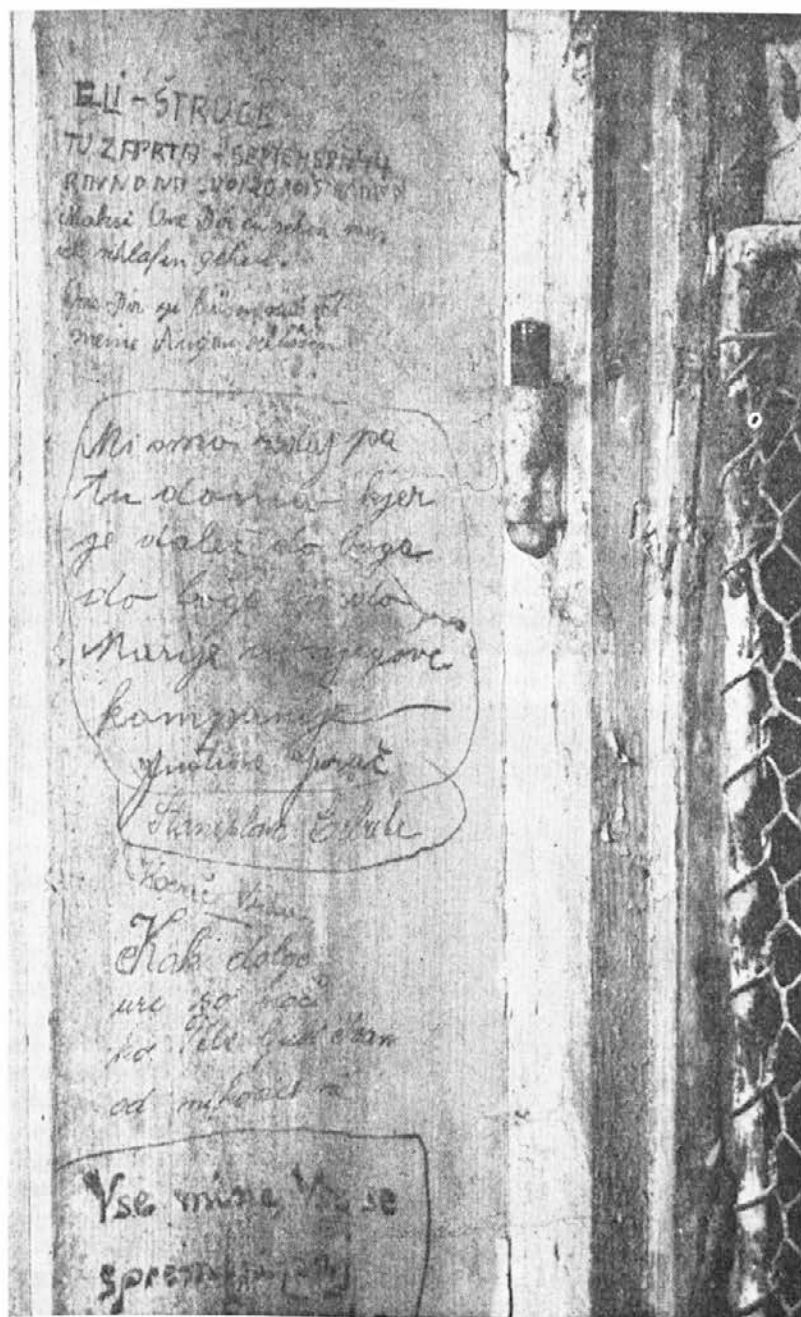
35. Maks Buhner, predani aktivist OF, ustreljen kot talec 18. julija 1943.

36. Silvester Delalut, aktivist iz Črne, ustreljen kot talec 18. julija 1943.

37. in 38. Kartotečna lističa tajne državne policije Celovec z dne 16. julija 1943 kaznilnici Begunje o smrtni obsodbi aktivistov OF Maksa Buhnerja in Silvestra Delaluta zaradi partizanske dejavnosti.

39. Zaupno nemško poročilo Siemens-Bauunion z dne 28. oktobra 1943 iz Dravograda o partizanskem napadu na štiri železniške postaje pri Dravogradu. Tako pišejo: »V noči od 27. na 28. oktober 1943 so partizani napadli na tukajšnjem področju štiri železniške postaje, jih demolirali in vanj podtaknili ogenj, razbili lokomotive in deloma poškodovali tudi progo. V Otiškem vrhu so zapeljali štiri lokomotive eno na drugo... Pri obeh istočasnih napadih partizanov naj bi sodelovalo v Otiškem vrhu približno 150 mož, v Trbonjah

Napisi v celici II

1 - 64

Transportliste Nr. III.		
Transportlisten Nr.	Name	Wohnort
1	Čretnik Karel	Tramburg
2	" Rosa	"
3	" Rudolf	"
4	" August	"
5	Čakobler Johann	Miesse
6	" Maria	"
7	" Maria	"
8	" Johanna	"
9	" Johanna	"
10	Hafner Marija	Tachenberg
11	Jankovčič Adele	Miesse
12	Kračičnik Alois	"
13	" Veronika	"
14	" Fortunat	"
15	Klobas Josef	Unter-Drainburg
16	" Franciska	"
17	" Theresia	"
18	Klobušar Hermann	"
19	" Maria	"
20	" Božidar	"
21	Kokelj Karel	Leifling
22	" Julia	"
23	" Drago	"
24	" Milena	"
25	Lipunč Wilhelm	Miesse
26	" Maria	"
27	Marčičiči Stanke	Kettje
28	Možak Johann	Leifling
29	" Milena	"
30	" Johann	"
31	Ornik Ludvik	Miesse
32	" Pavla	"
33	" Vladislav	"
34	" Odenburg	"
35	Pernat Maria	Unter-Drainburg
36	Pernat Misi	"
37	Pernat Hanna	"
38	Stama Jakob	Leifling
39	Stepančič Peter	Miesse
40	" Johanna	"
41	" Zdenka	"
42	" Roman	"
43	Šuštarčič Rado	Un. Drainburg
44	Šuštarčič Frjunc	"
45	" Maria	"
46	" Maria	"
47	Tertinek Franz	Miesse
48	" Branka	"
49	Veščič Tatjana	"
50	" Georg	"
51	Vodčina Stanislav	"
52	" Barbara	"
53	" Marijan	"
54	" Fridrika	"
55	" Antonia	"
56	Wrešoh Antonia	Unter-Drainburg
57	Ankon Alojs	Miesse
58	Gotič Franc	Witsch
59	" Josefina	"
60	Dellanca Josef	Dobrova
61	" Katarina	"
62	" Gotfried	"
63	" Johann	"
64		

Del spiska
izgnanih Slovencev
poleti 1941

sto mož. Vsi so bili oblečeni v nemške vojaške uniforme ter uniforme SA in SS... Zaradi teh dogodkov nameravamo, čim bo mogoče, izprazniti naš sedež podjetja na gradu Bukovju.»

»Die Beiden gleichzeitig getrennt angreifenden Banden sollen in einer Stärke von etwa 150 Mann, in Trofin in einer Stärke von rd. 100 Mann aufgetreten sein. Sie waren mit den modernsten Waffen versehen und fast vollzählig in Wehrmachts — bzw. SA., SS. oder Bahnschutzpolizei — Uniform eingekleidet... Auf Grund dieser Vorfälle beabsichtigen wir, unsere obseits gelegene Firmenunterkunft Buchenstein sobald als möglich zu räumen...»

40. Iz nemškega dopisa z okraja Velikovec osnovni šoli Mežica 2. junija 1943 je razvidna zaskrbljenost za nacistične uslužbenice po Gorenjski in Mežiški dolini, kjer je živahna partizanska dejavnost. Tako pišejo: Die rege Bandentätigkeit und die dadurch bedingte gespannte sicherheitspolizeiliche Lage in Oberkrain und im Meisstale stellt an alle Einsatzkräfte in diesem Gebiete, insbesondere an jene, die auf besonders gefährdeten Punkten stehen, Anforderungen, die oft eine schwere Bela-

stung der geistigen und seelischen Spannkraft bewirken...

41. S tem dopisom so pokazali nacisti, kaj pravzaprav hočejo na slovenskem koroškem doseči. V dopisu Landrata Velikovec z dne 20. januarja 1943 žandarmerijski postaji Guštanj zahtevajo odstranitev slovenskih napisov iz vseh cerkva in tudi pokopališč v Mežiški dolini in v Dravogradu.

42. Poročilo nemške žandarmerije iz Libelič o pojavu partizanov 13. junija 1943 na Gori nad Libeličami.

43. Slovenski prevod nemškega poročila o pojavu partizanov 13. junija 1943 v Libeliški gori pričinja tako:

13. junija 1943 okoli 0,30 so prišli h kmetu Mihaelu Kajzerju, p. d. Vražovniku na Libeliški gori 25 s strojnimi, puškami in pištolami oboroženimi banditov... Kmetica jim je morala skuhati ajdove žgance. Za celotno kosilo so ji banditi plačali 30 RM. Vodja banditov, ki so ga klicali komandant, je imel krajši nagovor, v katerem je razlagal, da bo Nemčija propadla... Banditskega vodjo so klicali Dušan in je brzkone identičen z imenom Benedikta Grabnerja...

44. Kako nesigurne so se pučile nacisti v naših krajih zaradi vse večjega

razvoja partizanstva, dokazuje nemško navodilo orožniškega poveljstva za Mežiško dolino z dne 29. novembra 1943 glede najnujnih varnostnih ukrepov zaradi nemške napada 2. čete koroškega bataljona na nemške orožnike v Beli. Tako so napovedali:

»Der Vorfall vom 6. XI. 1943 in B. Vellach, bei welchen 4 Gendarmen gefallen und 4 schwer verwundet wurde wird nochmal allen Gendarmen in Erinnerung gebracht. Die augenblicklich scheinbare Ruhe bei den Banditen darf unter keinen Umständen dazuführen, den Sicherheitsmassnahmen nachlässig werden...

Die Eingänge zu den Gend. — Posten und Wohnungen der Gendarmen sind ständig, also auch tagsüber abzusperrt... Der Posten trägt Dienstanzug und Einsatzbewaffnung... Zu berücksichtigen ist, dass die Postenbesetzung jeweils zur Hälfte zum Esseneinnehmen abgehoben kann, während die andere Hälfte als Postensicherung zurückbleibt... Wehrmachtangehörige, insbesondere auch Offiziere, ebenso SS, SA Führer usw. sind beim Betreten zu kontrollieren... darf nicht übersehen werden, dass heutige Banditen in Offiziers-uniformen aller Heeresarten und Gliederungen auftreten...

45. Prevod okrožnice (pod 44) orožniškega poveljstva Prevalje z dne 29. novembra 1943 (v izveščku):

»Dogodek z dne 6. novembra v kopah na šču Bela, kjer so štirje orožniki padli, štirje pa bili težko ranjeni, ponovno poudarja, da je treba biti zelo previdni pri kličimo v spomin vsem orožnikom. Sedaj, ko je trenutno navidezni mir pri banditih, nikakor ne sme povzročiti malomarnosti glede varnostnih ukrepov... Vhodi in izhodi orožniških postajam in orožniških stanovanj morajo biti trajno, torej tudi ponoči, zaprti... Ustanovijo se naj skupine kuhinje, jedila se naj stražam dostavljajo. Opozarjamo, da sme vsakokrat le polovica stražnega osebja k obedu, ostala polovica pa ostane na straži. Med obedom mora stati pred poslopjem izmenoma dvojica straža, ki mora biti po predpisih oborožena... Pripadnike Wehrmachta, zlasti oficirje, prav tako vodje SA in SS je treba kontrolirati. V vseh slučajih, posebej, ako vodje bojne sile vstopijo v žandarmerijsko poslopje, je ukazana največja previdnost. Ne prezreti, da banditi nastopajo v vseh mogočih uniformah...

46. Primer zapisnika nacistične tajne policije z dne 18. februarja 1944 o aretaciji Marije Hovnik. Obsojena je bila zaradi sodelovanja s partizani na zapor v ženski koncentracijski taborišče Rawensbrück. Sreči ni gestapo vedel, da je kot fotografinja posnela 1943 skupino naših domačih nov-partizanov, ki so še nosili kape in glavke. Iz akta je razvidno, da je Hovnikove in Golgranca izdal nemški ovadnik Norbert Prevolshek.

47. Evidenčni list varnostne policije Kamnik, kaznilnici Begunje s podatki Alojzu Pečniku iz Črne na Koroškem, je bil kot partizan ujet z orožjem v roki zato 15. 1. 1944 ustreljen.

48. Večkrat se je zgodilo, da so ujeli partizani Nemce in Nemci naše; Nemci so vselej streljali ujetih partizanov. Rado Wutte iz Prevalj pripoveduje, da so nacisti ujeli z večjo skupino partizanov

65. Talec Alojz Kavtičnik, partizan koroške, VDV, ustreljen pri Sv. Neži.

66. Talec Andrej Kotnik z Dobrij, ustreljen pri Sv. Neži.

67. Talec Ferdo Gostenčnik-Brko, ustreljen pri Sv. Neži.

68. Sekretar mežiškega okrožja KPS Jamski Polde, umrl novembra 1943 v Podgori.

69. Nemško poročilo žandarmerije iz Libelič z dne 25. julija 1944 o spopadu s partizani na Libeliški gori pri Sabodinu.

70. Druga stran nemškega sporočila o spopadu s partizani pri Sabodinu govori naslednje: Nemška žandarmerija iz Libelič in gestapo iz Dravograda sta odšla 23. julija 1944 ob 20. uri v gonjo za partizani v razmerju moči 1:34 proti kmetiji Pošeh na Strojni. Zatem je prišlo opolnoči do spopada pri kmetu Sabodinu na Libeliški gori, kjer je imel VOS pet mrtvih, padli so kot žrtve tudi vsi Sabodinovi, ki so v hiši zgoreli...«

71. Nemški akt žandarmerijske postaje Prevalje orožniškemu poveljstvu v Velikovec 28. oktobra 1944. Tako pišejo:

»Die politische Stimmung ist z. Zt. sehr gespannt. Infolge der kritischen Lage an allen Fronten hält jetzt der grösste Teil der Bevölkerung zu den Banditen. Leute die vor Wochen noch wenn auch versteckt zu den Deutschen gehalten haben wollen nichts mehr wissen und glauben nicht mehr an einen deutschen Sieg. Wenn vom Einsatz der neuen Waffen die Rede ist, lachen sie...«

72. Nemški akt z dne 28. oktobra, druga stran:

Prevod: Politično stanje je tačas zelo napeto. Zaradi kritičnega stanja na vseh naših frontah drži velika večina prebivalstva z banditi. Ljudje, ki so še pred tedni, četudi skrivoma soglašali z Nemci, nočejo ničesar več videti in ne verjamejo nič več v neko nemško zmago. Ko govorimo o uvedbi novega orožja, se le smejejo...«

73. V takšnem položaju so nacisti poskušali pri nas z zadnjimi ukrepi, da bi ljudstvo odvrnili od sodelovanja s partizani in osvobodilno fronto; izdali so v Uradnem listu odlok o zaplembi premoženja vsem svojcem upornikov in partizanov, ki se glasi:

Odredba o ukrepih proti družinskim pripadnikom sovražnikov države! Za izvajanje odredbe z dne 16. avgusta 1941 odločamo, da deželni sveti člane družin banditov, iz nemške vojske pobeglih, ubeglih pred naborno komisijo in svoje prisilno mobiliziranih, ki se v najkrajšem času z begom ne umaknejo (od partizanov), odvedejo s silo s posestva, njihovo premoženje pa zaplenijo...!«

74. V nastali situaciji, ob vse večjem nacističnem nasilju po naših krajih, je razposlal okrožni odbor OF za Mežiško okrožje dopis okrajnim in krajevnim odborom OF, v katerem pravi:

Po zlomu bivše Jugoslavije so se privale v našo slovensko domovino osvajalske tolpe fašističnih razbojnikov, ki so hotele uničiti slovenski narod. Rop in požiganje, streljanje nedolžnih ljudi ter mučenje zavednih Slovencev, to so prinesli s sabo fašistični barbari... Zločinski fašisti so s pomočjo domačih izdajalcev prizadejali slovenskemu narodu neizmerno gorje. Na tisoče in tisoče Slovencev so odpeljali v

koncentracijska taborišča, kjer so izpostavljeni nečloveškemu mučenju in umiranju od gladi. Njihovo trpljenje je nepopisno, je samo zato, ker so bili zavedni Slovenci, ker niso hoteli postati Hitlerjevi hlapci. Naša sveta narodna dolžnost je, da tem ljudem pomagamo. V mestih, trgih, vaseh in po podeželju organizirajmo odbore Slovenske narodne pomoči, ki naj zbirajo vse potrebno za preživljanje vseh, ki so postali žrtve okupatorja...

75. Okrožnica okrožnega komiteja KPS za Mežiško okrožje z dne 13. junija 1944 o splošni situaciji po zavezniški invaziji v Evropo.

76. Čeravno so nacisti mučili in preganjali uporno ljudstvo, so še vedno silili ljudi na apele, kar dokazuje tudi ta slika iz Dravograda.

77. Grozna slika, strašna obtožba nacizma! Gestapo Dravograd je vodil napad na Rakitnikovo domačijo, kjer so pobili vse člane družine, pač zato, ker so bili pristaši narodnoosvobodilnega boja. Pred požganijo vidimo za vsako žrtev tega rodu po en križ. Pri tem napadu in pokolu so Nemci pritegnili na delo tudi člane Volksturme iz Mežiške doline.

78. Slika požgane Sabodinove domačije na Libeliški gori. Oče Sabodin je prinesel iz oktobrske revolucije mnogo naprednih zamisli, zato ni čudno, ker so se gestapovci izkazali ravno nad njegovim rodom!

79. Petričevo partizansko domačijo onstran Uršlje gore so nacisti požgali zato, ker so se v njej stalno zadrževali borci koroškega bataljona. Padla je domača hčerka Marica-Miška, vse člane družine so preselili v Dachau.

80. Požganija pri Obretanu, pri Mokrem jopiču, kjer je živel ponosni Srebotov rod; nacisti so domačijo požgali, ker je bila zatočišče partizanov, mater in pet hčera so zaprli v koncentracijsko taborišče Rawensbrück.

81. Še en zločin gestapa v naših hribih! Požgana domačija pri Macigoju, v kateri je družina Karla Aberška zelo zgodaj prisluhnila klicu narodnoosvobodilne borbe.

82. in 83. Tudi med nacističnimi uslužbenci so bili posamezniki, ki so pisali poročila o neugodnem stanju za Nemce, med njimi tudi vodja nemške žandarmerijske postaje v Črni, ki je 26. novembra 1944 poročal: Die Stimmung bei der Bevölkerung ist im allgemeinen niedergeschlagen und gedrückt, und man verhält sich abwartend. Für den Sieg der Deutschen rechnen hier nur wenige und der Grossteil, muss man sagen, ist zurzeit gegen das Reich eingestellt...

»Razpoloženje med ljudstvom je v splošnem poteptano, potlačeno in čakajoče; v zmago Nemčije računajo tukaj le še redki, večina je tačas proti Rajhu...«

84. in 85. Decembra 1944, torej pet mesecev pred popolno nemško kapitulacijo, je ta dokument verna slika razmer v slovenski Mežiški dolini: »...Ganz verlässlich ist es aber Wunsch der Slowener, dass wir den Krieg verlieren sollten...«

86. Slovenski prevod nemškega poročila iz Črne z dne 11. decembra 1944: »...Povsem razumljiva je želja Slovencev, da bi mi vojno izgubili... Po njihovem celotnem zadržanju in upoštevanju njihovo politično zadržanost lahko spoznavamo, da bi tukajšnje prebivalstvo pri eventuelnih

Markovič Kristi — Mato

Markovič Kristi-Mato

Vrnitev

Naprej do cilja končnega,
nazaj ni več poti,
naprej do cilja skupnega,
nazaj vrnitve ni!

Naj je sovrag še tak močan,
obupati nikar!
Naj boj je še tako strašan,
ukloniti se nikdar!

Naprej! Naprej! O hrabri roj
junakov hrabrih četa,
naprej za svobodo zlato v boj —
dolžnost je tvoja sveta.

Naprej do končne zmage,
nazaj ni več poti,
naprej sinovi slave,
nazaj vrnitve ni.

.....
mi zmagamo gotovo

.....
.....

Oj, kmalu bo napočil dan,
dan našega vstajenja,
vstajenja — odrešenja,
dan osvobođenja.

Markovič Kristi-Mato

Pismo materi

Odšel sem z doma ter se izgubil v noč.
V lesketu zvezd žarela so nebesa,
od tebe odšel sem tiho — brez slovesa.
Obraz tvoj gledam, mati, v daljo zroč...

In vidim te nocoj, vsak dan v solzah,
glas čujem pritajeni tvoj — molitev:
»O, Bog, dodeli srečno mu vrnitev!«
Tpiš, bojiš se zame, te je strah?

Ne skrbi! Huda, vem, je tvoja bolečina,
vendar ne kloni! Opusti misli črne.
V trpljenju nisi sama, ne edina.

Čuj! Ko pomlad v deželi cvet razgrne,
ko prosta bosta rod in domovina,
takrat, o mati, sinko tvoj se vrne.

Materi za god

God svoj praznuješ danes, o mati;
s čim naj Ti napravim veselje?
Glej, kar imam to hočem Ti dati:
srce in misli, voščila in želje.

Srce, ki vedno za Te je gorelo,
ni nehalo biti za Tebe nikdar;
ki vedno po Tebi je hrepenelo.
Srce ljubeče — mati, moj dar.

Misli, v katerih spominjam se Tebe
in gledam v njih Tvoj mili obraz.
Misli hvaležne — Tebi posvečene:
misli, o mati — ljubezni izraz.

Voščila bogata, pristrčna, iskrena:
zdravja in sreče Ti obilo želim.
Želja, večja kot ta ni nobena,
ki v molitvi jo Bogu izročim:

O Vsemogočni, usliši me, čuj
mamico mojo vodi in brani,
čuvaj jo zvesto, skrbno varuj
in nam jo še dolgo, dolgo ohrani.

(V gestapovski ječi na Prevaljah —
3. 5. 1942)

...in prišla je velika zima (lesorez Franca Goloba)

notranjih nemirih stalo prav gotovo na strani naših sovražnikov. Drugače tudi ni pričakovati, ker ni tukaj niti ene družine, katere družinski člani ne bi bili pri partizanih.

Ker je delovanje partizanov v zadnji dobi dobilo velik obseg, zato so bile naše močne okrepitve nujne. Na osnovi zadnjih močnih partizanskih nastopov, računamo pri njih na tisoč mož, ki bodo napadli Črno tudi s težkim orožjem...

87. in 88. Poslovilno pismo na smrt obsojene domačinke Helene Čas kaže visoko zavest naše takratne mladine, sploh vseh borcev našega protifašističnega gibanja, ki so v svoji smrtni uri izpovedali veliko vero v zmago in ljubezen do domovine. Ta primer poslovilnega pisma ni samo v ponos slovenskemu ljudstvu, temveč vsem miroljubnim narodom sveta:

»Verjemi, da ne bomo obupali ne jaz ne moji tovariši, ki dele mojo usodo. Zavest, da nas črte in se nas boje, nam je dokaz, da smo v ljubezni do svojega naroda hodili pravo pot. To nam bo tudi v bodoče dajalo moči, da bomo nosili glavo pokonci...«

89. Edino do danes odkrito pismo, ki je prišlo iz gestapovskih zaporov v Dravogradu do svojcev. Pisal ga je Franc Kotnik-Janetov iz Podgore svoji ženi, ki bi mu naj pomagala iz ječe. Ujetega partizana so preselili v Dachau, kjer je pred osvoboditvijo umrl.

90. Ljudstvo Mežiške doline in Dravograda je odkrilo žrtvam nacizma mnogo spomenikov in spominskih plošč, ki izpovedujejo obtožbe proti tretjemu rajhu ter večno hvaležnost padlim za svobodo.

Naša obtožba pred svetom:

Tukaj so 1944 Hitlerjevi policisti
z glavo navzdol križali Rožankovega
Anzana

obesili Rožankovega Zepa
ubili Kotnika Avgusta in Apohaljo Mico
ustrelili Štajnarjevega Lojzna
plazili se po naših tihih gorah
krvava zver — ki brez srca mori in davi

91. Spominska plošča sedmim talcem pri Sv. Neži 12. januarja 1945, ustrelili so jih gestapovci iz Dravograda.

92. Spominska plošča Sabodinovi družini v Libeličah.

24. VII. 1944 so hitlerjanci zažgali Sabodinovo kmetijo in družino na Libeliški gori.

»Tu smo zgoreli, da ne bi sled ostala za nami
in tu je Sabodinova kri zavrela, tu in povsod in se je
pretočila v žile upornih borcev za kruh
in svobodo.

93. Spominska plošča pri Kohu na Kozjem vrhu, kjer so gestapovci vrgli v ogenj žive ljudi.

94. Spominska plošča na Domu borcev NOV v Šentjanu pri Dravogradu s posvetilom: Nikomur hlapci več nikoli: rodovom poznim to je sporočilo napisano s krvjo.

95. Poslovilno pismo Franca Feleta, ki ga je napisal materi v slovo: »Mama, visoko dvignite čelo in okorajžite se! Danes sem obsojen na smrt, ker sem Slovenec, nisem obsojen za nobeno sramotno krivico, ampak misleči dobro nam vsem...«

»Nmač čez izaro...« (lesorez Franja Goloba)

96. In za konec še naslov s spominske plošče na tej hiši nekdanje groze: Gestapovska mučilnica 1941—45.

Tu kraj je strašnih muk, naj pomne vnuk, kaj je svobode cena!

Kristijan Krakulnik

OD JESENI 1942 SEM PODPIRAL PARTIZANE

Ob prihodu Nemcev v Dravograd sem pričakoval izselitev, toda zaradi krojaške obrti so me pustili še naprej v tem kraju. Že od septembra 1941, ko so gestapovci ustrelili prve člane Osvobodilne fronte iz Dravograda, smo nekateri preostali Slovenci še bolj zasovražili okupatorja. Tako je tudi nastala okrog mene skupina sedmih slovenskih delavcev in smo budno spremljali razvoj upora v Jugoslaviji; bili smo brata Albin in Dominik Kenda, Konrad Kovač, Ivan Jamnik, Pepi Areh, Jože Hauptman in jaz. Bilo je še leta 1942, ko smo narisali letake z obešenim Hitlerjem in Musolinijem, napisali smo tudi pesem o naši zmagi. To je bil začetek našega upora! V jeseni 1942 sem dobil tudi prvo pismo od sorodnice, koroške partizanke Olge Jenko-Marjetke, ki me je vabila v boj proti okupatorju. Marjetka je prišla zatem k meni v Dravograd, od koder se je vrnila še istega leta v prvo koroško četo. Zatem je poslala neko kmečko dekle z blagom, da smo izdelali za partizane obleke. Tudi trgovec Jamnik iz Šentjanja je prinesel od Marjetke mnogo blaga, iz katerega sem izdelal dvanajst partizanskih uniform. Ker so se pojavljali v Dravogradu vedno novi in novi partizanski letaki, so me gestapovci 14. maja 1944 aretirali. Ženi so tedaj očitali, da vzgajamo hčerko v slovenskem duhu, kar smo jim tudi potrdili. Mene so neprestano spraševali, kdo je Mirena, s katero sem imel baje večkrat sestanke v Dravogradu. Ugotovil sem, da so Nemci točno vedeli, kdo je partizanka Marjetka, na njeno glavo so razpisali tudi visoko nagrado. Toda vse sem zanikal in to mi je rešilo življenje. Tedaj so bili zaprti ne samo moji sodelavci, temveč sploh vsi aktivisti OF iz Dravograda. Ker smo vsi molčali in ničesar izpovedali, smo le preživeli te ječe. Trije izmed mojih bivših fantov antifasistov, ki so bili nasilno mobilizirani v nemško vojsko, tudi niso nikogar izmed

Kristijan Krakulinik

nas izdali. Le ubogega Vojnoviča, ki ni mogel vzdržati nenehnih tepežev so prevarili in jim je marsikaj obrazložil; zato so ga umorili. Čez mesec dni so me odpeljali oklenjenega v verige v nacistična taborišča, od koder sem pobegnil z Jožetom Časom na Koroško.

Pavla Hercog

ČISTILA SEM MUČILNICO...

Z narodnoosvobodilnim gibanjem sva bila z možem povezana že od jeseni 1941, ko sta prišla v Črno organizatorja Osvobodilne fronte Dušan Kveder, za njim še Rudi Janhuba. Že v dobi stare Jugoslavije je vodil moj mož v Črni skupino mladine, organizirano pri skavtih. Prav ta mladina je prerasla med okupacijo v predane člane osvobodilne fronte in ugrabila Nemcem iz skladišč v Črni in Mežici nekaj orožja in opreme. Ko je poslal moj mož, kot sekretar okrajnega komiteja, iz hribov mnogo partizanske literature, da bi jo raztrosili po Črni, so Nemci naše mladince zasledili 25. oktobra 1944 ter jih internirali v Nemčijo. Mene so Nemci aretirali 26. oktobra 1944 zato, ker je prišel mož kot sekretar komiteja v Črno in imel ponoči s prebivalstvom sestanke Osvobodilne fronte. Ker gestapo ni ujel moža, so me odvedli v Dravograd. Zaprta sem bila v celici št. 3, črnski skojevci so bili v celici št. 2. Pravočasno smo se domenili, da ne bomo povedali ničesar novega. V Dravogradu sem morala čistiti prostor, kjer se celice nadaljujejo; sredi tega prostora je bila velika miza, na katero so privezovali zapornike, predno so jih pretepali. To sem ugotovila po krvavih madežih na betonskih tleh okoli mize. V tem prostoru je bilo tudi veliko betonsko korito, mogoče celo dve koriti in odtočni kanal. Jetnice, ki smo morale to pralnico umivati, smo pozneje ugotovile, da smo bile v skrivnostni mučilnici. Iz veže v pritličju sem videla na dvorišču kup obleke. Oblačila so bila krvava in so pripadala ubitim ljudem. Z menoj je bila zaprta mlajša ženska, rojena Nemka iz Wolfsburga. Ker je pobegnila

iz delovne službe, so jo v Dravogradu v pisarni zlorabili, nazadnje pa umorili. Od sojetnic sem tudi zvedela, da so gestapovci pred mojim prihodom ubili na omenjeni mizi zakonca Novaka iz Mušenika, ker sta pomagala partizanom. Vse zveze s partizani so šle namreč skozi njihovo domačijo. Z menoj je bila zaprta tudi Zofka Gašper iz Črne, ki je videla, kako so metali zapornike v vroče kopeli.

Kotnik Flora

»ČE BO MLADINA POZABILA, KAJ SO Z NAMI POČELI NACISTI, JO ČAKAJO TEŽKI ČASI!«

Na mojem domu, na Lubasovem v Podkrajju, so se oglasili organizatorji osvobodilnega boja že leta 1941, med njimi Dušan Kveder. K nam so pozneje prihajali tudi borci prvega koroškega bataljona, v jeseni 1944 je bil pri nas sedež okrajnega komiteja Prevalje. Sekretar Nesti Plešnik je bil stalno pri nas. Ko so Nemci izvedeli za njegovo skrivališče, smo morali zato 28. septembra 1944 oditi vsi k partizanom. Mene z družino so partizani odvedli v Macigojev breg pod skalo, kjer so že bili vsi Rožankovi. Pri sebi sem obdržala dva najmlajša otroka, dočim sta sina in hčerka odšli med borce. Okrožni sekretar Gašperič me je poslal na delo med žene. Zadrževala sem se v Kotljah, na Razborju, Selah in Graški gori. Teden dni sem bila tudi v Javorju in Mali Črni. Ob odhodu me je okrožni sekretar vprašal: »Ali boš vzdržala, če te bodo Nemci ujeli? Ali veš, da kot članica OF ne smeš ničesar in nikogar izdati?«

11. januarja 1945 sem se bližala Podkrajju, da bi pomagala ranjencem v Rožankovem bunkerju. V zasneženem gozdu pod Janečjo bajto sem zašla med belo ogrnjene Švabe, ki so me prijeli. V moji torbici so našli zapisnik seje okrožnega odbora OF Dravograd, katerega odbornica sem bila ter pismo za dr. Erata, ki bi naj pri-skrbel zdravlila za ranjence in ozeble. 13. januarja 1945 so me prepeljali v Dravograd, kjer sem bila zaprta s staro leško komunistko Ivanka Pačnik. Bolj, ko so Nemci kričali name, naj vse priznam, bolj in bolj sem trdila, da sem torbico z akti našli in da sploh ne vem, kaj v njej piše; zatrjevala sem, da sem hodila okoli za izgubljenimi otročiči. Zatem so me pričeli neusmiljeno pretepati; po meni so padali udarci kolov, gumijevke, bičev, opolnoči so mi vlivali ob goreči sveči v usta slano vodo iz lobanje. Globoka jama na moji glavi je spomin na tiste grozne dni. Gestapovca Rath in Brülleitner sta mi razbila glavo in zobe. Od mene so zahtevali vsa ilegalna imena domačinov, sodelavcev NOB. Ker sem molčala, mi niso prinesli štiri dni niti hrane, niti kapljice vode. Po treh tednih so me premestili v Celovec, kjer so me nekaj dni pred koncem vojne odpustili. Vedno se bojim za mladi rod, če bo ta pozabil na čase, ki so nam jih prinesli nacisti.

Angela Golob

UBILI SO MOJO MAMO

Že leta 1943 sva bili z mamo tajno povezani s koroškimi partizani, katerim sem pošiljala iz Dravograda raznovrstno pomoč in poročila. 11. novembra 1944 me je gestapo Dravograd aretirati ter zaprl v ce-

lico št. 2. Ker nisem pri zasliševanju ničesar izdala, so me premestili za eno noč v celico smrti. V tistem bunkerju je bilo tedaj precej vode. V njem nisem mogla stati, ker je bil prenizek. Tisto noč sem slišala, kako so gestapovci mučili pred vrati tega bunkerja nepoznanega partizana. Onjega so želeli zvedeti podatke o partizanih, toda on je molčal. Ko so me zjutraj odvedli k zaslišanju, sem opazila pred vrati veliko mlako krvi. Že 14. novembra 1944 so me prepeljali v Celovec, od tam preko Dunaja, Prage, Leipziga in Berlina v žensko taborišče Rawensbrück. Gestapo me je namreč obsodil v Celovcu na pet let ječe. Ko so me v Celovcu odvedli na obravnave nazaj v bunker, me je dravograjski gestapovec Bedrich oklofotal in suval.

Z menoj je bila aretirana tudi moja mama Matilda Golob, gostilničarka iz Dravograda. Ker je bila tedaj bolna, sem slišala njeno jokanje v svojo celico. Kljub njeni boleznini je odšel tisto noč k njej zapor neki gestapovec in jo pretepel. Nekaj dni pred osvoboditvijo so nacisti odpuštili iz zaporov v Celovcu mnogo naših ljudi, med njimi tudi mojo mamo, ki se je vrnila tik pred zlomom Nemčije v Dravograd. Ponovno so jo zaprli v dravograjske ječe, kjer jo je gestapovec Bedrich zadrževal. Nekaj let po vojni so naše oblasti izvedele za mamin grob; pokopana je bila na vrtu pod bivšimi gestapovskimi zaporji. Iz Celovca se spominjam tudi srečanja s Feraričem, domačinom iz Dravograda, ki je bil dalj časa zaprt v celici št. 5. Bil je ves moder od udarcev. Pripovedoval je, da so ga v Dravogradu gestapovci potapljali v pralnici pod vodo, večkrat tudi z glavno navzdol. Ferarič je bil tisti, ki je prejemal vse leto 1944 navodila partizanov iz Črne ter jih prinašal moji mami, zato so tudi natri v novembru odkrili in aretirali. Mi iz Dravograda smo imeli odlično zvezo s Črno in z radijskim centrom na Peci, preko TV točke v PEKLU, ki jo je vodil Janko Svetina.

Kotnik Flora

Angela Golob

Dularjeva mama — Angela Tratnik OSTALA SEM ŽIVA, KER SEM GESTAPOVCEM VSE TAJILA

Vsa naša družina je odšla 25. oktobra 1944 v partizane. Mene so odredili za terensko delavko. Točno mesec dni pozneje so me gestapovci ujeli. Tedaj smo bile terenske delavke pri kmetih okrog Sv. Neže, kjer smo razširjale misli protifašistične ženske zveze. Nemška policija nas je odkrila s policijskimi psi. To se je zgodilo med našim sestankom pri Mežnarju. Partizan Merkač je bil ob napadu težko ranjen v koleno. Policija ga je odpeljala na Rimski vrelec, tja je vodila tudi mene in našo sodelavko Olgo Križanovsko. Naslednjega dne so nas dvajset aretirancev prepeljali na gestapovsko postajo v Dravograd. V kamionu smo morali sedeti razkoračeno v dveh vrstah. Odvedli so tudi domačine, kmečke ljudi od Sv. Neže, med njimi Vohnetove in Rumove, ki so bili pri steljari. V tistem času smo bili namreč vsi prepričani, da bo 11. novembra 1944 konec vojne, zato smo bili tudi tako pogumni! V zaporu je bil z menoj mlad kurir, Časov iz Prevalj. Gestapovci so naju zaprli v celico smrti. Ujeti kurirček ni mogel stati, ker so ga gestapovci strašno pretepli. Kjer koli sem ga prijala, mu je kri brizgala iz ran. Preko prsi je bil ves moder in krastav. Pripovedoval je, da so na njem zlomili več lesenih kolov, zatem so ga v pralnici polivali z mrzlo vodo. Tudi mene so mučili in nisem mogla prenašati trpljenja. Vse sem tajila. Stalno so me zasliševali in zahtevali pojasnilo, zakaj smo odšli vsi Dularjevi k partizanom. Od mene so terjali podatke o poti, kjer hodijo partizani čez Dravo na Svinjsko planino. Ker tega nisem niti vedela in ker so me tako pretepali po glavi, sem Časovemu odvezala iz čevljev vezalke in se hotela obesiti. Tedaj sem se spomnila, kako sem se doslej borila za svobodo in ne smem nečastno umreti na lastni zanki. Z menoj je bila zaprta tudi Junčkova in Sekolnikova hčerka, ki je imela v zaporu tri mesece starega otroka. Pred premostitvijo v Celovec ji gesta-

povci niso hoteli dati pleničk za dojenčka. Tedaj se je Juračeva mama s Prevalj tako razburila, da je gestapovce ozmerjala in šele zatem so prinesli za otroka preginjalo.

Slavko Muha

Z NASMEHOM SO ME VRGLI V CELICO SMRTI

Spomladi 1943 sem dobil prve zveze s partizani. Kmalu sem postal kurir med Črnečami in partizani pod Uršljo goro, kjer je bil tudi naš domačin Dušan v koroškem bataljonu. Ko sem se vračal 11. maja 1944 iz Raven v Črneče, so me nacisti aretirali. Med gestapovci je bil tudi domačin Štrajt. Odvedli so me v gestapovske zapore, kjer so me uklenili in povezali okoli palice, ki so mi jo zataknili med roke in noge in se tako nisem mogel ganiti. Pri zasliševanju nisem ničesar priznal, zato so mi sporočili sklep, po katerem bom dobival dnevno po šestdeset udarcev z gumijevko, dokler ne bom priznal zveze s koroškimi partizani. Ko sem po prvih udarcih omedlel, so mi brizgali pod nos neko tekočino in ko sem se znova osvestil, sem moral zdržati preostale udarce do šestdesetih.

Po tem sprejemu so me vrgli s krohotom v celico št. 5, kjer je ležal na tleh prijatelj Jamnik. Zasliševali so me vsak dan in vselej so mi odšteli navedeno število udarcev. Z Jamnikom nisva dobila šest dni nobene hrane, od silne žeje sva lizala mrzla, vlažna vrata. V tem bunkerju sva bila devetnajst dni, ko so nas vse odvedli v Celovec in Dachau, odkoder sem se vrnil 11. julija 1945.

Pripomba: Po izjavi preživelih zapornikov je bil Muha Slavko vodilna osebnost v dravograjski skupini Osvobodilne fronte. Prvi aktivist in partizan Jože Kavčič, ki je prihajal do Dravograda, je prinašal tudi prve partizanske tiske, predvsem letake Druge grupe, ki jih je tedaj ponatiskovala Koroška tehnika na Peci. Ko so Nemci zasledili te letake, so lahko ugotovili, da se je narodnoosvobodilno gibanje jugoslovanskih narodov razširilo tudi v sam Dravograd. Ob največji trosilni akciji partizanskega tiska v začetku maja 1944 so Nemci presenetili vse aktiviste osvobodilne fronte ter jih aretirali. Gestapo je bil tedaj prepričan, da je voditelj uporne skupine OF v Dravogradu Matko Vojnovič, katerega so zverinsko mučili in umorili, vsi ostali pa, ki so očitke zanikali, so preživeli strašne čase v koncentracijskih taboriščih.

Ivan Jamnik

PREŽIVEL SEM STRAŠNE DNI V CELICI SMRTI

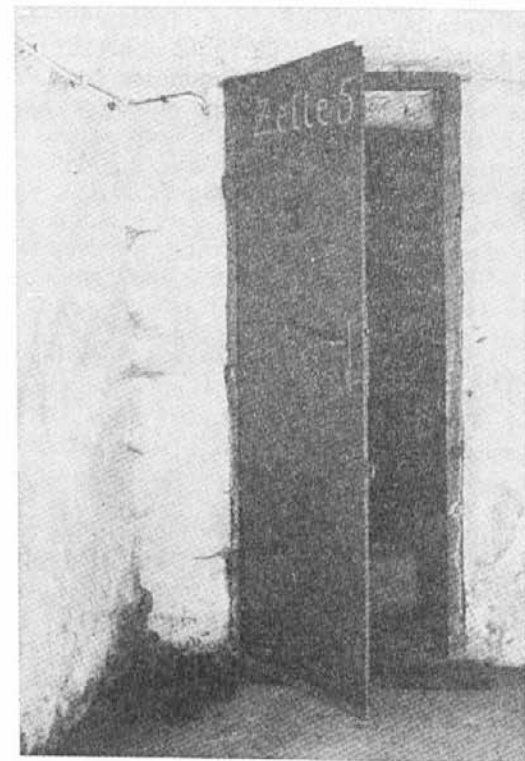
V jeseni 1942, ko sem bil star 16 let, sem se šel učiti krojaštva v Dravograd h Krakuliniku. Ta mi je začel pripovedovati o partizanih na Peci in Pohorju. Takoj me je pritegnil v narodnoosvobodilno gibanje. Poleti 1943 sem že bil povezan s prvimi partizani, ki so prihajali iz Sel v bližino Dravograda. Ko me je v jeseni 1943 seznanil delavec Matko Vojnovič s prvimi aktivisti Osvobodilne fronte v Dravogradu in okolici, smo se začeli sestajati, zbirali pomoč za partizane, razširjali poročila iz bojišč ter čitali partizanske letake. Za 1. maj 1944 smo prejeli letake in parole II. zasedanja AVNOJ. Nemci so to akcijo

zasledili ter nas vse polovili. Mene sta aretirala gestapovca Bedrih in Štrajt. Ako bi bila preiskala sobo, bi našla prve Titove slike, ki smo jih tiste dni delili sodelavcem OF. Gestapovca sta zahtevala od mene podatke o osebah, s katerimi smo bili povezani, toda molčal sem kot grob. Že ob prvem napadu sta mi izbila štiri zobe ter zlomila nosni hrustanec. Na glavi sta mi izrezala lase v obliki križa. Uro pozneje so me uklenili v lisice ter me ovili pod koleno in komolci okrog palice. Bedrih me je pričel pretepati, in ker je bilo moje telo klopka, sem se kotalil po sobi. Pozneje so mi sotrpini povedali, da so me nezvestnega polili z vodo ter sunili po stopnicah v klet. Šest dni sem moral piti le slano vodo. Usta sem imel polna krvi, jezik je bil od žeje otekel in nisem mogel govoriti. S Konradom Kovačem sva lizala železna vrata bunkerja, ki so bila vedno vlažna in hladna. Enajsti dan so privedli v celico smrti Matka Vojnoviča, ki so ga s tepežem prisilili, da je preveč povedal. Od trpljenja je blaznel. Tudi mene so ponovno nagovarjali, da bi priznal sodelovanje s partizani. Obljubljali so mi lepo hišo v Nemčiji, toda jaz sem bil tiho, ker sem imel veliko vero v partizansko zmago. Ker nisem verjel tolmaču, ki je prevajal obtožnico, sem odklonil podpis zapisnika. V četrtek po Binkošti so nas prepeljali v Celovec, zatem pa Muho, Goloba in mene v Dachau, kjer sem dobil številko 74437. Tam sem našel mnoge znanke, med njimi Gorkaja iz Starega trga, Plesnika iz Legna, Hovnika iz Pameč, same očete naših partizanov.

Matija Gostenčnik

TUDI RANJENEGA PARTIZANA SO VRGLI V CELICO SMRTI...

14. februarja 1945 so me Nemci ujeli pri Starem na Vernerici pod Uršljo goro, kjer sem bil v zaščiti sekretarja okrožnega komiteja KPS Dravograd. Ko so me Nemci vodili v Suhi dol, so ujeli še enega partizana. Dva dni pozneje so naju iz Slovenj Gradca odpeljali v Dravograd in zaprli v

Celica smrti

Matija Gostenčnik

celico smrti. V njej so že bili zaprti trije boreci. Naju so pričeli takoj zasliševati. Povpraševali so naju po legi partizanskih bunkerjev na Uršlji gori, toda midva sva vse zanikala. Po prvem zaslišanju so naju zverinsko pretepali, meni so grozili, da mi bodo polomili vse kosti, če ne bom povedal podatkov o partizanih na Gori. Po zaslišanju so me premestili za eno noč v celico št. 4. Zaradi teme sem v njej natipal pet železnih postelj, in ker me je zelo zeblo, sem v eno zlezel. Pokril sem se s koci, ki so bile škorjasto trde in zmrzle. Šele zjutraj sem ugotovil, da so bile trde od strnjene človeške krvi. Zatem so me znova premestili v celico št. 5. Tamkaj so bili še vedno štirje partizani, med njimi ranjeni borec, ki je imel prestreljeno in zdrobljeno lopatico. Bil je brez srajce in smo ga ogrnili s koščkom strgane koce. Pripovedoval nam je, da je bil ranjen v spopadu pri Črni, kjer so ga Nemci ujeli. Pisal se je menda Grabner. Tega ranjenega tovariša smo mi štirje varovali in negovali tako, da smo ga stoječ obkrožili ter ga z našimi telesi sredi betona ogrevali. V celici nismo mogli stati, ker je bila prenizka, tudi sedeti nismo mogli, ker so bila tla iz betona ter pokrita z vodo in blatom. Večkrat smo utrujeni počepnili v kot, da bi si odpočili noge, toda mrzle betonske stene niso dopuščale nikakršnega počitka. Večinoma smo sloneli stoje okoli ranjenca, obdajali smo ga kot nekaj snop ter čakali smrti.

Zatem so nekega dne poklicali ranjenega partizana k zaslišanju, odkoder se ni vrnil. Popoldne so nas odvedli na delo. Na vrtu za ječami smo zagrebali skopano jamo, ki je že bila nekoliko zasuta, zato nismo vedeli, koga smo zagrinjali. Po končanem delu smo vprašali stražnika, kje je ranjenec, toda on je molčal. Tiho smo odhajali, zavedajoč se, koga smo za vselej pokopali...

Julka Robnik

MUČILI SO ME KOT V SREDNJEM VEKU

Med okupacijo sem bila zaposlena kot gospodinjska pomočnica pri Ritonjevih v

Šmartnem. Stanovali smo pri Grilu. Tisti časi so bili vroči tudi za Nemce. Ko je prišla v Mislinjsko dolino 14. slovenska divizija, so zadnjega februarja 1944 partizani izgnali iz Šmartne nemške učitelje, šolo pa požgali, da bi bilo konec ponemčevanja slovenskih otrok. Partizani so začeli tudi obračunavati z domačini, ki so sodelovali z nemškim okupatorjem. Tedaj so ustrelili v Šmartnem domačinko, navdušeno hitlerjanko. Nemci so se zato maščevali in ustrelili 9. marca 1944 pod našo hišo deset talcev, ki so jih pripeljali iz Celja, da bi z njihovo smrtjo odvrnili Šmarčane od sodelovanja s partizani.

Ker sem tedaj prva okrasila s cvetjem gomilo slovenskih talcev, me je neko dekle naznanilo Nemcem, zato so me aretirali. V Dravogradu sem bila zaprta 14 dni. Ko so me poklicali k zaslišanju, sem zagledala mnogo gestapovcev, ki so imeli na kapah mrtvaške glave. Nepoznani gestapovec me je udaril s palico ter mi povedal, da me bodo ustrelili, če bom karkoli zanikala. Toda jaz sem že vedela, da je treba le molčati. Ko sem morala poklekniti na robato poleno, so me tako mlatili s koli, da sem se valjala po tleh. V celici sem ležala sama. Še večkrat so me zasliševali in znova spraševali, da bi vendarle karkoli izvedeli. Zaradi moje molčečnosti so me zvezali in položili na veliko mizo, kjer so me natezovali, dokler nisem omedlela. Spominjam se, da so me tudi obežali, zato ob izpustitvi iz zaporov nisem mogla stopiti na noge in so me morali domačini odnesti domov na rokah. Nemci so mi kite tako nategnili, da nisem mogla pol leta hoditi, zato še danes čutim v kosteh bolečine. Mučili so me kot v srednjem veku. Ob odhodu iz gestapovskih zaporov sem morala v Dravogradu podpisati izjavo, da ne bom nikomur pripovedovala tega, kar sem v zaporu videla, oziroma kaj vse so z menoj počeli.

Marija Golob-Osojnikova

TUDI JAZ SEM OKUŠALA GROZOTE TRETJEGA RAJHA V DRAVOGRADU

V jeseni 1942 so imeli partizani prve koroške čete v našem gozdu v Koprivni svoj bunker. Okrožni sekretar partije Matjaž nam je tedaj pojasnil resnično stanje po svetu. Že pred napadom koroškega bataljona na Nemce v Mežici so pričeli nacisti lov za partizani. V Koprivni in Bistri je bilo vedno več nemške policije. Naše ljudi so začeli zapirati. Vse nas so osumili sodelovanja s partizani.

8. marca 1944 sem prejela poziv, s katerim sem se morala javiti na upravi nemške občine v Črni. Ob prihodu so me takoj zaprli, enako tudi Ožbalda Goligranca, Milko Prole in Petra Kolenbrandta. Izdala nas je neka domačinka iz Koprivne, ki so ji Nemci obljubili veliko nagrado. Izdajalka nas je privedla v obupen položaj. Mene so iz Črne prepeljali takoj v Dravograd, kjer so me zaprli v celico št. 5. Tedaj nisem videla v dravograjskih ječah drugih pripornikov. Ko so mi pri zaslišanju očitali povezavo s partizani in prebrali obtožnico, sem iz nje zvedela ime domačinke — izdajalke. Zaradi trdovratnega zanikanja, me je gestapovec tolkel po glavi, obrazu in ustih. Vsa sem bila v krvi. Že ob mojem prihodu v Dravograd so bile stene kleti močno okrvavljene. Tik pred mo-

jim odhodom iz Dravograda v koncentracijsko taborišče, so mi novodošli zaporniki povedali, da se je celotna gestapo-postaja preselila iz Prevalj v Dravograd. Zadnji zverinski umor v gestapovski postaji na Prevaljah je naredil gestapovec Fric Trautman, ki je umoril kmeta Franca Malijskega iz Koprivne; prijel ga je za glavo ter ga z vso silo treščil v železni okenski okvir, tako, da se je glava prebila med železnimi palicami in ni mogla več nazaj. Krvooločni gestapovec je potegnil svojo žrtev za noge ter jo na ta način dokončno umoril.

Angela Kovač

MESEC DNI SEM OPAZOVALA STRAŠNE ZLOČINE

V jeseni 1944 je Osvobodilna fronta močno razgibala kraje okrog Prevalj. V spodnji Mežiški dolini je bil tedaj sedež okrajnega komiteja KPS Prevalje, katere mu sva pošiljali s sestro Vido vsa potrebna in zanimivejša poročila o Nemcih. To je bil tudi vzrok, da so naju aretirali. Tudi midve sva bili zaprti mesec dni v Dravogradu. Že prvi večer sva iz celice videli gestapovce, kako so privlekli partizanko Elo Čas in jo na hodniku slekli ter pretepli. Tedaj so na mizo privezali štiri moške ter jih bičali. Nekaj dni pozneje so privredili ujete ruske delavce in jih pred celico smrti pokončali: potem so prinesli zaboje jih stlačili vanje in verjetno vrgli v deročo Dravo. Bilo je menda 26. novembra 1944, ko so prinesli ranjenega partizana Merkača, doma iz Stražišča pri Prevaljah in ga suvali v rano odrezane noge. Nekaj sojetnica nama je povedala, da se je ne poznano dekle pred najinim prihodom obesilo, ker so jo gestapovci zlorabili. Slišali sva nenehno pretepanje zapornikov. Čistiti sva morali pralnico, v kateri so mučili ljudi in jih pretepali s posebnimi biči, ki so trgali s telesa meso. Zaporniki so oklenjali v okove ter jih potapljali v mrzlo in vročo vodo tako dolgo, dokler niso omedleli. Mnogim ujetim žrtvam so sodelili rane, zatem pa jih vrgli v celico št. 5. V pralnici so tudi elektrizirali. Vsako popoldne sva morali prati krvave obleke popoldne pa ribati hodnik, ki je bil vedno poln krvi. Nekoč sva morali pomivati s prijateljico iz Guštanja krvave madeže v sobi gestapovca Brühleitnerja. Vsakdo izmed nas je ugotovil, da so se gestapovci

Marija Golob — Osojnikova

Kovač Angela

predno so začeli mučiti ljudi, napili žganja.

Vir: Morišče Dravograd, Janko Mezner.

Maks Hudopisk-Merkač

KAJ BI REKLI NEMCI, ČE BI MI TAKO MUČILI NJIHOVE RANJENCE

Spomladi 1944 so me iz koroškega odreda vrnili kot terenskega delavca v spodnjo Mežiško dolino. Največ sem se zadrževal na Brdinjah ter v Kotljah, kjer sem bil zaščitnik terenskih političnih delavk, ki so razširjale po kmetih načela Slovenske protifašistične ženske zveze. V soboto 25. novembra 1944 so nas Nemci iznenadili pri Sv. Neži, in me obstrelili v koleno in ujeti. Od tam so me prepeljali na Ravne, kjer me je spoznal slovenski zdravnik dr. Erat in odredil takojšen prevoz v bolnišnico Slovenj Gradec. Še istega dne zvečer so mi nogo odrezali. Že naslednje jutro so prihiteli iz Dravograda gestapovci, tro so dvignili iz postelje ter odpeljali v dravogradejske gestapovske zapore. Eden izmed Nemcev je kričal name in me z obuvalom brcal v mojo krvavečo nogo, tako, da sem od bolečin omedlel. V Dravogradu so me iz nosil zvrnili kar na betonska tla pred celico. Kmalu zatem so me začeli zasliševati. Tedaj sem spoznal, da so bili Nemci prepričani, da sem jaz partizan minerske skupine, ki je v tisti dobi razstreljevala koroško železnico v Dobrijah in obračala nemške vojaške transportne vlake. Ker sem prav vse zanikal, me je rdečelasi gestapovec Bedrich brcal v rano odrezane noge ter grozil, da mi bodo še preostali del noge razrezali na koščke, če ne bom takoj povedal, kje na Koroškem Selovcu so skriti minerci-partizani. Zaradi mojega strdovratnega molčanja so me tako pretepali, da mi je odpadla obveza z amputirane noge, ki so mi jo odrezali pred dvanajstim urami. Napol mrtvega so me četrti dan napotili v bolnišnico v Celovec. Zdravnik Sekavčnik in Jurač iz Prevalj sta me morala odnesti v Dravogradu na vlak, in ker sem bil čvrste narave, sem dočkal

v Celovcu konec vojne in zlom Hitlerjeve Nemčije.

Večkrat se spominjam strašnih let okupacije, ko smo se nacistom kot partizani uprli, mislim tudi na Nemce, kaj bi oni rekli, če bi mi njihovega ujetega ranjenega vojaka tako nečloveško mučili!

Olga Križanovska

SPOMINI NA GESTAPOVSKE JEČE V DRAVOGRADU SO GROZNI!

Tudi mene so ujeli Nemci s skupino aktivistk-žena pri Sv. Neži onstran Dobrij. To je bilo 25. novembra 1944, ko so ranili in ujeli našega zaščitnika, partizana Merkača. O gestapovcih iz Dravograda vem sledeče:

Ti nacisti so bili pravi morilci! Čim so me prijeli, so hoteli zvedeti čimveč o domačih partizanih. Ko so nas privedli od Sv. Neže na Rimski vrec, so me porinili pred veliko peč, ki so jo odprli in mi začeli zatrjevati, da me bodo vrgli živo v ogenj, ker sem banditka. Toda v tistih časih, ko je že Nemcem trda predla, smo tudi mi vedeli, da ne smemo Nemcem ničesar priznati in podpisati, ker bi to pomenilo lastno smrtno obsodbo. Najstrašnejši je bil gestapovec Bedrich.

Gestapo v Dravogradu je imel aparat za mučenje, ki so ga po končani vojni našli. Pooblaščenec OZN na Prevaljah, tovariš Bojan mi je dal tedaj fotografijo mučilnega stroja, ki sem jo do danes ohranila. Zato menim, da morajo biti ta in ostali mučilni predmeti nekje pri TNZ.

S posebnim aparatom so tudi ščipali kosti na rokah. Pomnim tudi, da so gestapovci zverinsko mučili ujete partizane v pralnici ob ječah, kjer so bila tudi betonska korita za vroče in mrzle kopeli. Tam so pretepali tudi starega Čiča, ki je bil intendant za okrožni komite KPS Dravograd in je bil doma pod Uršljo goro. Tako je Himlerjeva zločinska roka segala tudi do našega Dravograda.

Marija Košak-Metka

BILA SEM ZAPRTA V GESTAPOVSKIH ZAPORIH V DRAVOGRADU

Naša domačija leži na Navrškem vrhu. Brat Rudi je odšel konec aprila 1943 v koroški bataljon. Že tedaj sem se vključila v narodnoosvobodilno gibanje. 20. februarja 1944 sem vstopila v partizansko četo, katere komandir je bil Drago, politkomisar pa Dušan. Spomladi so me odredili za terensko delo v okraju Prevalje — Guštanj. Literaturo smo prejeli iz tehnike »Mežica«. Tedaj je bil okrožni partijski sekretar Džon, rajonski sekretar pa Pero. Ti politični delavci so se zadrževali največ v bližini naše domačije.

18. marca 1944 sem se neopaženo približala našemu domu, ker sem se želela preobleči. Takoj zatem je hišo obkolila nemška policija in me ujela. Ker niso našli pri meni prav ničesar, so zahtevali, da bi izdala ilegalna imena vseh kmetov, ki so množično pomagali partizanom. Jaz sem trdovratno molčala. Zato so me odpeljali v Dravograd. Tamkaj so me pričeli grozno pretepati, enkrat so me celo za nekaj sekund obesili. Spominjam se surovosti gestapovca Pliberška, ki je nosil štajersko oblačilo. Za gestapo sem bila kot domačinka posebno zanimiva in ker sem vse ta-

jila, so mi dodelili različne kazni. Štirikrat so me gestapovci zgrabili in pritisnili na usta umazano človeško lobanjo, iz katere sem morala izpiti slano tekočino. Ker me je pričelo zatem mraziti, sem bila prepričana, da sem izpila strup. Nemci so ponovno zahtevali, da bi jim pojasnila mnoge zadeve izpod Uršlje gore. Ko so se zbali, da bom umrla, so prinesli električne peči in me ogrevali. Zatem so mi našli vse domačije, kjer so se partizani zadnje čase zadrževali. Spoznala sem, da so imeli Nemci po naseljih zaupnike, ki so jim vse poročali, toda jaz nisem ničesar potrdila.

Zaprta sem bila v celici smrti, kjer nisem mogla stati, saj sem zadevala z glavo v strop. Ker ni bilo lesenega poda, sem ležala na betonskih umazanih tleh in čakala smrti. Bila sem prepričana, da me bodo zvezali in vrgli z mostu v deročo Dravo. Tiste dni so bile razmere v gestapovskih ječah grozne. Ujete ljudi so ubijali kot živali v mesnici. Tudi mene so grozno pretepali. Tedaj sem jih ukanila jaz. Ko so želeli dobiti od mene vsaj delno priznanje, sem jim zavpila naj mi dajo raje kakšno delo, da bi se naučila njihovega jezika. In res. Že zvečer šestega dne so me obvestili, da sem sprejeta v njihovo službo in bom prejela plačo 6 mark.

V močno oboroženi avtokoloni so me naslednje jutro spremljali do naše hiše na Navrškem vrhu. Ko so segli Nemci po kmečkih dobrotah in moštu in so me pustili v sobo po lepše obleke, sem jim pobegnila v gozd in prišla 25. marca 1944 znova v partizansko četo. Za moje junaštvo so mi člani okrožnega komiteja Dravograd zaupali politično delo med ženami in mladino pod Uršljo goro. Toda po konferenci političnih delavcev Osvobodilne fronte, ki je bila pri Tončki na Zgornjih Selah, sem zahtevala premestitev v vojsko. Do konca leta sem ostala v Mežiški dolini, januarja 1945 sem delala v okraju Slovenj Gradec, zatem pa sem bila članica Narodne zaščite okrožja Dravograd. Tako sem skozi trpljenje v gestapovskih ječah dozorela v nepopustljivo ženo — borko in na vsakem koraku rušila nacistično miselnost med našim domačim ljudstvom.

Maks Hudopisk — Merkač

Helena Škrube — Hace

Helena Škrube-Hace

MAJA 1944 JE GESTAPO UNIČIL SKUPINO OF DRAVOGRAD

Spomladi 1943 je začel prihajati v Črneče koroški partizan Jože Kavčič-Kater, ki je prinesel prve partizanske tiske iz koroške tehnike na Peci. S pogumnima aktivistoma Vojnovičem in Kovačem smo te letake izobesili za 1. maj 1943 v Dravogradu in okolici. Tedaj smo že tvorili mladinsko skupino OF, ki je kmalu narastla na petnajst članov, tako da so tudi Nemci ugotavljali, da se je misel o novi Jugoslaviji prenesla tudi v Dravograd.

Leto dni pozneje, v soboto 6. maja 1944, smo prejeli s koroške strani mnogo partizanske literature, ki bi jo naj razdelili ljudem v Dravogradu in okolici. Tedaj so dobili nekaj partizanske literature v roke Nemci. Gestapo je mislil, da je bil voditelj OF v Dravogradu Vojnovič in so ga 10. maja 1944 aretirali. Takoj so zaprli tudi vse preostale, tako da sem bila prepričana, da nas je nekdo izdal. Ker sem na zaslišanju vse zanikala in se delala nevedno, sta prišla sredi noči do mene v celico dva gestapovca, ki sta mi ob goreči sveči nalila v človeško lobanjo slane vode, me zgrabila in mi s silo natakala to pijačo iz lobanje v usta. Pri tej strašni ceremoniji sta bila tudi šef gestapa Platzl ter Bedrich. Najbrž je nekaj dni zatem Vojnovič zaradi mučenja Nemcem nekaj pojasnil, tudi to, da je prejel od mene letake, ki jih je po 1. maju 1944 pritrdil na dravskem mostu. Ker sem to vest zanikala, niso mogli Nemci ugotoviti prave resnice. Vojnoviča so tako mučili, da so mu s kleščami trgali meso s telesa. Zjutraj je umrl v celici št. 5. Ponovno so me zaslišali in silili, da bi podpisala izjavo, ki jo je dal Vojnovič o našem delu OF; tedaj sem videla aparate za mučenje, stroj za lomljenje prstov, stroj za

zatikanje igel za zanohtje, lisice in verige. Po devetnajstih dneh zasliševanj so nas sedemnajst odpeljali v zapore v Celovec, vse razen Kovača, privezani smo bili v verige, spremljalo nas je dvajset policistov. Zatem se je šele pričela groza nacistične vojne. Iz Celovca so nas vodili v Linz, kjer smo morale v tamkajšnje ječe. Tam so nas prisilili, da smo morale gledati prizore, ko so ubežnikom iz nemške vojske, ki so jih ujeli, sekali glave. Ob strašnih prizorih sem skoraj znorela, na postaji sem hotela skočiti pod vlak, pa so me tovarišice zadržale. V Leipzig smo prispeli v trenutku, ko so ga Angleži zasejali z bombami. V transportu nas je ostalo živih le štiriindvajset. Ob Severnem morju smo bile osvobodene 8. maja 1945.

Krista Kreigher

LJUDSTVO NI VEDELO, KAJ SO POČENJALI NEMCI V DRAVOGRAJSKIH JEČAH

Avgusta 1943 sem se preselila iz Šoštanja k staršem v Šentjanž pri Dravogradu. Tudi tu sem začela znova sodelovati s partizani; takoj sem se povezala z aktivistkami Liziko Lampret, Maro Pungaršek in Anico Debelak, ki so bile v službi v trgovinah v Slovenjem Gradcu. Čim smo nabrale potrebne živilske nakaznice, sem znošila domov za partizane potrebni živež. Sanitetni material pa sem prejela iz Maribora od prijateljice Elze Vobnik. Bila sem tudi obveščevalka varnostno obveščevalne službe, za to službo sem zbirala podatke o številu nemških vojakov pri Šentjanžu, o njihovih bodočih hajkah, sporočala sem tudi imena okupatorjevih sodelavcev in izdajalcev. Spomladi 1944 sem narisala po želji Zidanškove brigade načrt Šentjanža in načrt tekstilne tovarne v Otiškem vrhu, ki so jo zatem partizani napadli ter odnesli velike količine tekstilnega blaga.

Toda Nemci so me gotovo opazovali in me prijeli. Pri hišni preiskavi so našli zavitek zdravil, ki sem jih tega dne sprejela iz Maribora. Gestapo je poklical zdravnika, ki je izjavil, da ni videl tako dragocenih zdravil že dalj časa. Sklenila sem, da bom samo molčala! V zaporu v Dravogradu

Krista Kreigher

so me začeli pretepati. Z mene so strgal vso obleko in mi po bičanju niso ničesar vrnili, pač pa so mi dali krvavo obleko partizana Čakija, ki je padel 2. februarja 1945 pri kmetu Medvedu. Da bi zvedeli o mene za mrežo mojih sodelavcev, so me pričeli mučiti. Roko sem morala vtakniti v večji železni aparat, v katerem so me luknjali členke prstov, zato sem bila popolnoma krvava. Porezali so mi tudi lase. V kleti so me metali na premog, da sem od padcev in bolečin omedlevala. Z menoj so bili zaprti Lubasova mama iz Kotelja in Olga Križanovska iz Mežice. Po štirinajst dnevem zasliševanju so me odpeljali v Celovec. Tam sem bila skupaj z Golobovo mamo iz Dravograda, tudi z Lojzko Vrhovnikovo, koroško aktivistko ter Danico Bart. Z nami je bila tudi Helena Čas Šentjanža, ki je bila prav tedaj obsojena na smrt, vendar je ostala po naključju živa, ker so prav tedaj eksplodirale letalske bombe iz angloameriških letal, Helena pa je s streljšča zbežala.

Križanovski Olga

SANJE

(Kristiju)

Sanjala sem v tihi dalji,
sanjala sem o Tebi dragi moj,
ob prvi sončni zarji
hitel je moj pozdrav s Teboj!

Boril si se morda v boju,
ki bil je strah, trepet-zverem,
a misli moje družile so se znoju,
ki po licu Tvojem je drsel...

Misli, dragi, pozabila nisem
ono pismo v slovo,
vendar prošnjo Tvojo nisem
vzela resno si možko.

Bila sem še otrok nedolžen,
ko prijatelj si mi bil predan,
čutila v srcu svojem — neskončen
val radosti — takrat sem neznan.

Pa prišel je dan slovesa,
ko odražal si v gore,
zadnjič si pogledal vame
in pomislil nisi na gorje.

Povsod', kjer-koli si prebival,
povsod' bila sem jaz s Teboj,
po hribih in gozdovih si doživljal
napore — trud, nikdar pokoj.

Čutila sem, da si mi drag,
da cenim Te kot svoj zaklad
in vzljubila sem Te takrat,
kot iz svojih nisem še doslej navad.

Boril si se za narod svoj
za pravico in svobodo
Ni bilo mar za obstoj Ti Tvoj,
pripravljen bil si sebe darovati!

Janko Messner

Pogled nazaj na neki anšlus

Nemška beseda »Anschluss« pomeni priključitev, zlasti nasilno priključitev Avstrije k Nemčiji marca 1938.

Ob tej priključitvi tu ne bom pisal. Toliko manj, ker o njej ni mogoče reči nič razburljivega, nič veličastnega: Avstrijska republika I se je dala posiliti kakor kaka že davno davno potrebna ženščina, zato posiljevalca ni brcnila z nobeno nogo, ni ugriznila z nobenim zobom, skratka sodobna avstrijska zgodovinska znanost je pravično zapisala, da je bila Avstrija tistega dvanajstega marca 1938 nič drugega kakor hvaležna posiljenka.

Drugačen je bil neki drugi anšlus, tri leta pozneje, na veliki petek leta 1941, ko je nasilnik podrl Jugoslavijo in jo skušal onečastiti: kmalu se je iz osuplosti pobrala, čeprav je naperil vanjo puško, se v sveti jezi zagnala vanj goloroka, mu jo izvila in ga nagnala vragu v rit, da so ga minile vse skomine po njej.

In še drugačen je bil neki tretji anšlus, pomemben za nas koroške Slovence. Hitler je s posebnim užitkom popeljal med drugimi tudi Mežiško dolino v svoj tisočletni rajh: Koroško h Koroški, kakor se je tedaj reklo, svoje k svojim. In je imel izjemoma celo prav: Slovenci tam, Slovenci tu. Prej so se morali voziti dijaki iz Črne, Mežice, Prevalj in Guštanja (danes Raven) v daljne mariborske srednje šole — skoraj 100 km na eno stran, zdaj so imeli odprto pot v Celovec — skoraj za polovico krajšo.

A so imeli odprto pot tudi med nas, svoje slovenske brate na Koroškem — Sušnjevo Janko s Prevalj, Stanko Čegovnik iz Mežice, Mitja Šipek iz Sentanela, Jože Lodrants s Prevalj, Miloš Lužnik iz Guštanja, Bortšnar pa Vodnik pa Vončina pa Francka izpod Štoparjevega mostu pa Micka Kac, ki se je vpisala v enoletno za administratorje, pa Jevšnikarjeva Pavla pa Eratova Tatjana pa — Krulčev Pep iz Črne...

O tem anšlusu hočem tu nekaj povedati. Bil sem tisto jesen leta 1941 na začetku šolskega leta nekaj dni vlakar na progi Pliberk-Celovec, dokler nisem našel sobe v Hans Sachs Strasse v Celovcu. Kako sem jih že kar prvo jutro šolskega leta na tistem občudoval, ko sem slišal, kako gladko jim teče slovenščina, kake izbrane besede ima ta moja zaničevana in prepovedana materinščina, kako ti tovariši nič ne mečkajo, se nič ne obotavljajo glasno govoriti slovensko sredi odprtega vagona, kakor da se vse to razume samo po sebi. Občutil sem jih kakor čudežne prikazni z nekega tujega sveta, še vsega svetlega, nasmejane — z mnogimi neugnanimi Slovenci in brez — gestapovcev.

Pristopil sem bil v Pliberku, sedel v prazni kot k oknu, željno vlekel na ušesa njihove prešerne besede in požiral njihov svobodni smeh. Čez nekaj časa pa sem pomislil, da si morda dajejo samo duška, morda se na dnu duše bojijo te nacistične dežele... Kakorkoli že, zaupati se jim pri prvi vožnji še nisem maral, čeprav mi je prsi polnila blaga slutnja, da je med njimi prav gotovo kateri, ki bom z njim sklenil prijateljstvo. Najprej pa je bilo

treba še slišati iz njihovih glasov, bolj iz melodije njihovega govora kakor iz pomena besed, da ni morda kak plačan izzivac med njimi...

Saj sem konec šolskega leta zbežal na pete na glavo iz šenpalske »Oberschule für Jungen«, ker mi je bil gestapo za petami. Prišli so bili že junija k Petru v Dobu in vzeli tam mojega brata Jozeljna v precep, misleč, da imajo mene. »Hej Slovenci« da smo peli pri Jopu v Čirkovčah in iz Šmartina da se čuje vse sorte. Jozelj se jih je spretno otresel, jaz pa sem se v v šoli takoj odjavil in se na tistem vpisal nazaj na celovško gimnazijo, da bi zabrisal sled za seboj. — Dve leti sem zbiral in narodno vzgajal dober ducat slovenskih sošolcev v šenpalski gimnaziji, jim razlagal pogubnost hitlerjanskih nauk in organizacije »Hitlerjugend«, zato da se večina izmed njih vanjo ni vpisala. O tajnih sestankih v gozdu nad kmetom Jagrom v Šmartinu sem pisal kratka poročila v posebno beležnico, ki pa sem jo lepega dne — o groza! — nekje posejal. Od tistihmal nisem imel več mirnega spanja. Pisal pa sem tiste čase tudi dnevnik. Pred odhodom v nemško vojsko sem ga skrbno zavil in ga zakopal v zemljo v domači kleti. Z njegovih orumenelih listov nekaj pričevanja — z jezikovnimi nerodnostmi in napakami vred, saj pričajo o trudu in dobri volji pa tudi o krčih, v katerih se je nas eden tedaj na Koroškem samotež, brez šole, oklepajo svoje ljubljene materine besede, obsojenec na smrt:

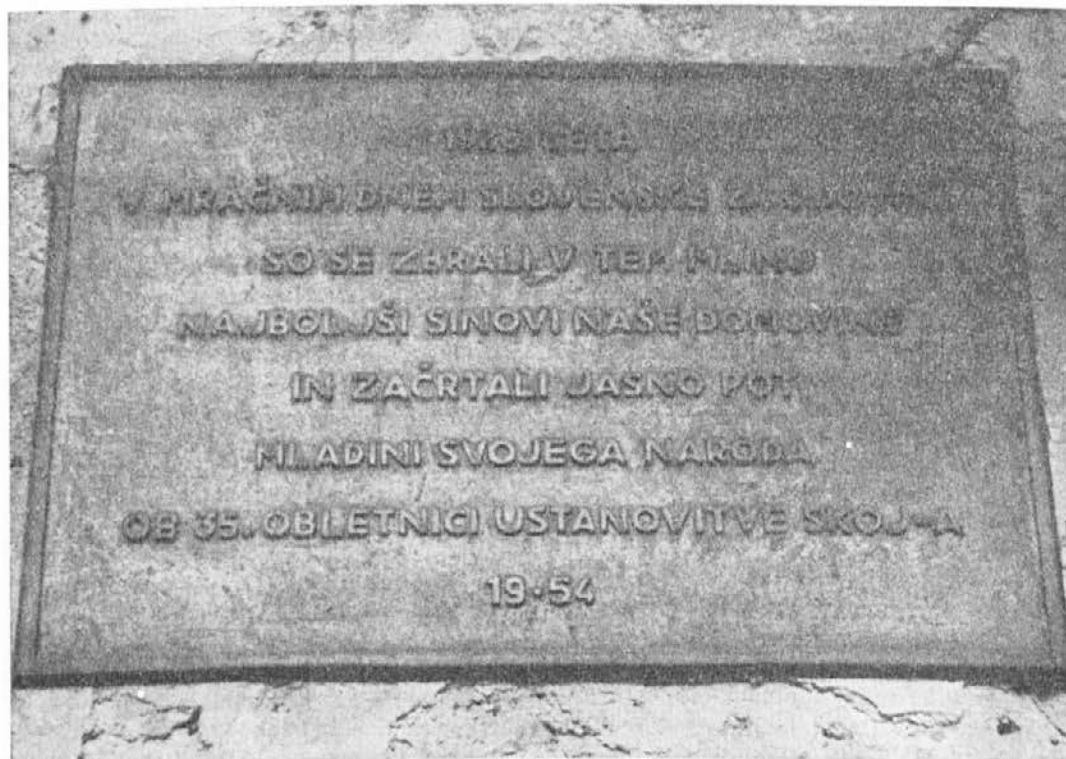
14. april 1940... Odkar sem zgubil moje zapise od sestankov, sem premislil celo stvar in sklenil, da hočem od sedaj naprej biti zelo previden z zapisovanjem. Sešli smo se na Listni gori prvo nedeljo po veliki noči. (Sekol, Šein, Lutnik, Jane, To-

mic, Kulmež, Nachbar in jaz). Vzgojeval sem fante, kolikor se pač pusti, narodno. Podaril sem vsakemu nas zgodovinski dokaz-vojvodski prestol na sliki in jim raztolmačil pomen te stare peči.

21. april 1940: »V nedeljo smo se zabavali 4 bratje. Predaval ali bolje prebral sem Sekolu, Scheinu in Novaku nekaj o naseljevanju Slovencev, o prvi zgodovini naših pradedov in o prvem krščanstvu pri naših prednikih. Nato nekaj praktičnih vprašanj — pokazal sem jim lepe slike od krajev, ki ležijo ob narodni meji Slovencev in Germanov na Koroškem. — Ker sem zgubil moje zapise o sestankih in o fantih, hočem zapisovati iz glave, kar še vem: Imeli smo do zdaj 4 sestanke, katere so obiskali skoraj izključno vsi nižjegimnazijci. (Piopionik in Jernej (1. KL.) sta bila samo pri enem sestanku.) Brali so vsak par vrst iz knjige, zapisali par pesem in potem smo jih zapeli cele ducente. Opomnil sem fante prvič, da naj govorijo med seboj res slovensko in naj po možnosti izpuščajo tujke. Tudi radi pisanja pisem sem jim toplo priporočal, naj se vadijo in naj pišejo domov samo slovensko.«

Majnika leta 1940. »S pisanjem pisem (fantov 2. r.) gre že boljše. Pišejo že jako dobro, četudi sem dobil še komaj dve pismi od vsakega. Polagoma se bodo že izurili... Moral bom poiskati kake referate v centrali (=Slov. prosvetna zveza v Celovcu, op. J. M.) Slutim, da imajo »kopisti« moje zgubljene zapisnike (D. ali L.), reči pa ne moreš nič (»Kopisti«= dijaki v nacističnem dij. domu, imenovanem po Koppheimu). Pripravljen sem na vse...«

Takšen je bil ta strašni čas — povsod si videl same strahove, nobenemu človeku se nisi mogel zaupati, če ga nisi osebno poznal, pa še tako si se lahko urezal. Za-

Spominska plošča na Kefrovem mlinu na Ravnah

Miloš Zidanšek — vojaški vodja upora 1941 v severni Sloveniji

grinjal si se zato v previden molk in imel zmeraj povsod geslo tistih dni v ušesih in PRED OČMI: ACHTUNG! FEIND HÖRT MIT!

Pa sem s svojim boleče preizkušenim nosom pravilno izvohal, da nam slovenskim dijakom na Koroškem ti tovariši iz Mežiške doline niso sovražniki, pač pa da jih tarejo zelo navadne skrbi, kako se bodo znašli v nemščino, kaj bo z angleščino, saj so se nekateri od njih učili v Mariboru francoščine, in tako naprej. Ko sem si v ropotajočem vlaku sestavil njihove skrbi iz odrezanih besed in polovičnih stavkov, sem prisedel k njim: oboji smo si oddahnili, mene je osrečevalo jezikovno vzdusje, njih pa, da so našli mentorja za prvo silo. V Sinči vasi sta kar koj prisedla še mlajša Podjunčana Francej Brežjak in Jožko Rutar, pa še oba Smolnika. Kakor iskra, ki preskoči, da užge motor, tako je zdaj vplivala študentska Mežiška dolina na zastrto jezikovno zavest nekaterih naših pobov, da se je tudi njim razvezal slovenski jezik in so v njem spregovorili z Mežičani vred tudi v vlaku in v sami nacistični gimnaziji — na hodnikih in, če je tako kazalo, tudi v razredih.

Anšlus nam je uspel popolnoma.

Danes se sprašujem, koliko velja tako dijaško tovarstvo! In zdi se mi, da vem za odgovor: toliko, kolikor velja, postavim, živ spomin na dve uri inštrukcije iz angleške slovnice ali na razdeljeno porcijo češpljenih cmokov, kadar ti ga obudi z veselimi očmi takle bivši sošolec, kajti glad ima bistro oči, tanek, posluh in nekaj takega, kar bi se dalo primerjati s pasjo hvaležnostjo.

Ali dovolj te vojne dijaške idile.

Na srcu mi je zdaj še poseben skrivnostni anšlus, ki zadeva samo Pepa in mene.

Pep, doma iz Črne, se je vpisal v šesti razred. Bil je nekaj let mlajši od mene. Njega je skrbela najbolj nemščina, vendar

bolj na zunaj, kajti njegove resnične skrbi so bile mnogo tehtnejše, za naše takratno življenje na koroški zemlji neprimerno pomembnejše.

Že kar pri prvem sestanku v Hans Sachs Strasse, blizu današnje celovške radijske postaje, se mi je zdel nenavaden, da ne rečem skrivnost, bolj molčeč ko zgovoren, bolj resnih ko fantovsko raztresenih oči. Moja gospodinja je imela razen umsko nekoliko obremenjenega sina, ki je kar naprej brkljal po nekem starem radijskem aparatu, še pritlično hišico na vrtu — za drva, za kunce in zame, podnajemnika.

»Bo bolje, če govoriva v zaprtem prostoru,« je dejal Pep tiho, čeprav ni bilo na vrtu nikogar. Samo septembrsko sonce je prijazno žarelo v dve jablani liliputanki in zorilo njune rdeče sadeže.

Stopila sva v mojo sobico. Prijela me je radovednost, pomešana s kancem strahu, da se mu ni pripetilo kaj hudega v šoli. Ravnodušni, rahlo trzajoči nasmeh okrog njegovih usten in mirni pogled njegovih rjavih oči, ki kakor da so videle skoz te, pa so me kmalu pomirili.

Naslonjen na omaro, je končno odprl usta:

»Janko, ta Hitlerjeva oblast ne bo večna. Nezlomljiva se nam vidi samo zdaj, boš videl, Sovjetski zvezi njegova vojska ne bo kos... Sam od sebe oblasti seveda ne bo spustil iz rok.« Pomolčal je in me gledal. Prikimal sem mu molče in boleče občutil vso trotamoro dolgih predolgih treh let, ki je nam Slovencem na Koroškem jemala sapo od anšlusa dalje.

Zaupal sem mu tisto o sestankih v Šmartinskih gozdovih.

V očeh se mu je užgal radosten ogenj odobravanja. Moral sem mu pripovedovati podrobnosti.

Počasi mi je s svojo neposredno prizadetostjo zlezal ves pod kožo, da še sam nisem vedel, kdaj.

Nenadoma pa me je spet zaskrbelo, da nisem šel predaleč in mu preveč povedal.

In sva spet oba umolknila.

Čez nekaj časa se je oglasil on:

»Mene se ti ni treba čisto nič bati.«

Verjetno me je oblila rdečica po licih, kako je mogoče, da mi vidi v dušo. »Ne bojim se te,« sem mu odvrnil, sam pri sebi pa sklenil, da ga povabim čez nedeljo domov v Dob in ga bo spoznala tudi moja mati. Prepričan sem, da nikoli ni kaj slišala o uporabni psihologiji, a človeka ti je odkrila že po nekaj besedah, najsi je prišel k njej še tako pokrit.

Mati me je tisto nedeljo do kraja pomirila:

»Izdajalci so drugačni.«

Zdaj sem se ga oprijel, kakor se opri me mlajši brat starejšega, kadar ne more več naprej, čeprav je bil skoraj tri leta mlajši od mene. Moja duševna stiska, moj strah pred vstopom v nemško vojsko, ki je mejil že skoraj na obup nad življenjem, ki ni bilo življenje, vse to ga je silno prizadelo. Izpraševal me je o avstrijskem političnem ustroju pred anšlusom, a je kmalu uvidel, da je ta obstajal brez mene, saj nisem vedel ničesar o socialnih in političnih mehanizmih avstrijskega klerofašizma od Seipla do Schuschniga, v celovškem Marijanišču za kaj takega ni bilo prostora v možganih, pač pa je bil ta zavod sam kolesček v kolesju tega političnega siste-

ma. Jaz nisem razumel v tistem času ničesar — kljub svojim devetnajstim letom kot sedmošolec bivše »humanistične«, zdaj nacistične gimnazije. Samo eno sem imel instinktivno občutil, da nas bo Slovence na Koroškem odnesel Hitlerjev »Drang nach Süden«, ako se z nami ne zgodi čudež. No, v čudeže pa že tedaj nisem mogel zato nisem maral verjeti, najsi je bil tamkajšnja vzgoja v božjo smer še tako napeta.

Moja politična izobrazba je izvirala edino iz izkušnje, da sem bil kot koroški Slovenec tarča učiteljem in sošolcem, obsegala je torej samo narodno kategorijo: narodni odpor zaradi narodnega pritiska. O socialnem zgodovinskem ozadju narodnega vprašanja se mi še ni svitalo, četudi sem ga motno občutil. Tako sem zelo naino ves ogorčen v svojem dnevniku zamenjal nacizem, da nam odrekajo avtohtonost na Koroški zemlji:

14. marec 1938. »Krajger iz 8. razreda je vprašal Hitlerjevega »Bekehrapostela«, ki je prišel z drugimi 20 »Nacional-socialisti« preiskat marijanišče, ali moramo tudi »Nemci« k od njega vsem prepisanemu »Fackelzugu«. »Alle Staatsbürger müssen hinaus, wenn die Soldaten Hitler die Ehre bezeugen«. Krajger ga je vprašal, ali bojo tudi nacionalsocialisti na Koroškem naprej pojančarjali in germanizirali. Tedaj se je Hitlerjunge zelo nakuhal in G. Krajgerju zabrusil: »Wenn es dir hier in Kärnten nicht gefällt, geh doch hinunter zum Peter seinen Nachtopf austragen und Windeln Waschen.« 1) To me je zbolelo v srce...«

Pep iz Črne je kar koj spoznal, kaj vse bo še treba na tem področju v mojem prameru pristoriti.

Ko sva se sestala tretjič, to pot spet Hans Sachs Strasse, mi je nasul svojega znanja iz zgodovine delavstva, o mežiški in črnskih rudarjih, o kapitalizmu, o ileskagalni komunistični partiji in takih rečeh. Poslušal sem ga z odprtimi usti, vsaj dane se mi tako dozdeva, saj vse dotlej niti tega nisem vedel, kaj pomeni takšnale politična stranka, da jih je v kaki državi lahko več, in kako sploh funkcionira politična oblast. Iz njegovih besed sem občutil kolikšen nenavaden zamudnik da sem svojo kitaro pod pazduho in ročno prepi sanimi notami koroških narodnih pesmi tak rdečeličen pavrški pušeljc, »študent fare«, negovan od vseh mogočih farovških kuharic, spoštovan od vseh hrepenečih Marijinih družabnic... Pep je bil narejen iz čisto drugačnega testa. Blagor mu, sem pomislil, obiskoval je v Sloveniji takšno gimnazijo, ki dijaku odstira obzorje! Vse ko mi je razložil, bolj sem ga občudoval nisem pa tedaj vedel, da prihaja ta obveščenost njegova iz njegovih Gorkijevih univerz, ne pa iz gimnazije.

Še kake tri popoldneve, pa sva si bilo zvesta politična zaveznika, brez kulturne »Blutsfreundschaft«, ki so ga gojili tisti čase meščanski germanski študentje.

Nekje sredi oktobra 1941 sem ga prosil v šoli v odmoru, naj nujno spet pride meni v Hans Sachs Strasse. Ko sem mu tam pokazal svoj »Einberufungsbefehl« za letalsko enoto v Blois sur Loire v Franciji, skrivnostnega nasmeha okrog njegovih ust ni bilo več. Kocka je padla. Prišel je

na dan z novico, vso neznansko, ki mi je zapirala sapo od tihega zadoščenja pa tudi še od nekega neznanega, intuitivno občutenega strahu: V Jugoslaviji da se pripravljajo na tihem upor proti Hitlerjevi zasedbi, moški da se že zbirajo v gozdovih, treba da bo mnogo orožja in hrane zanje, kajti upor bo izbruhnil od severa do juga.

Pobaral sem ga, od kod vse to ve.
»To vem iz zanesljivih virov, od narodno zavednih ljudi.«

»Pa kako ti o vsem tem misliš?« sem ga vprašal.

»Mislim, da je to edina možnost. Nacizem bo treba vojaško premagati, drugače bo življenje nas Slovanov samo še velika nesreča. V primeru, da Hitler res premaga cel svet, bi bila za koroške Slovence in za Jugoslavijo najboljša smrt.«

Zdel se mi je kakor prerok, pa tak mladenič! Da bi le prav imel s svojo odrešitveno, s svojim odrešilnim upanjem!

»Pa bi se ti hotel pridružiti tem prvim, ki se skrivajo v gozdovih?« se je obrnil tedaj neposredno name in mi pogledal globoko v oči. »Kaj veš, kaj te čaka v Hitlerjevi vojski, kam te bodo zavlekli...«
»Bi, sem mu odvrnil, »samo kako pa naj izpeljem, da me ne bodo že prej ulovili, preden jih najdem.«

»To prepusti meni. Povedal ti bom vse natančno, kako in kje.«

Večer se je bližal in moral je odhiteti na zadnji vlak proti Pliberku oziroma Poljani.

Po tem večeru ga trideset let nisem več videl.

Iz Pepa — Jožeta Kneza — se je razvil znani partizanski oficir Kolja. Njegovo operativno področje je bila koroška zemlja.

Moj vpoklic v nemško vojsko je imel termin 11. november 1941. Pep mi je obljubil, da mi bo posredoval zvezo s prvimi štajerskimi partizani vsaj osem dni pred tem terminom. Namesto zveze sem prejel od njegovih preplašenih mežiških tovarišev lepega jutra obvestilo, da so ga gestapovci v Tinjah potegnili iz jutranjega vlaka in ga zaprli v ječo. Nasršila se mi je dlaka po hrbtu.

Tako sem zgubil svoj spodbudni anšlus.

Ne sramujem se priznati, kako so se mi poudrle solze zaradi te izgube. Kako smo nekateri trepetali za njegovo življenje, posebno tudi Francelj Brežjak in Jožko Rutar iz Žitare vasi, ki je moral pozneje z družino v Dachau, čeprav je bil še otrok.

In kako sem stiskla pesti, ko sem — že preoblečen v »Fliegerja« — tolkel tistega 11. novembra svoj idiotski rajhovski marš vzdolž Kolodvorske ulice tja na postajo, kjer so nas nabulali v vagone za Francijo — samo absurdno klavno živino za veliko nemško nadutost.

Trideset let, pravim, se potem nisva več videla.

Ni si težko predstavljati, kako dobro nam je obema del objem tam v dvorani Uniona v Ljubljani.

Bilo je po branju Buteljnov, ki si odrežejo nosove. Tudi spoštovani general Jaka Avšič je bil zraven. Lani nam je umrl.

Mnogo se je spremenilo v tem času. Samo operativno področje je še zmeraj isto... In pomirjen sem, da se Pep tega zaveda.

Marko Prosen

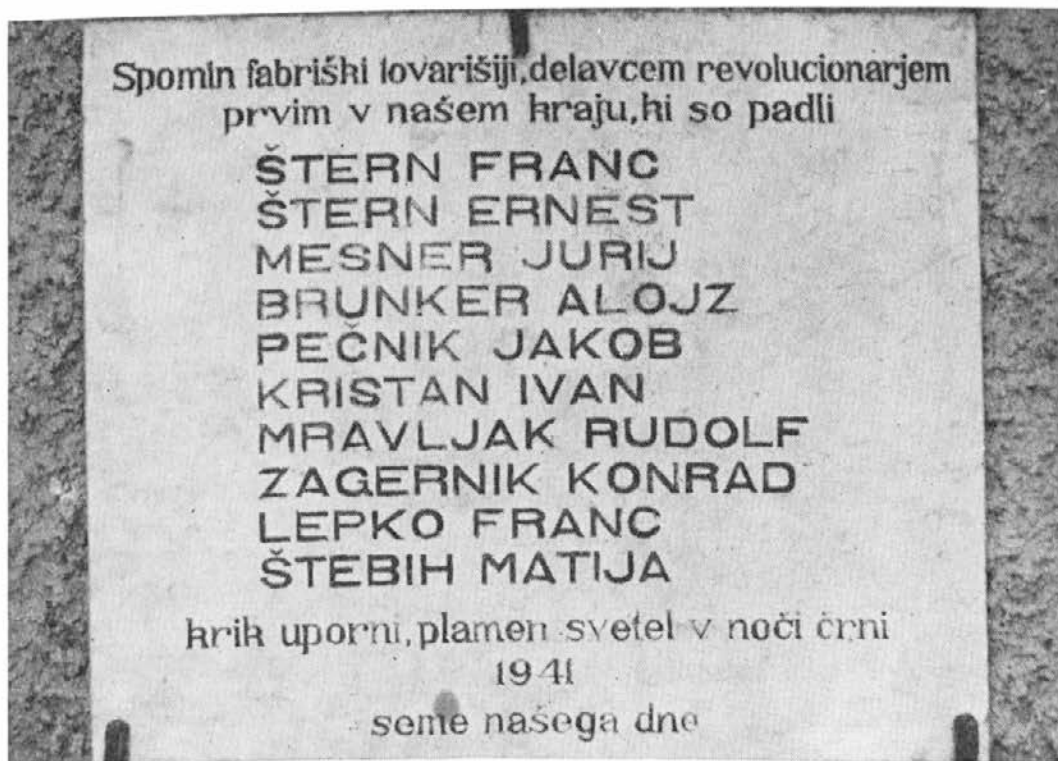
V začetku leta 1939 smo že imeli svoje partijske celice

Sem sin leškega rudarja s številno družino. Pri Hriberniku na Prevaljah sem se izučil sedlarske in tapetniške stroke. Že v mladosti sem občutil največjo krizo. Delati sem moral po 15 do 16 ur na dan za bedno plačo 150 dinarjev na mesec. Bil sem večinoma brezposeln in tako sem se potikal od kmeta do kmeta. Končno se mi je posrečilo, da sem leta 1938 dobil delo v papirnici na Prevaljah. Takoj smo se povezali z nekaterimi tovariši. Razpravljali smo o izkoriščanju delavcev, o krivicah, ki so se takrat dogajale vsemu delavskemu razredu. V papirnici je obstajala delovna organizacija z imenom JSZ. Njeni funkcionarji pa se sploh niso brigali za razmere delavcev. Že tako nizke plače smo prejeli še proti koncu meseca, namesto 15. v mesecu. Draginja je naraščala, a naše plače so ostale zmeraj enake. Tako ni bilo drugega izhoda, kot da smo začeli nabirati nove člane v delavsko organizacijo DSZ. V roku enega meseca smo imeli 70 odstotkov svojih članov in začeli smo reševati naš kritični položaj. J.S.Z. je bila pod vplivom klerikalizma in so morali v kratkem času kapitulirati, ker je bila večina organizirana pri nas.

Proti koncu leta 1938 smo imeli našo organizacijo uradno dovoljeno. Predsednik organizacije je bil Franc Štern, tajnik Marko Prosen, blagajnik Alojz Bruncker. Odbor je štel 8 članov. Ravno v tistem letu so bile volitve v obratne zaupnike. Prvi zaupnik sem bil jaz, Alojz Bruncker in Fani Lepko. Ko smo dosegli popolno zmago v papirnici, smo povabili zastopnika delavske organizacije Lovra Jakomina iz Ljubljane in smo se dva dni pogajali z grofom Thurnom na Ravnah. Dosegli smo boljše plače in boljše delovne razmere. Ko

smo že vse to dosegli, smo se povezali s Karlom Dobrškom in Hinkom Zagernikom. Tudi v »Papirnici« smo ustanovili partijsko celico. V tej partijski celici nas je bilo 7 članov. Vodil jo je Franc Štern, člani pa smo bili: njegov brat Ernest, Jurij Mesner, Jakob Pečnik, Alojz Bruncker, Ivan Kristan in jaz. Povezani smo bili s prevajško celico. V istem času smo ustanovili tudi vaško celico na Lešah, ki sem jo vodil jaz, s člani: Franc Jelenko, Stanko Čop, Vili Trinkaus in Gustl Kopmajer. Tudi mi smo bili povezani s prevajško celico, ki so jo sestavili: Hinko Zagernik, Karel Dobršek, Marjan Koklše in Pavlin s Holmca. Ne spominjam pa se več vseh. Sestanke smo imeli v trojkah po različnih skritih krajih. Spominjam se tudi Miloša Zidanška in še dveh drugih tovarišev, ki so prihajali k nam na sestanke in prinašali ilegalno literaturo. Tudi domačih izdajalcev ni manjkalo. Ti so bili včlanjeni v K. B. V papirnici je bil tak Rudolf Močnik. Ko je izbruhnila vojna, je bilo nekaj naših članov pri vojakihi, prišli so iz ujetništva. Prejeli smo nalogo, naj zbiramo pristaše in simpatizerje za odpor, naj kvarimo okupatorju električno omrežje, rušimo mostove itd. V Brančurnikovem grabnu smo imeli skrito orožje in hrano.

Začele so se aretacije zavednih Slovencev in članov KP. V papirnici smo bili vsi aretirani. Na Bledu so bili ustreljeni Franc Štern, Jurij Mesner in Hinko Zagernik. Vsi ostali iz papirnice in z Leš smo bili izgnani v koncentracijsko taborišče v Oswiecimu na Poljsko. Le štirje smo se vrnili iz črpani in bolni domov, vsi ostali pa so bili žrtve fašističnega terorja in so končali svojo mladost v krematoriju.

Spominska plošča na tovarni Lepenke na Prevaljah

Ivan Hercog — Tim

AKCIJA

Bilo je v začetku oktobra leta 1941. Zima je bila zgodnja in je sneg zapadel tudi že v dolini. Črna, stisnjena med hribe je s svojimi ozkimi uličicami bila kot ujeta. Življenje je zamrlo. Ni bila zima tišča, ki je ustvarjala moro med ljudmi, temveč so bile prilike, v katerih smo se znašli. Nemška okupacija je tudi sem prinesla svoje poslanstvo: »Napravite mi to deželo nemško« in tega so se nekateri temeljito oprijeli. Slovenske družine so bile že prej izseljene in le naključja so bila, da smo nekateri ostali. Med temi je bila vrsta mladincev, bivših skavtov. Starešina naše skavtske organizacije je bil učitelj Jože Prisljan, meni pa so zaupali funkcijo stegovodje. Ta organizacija, ki je štela ob okupaciji — prenehanju, 104 člane se je imenovala Matjažev steg skavtov Črna. To omenjam zato, ker so iz nje izšli mnogi borci NOV iz našega območja. Med nami mladimi je tudi v teh težkih dneh okupacija bila povezava, ki je izvirala iz preživelih lepih dni naše organizacije. Vedno smo se še sestajali, večina pri meni na domu. Obujali smo spomine, v nas pa je bilo skupno sovražstvo do Nemcev in njihovih

pomagačev, ki jih v Črni, na naše razočaranje, ni bilo malo. Septembra istega leta se je z nekaterimi našimi člani sestal Dušan Kveder. Tako smo bili seznanjeni s partizanskim gibanjem drugod, o organiziranih akcijah proti nemškim osvajalcem.

Razne drobne sabotaže smo pripravljali že čisto na lastno pest posebno v rudniku Mežica pri gradnji podzemne elektrarne.

V teh dneh pa se nam je ponudila prilika za organizirano akcijo.

Nemčurji, organizirani v raznih organizacijah so pripravljali »Apel« zborovanje, na katerem bo govoril Kreisleiter Grum. »Rjavogvantnežev« domačih uniformirancev je bilo tiste dni vsak dan več na trgu, takozvani »hilfpolicaji« (pomožna policija) so se razkazovali s pripetimi trakovi na rokavu uniforme. S kljukastimi križi so bili nadvse važni. Vse je ustvarjalo dokaz tekmovanja med njimi, kdo bo večji »volksdeutscher« bolj predan »firerju« in s tem višji funkcionar v tej naši mali Črni. Ortzgruppenleiter NSDAP Pleiner, Nino Puncenruber in še nekateri so kar na cestah dajali navodila, komande za pripravo tega dogodka. Izvedeli smo, da bo »apel« v šol-

ski telovadnici, da bodo na tem zboru leg domačih nemčurskih odličnikov še stje njim enaki iz Mežice, Prevalj in god. Med njimi bo tudi »Hitlerjugend« ština, ki pa je v Črni bila kaj klavrna pa nemške bodočnosti. Od te grupe so ši mladinci zvedeli za dan in uro »veliga zbora«. Spet smo se sestali v moji Dogovarjali smo se o naših možnostih, pripravimo kakršnokoli akcijo, ki bi kvarila zborovanje.

Imeli smo vrsto zamisli, a vse so se zdele neizvedljive, po vrhu vsega še učinkovite. Končno smo se odločili, verjeto zato, ker nas je bilo več elektrikařja da bomo v času »apela« prekinili električni tok, ki napaja šolo.

Razdelili smo si vloge akcije: Kristi Moser kovič — Mato, Ivan Šipek — Vanja, Gosti Ladinek — Tabor pa Ivči Erženov (dih se ne spomnim) naj skupno s »Hitlerjugend« poskušajo priti v dvorano.

Jože Knez — Kolja, Milan Kranjc — Brane in jaz pa prekinemo tok ob »boljškem transformatorju« od koder poteka prostovod za šolo.

Čez dva dni po tem našem sestanku bil datum »apela« in datum naše akcije. Dan zbora so potrjevale zastave in zastave s kljukastimi križi, ki jih je bilo toliko, da so skoraj zakrile pročelje hiš. Ob 19.30 je bil napovedan govor »kreisleiterja«.

Mrak je že bil v dolini. V Črni pa je bilo sploh temačno, saj ni imela javne razsvetljave, le pred občino je bila brlika. Šola je bila za ta dan bogato razsvetljena, vendar so bila okna »zafrdunkana« (zastrta).

Nekaj minut pred napovedano uro smo se trije dobili za transformatorsko hišico. Dostop do nje ni bil težak, saj je takoj njo bil gozd. Od doma sem prinesel, skrit pod površnikom, dober meter dolgo bakreno žico.

»Začnimo!«

Poskusil sem vreči žico na prostovod, se ni posrečilo. Bilo je, ali prenizko, ali previsoko, zletela je čez prostovod pa spadla naravnost nazaj. Nič boljše ni bilo Kolji in Branetu.

Bili smo nervozni, morda je bilo tudi vzrok, da smo zgrešili. Že smo obupovali da bomo sploh uspeli, ko se je Branetu posrečilo. Zablistalo se je na prostovodu kot da je švignila strela in nastala je svetloba. Tem taka tema, da smo se zaletavali drug ob drugega, ko smo jo odkurili hitro domov, kar se je le dalo.

Našim, ki smo jih določili, da se me »Hitlerjugend« vrinejo v dvorano, je uspelo. Ti so bili priče panike, ki je nastala. Povedali so kasneje na našem sestanku, kako je bilo vsega takoj konec. Pri razsvetljavi dveh karbidovk, ki so jih nekod prinesli, je kreisleiter hitro zaključil svoj govor. »Hailanje« domačih odličnikov je bilo končano in so se dokaj klavirno razšli.

Naslednji dan so bila razna ugibanja zakaj je zmanjkalo elektrike, mi smo pri-

Tone Okrogar — Nestl, narodni heroj

sluhnil tem ugibanjem. Niso krivili, da je sabotaža, niti ni kdo raziskoval vzrokov. Zjutraj naslednjega dne sem bil kot rudniški električar zadolžen za inštalacije bolnice, zamenjal pregorele varovalke in vključil avtomat na visokonapetostni strani.

Sledove pa, ki smo jih pustili v snegu, je preko noči, morda tudi na našo srečo, zakril spet sneg, ki je padal proti jutru.

Sneg je zakril tudi žico, ki smo jo pustili kar tam, kamor je padla. Nekaj dni,

Ivo Janžekovič

UTRINKI IZ LET ODLOČITEV

Z Iztokom sva šla v partizane februarja 1943, ko je še ležal sneg po dolini, še tveč pa ga je bilo po hribih. Pravijo, da sva bila prva partizana s Prevalj. Tega nisem nikoli preverjal, ker sem menil, da ni pomembno.

Kaj me je takrat gnalo na tako tvegano pot? Komunist nisem bil. Idejnopolične in socialne vsebine njihovega programa nisem poznal. Poleg domače vzgoje, pri kateri je imela glavno besedo mati, je bil obkuten tudi vpliv učiteljev, kot so bili Doberšek, Lebič, Černec pa tudi nekateri drugi iz meščanske šole v Mežici. Ne glede na različno nazorsko usmernost so znali v nas mlade vcepiti smisel za poštenje, socialno pravičnost in narodno pripadnost. Na Fari, kjer sem sodeloval pri »zvezi fantovskih odsekov«, nisem pridobil kaj omembe vrednega. Vsega le nekaj otrcanih fraz iz programa krščanskih demokratov, ki je obetal delavcu kot višek in cilj njegovega socialnega razvoja »solastništvo v podjetjih«. Vsa ta gesla pa so bila preveč megljena in si z njimi nismo vedeli kaj pomagati. To je bila v bistvu le tolažba in hkrati vaba.

Organizacija komunistov, ki se je oblikovala na Prevaljah v letih 1939 — 1940, je bila pred okupacijo pa tudi v dneh po njej dokaj pritajena in če danes kritično ocenimo stvari, moramo priznati, da vloge mobilizatorja mladih ni odigrala zadovoljivo. Kljub začetnim neuspehom prevaljskih komunistov pa je treba priznati, da so prve aretacije, ki so prizadele predvsem komuniste, silno vplivale na nas mlade. Dejstvo, da so prvi padli pod streli okupatorjevega terorja komunisti Zagernik, Štern in drugi, da so zaprli Božičevega Gustlna in ga odgnali v Mauthausen, od koder se je vrnil šele po osvoboditvi, da so izselili Doberškove in še nekatere druge, je imelo velik odmev v srcih nas mladih in lahko rečem, da je usodno vplivalo na naše kasnejše opredelitve.

To je delovalo na nas neprimerno bolj kot pa izselitev trškega trgovca, ki je Nemcem predal polna skladišča hrane in drugega blaga, za nas, navadne krajane, pa tik pred prihodom Nemcev še sladkorja ni imel, čeprav se je izdajal za velikega narodnjaka.

Prevaljčani smo živeli v teh dneh bolj na obrobju — oddaljeni od središč dogajanja. Le Dušan Kveder — Tomaž je v prvih mesecih okupacije prišel dvakrat v

vsaj tak smo imeli občutek, so glavni v naši vasi bili »pokropani« zaradi polomije z apelom, na katerega so se tako lepo pripravili.

Še danes, kadar se snidemo Kolja, Brane, Tabor in jaz obujamo spomine na to našo akcijo. Z nami pa žal ni tovarišev Mata, Ivča in Vanje, ki so padli kot borci za svobodo in lepšo prihodnost mladih, kot smo jo doživljali mi mladi v težkih dneh okupacije.

Črno, da bi z živo besedo usmeril žar pritajenega odpora proti okupatorju, ki je tlel v nas. Za ta Tomažev obisk sem zvedel šele pozneje, ko sem bil že v partizanih.

Kdo v dolini je vedel za »Kričača« v Ljubljani! Pa tudi, če bi, njegov glas ni segel do naše zakotne doline. Tako smo se pač bolj samorastniško prebijali skozi prvo leto okupacije. Našo lakoto po informacijah smo težili s tem, da smo poslušali radio London, glede notranjih novic pa smo se morali zadovoljiti s tem, kar so prinašali delavci iz gorenjske strani, ki so bili zaposleni na Koroškem. Ob takem pomanjkanju informacij ni bilo nič čudnega, da je bilo v naših glavah še marsikaj nejasno. Čuli smo o četnikih. V letu 1942 se je govorilo tudi že o beli gardi. Vse to so bile za nas takrat še neznanke. S prijateljem sva hodila spomladi in poleti 1942 po Peci, Smrekovcu, Raduhi in Uršlji gori, da bi mogoče le iztaknila kakšno zvezo s partizani. Toda vse zaman. Kot divja jaga pa je hušknilo po dolini, ko se je v bližini Črne pojavil Kranjčev bataljon, čeprav samo mimogrede. Gledali smo kres na Uršlji gori, ko je gorela planinska koča, ki so jo požgali partizani, da je Nemci ne bi po-

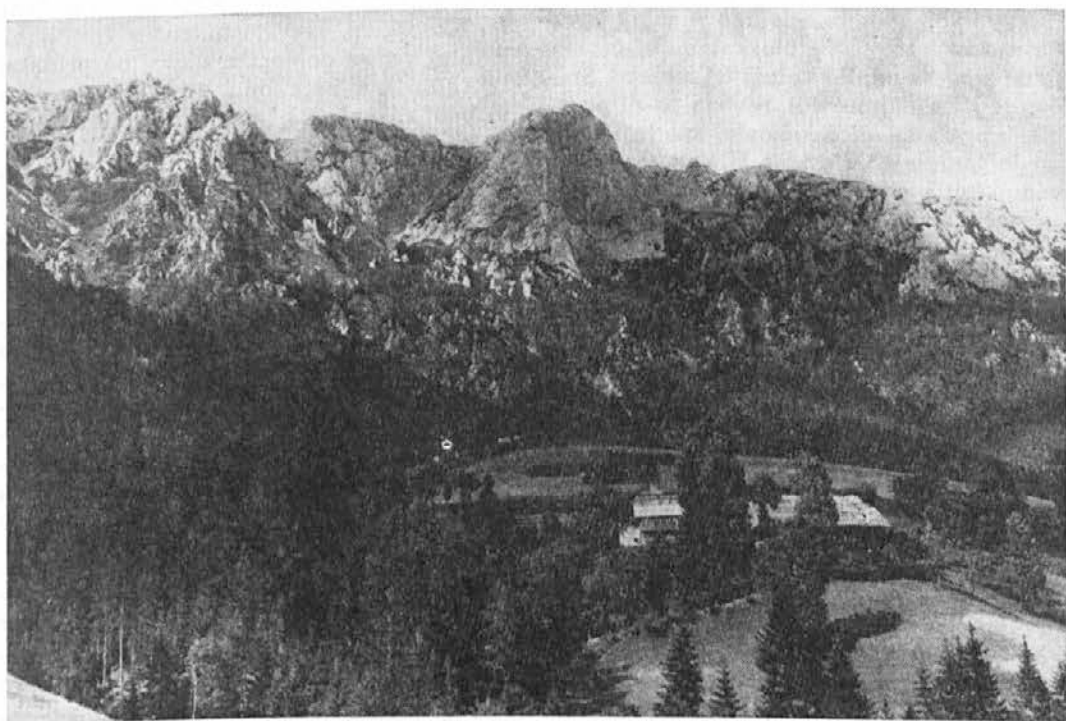
rabili za oporišče. Tega se prav živo spominjam. Občutki zanosa so me obhajali, ko sem v noči zrl v ta kres na gori. Zdelo se mi je, da nas kliče in vabi: »Pridite, delavci, kmetje, pridite, mladina, naložite še smolnic, da bo zagorelo tako, da se bo videlo daleč naokoli.«

Leta 1942 se mi je posrečilo, da sem s pomočjo Riglovega Mihe dobil zvezo s partizani na Gorenjskem. Prišel je dan slovesa. Mati mi je sicer branila, naj se nikar ne podajam v negotovost. Ko pa je videla, da pri moji čvrsti odločenosti nič ne opravi, je popustila. Obesila mi je svetinjico okrog vratu, me objela in dejala: »Pa na boga ne pozabi.«

Bila je še trda zima. Snega je bilo še na pretek, ko sva z Iztokom koračila preko Kranja in Škofjeloškega hribovja v Dolomite. Spomnim se, da sva že prvo noč skupaj s kurirjem, ki naju je vodil, prespala v gozdu v kopici listja, ki je bilo na debelo pokrito s snežno odejo. Pa se nama tako prenočevanje niti ni zdelo tako nenavadno. Bolj sva bila presenečena, ko sva prišla v Dolomite na področje Babne gore.

Tu je bilo pravo osvobojeno ozemlje, čeprav smo bili le dobrih deset kilometrov oddaljeni od Ljubljane. Zadrževali smo se po vaseh, od koder smo se podajali v akcije. Najin prvi večji borbeni krst sva doživela ob spomladanski ofenzivi združenih sil Italijanov in belogardistov na Dolomite, pri čemer so jim pomagali tudi Nemci na meji. Srečo sva imela, da nisva bila v bataljonu, ki so ga obkolili in skoro celega uničili v Belški grapi.

Po ofenzivi naju je štab odreda skupaj z vodstvom OF določil, da greva v sestavu večje enote v Rož na Koroško. Pot iz Dolomitov na Rožco v Karavankah je bila polna prigor, ki bi jih bilo vredno opisati. Imeli smo smolo, da je ta pohod sovpadal z večjimi akcijami Nemcev na Mežakljo. Oddahnili smo si šele, ko smo v majski noči gazili čez planjave narcis proti vrhu Rožce. Vriskali in peli smo, kolikor so nam grla dala, ko smo prišli na vrh, saj smo pred tem bili dneve in dneve v položaju,

Fajmutova domačija v Topli. Nad domačijo, pod Kordeževo glavo, je prezimovala I. koroška četa leta 1942—1943

V začetku avgusta 1943. leta je prišel v Mežiško dolino član pokrajinskega komiteja Sergej Kraigher — Andrej (na sliki s klobukom), na njegovi levi Marok, na desni pa Matjaž, Bor, Tugo in Korošec, v sredini spredej pa Silas

ko niti z žlico nisi smel razožljati, govorili pa smo samo šepetaje. V medleči svetlobi lučk globoko v dolini smo zaznavali naše koroške vasi in mesta. Bilo bi romantično — če ne bi bila vojna.

Enota, s katero sva prišla, je ostala v Rožu, naju pa so kot domačina poslali na vzhodni del Koroške, kjer je takrat že deloval partizanski bataljon, ki se je oblikoval pred napadom na Mežico. Imela sva nalogo, da vzpostaviva zvezo med obema enotama. Poizkušala sva, da bi se ponoči, del poti peljala s čolnom po Dravi, a sva morala od tega odstopiti, saj bi se skoraj utopila, ker nisva imela vesel. Težave sva imela tudi na Prevaljah, kjer so najin prihod odkrile nemške patrulje. Kljub temu pa se je končalo po sreči. Na Brinjevo goro k Derviševim sva prišla kot prva partizana. Povezala sva se z enoto pod Uršljo goro, vzpostavili pa smo tudi zvezo preko Celovca s četo, ki je ostala v Rožu.

Kako vesel sem bil, ko me je v gozd pod Brinjevo goro prišla obiskat mati, čeprav je od slovesa minilo komaj tri mesece. Srečna je bila, da me vidi, seveda pa ni pozabila vprašati, ali še imam svetinjico, ki mi jo je dala ob slovesu. Hranil sem jo še vedno kot spomin na mater, čeprav je moja vera v njeno čudežno moč postopoma plahnela, na njeno mesto pa je že vstopalo takrat še nekaj nedoločenega, ki pa je kasneje dobivalo vse bolj opredeljeno vsebino — vero v človeka.

Težko sem jeseni 1943 odhajal v Kamniško-zasavski bataljon, ki je bil ob kapitulaciji Italije vključen v Šlandrovo brigado. Toda za ta korak sem se odločil zavestno, ker sem se bal, da bi se Nemci zaradi moje bližine maščevali nad materjo, tako kot so se nad mnogimi družinami, za katere so zvedeli, da njihovi sinovi partizanijo v bližini.

Tako sem komisaril v Šlandrovi brigadi sprva kot četni, nato pa bataljonski komisar. Med Savinjo in Savo, od revirskih hribov do Kamniške Bistrice in Solčave sem premeril hribe in doline nič kolikokrat po dolgem in počez. Končalo se je

z osvoboditvijo zgornje Savinjske doline, pri kateri sem sodeloval.

Znova sem bil določen, da grem na Koroško, kjer sem bil sprva pomočnik političnega komisarja, kasneje pa komisar Koroškega odreda do konca vojne. Kapitulacijo Nemčije sem dočakal v bližini Borovlj, kjer smo vodili zadnje bitke z Nemci, ki so se umikali in enotami domačih izdajal-

Maks Mlinar

HITRO SMO IMELI ODBOR OF

Po razsulu bivše Jugoslavije se je pri meni zglasil Jože Knez, Krulčev sin iz Črne na Koroškem, takrat študent v Ljubljani. Z njim sva se domenila, da mi bo prinašal iz Ljubljane napredno literaturo, jaz pa jo bom razpečeval ljudem, za katere vem, da so antifašistično nastrojeni. To literaturo sem sprejel večkrat in jo razdeljeval med naše ljudi. Istega leta se je oglašil pri meni tudi Dušan Kveder — Tomaž, ki je živel nekaj časa pri meni v ilegali. Organizirali smo odbor OF med delavci v elektro delavnici mežiškega rudnika v Žerjavu. Prvi odbor OF smo sestavljali Franc Knez iz Črne, Zdravko Pavlič iz Žerjava in jaz. Pozneje nas je bilo več. Moja naloga je bila, da sem med Žerjavom in Črno organiziral pristaše OF. Sestanke smo imeli večinoma med službo, saj je bil moj delovodja Zdravko Pavlič, ki je bil istočasno tudi v odboru.

Zbirali smo tudi orožje, oblačila in zdravila za našo vojsko, ki je v tem času sicer v našem kraju še ni bilo. Med rudniške delavce smo prinašali partizansko literaturo in jih na ta način sproti seznanjali o pojavu prvih partizanov v Zasavju in drugod po Sloveniji.

cev. Nobena stvar v vojni ni bila tako leča kot to, da so padala življenja partizanov takorekoč na pragu svobode. Sam boj za Borovlje in prehod čez borovljski most je padlo 180 partizanov. Tu niso bile vse ostale žrtve, ki so padle v boju za osvoboditev Koroške, v kar smo čvrsto verovali. Najdejo se posamezniki, ki pravda je bil naš boj in žrtve, ki so padle za Koroško, previsoka cena za veliko iluzijo Koroška ni Primorska, pravijo. Za Koroško je bilo že zdavnaj vse odločeno za leno mizo ob dogovoru velikih treh. To ljudje, ki se imajo za poklicane, da ne kličejo razsojajo, kaj je iluzija in kje pričenja stvarnost.

Tudi naša NOB z našimi cilji se je mogla zlasti v prvih začetkih zdelati iluzija, pa vendar je postala resničnost. Cilje smo si jih zadali, smo ustvarili. Kolikor je še ostalo kaj na dolgu, pa ni naša krivda. Sedmega člana državne pogodbe so podpisali Avstrija ne izpolnjuje tako, kot bi pričakovali. Slovenski živelj na Koroški kljub deležu, ki ga je prispeval v velik narodnoosvobodilnem in protifašističnem boju, še vedno ne uživa svoboščin in je stavek, ki so mu s pogodbo zajamčene. Tudi ba pa je vendar nekaj prebiti. Če tega ni, ja koroških partizanov, v katerem je sodelovalo tudi nekaj najnaprednejših avstrijskih protifašistov, ne bi bilo, bi tudi 7. na ne bilo. Nad slovenskim življenjem onstran Karavank bi po vojni ponovno gel mrak in le najbolj pogumni bi šli v daljne perspektive.

Ko sem nekega dne glasno čital novico iz te literature delavcem, me je nekdo dal. Poklican sem bil na gestapo na Prevalje, kjer so me zasliševali. Ker nisem ničesar priznal, so me izpustili. Gestapo me je zarotil, da če me še enkrat dobi, oziroma če še enkrat sliši moje ime, me ponovnem srečanju takoj ustrelji. Ta geslovec je pozneje padel v borbi s partizani nekje nad Mežico.

Naše delovanje je bilo vedno težje, kar je tudi okupator je razpredel svoje mreže med delavci rudnika.

Leta 1942 ali 1943, točno se ne spomnim, sem dobil nalogo, naj takoj organiziram zdravila v bolnici v Črni ter jih na mudoma po kurirjih pošljem na položaj. Zdravila sem dobil s pomočjo tamkajšnjega bolničarja Martina. Pozneje sem zvedel, da je bila težko bolna Olga Kastelic Marjetka in da je bila skrita pri Rusu Koprivni pod skrbstvom Janeza Volara.

Zaradi sodelovanja z OF so me koncem leta 1943 aretirali skupaj z ostalimi aktivisti iz mežiškega rudnika. Tri mesece me pretepali v celovških zaporih, nato so me odpeljali v koncentracijsko taborišče »Dachau«.

Franc Pečnik-Miha

Začetki mojega partizanstva

Mladostna leta sem preživel kot pastir pri kmetu Kordežu v Topli. Tja sem prišel leta 1939 in sem ostal do odhoda v partizane.

Novembra 1942 sem bil poklican na nabor za nemško vojsko, kmalu po novem letu pa sem prejel tudi že poziv za odhod. Premišljal sem, kaj naj storim. Imel sem srečo, da so se konec novembra 1942 pri Kordežu oglasili prvi partizani.

Prvi je vstopil Matjaž, velik in suh partizan z dolgo črno brado in v črnem plašču; za njim so vstopili še drugi: komandir čete Alojz Vresk-Drago, Mile, Milanček, Marjetka in drugi, vseh je bilo deset. Matjaž je razložil, kakšen pomen ima partizansko bojevanje proti okupatorju. Z veseljem smo ga poslušali. Potem so prosili za večerjo. Bili so lačni in premraženi. Dobili so golaž s krompirjem in kruh, v svoje zavetišče pa so odnesli ovco, ki so jo kar sami zaklali. Pred večerjo in po njej so molili, zatem pa so peli partizanske pesmi. Odšli so okoli treh zjutraj. Nobe na sled ni ostala za njimi. Spraševali smo pri sosednjih kmetih, če so jih kaj videli, pa so vsi molčali. Kmalu pa so se začeli partizani pogostje oglašati pri vseh petih kmetih v Topli in zaslutili smo, da se zadržujejo v bližini. Polagoma so si pridobili zaupanje toplanskih kmetov in tudi sami so jim začeli zaupati. Na večer pred božičem so prišli partizani po božična darila. Kmetje so jim postregli z mesom, poglačo in moštom. Nato jih je vzela noč.

Čakal sem samo še poziv in razmišljal, kako bo mogoče vse speljati tako, da bom lahko pobegnul v partizane.

Na zbornem mestu v Črni bi se moral javiti 5. januarja ob 6. uri zjutraj, dan poprej pa sem se moral oglašiti na občini, da sem oddal karte za blago in za hrano. Iz občinske pisarne sem krenil naravnost proti Topli. Na Prahovem mostu v Črni pa sem srečal Florjana Verka, ki mi je povedal, da so se pri njem oglasili partizani. Naročil jim je, naj gredo po mene v Toplo, oni pa so želeli, naj pridem sam k njemu. Zvečer me bodo prišli tja iskat.

V Topli sem pri Florinu (Brku) prosil za nekaj nabojev za avstrijsko puško — imel sem samo tri. Hoteli so vedeti, čemu jih potrebujem, pa sem odvrnil, da v teh časih vse prav pride. Doma pri Kordežu sem naročil, naj mi pripravijo vse potrebno za pot, češ da odhajam v vojsko že ta večer.

Okoli pol osmih zvečer sem že bil na hribu pri Ravpšicu, kmalu so prišli tudi štirje partizani. Tudi Matjaž je bil z njimi. Počutil sem se srečen. Imel sem zelo težak nahrbtnik, tovariši so mi ga pomagali nositi.

Vrnili smo se v Toplo. Pri Burjaku smo dobili še nekaj hrane. Pot smo nadaljevali mimo Florina in Fajmuta. Pri Končnikovem mlinu sem moral z obratno hojo do potoka. Kakih dvesto metrov smo šli po vodi, vsi premočeni smo prišli do zemljanke. Najprej smo šli v kuhinjo, kjer je bilo

Politično in vojaško vodstvo Koroške, zbrano na prvi konferenci OK KPS za Koroško 12. 5. 1943 pod Belo pečjo, med njimi stojijo od desne proti levi Kostja, Matjaž, Džon, Pepca, Tugo, Nestl in Bor. Spodaj desno leži Gašper.

zelo toplo. Nekaj tovarišev je že bilo tam. Začeli smo se pogovarjati. Predvsem jih je zanimalo, kateri ljudje so zanesljivi, in o morebitnih izdajalcih. Povedal sem jim, kar sem vedel.

Bližala se je že polnoč, bili smo utrujeni. Nisem še vedel, kje bom spal. Usmilil se me je Karel Prušnik — Gašper, ki me je vzel pod odejo. Dva meseca sva spala skupaj.

Prvi dnevi so še kar minevali. Jedli smo samo mineštro. Kar sem prinesel s seboj, sem moral razdeliti med vse tovariše. Tak je bil partizanski »zakon«. Zjutraj ob šestih smo pili na pol grenko črno kavo s koščkom kruha, opoldan smo dobili kocko sladkorja, večerjo pa smo začeli kuhati okoli šeste ure zvečer, ko se je stemnilo. Podnevi nismo smeli kuriti, ker bi nas dim lahko izdal. Jedli smo okrog desetih; vedno smo imeli krompir, ovčje meso, posušeno v dimnici pod zemljo, zelo neokusno, zraven pa makarone. Navadno smo jedli preveč in nas je naslednji dan vse po vrsti bolel želodec.

Prve tri tedne nisem smel na stražo. Potem so uvideli, da sem zanesljiv. Bil sem srečen, ko sem lahko šel stražit namesto četnega komandirja. Odslej sem smel hoditi v patrolo h kmetom, celo h Kordežu.

Šestega februarja 1943. leta se nam je pridružil domačin Gregor Burjak-Jurij, nato 22. februarja Štefan Osojnik-Aleks, 26. februarja pa še Peter Tomazin-Skala. Bil sem kar nekako ponosen.

Zadrževali smo se v bližini Fajmuta, tam so bili pod zemljo zgrajeni trije bunkerji in kuhinja. Bil sem poznan po Peci, vedel sem za vsak izvir vode, zato sem predlagal, da bi se preselili kakih 300 m

više, kjer je bila voda, od tam pa smo imeli tudi veliko boljši razgled. Zgradili smo kuhinjo in tri spalnice, seveda vse ponoči in s slabim materialom. Nismo želeli, da bi se kaj izvedelo naokrog. Zdaj smo se počutili bolj varne. Tu smo ostali do marca, ko smo začeli več hoditi po terenu in se spopadati s sovražnikom.

Lenart

ROŽANKOVI JULKI

R azdejali so ti ljubo domačijo,
O dgnali sestre, brate, jih pobili,
Ž ival živali se zasmili,
A l zver človeška hoče le morijo.
N ekoč si dekle vriskalo v goro.
K o so šenturšcelce še cvetele.
O zdaj so od krvi in solz pordele,
V iharji jezno vijajo pred zoro.
I n ti zdaj mati žalostna v viharju.

J unaške si Slovenije podoba,
U ziramo v domačem te oltarju,
L eskeče se ti v solzah zore svit,
K lonila strta bo pekla hudoba,
I n sonce bo posijalo spet na Goro.

(Vestnik, glasilo O. o. OF Dravograd,
15.9.1945)

Jože Štajner-Gogo

CENA NI BILA VAŽNA

Zamislil sem se v čas stare Jugoslavije. Brezposelnost, beda, brezpravnost.

Kot sin revne kmečke dekline sem bil s sedmimi leti že pastirček in nato hlapec. S šestnajstimi leti sem pustil službo na kmetih, pri bratu Lojzu sem se naučil tesarjenja, a tudi tu ni bilo veliko bolje, le svobodnejši sem bil. Tako sem spoznal malo več ljudi — delavcev.

Prišlo je leto 1941 — gozdna dela so zastala in zaposlil sem se pri firmi SCHLI v kamnolomu v takratnem Guštanju. Tu sem se znašel med delavci iz raznih krajev. Opazoval sem jih, študiral njihove nazore, njih mišljenja. Dozorel sem! Postali smo pravi tovariši in zaupali smo si. Mnogih med njimi nisem nikoli več videl. Saj skoraj ni bilo dneva, da ne bi prišli žandarji v kamnolom in odgnali katerega, drugi so spet dobili poziv, naj se zgledajo vrag ve kje in so nato šli v »Arbeitsdienst« in naprej na fronto. Tudi mene in še nekaj drugih fantov so poslali v Dravograd k firmi Siemens graditi most čez Dravo, a čez tri tedne smo se vrnil v kamnolom. Sredi januarja 1942 so me skupaj z desetinami delavci poslali v Dobrije, kjer smo planirali zemljišča za barake, ki so jih začeli postavljati. Ko pa so barake že stale, jih je bilo treba še znotraj pripraviti za rabo; prične za ležanje ter mize in stole, kar sva delala dva čisto sama delavca. Pomagal mi je neki Tinček, doma iz Legna pri Slovenj Gradcu. Tudi ta je moral iti in ostal sem sam. Gradbeni inženir je hodil v Dobrije vsak drugi ali tretji dan. Drugih ni bilo, razen vsega skupaj dvakrat, kar so se barake gradile, ko so jih pregledali in slikali. Ob koncu graditve barak sem moral opremiti še pisarno za inženirja (menda se je imenoval Penkalo), ki je bil po rodu Čeh. Z njim sva se zelo dobro ra-

zumela. Veliko mi je zaupal, toda bil sem zelo previden, dokler mi ni enkrat v mesecu juliju 1942 odkrito dejal: »Veš kaj, Sep, ti si komunist, jaz sem komunist, okoliški kmetje so komunisti. Glej, Sep! Tu gradimo barake, v katerih bodo slej ko prej naseljeni ujetniki, vaši ljudje in mnogi med njimi bodo tukaj končali.

Vidiš, Sep — ključke od skladišča imaš, vzemi, kar lahko zamenjaš za kakšno kuro ali meso in pijačo pri kmetih!« Držal sem se njegovega navodila in dobro sem olajšal to skladišče. Pojedel in popil sem tudi sam mnogo kaj boljšega, ne samo on. Ko sem mu nekoč omenil, da si ne upam več in bi rad od tod, se mi je samo nasmehnil in dejal: »Saj vem, kaj delaš in prav imaš. Veš, Sep, dokler je še kaj v skladišču, ti kar nosi in prinašaj kure, da bova še jedla.« Naročil mi je, naj na vsem lepem te barake zažgem, potem pa izginem, kamor me je volja. O tem pa naj molčim kot grob! Dal mi je še roko in odšel. Nisem ga več videl. Dobro sem si zapomnil njegove besede in sem se po njih tudi ravnal. Skušal sem barake požgati, toda dela sem se lotil tako nestrokovno, da mi to ni uspelo. Ker pa sem vedel, da me bo Penkalo osumil tega dejanja, nisem več šel na »šiht«.

Sedaj pa nisem bil več ne krop ne voda. Nisem imel kaj jesti, ker nisem imel kart za hrano, niti nisem imel kje stanovati. Ker pa obupa nisem nikoli priznal, sem se pač moral lotiti dela, seveda ne javnega. Začel sem s tovariši, ki sem jih imel vedno več in so bili pripravljeni sodelovati z menoj. Zgodaj jeseni 1942 smo pričakali in pretepli vermane v smučarski koči pri Pokrovu, jim raztrgali obleke in zaplenili pištolo. Takih akcij smo naredili še več. Nekega vohljača smo pri Pokrovu tako temeljito

pretepli, da nikoli več ni lazil za nami. Tudi njemu smo vzeli pištolo. Ker nam je začelo goreti pod nogami, smo začeli resneje misliti. Prišel je februar 1943. Mnogi so dobili pozive za nemško vojsko med njimi Karel Polenik, Lubasov rejenik. In ravno pri njih sem se največ zadrževal, ker sem se tam najbolj varnega počutil. Vedeli so, v kakšnem položaju sem, zato je bil tudi Karel tista vzmet, ki nas je takrat poglaval v odločitev. Še isti dan smo se zbrali pri Rožanku v Kotljah, kjer smo dobili še Mirka Vastla, ki je imel tudi poziv za vojsko. Od Rožanka smo krenili k Pokrovu, kjer smo imeli poslovlilno večerje. Pripravili so nam divjega zajca, ki sem ga prejšnji večer ob mesečini uplenil. Isto noč sem se podal še po nekaj stvari h Kancu, kjer sem se moral pogovoriti o naši vstaji in organizaciji OF. Ko sem se vračal, se mi je pridružil še Ivan Magrič. Pri Pokrovu smo naredili načrt potovanja. Kam, te smo vedeli, ker nam je zvezo že pripravil Lambert Kotnik, p. d. Janeči. Vedeli smo torej, kam gremo in zakaj gremo; za ceno se pa nismo menili, bo, kakor bo.

To noč nas je izginilo pet: Karel Polenik — Don, Ivan Magrič — Čapajev, Lambert Kotnik — Frank, Bogomir Vastl — Božo in jaz — Gogo. Od Pokrova smo krenili proti Uršlji gori in naprej proti Radboru k Radmanu, kjer naj bi nas čakala zveza s partizani. Tja smo prišli okrog polnoči. Kotnik je poklical, ker je vedel, kje spijo. Z njimi je namreč v sorodu. Ko nam je mladi Radman odprl, se je začudil, kaj je nas Hotuljce prineslo. Poklical je še svoje sestre, ki so nam takoj pripravile krepko malico. Tu smo prespali do jutra, nato pa smo šli v mlin, ki je stal v grabnu pod Radmanovo kmetijo. Tam je bilo nekaj sena, kamor smo se zakopali in čakali na zvezo. Tako smo se tu v mlino utaborili, k večerji smo hodili k Radmanu, kjer smo tudi prespali in zjutraj zgodaj zajtrkovali. Še pri temi smo se vračali v mlin. Sedmi dan, ko še zveze ni bilo, smo se odpravili nazaj proti Kotljam, še po ostale tovariše in po puške, ki jih prej nismo vzeli s seboj. Z Radmanovimi smo se zmenili, da se vrnemo čez tri dni. Če pride kakšen kurir, naj pač počaka.

Tako smo se poglali zvečer nazaj v Podgoro k Obretanu, kjer je bila že naša postojanka. Od tam smo se razšli vsak po svojih opravkih, obvestiti naše zaupnike o situaciji. Takrat so šli z nami še moj brat Andrej — Rigo, Jaki Plešivčnik — Boršt in Jože Kavčič — Katar. Zmenili smo se, da se dobimo spet pri Obretanu točno čez tri dni. Ko smo prišli k Radmanu, še vedno ni bilo kakšne zveze. Drugi dan smo pustili Jakija Plešivčnika nazaj domov za zvezo; obupal je, da bi bil zmožen še za kakšen daljši marš, ker so ga bolele noge. Naročili smo mu, naj takoj stopi do Lojzina Štajnerja in mu naroči, da naj čimprej zgleda pri Radmanu; on je bil naš sekretar.

Čakali smo še tri dni, potem nam je potrpljenje pošlo. Naredili smo načrt za akcijo. Za komandanta smo določili Ivana Magriča — Čapajeva, ki je bil med nami najbolj »ravsarski«, in sklenili, da bomo vsi poslušali njegova povelja. Torej, če jih nocoj do polnoči ne bo, krenemo nazaj na območje Uršlje gore in iznenada zvečer napademo vermane, ki so s Prevalj hodili

Del koroškega bataljona jeseni 1943 pri Kogelniku nad Kotljami

li stražit gospodarja Žerjava — Plešivčnika. Štirje vermani, ki so sestavljali to stražo, za nas niso predstavljali nobene ovire. Poleg te straže smo imeli načrt razorožiti še samega gospodarja Plešivčnika in dva hlapca. Vsi so bili dobro oboroženi z lovskim orožjem in morda še s čim drugim. Tako bi se mi dobro oborožili in bi še kakšna puška ostala za katerega novih članov, na katere smo že računali. Tako bi začeli čisto na svoje, zvezo pa bi držali z Radmanovimi v Razboru.

To noč je bil dežurni sam naš komandant. Moral bi nas zbuditi opolnoči, kar pa ni bilo potrebno. Saj še nismo vsi zaspali, ko nas rahlo pokliče ena od Radmanovih deklet, naj takoj pridemo v hišo. To nas je tako presenetilo, da nobeden ni črnil niti besedice. Bili smo prepričani, da bomo zagledali mogoče dve ali tri razcapane in neobrite »gošarje« — potepuhe, ki so jim po takratnih časopisih pravili tudi banditi ali »rotervolk«. Računal sem, da nas bodo sprejeli z naperjenimi revolverji in s srepimi pogledi ter nezaupanjem. Bilo pa je povsem drugače.

V sobo stopiva z Bertlom skoraj vstric. Radmanovi so jim že vse poprej povedali in razložili. Ko zagledam kakšnih pet bolj v civil kot pa vojaško oblečenih mlajših moških, se je moje presenečenje še povečalo. Prvi, ki sem ga pogledal, je bil v čednem civilnem jopiču in hlačah pumparicah, na nogah je imel visoke čevlje in volnene dokolenke, čez rame mu je visel plašč hubertus, na glavi je imel nekakšno kučmo. Bil je lepo obrit, rdeč v obraz — sploh lepa postava moškega, ki nam je kar od kraja stisnil roko in se nam predstavil: »Kličite me kar Leon« (bil je Franc Zalaznik), drugi je bil Bor (Boris Čizmek). Videlo se je, da sta med temi ta dva glavna. V njihovem spremstvu pa so bili še Franc Pečnik — Miha iz Tople pa Slavko Pintar — Slavec ter partizana Pankrac in Servac — njunih pravih imen pa žal ne vem in sta bila takrat na straži. Ko so še ta dva poklicali v hišo, je bila soba že kar precej polna. Preden je bila obilna večerja pripravljena, so se že pogovarjali in razmišljali, kam naj nas vodijo — ali Leon na Pohorje ali pa Bor na Koroško v Peco. Medtem je prišel tudi moj brat Lojz iz Kotelja. Kot smo predvidevali, so ga poslali nazaj v Kotlje za zvezo ter mu dali navodila za nadaljnje delo na terenu. Zagotovili so mu, da bo itak kmalu prišel še kdo na hotuljsko stran pripravljat teren. To noč je Lojz — Tesar prespal pri Radmanu, naslednje jutro pa se je vrnil proti Kotljam.

Mi smo še omenili, da bi bilo dobro, če bi še, preden krenemo v neznano, izvedli akcijo, ki smo si jo tako lepo zamislili, kar pa sta Bor in Leon odločno odsvetovala, češ da je to še preuranjeno. Radmanovi so jim o nas veliko povedali in že vedo, da nismo čisto nedolžni. Pripomnila sta, da nam v prihodnje akcije ne bodo ušle. Okrog polnoči smo krenili proti Spodnjemu Javorju, čez Ludranski vrh blizu Črne in kar po cesti proti Topli in Peci. Za Leona s spremstvom pa niti ne vem, kdaj in kje se je od nas odcepil. Zdi se mi pa, da so govorili o Šaleški dolini. Mi smo ob svitu prispeli v Toplo k Fajmutu. Tam smo zajtrkovali in našli še dva partizana, ki

sta nas čakala in nas odvedla v taborišče v Peci.

Pot iz Razbora v Peco je bila zelo naporna. Če sem pa kdaj pozneje pomislil na to rajžo, sem moral priznati, da je bilo v naslednjih dveh in pol letih še mnogo rajž veliko težjih, daljših in so bile poleg tega še mnogo nevarnejše.

V Peci — zibelki koroškega partizanstva — smo našli še precej tovarišev, ki so kar gledali, od kod kar naenkrat toliko novih partizanov. Še isti dan so nas krstili z illegalnimi imeni, ki smo si jih lahko že prej sami izbrali. Tu so bili že naslednji tovariši: Ivan Uranič — Drago, Pavle Žaucer — Matjaž, Olga Kastelic — Marjetka, Rudolf Hohkraut — Dolf, Tone Okrogar — Nestl, Alojz Eberl — Muri, Stanko Maurič — Stane, Slavko Pintar — Slavec, Gregor Burjak — Jur, Milan Trtnik — Milanček, Milan Mrzel — Mile, Franc Golob — Luka in njegov brat Tine — Vinko ter še nekaj drugih, vendar se njihovih imen ne spominjam. Povedali so mi, da jih je bilo pred našim prihodom v tej enoti 17 ali 18. Ob našem prihodu jih je bilo nekaj na terenu, spoznal sem jih pozneje. Vsak dan so odhajali iz taborišča kurirji in patrolje, včasih so se vračali šele čez kak dan. Polagoma so prihajali z njimi tudi novi tovariši, največ mlajši, ki bi morali v nemško vojsko. V tem zimskem taborišču visoko v Peci pod Kordeževo glavo smo bili le dobrih 14 dni. Tu je bila ustanovljena prva koroška četa, ker se nas je nabralo že okrog 40. Prvemu vodu je poveljeval

Milanček, drugemu pa Mile. Komandir čete je bil Ivan Uranič — Drago. Tu smo zasnovali našo prvo akcijo, ki smo jo uspešno izvršili v Avstriji blizu Železne Kaple. Po tej akciji smo se razdelili zopet na manjše enote in se razlezli po vseh koncih Koroške. Jaz sem šel z Matjažem proti Javorju, Uršlji gori, Selam, Kotljam in Guštanju. Z nami sta bila še Franc Golob — Luka in Stane Maurič.

Omeniti moram še tovariše, ki so bili na terenu in sem jih spoznal pozneje: Peter Tomazin — Skala, Štefan Osojnik — Aleks, Lovro Prek — Fric, Alojz Stanta — Dolf in Ignac, katerega imena ne vem.

Svojo kratko zgodbo sem napisal iz močno zbledelih spominov, zato je mogoče, da sem se tudi kaj zmotil. Prizadete prosim, naj mi oprostijo!

Pred odhodom koroškega bataljona konec decembra 1943 na Pohorje

Peter Tomazin-Skala

I. KOROŠKI BATALJON

Ob 35-letnici ustanovitve I. Koroškega bataljona smo si še živeči borci te partizanske enote zadali nalogo, da poiščemo imena vseh, ki so bili vključeni ob ustanovitvi, to je 1. aprila 1943 in so sodelovali pri izvršitvi akcije v Mežici v noči od 3. na 4. april 1943 in smo do sedaj uspeli zbrati sledeče:

Še živeči borci I. koroškega bataljona

1. Pavle ing. Žaucer-Matjaž, Livarska 11, Ljubljana,
2. Boris Čižmek-Bor, Kidričeva 15, Ljubljana,
3. Olga Kastelic-Marjetka, Glavarjeva 33, Ljubljana,
4. Rudolf Hohkraut-Dolf, Radio Ljubljana,
5. Ivan Uranič-Drago, Ljubljana,
6. Milan Trtnik-Milanček, Sp. Polskava, Pragersko,
7. Mirko Herman-Ciril, Zagorje ob Savi,
8. Stane Mavrič, Ul. Moša Pijade, Celje,
9. Ivan Mogu-Marko, Letuš, Šmartno ob Paki,
10. Janez Štrigel-Žuti, OO ZZB Celje,
11. Franc Golob-Luka, Ob Suhi, Ravne na Koroškem,
12. Gregor Burjak-Jur, Leše, Prevalje,
13. Franc Pečnik-Miha, Knapovska 4, Mežica,
14. Štefan Osojnik-Aleks, Mežica,
15. Jože Štajner-Gogo, Kot, Prevalje,
16. Mirko Vastl-Božo, Čečovje, Ravne na Koroškem,
17. Anton Hudopisk-Zvone, živinozdravnik Brežice,
18. Lambert Kotnik-Frank, Goriška 2, Celje,
19. Ivan Podbrežnik-Nejče, Luče ob Savinji (ZB Mozirje),
20. Lovro Prek-Fric, Ane Zihelove 14, Ljubljana,
21. Jurij Kladnik-Janko, Ljubno ob Savinji,
22. Franc Brodnik-Srečko, Solčava,
23. Jože Zagožen-Servac, Ljubno ob Savinji,
24. Franc dr. Povh-Izak, Črnuče, Ljubljana,
25. Karel Prušnik-Gašper, Kotmara vas, Avstrija,
26. Jože Blekač-Slavc, Rečica ob Savinji,
27. Alojz Čede-Iztok, Keršičeva 15, Trbovlje,
28. Ludvik Mlinarič-Ivanov, Omiška 14, Zagreb,
29. Peter Tomazin-Skala, Trg 37, Prevalje,
30. Franja Korošec-Erna, Kersnikova 5, Velenje,
31. Jože Herle-Jože, Solčava,
32. Ludvik Cifer-Zdravko,
33. Jože Letner,
34. Mirko Capuder, Mežica,
35. Ela Ulrih-Atena, Ljubljana,
36. Marija Mauser-Jelka, Gosposvetska 11, Maribor,
37. Gregor Jelen, Šmarje 25 pri Jelšah,

Padli borci I. koroškega bataljona:

1. Franc Pasterk-Lenart, Žel. Kapla, padel 3. 4. 1943 v Mežici,
2. Ludvik Gartner-Rajko, ni znano kje je padel in kdaj,
3. Andrej Štajner-Rigo, Kotlje, padel 1944,
4. Janez Pandev-Metod, Črna, padel 1944 v Bistri,
5. Lojze Eberle-Slavc, ni znano kje in kdaj je padel,
6. Jože Šorli-Matevž, iz Avstrije, padel nekje v Avstriji,
7. Franc Šetina-Suro, Mežica, padel v Koprivni 1944,

Franc Pasterk — Lenart komandant I. koroškega bataljona

8. Ivan Magrič-Čapajev, Kotlje, padel 1943
9. Jože Golob-Grega, Koprivna, padel na Pohorju 1944,
10. Srečko Rojs-Niko, ni znano,
11. Mirko Jeraj-Jože, Koprivna, padel 1944,
12. Martin Golob-Vinko,
13. Jože Kavčič-Katar, Kotlje, padel 1944,
14. Mihael Korošec-Benjamin, padel v Podpeci 10. 4. 1943,
15. Ivan Kumer-Maks, Koprivna, padel 1944 na Pohorju,
16. Ivan Letonja-Janez, Šmartno ob Paki,
17. Alojz Prek-Aljoša, Luče,
18. Alojz Vresk-Lojz, (komandir I. kor. čete, padel 1943,

19. Miha (komandir Stanetove zaščite, padel na Lužah 6. 4. 1943,
20. Gorki, padel na Pohorju pri Jesenku,
21. Milan Mrzelj-Mile, Trbovlje, padel 13. junija 1943 v Šentanelu.

Po osvoboditvi umrli borci I. koroškega bataljona:

1. Alojz Eberle-Muri, Zagorje ob Savi,
2. Ivan Hudopisk-Pio, Prežihov vrh, umrl 1976,
3. Karel Krautberger-Gago, Zagorje ob Savi,
4. Tone Okrogar-Nestl, Zagorje ob Savi,
5. Ferdinand Štibler-Jug, Maribor, umrl 1978,
6. Janko Vincenc-Harkov, Radlje ob Dravi, umrl 1968,
7. Polde Eberle-Jamski, umrl že med vojno 1944,
8. Janko Kuster-Korošec, Maribor, umrl 1972,
9. Franc Zalaznik-Leon, Maribor, umrl 1972,
10. Andrej Mokina-Jaki, Koprivna, umrl 21. 5. 1977,
11. Ivan Jelen-Štefan, Črna,
12. Karel Polenik-Don, Kotlje,

Mežiška akcija I. koroškega bataljona je povzročila posledice tudi med civilnim prebivalstvom, nad katerim se je okupator kruto maščeval, ni pa imel dovolj tehničnih dokazov o sodelovanju prebivalstva s partizani, zato jih ni imel vzroka obsoditi na smrt, pač pa jih je izgnal iz Mežice v razne zapore in taborišča. Od tedaj danes še živijo samo trije:

1. Rozalija Capuder,
2. Mirko Tomazin in
3. Štefan Tomazin.

Od leta 1943 do danes pa so pomrli:

1. Ivan Capuder,
2. Luka Osojnik I.,
3. Luka Osojnik II.,
4. Neža Osojnik,
5. Jerca Osojnik,
6. Peter Tomazin I.,
7. Marija Tomazin,
8. Zofija Osojnik por. Danijel,
9. Ivan Osojnik.

umrli v taboriščih

Pri sestavitvi tega seznama smo si nismo vso moč prizadevali, da bi bil čim popolnejši, pri tem pa smo žal vsled zbledelih spominov v dolgem časovnem razdobju morali da koga prezrli, zato naj nam prizadej oprostijo in jih naprošamo, da nam vsako do, ki vidi kakršno koli napako in pomanjkljivost, to sporoči!

KOVAČ VIDA PREVALJE:

Vse mine, vse se spremeni, saj up na svobodo tak daleč več ni!

Vojaški in politični funkcionarji maja 1943 na Koroškem: Tugo, Kuster, Bor, Silas, Matjaž in Francka Grudnik iz Solčave

Francka Grudnik-Slavka Kočnarjeva iz Solčave

Štirideset dni v I. koroškem bataljonu

Povod za moj vstop k partizanom je bila pravzaprav nacistična rasna teorija. Ko so prišli Nemci ob vpisovanju v Štajersko domovinsko zvezo k nam na dom, so ostrmeli: zagledali so našega ateka in mamu ter 12 otrok, ki so vsi imeli črne lase, le jaz edina sem bila blondinka, povrhu še zdrava in mlada, stara komaj 16 let. Naš oče ni hotel govoriti z njimi nemško, na vprašanje je odgovarjal le preko tolmača. Ker se je nemškega jezika naučil v stari Avstrije, nam je po odhodu Nemcev povedal, kaj ji, nam je po odhodu Nemcev povedal, kaj vse so se menili, bil je zaskrbljen, ker so Nemci menili in zapisali, kako bodo prišli čez dve leti po mene, ko bom že bolj došla ter me poslali v Nemčijo, da bi postala kakemu Nemcu žena...

Vsa soseska je pričakovala, kaj bodo Nemci ukrenili. Starši so bili zaradi moje usode zaskrbljeni. Ko so prišli ob koncu leta 1942 koroški partizani v Solčavo, sta zvedela za nemške namere o meni tudi zakonca Herleta, domačina iz Solčave, ki sta živela tedaj v ilegali, skrita v Koprivni na Koroškem, zato sta staršem naročila, da me ne smejo pustiti v Nemčijo. Od tedaj dalje so začeli prihajati v našo hišo partizani I. koroške čete: Lojz, Dolfe, Nestl, Milanček in kurir Marko, torej je bila zveza s partizani vpostavljena.

Bilo je menda marca 1943, ko me je poklical na pošto v Solčavo Mirko Herle, brat Jožeta Herleta, ki je že bil tedaj s svojo ženo v koroški četi; poštar mi je prešvil nemški poziv, s katerim bi se morala prijaviti žandarmeriji v Mozirju, svetoval mi je, naj takoj zbežim od doma in odidem h kakšnemu kmetu kot poljska delavka. Mirko Herle je sporočil to najnovejšo vest tudi bratu v koroški bataljon in mu

priporočal, naj me rešijo Nemčije. Na odhod k partizanom sva začeli misliti tudi midve s sestro. Tiste dni nisva mogle najti nikjer naših borcev. V skrbi za mojo usodo je naredil oče v bližnjem gozdu, visoko v krošnji debelih smrek bunker iz desk, v katerem smo prenočevale tri sestre in bratec, da bi me Nemci ne iznenadili. Domov sem zahajala le tedaj, ko sta me oče in mama poklicala, ko ni bilo sledu o Nemcih. Ko so prišli zatem v Solčavo zaporedoma partizani in z njimi tudi oba Herleta, mož in žena, smo se dogovorili, da se jim bom pridružila; po mene so prišli 15. aprila 1943, ko sem vstopila kot partizanka v I. koroški bataljon, pravzaprav v Lojzetovo skupino, ki je prišla tedaj v bližino Solčave. Klemenškov Rok je vstopil le nekaj dni popreje. Za tem smo odšli na Matkovo in Prekovo, ker so imeli ti partizani bunker na Puši. Tamkaj smo ostali nekaj dni. Z nami je bil tudi komisar koroškega bataljona Bor. Ko sem že bila nekaj dni pri partizanih, je prišel do nas Franc Herle — st., stric Jožeta Herleta in nam sporočil, da so Plesnikovi užaljeni, ker jih ne obiščemo, povedal je, da nam želijo pomagati. Plesnik nas je zatem lepo sprejel, toda nazaj grede so padli strelji, izgubili smo komandirja Lojza. Zaradi nemške hajke smo se hitro umaknili pod Raduho, mrtvega Lojza so Nemci našli ob cesti.

Nekaj dni po mojem odhodu k partizanom, je odšel oče do žandarmerije in povprašal po meni, češ, da sem odšla zjutraj na prvi avtobus v Solčavo in me ni nazaj. Nemci kot tudi moj oče so se začeli zavedati, da so me mobilizirali partizani in s tem so se domači otrsli vsakršne kazni zaradi

mojega prostovoljnega odhoda v partizane. Od prvega dne sem bila skupaj z Ivanko Herle, partizanko, ki je bila noseča. Z možem sta se umaknila v gozdove med zeleni kader, misleč, da bo čez nekaj mesecev konec vojne. Bila je pogumna koroška partizanka in ker sem bila novinka, so odločili, da sem morala biti stalno ob njej.

Kot sem že omenila, smo odšli po odhodu od Plesnika pod Raduho. Od tam je odšla četica v akcijo v Luče in le Ivanka, Zavrečki Drejč in jaz smo morali ostati pod Raduho, skriti v Zavrečkem bunkerju. Ker se četa ni vrnila, smo bili zelo zaskrbljeni, saj smo bili brez vsakršne hrane. Zgodaj zjutraj, ko je odšel Zavrečki Drejč na travnike do krav, ki so se že pasle, da bi jih pomolzel, so ga pričeli Nemci obstreljevati in ga ranili v trenutku, ko je že puško odložil, na srečo jim je utekel. Ker pa je pričel Drejč odstopati v smeri našega zasilnega zavetišča, sva morali tudi midve bežati, odstopali sva proti zaklonišču pod Raduho; tri dni sva ostali sami, skriti pod ogromno skalo, preko katere je padal slap, da je nenehno po naju deževalo. Slišali sva Nemce, ki so naju iskali pod skalo in nad njo, od koder so tedaj padale na naju suhe vejice, toda našli naju niso. Za hrano sva imele le nekaj kock sladkorja. Drejč, ki je bil ranjen, je odšel sam na javko bataljona v Koprivno, kjer so ga vzeli v zasilno bolnišnico. Tudi midve z Ivanko sva za tem odšli na javko, ki jo je Ivanka poznala. Ona je imela puško in pištolo, ki jo je dala meni in me poučila, kako se strelja. Na javki sem ostrmela: Ivanka je izgrebla iz zemlje vpisno knjigo, napisala kje se nahajava, saj sva se morale vrniti nazaj pod slap. Dozdeva se mi, da je Ivanka označila skrivališče pod slapom kot »kuhinja tri«. Zares so prišli borci koroškega bataljona naslednjega dne pa naju dve, pojasnili so nama, da jih ni bilo nazaj iz Luč za to, ker je tedaj stekla nemška hajka. Tudi tokrat niso prišli po naju po običajni poti, ker je bilo povsod mnogo nemških zased. Ko smo prišli v Koprivno, je pričela prav tedaj tudi tamkaj nemška hajka, zato smo se umaknili nazaj v Luče, od koder smo še istega večera krenili zopet v Koprivno, ker smo se združili s tamkajšnjimi partizani pri kmetu v smeri Tople. Z nami je bil tedaj tudi domačin-partizan Boj. Tistega dne so me dodelili v zaščitno četo štaba bataljona. Prav to noč so prišli na Koroško Marok in Tugo, to pomnim zato, ker smo bile na straži tri partizanke, jaz, neka Jelka iz Črne ter še ena borka, le na četrtem stražarskem mestu je stal partizan.

Pozno ponoči sem prva zaslišala hojo po hosti, slišala sem, kako so se pod stopinjami lomile suhe vejice, zato sem takoj javila tovarišem iz štaba. Bilo je to nekje v Bistri. Že naslednjega dne pa smo bile partizanke pohvaljene za vestno stražarsko službo, novodošli komandant koroškega bataljona tov. Tugo je dejal, da nista s tovarišem Marokom še nikdar naletela na partizanski tabor, ki bi ga stražile borke, vsi ostali borci pa bi spali. V tistih pomladnih dneh smo partizanke v enoti kuhale, šivale, prale, izdelovale smo kape triglavke, šivale nanje peterokake zvezde, mene pa so tudi učili za bataljonsko bolničarko. V koroškem bataljonu je bil tedaj za zdravnika medicinec Igor, ki me je učil prve

Stane Mavrič

Kako je nastala „Hotuljska“ četa

V svojih spominih bom opisal, kako sem prišel v začetku novembra 1942. s skupino 32 borcev Savinjskega bataljona na Koroško, in kako je nastala »Hotuljska četa«.

Po hudih bojih, ki jih je vodil Savinjski bataljon 7. novembra 1942. na Tolstem vrhu — Dobrovljah s številčno nadmočnim sovražnikom, se je omenjena skupina borcev v jurišu prebila skozi dva nemška obročja in se uspela umakniti mimo Sv. Jošta čez Lipo na Menino planino. Po celodnevem pohodu preko Menine smo se v večernih urah prebili čez cesto nad Novo Štifo v Savinjske vrhove. Nemci so nam vso pot sledili in pred nami postavljali zasede, zato se tudi nismo ustavljali. Premik je trajal še vso noč; ustavili smo se za kratek čas pri nekem kmetu in si oskrbeli nekaj moke in masti, proti jutru pa smo se preko doline in čez Savinjo nad Ljubnem prebili na drugo stran proti Raduhi. Pohod je trajal še ves dopoldan, dokler se nismo umaknili visoko v Raduho, kjer so Nemci zgubili sled za nami. Tu smo se po bojih na Dobrovljah ter težki in naporni poti okrepčali, prenočili in odpočili.

Vodstvo skupine in člani štaba II. grupe odredov Marok, Bor in Simon so se odločili, da gremo na Koroško. Od tu smo se še podnevi naslednjega dne premaknili preko Raduhe v dolino Bistre na Koroškem, kamor smo prišli proti večeru. Bil

je siv dan, tudi rahlo je deževalo in vmes snežilo, kar je povzročalo med nami strah pred bližajočo se zimo. Ta pot mi bo ostala v večnem spominu. Prav vsi smo si želeli premika v drug kraj, vendar nas je spremljal rahel strah, da smo drug drugega opozarjali na previdnost, saj smo se na Dobrovljah že tako udomačili in bili glasni, kot bi že bila svoboda.

Ustavili smo se ob robu gozda, opazovali dolino Bistre in hiše posestnika po domače »Radiha«. Bilo je to 11. novembra 1942. Ko se je stemnilo smo se približali hiši, jo najprej obkolili in previdno pregledali, da nas ne bi iznenadila kakšna nemška zaseda. Vse je bilo tiho, nikogar ni bilo, le v »hiši« so se pripravljali k večerji. Marok, Simon in Bor z nekaj tovariši so vstopili v hišo, ostali pa smo ostali na straži okoli hiše. Kakor se spominjam, je ostalo nekaj borcev tudi ob robu gozda kot zaseda nad hišo.

Domači so se spogledali in ostrmeli pred našimi tovariši, kot da jih je strah. Bili smo vsi dobro oboroženi. Nihče se ni ganil. Marok je vprašal, če ne poznajo partizanov — slovenske narodnoosvobodilne vojske? Okorajžil se je gospodar in dejal: »Slišali smo o banditih — taka je tu propaganda!« Strah je bil prebit in gospodar je vse povabil k večerji, ki je bila za njih pripravljena. Medtem ko je stekla beseda

z domačimi pri »Radihu«, so v kuhinji začeli pripravljati večerjo za vse borce. Bilo je krompirjeva juha z mesom. Takrat smo prvič jedli »repičevo župo«, kot tej jedi pravijo Korošci. Vodilni tovariši so domačim povedali, zakaj se borimo, da se bori-mo tudi za koroško zemljo in koroški narod, ki živi onstran meje, za izgon okupatorja in za osvoboditev izpod tujega jarma. Pozorno so sledili vsaki besedi naših tovarišev. Povedali so nam, da tu ne poznajo partizanov, da se jih ljudje boje, ker jih Nemci prikazujejo kot bandite, ki se skrivajo po gozdovih, pobijajo ljudi in požigajo domove. Kmalu je izginil ves strah, postregli so nam z velikimi hlebi domačega kruha, suhim svinjskim in ovčjim mesom ter prekajeno slanino. Ko smo odhajali, so nas vabili, naj še pridemo, na naše opozorilo pa sveto obljubili, da tega ne bodo nikomur povedali. Bilo je skoraj neverjetno, ker so bili na Štajerskem ljudje sterorizirani in živeli v neprestanem strahu, da jih Nemci izselijo. Zato smo bili lepega sprejema presrečni!

Tega dne 11. novembra 1942. in tega večera se je prav pri posestniku Radihu v Bistri nad Črno rodila in čisto slučajno nastala I. koroška četa.

Med vodilnimi tovariši so nastale dileme pa tudi majhni nesporazumi o tem kaj storiti? Ali ostati na Koroškem, ali se vrniti

pomoči, stalno sem bila ob njem, ko je ranjence obvezoval. Sodelovala sem tudi pri vpadu na Železno Kaplo, ko so naši kaznovali izdajalca in tedaj sem morala prvič samostojno obvezati ranjenca.

Ko je prišlo v koroški bataljon več novincev, predvsem ubežnikov iz nemške vojske in ker so bili nekateri tudi doma iz avstrijskega področja, so me poslali z njimi na Dolenjsko; to je bilo proti koncu maja 1943, ko jih je spremljala naša zaščitna četa, med njimi pomnim komandirja Boja, komisarja Volta, šla je tudi partizanka Jelka ter še nekaj borcev, eden izmed njih je bil doma iz Turiške vasi pri Slovenjem Gradcu. Z novinci smo odšli menda iz Podpece, z Jelko sva jih spremljale le do Save. Na Menini planini so nas Nemci ob-streljevali z letala, ranili so partizana iz Železne Kaple in ko sem ga obvezovala, sem zaradi njegove strašne rane omedlela; tako sem začela reševati soborce. Naša zaščitna četa je ostala tedaj na Štajerskem kot kamniško-zasavska četa. Važno je tudi to, da sem se ob prihođu Maroka in Tuga na Koroško z njimi slikala.

Še nekaj o Ivanki Herle. Ko sem odšla izpod Raduhe s četo proti Koprivni, je Ivanka Herle ostala pri točki »kuhinja 3«. Tako je želel njen mož, ker je bila noseča, rodila je v Robanovem kotu v bližini Havdeja, za tem je prevzela hčerko moja mama, ki je raznesla vest, da je rodila deklico moja sestra Klara in vsi so bili zelo začudeni. Zatem je Herle Ivanka na Pohorju padla.

To je edina ohranjena slika iz NOB, na kateri je kot partizan slikan prvi komandant I. koroškega bataljona, narodni heroj Franc Pasternak — Lenart. (Slikano februarja 1943 na Kravenu). Lenart te slike ni videl, ker je prej padel. Slika je bila najdena pri padlem partizanu Kamniške čete, bratu Tonetu Poljanca — Brankota iz Kamnika. Na sliki se vidi, da je bila prestreljena. Krogla, ki je prebila sliko je vzela življenje bratu Poljancu, ki jo je imel v prsnem žepu vojaške bluže. Franc Pasternak — Lenart je označen s križcem.

Narodni dom v Mežici s spominsko ploščo in spomenikom

ti nazaj na Štajersko? Ob različnih mnenjih je bilo kar živahno na robu gozda nad Radihom, predno smo se razšli. Na vrata je trkala zima, zato je bilo treba hitro ukrepati. Nekaj tovarišev se je takoj odločilo, da ostanejo na Koroškem, med njimi tudi jaz. Najbolj so se zato navduševali in se odločno potrdili, da ostanemo na Koroškem Lojz, Robin in Muri. Bilo je deset borcev iz Savinjskega bataljona in jaz enajsti »ljubljska srajca«, kot so mi dejali, ki sem prišel z II. grupo odredov na Štajersko. Vsi, ki smo ostali na Koroškem, smo morali podpisati izjavo kot prostovoljci. Ostali so se vrnil z Marokom in Simonom na Štajersko ter Borom na Pohorje. Tvorci I. koroške čete, ki smo ostali na Koroškem, smo bili naslednji:

Lojz Vresk — Lojz, pozneje komandir čete

Bogomil Mrzel — Mile, pozneje komisar čete

Slavc Pinter — Robin, mitraljezec

Alojz Eberle — Muri, kuhar

Marko Herman — Ciril

Ivan Juvan — Gorki

Anton Okrogar — Nestl

Ivan Uranič — Drago

Rudolf Hohkraut — Dolfi, pozneje vodnik čete

Stane Mavrič — Stane, pozneje polit. delegat in sekr. SKOJ čete in Don

Tako sem prišel in ostal na Koroškem do osvoboditve 1945. leta. Prvi in prijetni vtisi, ki smo jih dobili po vsem tistem, kar se je dogajalo, samo nekaj dni pred tem na Dobrovljah, so najverjetneje posledica, da smo ostali na Koroškem, za kar prav gotovo ni nobenemu od nas žal, da smo tako storili in se tako odločili.

V tem času je prišel na Koroško tudi ing. Pavle Žaucer — Matjaž, ki je bil poslan od CK KPS in odgovoren za politično delo. Z njim so prišli Atena, Petja in Marko kot vodič. Že pred tem sta se zadrževala Milanček na Ludranskem vrhu, kamor se je zatekel kot ranjen borec Kranjčevega bataljona h kmetu Poberžniku in

Marjetka, ki se je zgubila v hajki in se zatekla h kmetu Hedu — Golažu v Koprivni. Z obema je dobil zvezi Matjaž in jih pripeljal v sestav naše čete. Ta hiša, po naše smo jo imenovali pri Golažu, je bila ena prvih in najmočnejših naših baz v Koprivni. Tu sta še istega meseca v boju z Nemci padla borca Petja in Don. Število borcev je kljub temu raslo in kmalu je bila formirana četa s komandirjem in komisarjem. Raslo je tudi razpoloženje borcev in val osvobodilnega gibanja se je hitro širil po Koroški. Okrožni sekretar Matjaž nas je vodil od hiše do hiše, širil misel osvobodilnega gibanja in tako pridobival nove in nove baze, ki so nam bile še kako potrebne tik pred nastopajočo zimo za oskrbovanje s hrano in za pridobivanje novih borcev — Korošcev v edinico za predstoječe politične in vojaške naloge. Na Koroškem je bilo vse mirno, ljudje se nas niso bali, radi so nas videli in nudili vse, kar so mogli. Počutili smo se varne. Glas o partizanih je šel od hiše do hiše. Drug drugemu so zaupali, čeravno so nam povsod obljubili, da ne bodo nikomur povedali. Povsod so nas že pričakovali, kar nas je presenečalo, bali pa smo se tudi, da ne bi kdo ovadil. Kljub temu nas je veselilo, ker so nas povsod sprejeli za svoje — »gošarje«. Najpreje smo obiskali hiše in kmete v Bistri, nato navzgor po Koprivni in ob Meži. Težko bi bilo naštet po datumih, kdaj smo bili pri enem ali drugem kmetu, kajzarju, ali se sestali z delavci — »drvarji«. Hišam smo takoj dali nova — ilegalna imena, in sicer po tem, kar smo jedli, po vtisih ali doživljanjih kot npr.: pri Golažu, pri Gamsu, pri Šmornu, pri Ubogi ritki, pri Treh miškah, pri Mokrem jopiču, pri Dobrem itd.

Začelo je postajati hladneje, deževalo je in vmes so padale snežinke. To nas ni motilo. Orali smo celino in hitro delali. Razdelili smo se tudi na več skupin, kar gre zasluga predvsem Matjažu. Zavedali smo se, da vsaka na novo pridobljena hiša pomeni za nas partizane ena baza več. Zime so na Koroškem zelo hude, zato smo

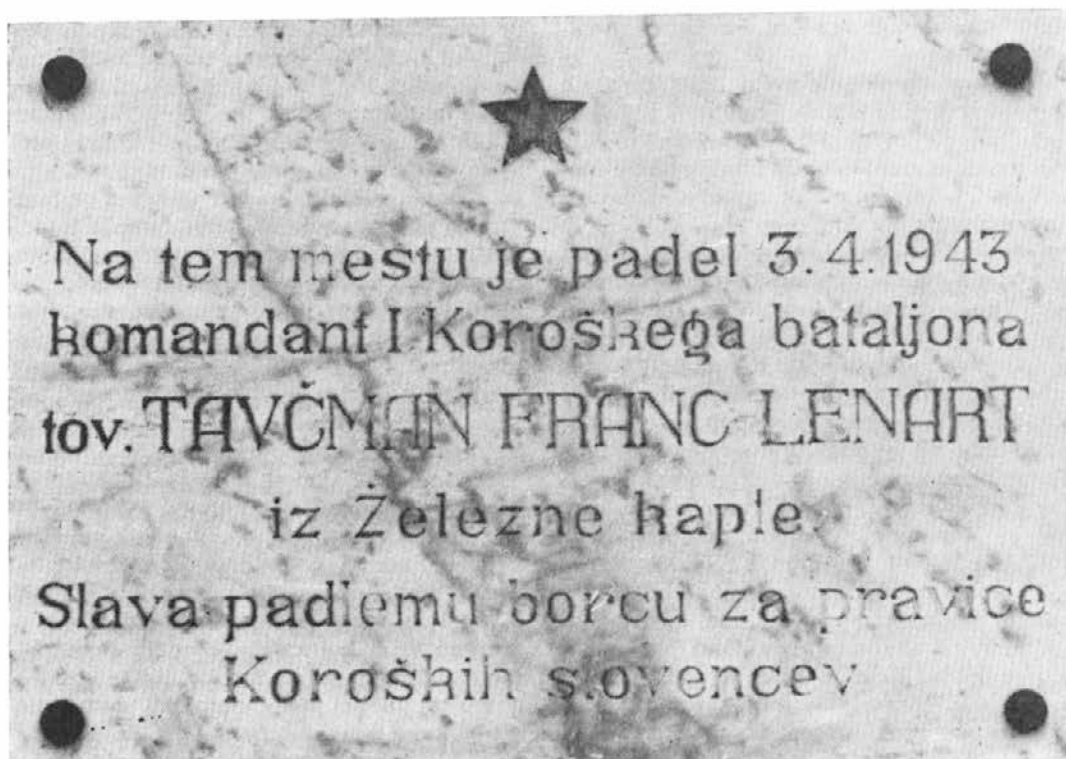
podnevi taborili, ponoči pa po grupah obiskovali ljudi. Sprejemali so nas kot domačo slovensko vojsko, glas o partizanih pa se je močno razširil na vse strani. Spuščali smo se vsak dan globlje v dolino proti sovražnikovim postojankam. Imeli smo en primer v Meži, ko nas je kmet prijavil zaradi propagande in strahu pred Nemci. Prišla je nemška patrola desetih mož žandarmerije, s katero bi lahko obračunali, vendar smo se pravočasno in neopazno umaknili tako, da niso imeli sledu za nami. Šlo je predvsem zato, da spoznamo kraje in ljudi ter tako pridobimo prve baze v Bistri, Koprivni, Meži in Topli, ne da bi kaj o tem slutil sovražnik.

Iz Koprivne smo se pomikali dalje proti Topli pod mogočno skalovito Peco. V dolini Tople je pet kmetov. Vse smo obiskali in pridobili za narodnoosvobodilno gibanje. Počutili smo se popolnoma varne. Matjaž in drugi so se odločili, da tu prezimimo in si poiskali v vzhodju Pece primeren prostor za taborišče. Iz teh razlogov v tej okolici nismo napadali sovražnika ali se kako drugače izpostavljali. Med borci so bili tovariši kot so Vresk Lojz, Robin in Muri, ki so eno zimo že prebili v partizanih, kot rudarji pa tudi bili pravi mojstri za postavljanje zemljank — bunkerjev. Med nami je vladala soodgovornost, disciplina in iskreno tovarštvo ter spoštovanje drug drugega, kar je vsem preživelim ostalo v prijetnem spominu.

Kmalu smo zvedeli, da se v Koprivni skrivajo štirje tovariši, med njimi Hrletov Jože in žena Ivanka iz Solčave, ki so pobegnili pred nemškimi oblastmi. Pri Replu na Lužah na avstrijski strani se nam je pridružil tudi Karel Prušnik — Gašper iz Železne Kaple, ki je pobegnil Nemcem pri aretaciji. Z njegovo pomočjo smo pri nemškutarju Replu izvršili zastraševalno akcijo. Govorilo se je, da nameravajo Nemci pri njem postaviti svojo opazovalno postajo, da bi tako nadzirali področje med Črno in Železno Kaplo ter med Peco in Olševo. Pri Replu smo zaplenili karabinko, lovske puške in več nabojev, izvršili

Spominska plošča na narodnem domu v Mežici

Spominska plošča pri Enenu nad Mežico

prehrambeno akcijo, njega pa nagnali v Železno Kaplo s prepovedjo, da se ne sme več vrniti. Četa je postajala vse močnejša in se tako odločili tudi za akcijo in napad na Solčavo 15. dec. 1942., ki sta jo vodila okrožni sekretar Matjaž in komandir čete Alojz. Akcija, v kateri je bil razorožen policist, uničena pošta, rekvirirana trgovina in trafika, ostrižena nemška vlačuga ter izvršena propagandna akcija je lepo opisana v knjigi Karla Prušnika-Gasperja »Gamsi na plazu«. Hrano in druge potrebščine za prezimovanje smo po najbolj konspirativnih poteh odnesli preko Olševe pod Peco. Poleg akcij se je razvijalo tudi politično delo pod vodstvom Matjaža, da bi pritegnili čim večje število ljudi za osvobodilno gibanje tudi v Črni, Mežiški dolini in tja do Železne Kaple ter jih seznanjali s programom OF. Zima nam je bila naklonjena, saj je šele v drugi polovici decembra začelo snežiti. Vodstvo čete in Matjaž so se odločili, da se utaborimo nad kmetom Končnikom v Topli pod Kordežovo glavo. To je pečina, pod katero smo bili varni pred napadom z zgornje strani. S spodnje strani je bil tudi težak dostop, za nas pa dober pregled tako, da je stražar lahko opazil vsak premik pa tudi položaj za obrambo pred morebitnim napadom. Četa kljub zimi ni mirovala. Patrole so bile skoraj dnevno na terenu in v stiku z našimi bazami. Tudi tov. Matjaž, kot okrožni sekretar, ni miroval. Bil sem njegov stalni spremljevalec in lahko rečem, da sva bila kljub trdi zimi v januarju več na terenu kot pa v bunkerju na Peci.

Najhujši del zime v januarju 1943. je četa prebila v taborišču pod Kordežovo glavo. V tem času so se vršila politična predavanja in študij marksistične literature, s katero je bogato razpolagal Matjaž. Poskrbel je tudi za predavanja in program dela tako, da ni bilo nobenemu dolgčas. Tako so se tudi pripravljali novi kadri za nove edinice, ki bodo nastale ter za nove akcije in politično delo na terenu, za kar je predvideval in dobro poskrbel

Matjaž. V akcijah smo dobili pisalni stroj in radio in smo bili vedno seznanjeni z dogodki na bojiščih. Matjaž je sestavljal poročila, ki jih je tov. Marjetka vestno razmnoževala, ostali pa smo te v patrolah redno raznašali našim ljudem v dolino Tople, Koprivne in na sosedne vrhove Bistre in Meže. Utrjene so bile tudi prve zveze s Črno in z Mežiško dolino, kamor je pošiljal Matjaž literaturo in poročila, nazaj pa smo sprejemali poročila o sovražniku ter material, ki smo ga potrebovali. Prav tako so bile postavljene že dobre zveze preko Meže in St. Jakoba s Solčavo ter preko Luž in Lepene do Železne Kaple na avstrijski strani Koroške.

V januarju 1943. se je tudi kot prvi Korošec iz Meže prijavil v NOV Franc Pečnik, ki smo ga poimenovali Miha. Kot pastir je izredno dobro poznal teren, zato nam je veliko pomenil kot vodič in pozneje kot kurir. Kmalu za njim se nam je priključil Burjakov Jurček — Grega iz Tople, za tem Golobova brata Franc in Jernej.

V februarju so se vojaške in politične akcije podvojile in razširile na vse strani avstrijske in jugoslovenske Koroške. Četa je napadla Globasnico, kjer se je žandarmerija razbežala, razorožili smo »Landwache« in rekvirirali trgovine. Za tem je bila izvršena skupna akcija na veleposestnika in nemčurja Steinacherja v Miklavževem nad Žitaro vasjo, pri katerem je prav tedaj bil nemški letalski kapetan in nacist. Zaplenili smo vojaško puško, dva revolverja, daljnogled in lovske puške z naboji. Uspešna je bila akcija v Črno, kjer smo izpraznili trgovino pred Črno. Nemci so začeli utrjevati svoje postojanke in jih ojačali z žandarmerijo in policijo, pošiljali so bolj pogosto svoje patrole na teren, kjer smo se z njimi spopadali.

Ko se je začel topiti sneg, se je četa razdelila v več skupin in vsaka s svojo nalogo krenila v svojo smer. Že koncem februarja 1943. so se priključile prve skupine prostovoljcev na solčavski strani, iz Kotelja in okolice in od drugod. Tem so že naslednji mesec sledili novi in novi fantje, več pa je

bilo takih, ki so odšli raje v partizane kot pa v nemško vojsko. Bilo nas je vsak dan več, domači fantje — Korošci so nas varno vodili, ker so dobro poznali teren tako, da na bunker v Peci ni več noben pomislil.

Na Koroško je prišel s Pohorja komandant IV. operativne cone Franc Rozman Stane, že pred njim je prišel Čizmek Boris — Bor, iz Gorenjske strani pa je prišel z nekaj borci Franc Taučman — Lenart, doma iz Lepene nad Železno Kaplo. Prišli so tudi dr. Izak, Harkov in Marko iz Savinjske doline, vsi z nalogo, da se skliče zbor vseh partizanov na Koroškem in ustanovi I. koroški bataljon. Tako je komandant cone Franc Rozman — Stane konec marca 1943. sklical zbor v Koprivni in 1. aprilom 1943 formiral I. koroški bataljon z dvema četama, za komandanta pa je bil imenovan Tavčman Franc — Lenart. Bil je to prvi komandant I. koroškega bataljona, ki je povedel svoje borce pod vodstvom tov. Rozmana na vojaško akcijo in napad na Mežico v noči od 3. na 4. april 1943. leta.

Letos poteka 35 let od uspele vojaške in politične akcije na Mežico, poteka pa tudi 35 let od kar je bataljon izgubil svojega komandanta Lenarta, ki je bil v boju z Nemci nesrečno zadet in je za posledicami umrl.

Že pred napadom na Mežico, mislim, da je bilo okrog 24. marca 1943., ko sva šla z Matjažem iz Koprivne preko Javorja pod vznožje Uršlje. Z nama je bil tudi Luka. Spominjam se dobro, kako smo še podnevi opazovali Srebetovo domačijo na Obretanovem vrhu. Padal je ledeni dež in bili smo premočeni. Že v mraku smo se približevali hiši. Bila je ledina, ki jo je bilo treba začeti orati tako, kot je to znal in že opravil Matjaž pred tem severno zapadno od Črne tja do Lepene in proti Solčavi. Zavedal se je svoje naloge in političnega dela, ki ga je čakalo, mi borci, ki smo ga spremljali, pa smo mu vestno sledili in vestno pomagali.

V hiši pri Obretanovih so nas toplo sprejeli in takoj postregli s kuhanim domačim moštom, bil je zelo dober, saj smo bili vsi premočeni in premraženi. Gospodar nam je ponudil »jopiče« in povabil, da sedemo za peč, da bi se ogreli in posušili. Od tedaj naprej smo vsi partizani poznali Srebetovo domačijo kot našo hišo »Pri moškrem jopiču«. Od tu smo se spustili proti dolini v Podkraj in dalje proti Kotljam. Takrat smo že navezali prve stike z Lobarsevimi in Rožankovimi in od tu dalje pridobivali ljudi od hiše do hiše za narodno osvobodilno gibanje. Zvedeli smo tudi za skupino domačih fantov iz okolice Kotelja, ki so iskali zvezo s partizani. Ti domačini so potem tudi prišli in bili zarodek 2. koroške čete.

Kmalu po mežiški akciji, bilo je aprila 1943, ko smo bili v Koprivni, me je poklical takratni politkomisar I. koroškega bataljona Bor. Navzoč je bil tudi Matjaž, sekretar Koroškega okrožja in odgovoren za politično delo na Koroškem. Sporočila sta mi, da se formira II. četa I. koroškega bataljona in me imenovala za polit komisarja te čete. Dodelila sta mi šest tovarišev, večina doma iz Kotelja ali okolice. Imena vseh se ne spominjam, najbolj pa sta mi ostala v spominu Gogo in Aleks. Tako je bila s tem formirana II. koroška

četa. Tako je imel I. koroški bataljon dve četi, prva, ki je operirala severno in zapadno od Črne in II. četa, ki ji je bil določen v področje vzhodno od Črne. Kmalu za tem pa je bila formirana še III. četa.

Komisar Bor je naročil, da moram takoj kreniti s tovariši na sektor Kotlje in poiskati zvezo z mobiliziranci, ki se niso hoteli odzvati pozivu v nemško vojsko in se hočejo priključiti partizanom. Četi je določil operativno področje od Črne, Javorja, Jazbine, Uršlje gore do Sel, Kotelj, Ravne, Prevalje in Mežice, ki naj pridobiva in mobilizira nove tovariše, izvaja vojaške akcije, pridobiva orožje in oboroži nove borce v četi. Treba je vzgajati tudi kadre in jih postaviti v vodstva čete. Imel sem samo nove tovariše, sicer dobre, vendar neizkušene, zato sem moral opravljati tudi dolžnosti komandirja čete. Na sestanku me je Matjaž ob tej priliki še posebej opozoril na politično delo z borci in na terenu, ker je samo od tega bil odvisen razvoj in uspeh narodnoosvobodilnega boja. Naročil je tudi, da na tem področju organiziramo mladino, ustanovljamo mladinske aktivne, odbore OF, AFŽ in Delavske enotnosti na Ravnah, kjer je delavski center, iz katerega je bilo možno pridobiti največ prostovoljcev za NOV.

Ko sta mi Bor in Matjaž nalagala našte dolžnosti in naloge v zelo strogem in odrezanem tonu, sem te kot mlad fant sprejemal zelo resno in odgovorno, sicer pa prepričan, da jih bom zmogel, spričo izkušenj, ki sem si jih nabral v nešteti bojih od Ljubljane, preko Dolomitov, Gorenjske in Štajerske na Koroško. Veliko mi je tudi pomenilo skupno delo na terenu z Matjažem, saj sem bil od decembra 1942 dalje ves čas njegov stalni spremljevalec in učenec. To sva tudi oba dobro vedela.

Še isti dan, bilo je proti koncu aprila 1943., smo krenili iz Koprivne preko Javorja čez Jazbino na Obretanov vrh pod Uršljo goro, kjer smo si poiskali primerno taborišče. Bilo mi je nekoliko lažje, ker sem te kraje že poznal. Poznal sem tudi nekaj ljudi in vedel za naše baze, ki sva jih že pred tem organizirala z Matjažem, ko sva skupaj prekrizarila to področje in pridobivala prve ljudi za naš pokret. Priznati je treba, da je politično delo Matjaža na terenu rodilo že v maju velike uspehe, saj se je glas o 2. četi in partizanih raznesel po vsej Mežiški dolini. K temu je veliko pripomogel tudi politični delavec Jamski Polde, ki je v tem času prišel in prevzel politično delo na terenu v Mežiški dolini. Veliko je k temu prispeval tudi odziv prvih fantov — domačinov iz Kotelj in okolice v partizane, vse to pa je pritegnilo tudi vse več novih in novih tovarišev v naše vrste. Navedel bom le nekaj borcev te čete, za katere pa ne vem, kdaj je kateri prišel v edinico, ker se tega ne spominjam več. Bili so: Gogo, Aleks, Rigo, Ferdo, Frank, Skala, Don, Čapajev, Katar, Ivo, Nelka, Jelka in drugi. Bili so to dobri, poslušni, disciplinirani in hrabri tovariši. Ker so bili domačini iz raznih krajev, je bil premik edinice mogoč ob vsakem času. Imeli smo dobre vodiče in tudi nemških patrolam smo se zato spretno izmikali, ali izogibali njihovim zasedam. Četa se je najizogibala prav zato na področju Uršlje gore, nad Kotljami, v Podkraju pri Ravnah in Prevaljah. Od tu je četa napa-

dala v dolino, izvrševala vojaške ter politične akcije, izvajala poedine rekvizicije in tudi odvezemala lovsko orožje za oborožitev novih rezerv, ki so prihajali v četo. Četa se je stalno premikala, nikdar ni bila na enem mestu več kot dva dni, zato nas sovražnik ni mogel presenetiti. S pomočjo borcev domačinov smo prav kmalu in na vse strani organizirali dobro obveščevalno mrežo tako, da smo bili takoj obveščeni o premikih nemških patrol, ali pa če se je kje pojavil kak tujec — raztrganec, ovaduh in podobno. Bila je to maloštevilna četa, vendar četa mladih razigranih fantov. Vsi so bili nasmejani in radi peli tako, da je bil vsak pristop k ljudem lahek, nihče se nas ni bal in tudi izdaj nismo imeli. Ljudje so radi poslušali partizanske pesmi, ki smo jih peli, pa tudi vse drugo jih je zanimalo, kar smo jim povedali o partizanih, o njihovih akcijah in zakaj se borimo. Ob vsem tem pa so se vzgajali tudi borci čete, postajali vse bolj zavedni oz. predani in zavzeti za narodnoosvobodilni boj proti okupatorju, proti raztrgancem in beli gardi, ki se je začela pojavljati poleti v Mežiški dolini. Četa je bila vsak dan močnejša. Imeli smo dobre mitraljeze in mitraljeze Iztoka, Ferda, Fleimiša, Frank pa je bil že odgovoren za svoj vod, vzpostavili smo že prve kurirske zveze iz sestava čete, Čapajeva pa sem začel postopoma pripravljati za bodočega komandirja čete.

Poleg političnega dela z borci ter urjenja, kako poiskati zaklon pred napadom sovražnika, kako ravnati z orožjem in napadati sovražnika, da ne bi po nepotrebnem izgubljali borcev in orožja, je bila še posebej posvečena vzgoja borcev o konspiraciji, da ne bi izdajali naših taborišč, premikov in predvidenih akcij. Tako smo vsako prosto uro podnevi, če le ni deževalo, izkoristili za politične in vojaške vaje, čitanje naših listov in poročil, ki nam jih je pošiljal Matjaž. Ponoči smo bili vedno v kakšni akciji po skupinah, ki so odhajale na teren v razne smeri in po raznih nalogah ter se vračali v taborišče s hrano

za četo. Ob takih prilikah sem osebno naveloval stike z ljudmi in jih pripravljajal za zbiranje podatkov o delovanju sovražnika, novih ljudi za OF in drugo. Tako je bil že konec maja ali v začetku junija 1943. postavljen mladinski aktiv na Obretanovem vrhu. Ob tej priliki so bile Srebretove, Štefka, Ivanka in Pavlica še posebej zadolžene za razne obveščevalne in druge konspirativne naloge. Podobne naloge so imele tudi mladinke v Jazbini pri Petričevih, ali Miškah kot smo jih imenovali. V Podkraju sem postavil odbor OF, katerega član je bil Kanc oz. je tega vodil. Na Ravnah je bil postavljen odbor DE, katerega so tvorili delavci iz železarne. Preko tega smo tudi kmalu dobili prve prostovoljce, ki so se priključili naši edinici. Tako je četa z vsakim dnem rasla, se razvijala in bila pri ljudeh vse bolj domača, saj so jo že imenovali za Stanetovo ali Hotuljsko četo.

Prve dni junija sta obiskala četo tudi Matjaž in Bor. Srečanje s četo sta Bor in Matjaž izkoristila in imela vojaško ter politično uro, kot smo temu tedaj rekli. Govorila sta: Bor o patrizanski prisegi, o rokoivanju z orožjem in boju s sovražnikom, o ustroju in nalogah čete, Matjaž pa o situaciji v svetu, o položaju na vzhodni fronti in izkrcavanju Anglo-Amerikancev na Sicilijo. Spregovoril je tudi Jamski Polde, ki je bil odgovoren za politično delo v Mežiški dolini. Proti večeru smo vsi odšli k Mokrem jopiču, kjer so domači pripravili bogato večerjo in tako ob pesmi ter plesu pričakali jutro. Od tedaj je bilo navdušenje borcev še večje in pripravljenost za akcije, ki so temu sledile. Jamski Polde je kmalu zaslovel med ljudmi kot vnet politični delavec, pa tudi med borci, saj smo imeli stalne stike z njim in mu tudi pomagali z dodeljevanjem borcev domačinov za vodiče in kurirje.

Naslednjega dne, mislim, da je bilo 12. junija 1943., ko smo vsi odšli v Kotlje na akcijo in brez težav zasedli Kotlje. Tu smo rekvirirali trgovino, zaplenili dve vojaški puški, pisalni stroj in drugi potrebni material. Pri umiku je četa nad Kotljami

Pri Enenu nad Mežico, kjer je padel komandant I. koroškega bataljona

izgnala iz barak RAD, kjer so delale nacistična dekleta, zaplenili več odej in zažgali barake. Dobro obloženi smo se vsi do jutra vrnili v taborišče. Preko dneva je Bor še enkrat sklical zbor čete, govoril o vojaških nalogah čete in za tem imenoval Aga za vojaškega inštruktorja v četi. Vsi smo to disciplinirano sprejeli, vendar z nezaupanjem do njega, čeprav ni nihče vedel, kaj slabega o njem. Verjetno zato, ker je bil oficir bivše jugoslovanske vojske. Med borci se je ostril posluš in kaj hitro so že znali oceniti človeka, kar je bila posledica neprestanega opozarjanja na previdnost in konspiracijo, pa tudi dotedanjih njihovih izkušenj. Zvečer so Bor, Matjaž in Jamski Polde odšli vsak na svojo stran, četa pa se je pripravljala na nove akcije.

Fo akciji na Kotlje smo dobili v četo zopet nekaj novih tovarišev, tri iz Raven, dva, to je Viktorja in Adama pa iz Prevalj. Okoli 14. julija sem odšel z okrepljeno skupino borcev iz čete na Javorje. Zvedeli smo, da je tam dobilo več fantov pozive za nemško vojsko, zato smo pristopili k štirim družinam in fante prepričali, da so se nam pridružili. Še isto noč sta pri Šunki, kjer smo večerjali, neopazno pobegnili dva in se javila v nemško vojsko, vendar nas nista izdala. Bila je to za Jazbino in Javorje uspešna akcija, saj se je razvedelo daleč naokoli do Črne, kako so domači teh dveh fantov zaradi strahu pred nami zapustili domove za nekaj dni. Vrnili so se šele potem, ko so razglasili, da se jim ne bo ničesar zgodilo. Taki in podob-

ni primeri so bili čestokrat povod neposlušnosti do nemških oblasti in so se ljudje — moški izmikali pozivom ter so raje prihajali v partizane. Ob tej priliki sva se na povratku pri Miškah v Jazbini sestala z Dragom, komandirjem I. čete in njegovo skupino in smo skupaj odšli v taborišče na Uršljo. Medtem smo dobili nekaj prostovoljcev tudi iz Sel in Slovenj Gradca. Izvršili smo nekaj skupnih akcij, predvsem je tedaj šlo za pridobitev čimveč domačinov v partizane in jih tako iztrgati iz rok Nemcem, mobilizirali smo tudi tiste, ki so prišli domov na dopust iz nemške vojske. O tem so nas sproti obveščali ljudje, saj skoraj ni bilo hiše, ki nas ne bi poznala, med seboj pa so bili ljudje o vsem dobro obveščeni. To nas je vedno motilo zaradi strahu pred izdajo, vendar med seboj so si zaupali in ni bilo izdaj, kar je ena od pomembnih odlik slovenskih Korošcev.

Pomembna vojaška akcija, ki jo je četa izvršila pri Šratneku nad Kotljami je napad na nemško patrolo v dopoldanskih urah 22. julija 1943. Ob hitrem napadu, rafalu mitraljezca Iztoka in nenadnih strellov vojaških ter lovske puške so borci v jurišu uspeli razorožiti pet Nemcev, nekatere slekli in v spodnjih hlačah nagnali nazaj na Ravne. Zaplenjen je bil puško-mitraljez, štiri puške in vojaška oprema. S tem si je četa priborila nov mitraljez, ki ga je prevzel Boj, ki si ga je tudi kot novinec in dezertar iz nemške vojske sam v jurišu in brez orožja priboril.

Četa je tudi pripravila nekaj zastraševalnih akcij za tiste, ki so bolj verjeli v zmago nemškega rajha kot pa v NOV jugoslovanskih narodov. Tako smo na Šteharju sramotno ostrigli slovensko dekle, ki se je rado pajdašilo z Nemci. Po predhodnih pripravah in dobro zbranih podatkih se je četa zelo konspirativno približala Ravnam in preko noči izvršila rekvizicijo pri nemškutarju Krautbergerju. Tu je bilo zaplenjeno veliko hrane za četo, parabola z municijo in več lovske puške z naboj. V Šteharju je bila izvršena tudi likvidacija nemškega denuncijanta, vendar so ga Nemci ob hitri zdravniški pomoči rešili, da ni izkrvavel. Od tedaj v tej okolici nismo imeli nasprotnikov.

Začeli so se pojavljati raztrganci in belogardisti, ki so delovali iz postojank. Tako je stala pred nami še ena naloga, predvsem pa pred političnimi delavci na terenu. Ljudem je bilo treba še enkrat dokazati, kdo je prava vojska, kar pa ni bilo težko, zato niti raztrganci niti bela garda ni imela nobenega uspeha. Kot primer navajam akcijo v avgustu 1943. pri Žerjavu v Podkrajju. Pred tem je bila četa skupaj z Dragom in njegovo skupino kakih 12 borcev na prehranjevalni akciji. Iz naše zasede proti Prevaljem se je javil tovariš in sporočil (mislim, da je bil Čapajev), da je pred zasedo več ljudi, ki se izdajajo za partizane in da so prišli z Dolenjske. Jaz sem takoj pomislil na raztrgance, ker sem bil teh navajen na Gorenjskem in Štajerskem. Z Dragom in nekaj borci smo takoj odšli k zasedi. Takoj sva ugotovila že ob prvem stiku, da so oboroženi v civilnih oblekah s partizankami na glavah — raztrganci kot smo jih imenovali. Ker na našin poziv niso vedeli odgovoriti in poznali naših imen, smo jih začeli razoroževati brez strela. Razoroženo je bilo osem mož, ostali so pobegnili in izginili v noč. Zaplenili smo osem pušk in se brez strela umaknili na Uršljo. Poleg naštetih je bilo še več spopadov z Nemci. Četa je številno rasla, se oboroževala s priborjenim orožjem, lovske puške pa so ostajale druga za drugo odložene v varstvu Uršlje gore.

Druga koroška četa je delovala tako rekoč od začetka maja do druge polovice avgusta in je štela 38 borcev. V tem času so se posebno izkazali in bili postavljeni kot mitraljezec Iztok in Boj, za vodnike Frank in Ferdo, za polit. delegata čete o. namestnika komisarja čete je bil Ivo, za komandirja čete pa je bil imenovan Čapajev. Bolničarka čete je bila Nelka. Iz čete je izšlo tudi več dobrih tovarišev za kurirje, ali spremljevalce političnim delavcem, ali pa v drugo enoto. Četa je bila sicer številčno majhna, vendar močna in dobro oborožena, politično pa veliko predstavljala na svojem operativnem področju, saj ni bilo hiše, da ne bi poznali partizanov, četo pa so sprejeli za svojo in jo poimenovali za »Hotuljsko« četo. Koncem avg. 1943. sem četo odpeljal na Smrekovec in predal v sestav I. koroškega bataljona, ki je potem prešel v sestav Šlandrove brigade.

Kotlje — tukaj je prišlo 30. X. 1943 do prvega srečanja Hotuljcev s partizani

Franc Golob — Luka

Nikoli ne moreš vsega pozabiti

Po več kot 35. letih, odkar je minila II. svetovna vojna in odkar živimo v naši svobodni socialistični Jugoslaviji, nam je že veliko doživetij šlo v pozabo. Datumi pa tudi že meseci so postali vprašljivi. Dogodkov se še spominjamo, datumov pa vedno bolj poredko. Nikoli pa ne bomo pozabili iskrenega tovarštva, ki je vladalo tudi v najtežjih trenutkih, ko je šlo za življenje ali smrt med soborci — partizani. Tako tovarištvo kot je bilo med partizani, bi najbrž težko našli v kaki drugi armadi.

V tem prispevku bom opisal samo nekaj doživetij s časa mojega partizanstva na Koroškem.

Kljub strahu na delo

Nekega poletnega dne leta 1943 smo trije partizani v zasedi blizu Guštanja čakali domačega izdajalca in zagrizenega nemškutarja, ko bi moral zvečer na delo v železarno, pa ga tisti večer ni bilo. Ta čas se je doma že bolj poredko zadrževal, ker se je bal partizanov. Zato je tudi po več dni ostajal v Guštanju, čeprav je stanoval le nekaj več kot kilometer daleč iz Guštanja proti Kotljam.

Ko smo zapustili mesto, kjer smo bili v zasedi, smo na gozdni kolovozni poti na Brdinjah srečali žensko. Lepo smo jo pozdravili s pozdravom »dober večer«. Ženska na naš pozdrav ni odgovorila. To se nam je zazdelo sumljivo, zato smo jo zaustavili po vojaško: »Stoj!«. Žena se v hipu obrne proti nam in iz pištole izstrelila poln okvir nabojev. Na srečo nobeden od nas treh ni bil zadet. Ženska pa zatem skoči v gozd in se poda v beg. Medtem ko je bežala, so se počili trije ali štirje strelci.

Bilo je okrog desetih zvečer, svetlo skoraj kot podnevi, ko smo na naše presenečenje ugotovili, da to ni bila prava žena, ampak je bil moški, preoblečen v žensko, ko je šel na delo v železarno. Mogoče se je tudi ta možakar bolj varnega počutil v vermachts obleki, kadar je skupaj z nemško policijo hajkal za partizani po koroških gozdovih. Moral je biti že zelo dober in zanesljiv sodelavec nemškega gestapa, da je lahko kot civilna oseba nosil orožje, saj so v tistem času okupacijske oblasti civilnim osebam strogo prepovedale nositi orožje. Za protizakonito nošenje orožja je bila določena smrtna kazen.

Prve Rusinje med koroškimi partizani

V železarni Guštanj je v času okupacije delalo večje število delavcev drugih narodnosti, predvsem Rusi, Poljaki, Čehi itd. Največ je bilo Poljakov. Ti delavci so bili nastanjeni v barakah ob Suhi in Pod gradom. V eni izmed barak ob Suhi je stanovalo tudi 11 Rusinj. Te so dobile zvezo s političnimi delavci na terenu in izrazile so željo, če bi lahko odšle v partizane. Ta želja se jim je kaj kmalu uresničila. Že zgodaj v poletju 1943 je bil vod partizanov določen, da pojdemo v Guštanj po teh 11 Rusinj. S seboj smo vzeli kanto petroleja,

ki smo ga dobili pri kmetih. Bencina ta čas ni bilo lahko dobiti. Ko smo prišli v bližino Guštanja, nas je na prej določenem mestu že čakal terenski delavec, ki nas je seznanil s stanjem na terenu. Mislim, da je bil to pokojni Gustl Slemnik. Nato smo se porazdelili v skupine. Trije s puškomitraljezom, imen ostalih dveh se ne spominjam več, smo šli v zasedo na staro hotuljsko cesto. Bili smo čisto blizu mostu pri guštanskem trgu, tako da smo imeli popoln pregled nad trgov.

Druga zaseda je bila v bližini tedanje Slemnikove hiše, mimo katere je vodila kolovozna pot v Podkraj. Tretja skupina je imela nalogo, da potem, ko bodo Rusinje odšle, barako zažgejo. V tem času med našo akcijo nismo opazili nobene nemške patrulje, tako da smo akcijo izvedli, ne da bi bil počil en sam strel. Na trgu v Guštanju smo videli posamezne nemške policiste, ko so se sprehajali, vendar niso opazili nič sumljivega. Rusinje so bile vse navdušene, ko so vstopili partizani s peterokrako zvezdo na glavi in bile so takoj pripravljene za odhod. Znak za naš umik je bil štirikratno skovikanje sove. Ko bi prišlo do borbe, bi se morali takoj umakniti. Zborna mesto je bilo pri šrotneški žagi. Barako smo zažgali kakih deset minut po danem znaku za umik. Noč je bila temna, še rahlo deževalo je. Ko smo se na zbornem mestu vsi zbrali, smo se napotili v taborišče pod Obretanovo domačijo pod Uršljo goro. Tja smo prišli do kože premočeni. Imen teh Rusinj se danes ne spominjam več, lahko pa zapišem, da so bile vse hrabre borke, nekatere od njih zelo dobre in hrabre bolničarke. Tri so padle kot borke v brigadi Miloša Zidanška na Pohorju februarja 1944. leta. V tej brigadi sem bil te-

daj tudi jaz. Kako so ostale preživele vojno, če so jo, mi ni znano.

Napad pri Rožanku

Tudi številnejša nemška enota se je podala v beg, če smo jo iznenada napadli. Tako se je dogodilo v začetku septembra 1943. leta. Bilo je pri Rožanku nad Kotljami. Noč smo prespali v logorju pod Obretanovo domačijo. Prišli smo iz Javorja. V tem logorju so se zelo pogosto zadrževale partizanske enote, saj je bil prehodna točka za posamezna območja: Mežica, Javorje, Jazbina, Prevalje, Guštanj, Kotlje in druga.

V logor smo dobili sporočilo, da prihaja večja nemška enota iz Guštanja proti Podkraju in Uršlji gori. Sporočilo je prišlo od Rožanka, preko Ošvena do Obretana. Nam ga je prinesla ena od Obretanovih hčerk. Kar kmalu smo bili pripravljeni za pohod. Naši četi je poveljeval tovariš Drago Uranič. Napotili smo se niže v dolino z namenom, da napademo to nemško enoto, ko se bo vračala v Guštanj. Že med potjo smo zvedeli, da se zadržuje pri Jurčku pod Uršljo goro. Popoldan okrog pete ure smo se razporedili ob kolovozni poti od Janeta proti Jurčku, saj smo pričakovali, da se bodo Nemci po tej poti vračali v dolino. Vendar jih tedaj nismo napadli. Nemci so se tod res vračali, vendar zelo previdno, z velikim razmakom med posameznimi vojaki v koloni. Naš napad bi bil v tem primeru neuspešen. Našteli smo 70 nemških policistov. Tudi zemljišče ni bilo najbolj primerno za umik. Počakali smo, da je mimo nas odšel zadnji policist. Počasi smo šli za njimi po isti poti, v razdalji kakih 200 metrov, ko opazimo, da se je vsa enota usta-

Plošča s spomenika na Navrškem vrhu na Ravnah

Slikano pri Hovnikovih na Selah »Pri Smrekarju«. Na desni z bombami Stanko Hovnik — Lojze intendant v koroškem bataljonu pri Modrasu, sestra Marija in na levi Mihaela ter Sadovnik Franci — Jovo padel pri Zageršniku na Zg. Selah marca 1945

vila pri Rožanku. Tu so na travniku okrog hiše odložili orožje in drugo opremo. Nekateri so slekli tudi bluze in se tako hladili in počivali. Postavili so tri stražarje nedaleč od gospodarskega poslopja. Počutili so se popolnoma varne. Mi pa smo vsa ta dogajanja opazovali iz gozda nad Rožankovo domačijo. Slišali smo, da koljejo kokoši in nam je bilo takoj razumljivo, da si bodo pripravili večerjo.

Vse to se je dogajalo več kot eno uro. Med tem časom pa mi nismo mirovali. Zelo previdno, s plazenjem po trebuhu, smo prišli v bojni položaj na meji med Janečim in Rožankovim posestvom; meja je bila takrat poraščena z nizkim grmičevjem. Ko smo se razporedili, smo vsi naenkrat začeli streljati in kričati, kolikor je kateri mogel. Kdor je to streljanje in kričanje poslušal, je gotovo mislil, da nas je bilo več kot sto, bilo pa nas je samo okrog petindvajset. Nemci so bili vsi zbegani od nenadnega napada, posebno še, ker na celodnevem pohodu za nami niso opazili nič sumljivega. Drugič pa tudi zato, ker so vso opremo lepo odložili in se »razkomotili«. Zaradi vsega tega so nudili zelo slab odpor. Izstrelili so proti nam samo nekaj streliv. Ko smo pričeli z jurišem, so se pognali v beg. Bežali so po veliki strmini pod Rožankovo domačijo proti domači električni centrali, ki je stala ob sedanji cesti Šrotnek—Ivarčko jezero. Umikali so se dalje proti Rimskemu vrelcu. Med begom so odvrgli nekaj vojaške opreme. Poveljnik je celo izgubil svojo vojaško torbico z dokumenti. Vse to smo mi takoj pobrali. Nemci so imeli v tej borbi nekaj ranjenih, med nami pa ni bil ranjen nihče.

Ko smo pognali v beg teh 70 nemških policistov, smo se napotili k Rožanku. Rožankova mati nam je postregla z obilno večerjo, ki so si jo nemški policisti pripravljali zase. Takrat sem prvič in zadnjič je-

del kot partizan obrok hrane, ki so si ga pripravili nemški vojaki. K mizi so prisedli tudi domači Rožankovi fantje, ki so bili takrat še doma. Pri tej naši akciji je sodeloval tudi domačin Viktor Slemnik, s katerim sva po napadu prva prišla v Rožankovo hišo.

Pohod v Kotlje

Zadnjo nedeljo meseca oktobra 1943. je v Kotlje prvič vkorakala s slovensko zastavo na čelu večja partizanska enota. V cerkvi je med mašo takratnemu župniku ukazala, da mora mašo brati v slovenskem jeziku. Po maši je bilo pred cerkvijo pod lipo, kjer danes stoji spomenik, organizirano zborovanje — miting, na katerem je bilo prebivalstvu Kotelj in okolice na javnem mestu z živo besedo povedano, kakšni so cilji NOV in KPJ za osvoboditev domovine. To zborovanje je imelo velik politični odmev v Mežiški dolini. Nemškim oblastem in njihovim privržencem smo dali na znanje, da se narodnoosvobodilnega gibanja na Koroškem kljub velikanski premoči nemškega rajha ne da zatreti.

O partizanskem zborovanju v Kotljah je bilo že veliko napisanega, veliko o njem tudi govorijo ob vsakoletnem praznovanju krajevnega praznika. Kot udeleženec tega pohoda pa bi rad opisal, kako smo se nanj pripravljali.

Kotlje z okolico so bile v tem času dobro zavetišče partizanov. Vse prebivalstvo razen redkih izjem je sodelovalo z nami. Politično in nacionalno je bil ta kraj zelo zaveden. Imel sem priliko to spoznati, saj sem daljši čas spremljal tovariša Pavla Žaucerja — Matjaža, enega od organizatorjev vstaje na Koroškem. Kot njegov spremljevalec sem že od zgodnje spomladi leta

1943 spoznaval prebivalce tega kraja. Saj smo Matjaž in njegovi spremljevalci vedno prvi prestopali hišne prage vsake posamezne domačije. Nato so šele k hiši začele prihajati posamezne partizanske enote. Najprej je bilo ljudem potrebno obrazložiti naše cilje za osvoboditev domovine, se z njimi iskreno pogovoriti, pridobiti si zaupanje, jih pripraviti za sodelovanje, nato šele določati naloge. Za prebivalce Kotelj in okolice ni bilo potrebno organizirati takega zborovanja, saj so že davno pred tem vsi sodelovali z nami in mnogi so bili že tudi aktivni udeleženci NOV. To zborovanje je imelo širši politični pomen.

Zopet moram omeniti Obretanovo domačijo pod Uršljo goro. Če se prav spominjam, smo k tej domačiji prišli v soboto, dan pred pohodom v Kotlje. Prišli smo s Smrekovca in se utaborili kot že velikokrat prej v našem logorju. Dopoldan smo počivali od napornega marša. Samo straža in kuharji so bili na delu. Vodstvo je imelo dopoldan krajši posvet. Popoldan smo temeljito očistili orožje in obleke. Kosilo smo imeli pozno popoldan. Zvečer pa smo šli k Obretanu. Tu smo si z likalniki na ogle likali srajce in obleke. To noč nismo spali, če bi legli, bi si zmečkali obleko. Zato pa smo se brili, izrezovali peterokrake zvezde iz platna in jih šivali na kape-titovke. Vse to smo delali zato, da bi bili kar najbolj urejeni, saj je bilo zborovanje v Kotljah ob 10. uri dopoldan. Obretanove hčerke pa so nam sešile rute za okrog vratu iz rdečega platna, ki smo ga imeli že pripravljenega. Hčerka Ivanka pa je sešila slovensko zastavo.

V nedeljo zjutraj smo se odpravili v dolino. Med potjo smo obveščali kmečko prebivalstvo o naši nameri. Od vsake hiše je šlo po več ljudi v Kotlje. Pri Rožanku se nam je pridružila skupina političnih delavcev. Nekaj domačij je bilo že prej obveščenih. Hotuljska cerkev je bila takrat nabito polna. V cerkev so odšli ta dan tudi tisti Hotuljci, ki prej že več let niso hodili v cerkev. Kotlje so bile ta dan dobro zastražene. V vas smo spustili vsakega, ven pa nikogar. Ta dan je bilo v Kotljah pri maši tudi nekaj vernikov iz Guštanja, pa bi se kaj lahko zgodilo, da bi nam Nemci pokvarili razpoloženje.

Omenil bi še enkrat slovensko zastavo, s katero smo vkorakali v Kotlje. Decembra 1977. leta je na manjšem srečanju borcev NOV na Rimskem vrelcu nekdo dejal, da smo v Kotlje vkorakali s »pošmucano« zastavo. Naj mi bo dovoljeno, da mu odgovorim, da se v času okupacije ni dalo v trgovini kupiti slovenske zastave, niti za zastavo primerne bлага. Ni pomembno, kakšnih dimenzij je bila ta zastava in iz kakšnega bлага. Važno je bilo, da je bila zastava naša, slovenska, pod katero smo se borili in pod katero so padle mnoge človeške žrtve v borbi s sovražnikom in po koncentracijskih taboriščih. Pod to našo slovensko zastavo smo dokončno osvobodili našo prelepo Koroško in slovensko deželo. Sadove tega boja danes uživamo.

Franc Zabel-Gustl

Spomini na partizanske dni

Za partizansko vojsko sem se odločil, ko sem prišel iz nemške vojske na dopust. Prišel sem 12. decembra 1943 iz lazareta pod Polcinom v zahodni poljski pokrajini. Policija na gradu na Ravnah je hotela, da preživim dopust v Celovcu, češ da zaradi partizanov na Ravnah ni varno. Nekako sem jih prepričal, da se bom varoval partizanov in tako so mi dovolili, da ostanem na Ravnah. Ko je bil 23. decembra dopust končan, sem komaj zvečer dobil nazaj uniformo, ki sem jo moral prej oddati policiji. Že med dopustom sem iskal zvezo s partizani. Ker je ni bilo v našem kraju, sem še isti zvečer, ko sem dobil uniformo, odšel k stricu Zabelu na Vrheh.

Pri stricu, kjer so vsi sodelovali s partizanskimi borci, so se vedno javljali terenski delavci, kot so bili Propaganda, Marjetka, Džon in drugi.

Priključil sem se Džonu in odšel proti Selam, kjer sem bil dodeljen v 2. četo 1. bataljona Vzhodno koroškega odreda, komandir II. čete je bil Dragotin, komisar čete pa Dolf Hohkrovč. Četa je štela približno 20 — največ 30 borcev. Teren čete je bil vzhodna Koroška od Selovca do Luč, Solčave in Železne Kaple. Četa se je največ zadrževala, kadar ni bilo hajke, na Gornjih Selah in v Javorju. V zimi 1944, bilo je februarja, je v četi zelo primanjkovalo dobre obutve. Štab čete je sklenil, naj gre nekaj tovarišev po obutev na Prevalje k čevljarju Ferdu Vosu. Patruljo je sestavljalo 5 borcev, vodil nas je vodnik Januar, trgovski pomočnik s Prevalj. Taborili smo nekje pod Uršljo goro, tako smo po Brančnikovem grabnu prišli čez most pri tovarni lepenke in se javili pri čevljarju Vosu, ki je imel delavnico v prvem nadstropju Sekavčnikove hiše. Ta je stala na križišču ceste, ki pelje na postajo in ceste Ravne—Prevalje. Vosa se je malo prestrašil, ko je zagledal zvečer v delavnici obožene partizane. Trije so stražili dva stala po čevlje, ki nam jih je Vosa rade volje podaril. Mislil, da smo dobili 15 parov čevljev, dodal nam je še nekaj žbljev in drugo, tako da smo kar otovorjeni korakali po cesti proti Fari in prekoračili železniško progo. Čez most nismo več mogli, ker je bil že zaseden. Tako smo se ob železniški progi umaknili in mimo Votle peči hiteli v četo. Borci so se zopet enkrat dobro obuli. Vse se je izteklo po sreči, čeprav je pokalo za nami.

Opisal bom na kratko, kolikor se spominjam, življenje v četi. Vsak dan smo imeli vojaško in politično uro, če je ni preprečila hajka. Vsak teden je bila v četi kritika in samokritika. Vsak borec je povedal, kaj med tednom ni prav napravil ali če je kaj dobrega storil. Vsak večer je šlo iz čete 3 do 5 mož v »žic patrolo« po hrano k nižinskim kmetom. Tako smo dobili hrano za četo in politično delovali med ljudstvom. Največkrat sem bil zraven, ker sem poznal teren in ljudi, in da so kmetje vedeli, da smo res partizani. Okrog so hodili tudi raztrganci in se izdajali za parti-

zane. Bolj siromašnim kmetom smo tudi plačevali za nekatera živila, ki smo jih dobili od njih. Vsak, ki je prišel v partizansko enoto, je oddal ves denar, če ga je imel, da smo plačevali, kadar je bilo potrebno plačati. V četi in še tudi pozneje v bataljonu je bilo res pravo tovarništvo. Vse, kar smo imeli v četi, je bilo last vseh borcev. Patrulja, ki je prinesla hrano, jo je morala oddati četnemu kuharju, ki je razdelil med vse borce enako. Če smo prinesli samo eno klobaso, smo jo v enakih kosih razdelili med vse borce. Večkrat se je zgodilo, da je bilo treba zelo previdno rezati meso ali klobaso, da smo res vsi dobili enak del. V četi so bile tudi ženske. Šivale so raztrgane obleke, pomagale kuharju in tudi hodile v patrulje, če je bilo potrebno. Dela za ženske je bilo v četi kakor v bataljonu vedno dovolj.

V četi je bilo vedno veselo vzdušje. Če je bilo dobro ali slabo. Borci se niso nikoli pritoževali, če ni bilo vse tako, kot bi moralo biti. Ko je prišla četa popoldne ali zvečer h kmetu, kjer smo se za kratko časa utaborili, se je vedno razlegala vesela partizanska ali narodna pesem, pa naj je bilo podnevi ali ponoči. Stavili smo rihterja, pa ugani, kdo te je pritisnil po zadnji plati. Ljudem smo govorili o osvobodilni fronti, da so bili, kolikor je bilo mogoče, na tekočem o bojišču v Evropi. Kmetje so nam radi pomagali, kolikor so mogli — z živim, z obveščevanjem kakor tudi z vodiči, če sami nismo znali poti, kamor smo bili namenjeni. Zadrževali smo se največ pri kmetih v Javorju, na Smrekovcu, Zg. Zarazborju, Zgornjih Selah, Vrheh in tudi na Selovcu. Pri kmetih Vernacu pod Starotrško planino in pri Lesniku na Zg. Se-

lah, kjer smo bili kakor doma, se je četa največ časa zadrževala. Če smo imeli s seboj harmoniko, smo z domačimi dekleti tudi zaplesali, da je bilo kar veselo. Februarja 1944, ko je bil zelo hud mraz, veliko snega in huda burja, je četa v največjem metežu prekoračila Črni vrh in mimo Šisernika na drugi strani Uršlje gore prispela k spodnjemu Kotniku, kjer smo kljub hudi burji postavili stražo, ki smo jo zaradi mraza menjali vsako uro. Borci pa so se v veliki kmečki sobi ogreli in peli partizanske pesmi in vse hudo je bilo pozabljeno. Spodnji Kotnik je veliko žrtvoval za partizane, saj so se pri hiši redno oglašali — četa — bataljon, pozneje tudi brigade 14. divizije.

Do marca 1944 sem bil borec v četi, nato politdelegat voda, ko pa se je formiral 1. bataljon Vzhodno koroškega odreda, sem bil imenovan za komisarja II. čete 1. bataljona. Za veliko noč 1944 je bataljon taboril na Koroškem Selovcu pri kmetu Modreju. V tistem kraju tako velike enote, kot je bataljon, še ni bilo. Kdor je prišel v teh dneh k Modreju, je pač moral ostati tam, dokler je bil bataljon pri hiši. Govorili smo jim o OF in tako pridobili mnoge krajanke, da so začeli sodelovati s partizansko vojsko in podpirati borce za osvoboditev. K Modreju smo prišli v soboto zvečer in odšli v ponedeljek dopoldne proti sv. Neži. Namestnik komandanta tovariš Modras in jaz sva dobila nalogo, da greva po puške k Mušu na Brdinje, kjer so zakopane v gozdu. Ko sva ravno šla po Mežnarjevem polju, se je pokazala kolona Nemcev, ki so zvedeli, da je 1. bataljon na Selovcu. Tako sva se morala umakniti in poiskati kritje pred krogli, ki so

Ivan Pudgar in Luka Tapler, partizana iz bitke v Bistri pri Črni

Delovanje partizanske tehnike

žvižgale čez naju. Nemško policijo je napadla patrula, ki je bila pri kmetu Pokeržniku, kjer je bil ranjen Stanko Hovnik s Sel. Nato je ostali del bataljona jurišal na policiste, ki so se morali umakniti proti Ravnam. Z Modrasom pa sva po drugi poti šla po zakopane puške, ki so bile dobro naoljene, in jih odnesla v bataljon.

Četa je imela tudi nalogo, da kolikor mogoče škoduje švabski industriji. Tako smo, mislim, da je bilo marca 1944, rezali daljnovodske drogeve v bližini Guštanja pri kmetu Okrogelniku. Okrogelnik je dal naši patrulji žago, da smo porezali A-drog na njegovi njivi. Ko se je A-drog podrl, se je posvetilo, da je bilo veselje in tudi počilo je, ko so se žice staknile. Nas, ki smo rezali, pa je vrglo nekaj metrov po bregu. Vrnili smo žago in odšli nazaj v četo. Pripominjam, da so pri kmetu Okrogelniku vsi sodelovali s partizani, največ pa z minerskim vodom.

Nato smo pa rezali drogeve daljnovoda od Anžiča do Dulerja. Pri tem delu se je smrtno ponesrečil komandir Čapajev. Bil je hraber komandir, zato smo mu dali ime po ruskem heroju Čapajevu. Pri pogrebu komandirja, ko je komisar Dolf imel govor, so nas napadle policijske enote, ki so nam po Pežlnovem vrhu prišle za hrbet. Tudi pri tem napadu smo imeli enega ranjenega, ki je pozneje umrl. Pri Kotljah smo napadli policiste, ki so varovali delavce pri postavljanju novih drogov. Tako smo povzročili veliko zastoja v železarni grofa Thurna na Ravnah in s tem pomagali k uničenju nacizma.

Omenim naj še težki pohod čete v zimi 1944/45, ko smo se zaradi velike zimske ofenzive morali umakniti na Sele na Koroško. Tam smo bili samo nekaj časa, da je ofenziva ponehala. Takoj smo se vrnili preko Smrekovca v Solčavo k Robniku, kjer smo bili velikokrat gosti Robnikove družine. Pohod po globokem snegu je bil tako težak, da smo se borci še komaj premikali. Padel ni nobeden, samo sedel si še lahko, ko si omagal. Predhodnica se je morala stalno menjati, da ni prvi povsem omagal.

Bataljon je imel več težkih bojov. Maj 1944 smo se pri cerkvi v Javorju, skupaj z brigado XIV. divizije borili proti elitnim policijskim silam in gestapu iz Črne in Mežice. Pred tem, ko smo bili v patruli za hrano in smo z volmi peljali naložen voz iz Spodnjega Javorja k cerkvi, nas je napadla 1. enota policije. Pri tem napadu je bil smrtno zadet komandir Tarzan — Godčev Anza, ki je šel pred volmi. Ime Tarzan je dobil zato, ker je bil velik in močan kot Tarzan, bil je dober komandir. Bilo nam je težko pri srcu, ker smo ga izgubili. Borba je trajala skoraj celo noč. Proti jutru so se policijske enote umaknile, tudi bataljon z brigado se je umaknil na Spodnji Zarazbor, kjer so nas obstreljevali s topovi. Ko je brigada oziroma divizija napadala Zgornjo Savinjsko dolino, je imel bataljon nalogo, da drži zasedo na Kramarici pri Belih vodah. Tedaj smo okrog 2 tedna taborili na Kramarici in večkrat uprizorili demonstrativni napad na Črno, tako da si policija ni upala iz postojanke. Podrli smo mostove proti Črni, dokler so trajale borbe v Savinjski dolini. Oskrbovali smo se z živino, ki je bila na paši na Smrekovcu. V bližnjem mlinu smo mleli rž za kruh in za kuho. Vse drugo je dobro, samo rženih cmokov v juhi, skoraj ni mogoče jesti, čeravno si lačen, ker se ti vse nabere na zobe. Tako smo ržene cmoke črtali z jedilnika.

O napadu 2. čete na delavce in njihove čuvanje pri Ivarčkem jezeru je bilo že dosti napisanega. To se spominjam, da smo udarili z vsem orožjem in pokalo je in bežali so, da je bilo veselje.

Kmet Vužnik je rekel, da so tako hiteli, da še za mošt niso prosili, čeprav je bila res poletna vročina. Četa pa se je umaknila na Hom h kmetu Večku. Ko smo prišli k hiši, so se domači začudili, ker nas ni napadla policija, ki nas je prej 14 dni čakala v zasedi. Ko je policija slišala streljanje pri Ivarčkem jezeru, se je takoj umaknila od hiše, tako da se nismo nikjer srečali.

V poletnih mesecih je bila naša največja naloga, poleg borbe in napadov, mobilizacija za partizansko vojsko. Mobilizacija je

potekala največ tako, da je bilo prijavljeno večje število fantov — dezertirjev in domačinov, ki bi želeli vstopiti med partizanske borce. Tako sem bil kot vodja patrole poslan v Šentanel, kjer je bilo več fantov pripravljenih za odhod med borce. Mobilizacija je trajala okrog 5 dni. Ponoči smo se zmenili z mobiliziranimi, da so prišli na določeno mesto.

Podnevi smo držali zasede z mitraljezom, ki ga je nosil Gregor Knez, in z brzostrelkami. Zasede so bile potrebne zaradi raztrgancev, ki so se tiste dni zadrževali blizu Šentanela. S 60 fanti in možmi sem krenil preko Strojne in Tolstega vrha čez železniško progo v Dobrijača. Bilo je tako temno, da nas patrulja, ki je šla po železnici, ni opazila, da smo pod mostom. Nato smo krenili naprej čez reko Mežo pri Blatniku in se utaborili v Slemnikovem gozdu. Policija je stikala za nami. Morali smo biti čisto tiho, da niso česa opazili. Tako sem vse prostovoljno mobilizirane srečno pripeljal v bataljon, ki je bil na terenu Sele — Uršlja gora. Drugo mobilizacijo sem imel na Brdinjah. Tu so našo patrulo napadli policisti, ki so v strelcih prišli po Štručevem gozdu. Umaknili smo se in zvečer mobilizirali vse za boj sposobne moške. Kmetov nismo jemali med borce, ker so bili doma bolj potrebni. Če jim je pretila aretacija, so itak sami našli pot do čete ali bataljona in se uvrstili med borce proti okupatorju.

Na terenu, kjer se je zadrževal bataljon, smo vedno nastopili z napadom, da smo varovali kmečko prebivalstvo pred okupatorjem. Tako smo v Bistri pri kmetu Osojniku z napadom ubranili selitev kmetov, o čemer je bilo že dovolj napisano. Pripominjam samo še, da bi bil morda uspeh še večji, če nam ne bi zatajila italijanska bređa. Ko smo z vso hitrostjo prišli na bojne položaje, smo samo s puškami in z drugim mitraljezom kosili po Nemcih, ki so kar poskakovali od naših krogel. Tako se je družina lahko vrnila nazaj v Bistvo. Na kratko naj omenim tudi bitko pri Črni, ki se je začela 18. avgusta in končala 24. avgusta 1944. Tu so se borci hrabro in junaško borili proti okoli 1000 možem policije s tanki in topovi. Z zmago partizanov je bila končana pomembna in tudi največja frontalna bitka v mejah tretjega rajha.

Kar sem sam doživel v tej ofenzivi, naj na kratko povem. Z desetino sem bil na cesti Črna—Koprivna, kjer smo do večera varovali cesto pred ponovnim napadom policije. Bataljon se je umaknil na Belo peč. Imel sem nalogo, da se zjutraj vrnem v bataljon. Ostali borci, ki so bili z menoj v zasedi, so šli v patrulo v Podpeco. Jaz pa zaradi teme in neprehodne poti ponoči nisem mogel nikamor. Prespal sem pod veliko skalo v strmem bregu, tako da sem se zjutraj znašel precej metrov nižje. Ko je bilo že svetlo, sem krenil po bregu do ceste Črna — Koprivna. Pogledam na desno in levo, če je prosta pot, čez Mežo in k Beli peči. Ko pogledam po cesti, ki pelje

Tisk Koroške tehnike »Netopir«

Zaradi vsega tega nas skavtov okupacija ni zatekla nepripravljenih. Študentje, ki so študirali v Ljubljani, Mariboru, Murski Soboti, so se vračali domov polni mržnje do okupatorja, marsikateri je prinesel s seboj tudi razne letake in brošure, ki so govorili o komunistični partiji Slovenije in bojkotu okupatorja in njegovih hlapcev.

Takoj po formiranju krajevnih okupatorskih oblasti smo morali oddati tudi skavtski prapor, ki ga sedaj baje hranijo v nekem muzeju v Celovcu. Skavtsko društveno sobo v kletnih prostorih osnovne šole smo še obdržali in smo se v njej tudi pridno zbirali in kovali razne uresničljive pa tudi neuresničljive načrte. Jože Knez — Kolja nam je v tej sobi večkrat predaval o komunizmu in socializmu. O prenekaterih stvareh, katerih nam je pripovedoval Kolja, smo slišali prvič. Jaz sem sicer že prej prebral šest brošur z naslovom »Socializem«, vendar nisem razumel niti polovico. Kristl Markovič, Ivan Šipek in jaz smo združili finančna sredstva in smo (v stari Jugoslaviji) kupili knjigo Lenin I. in II. del, ki pa je bila kmalu po izidu prepovedana in so nam jo vzeli.

V Črni je bilo malo radijskih sprejemnikov in še te so imeli le nemškutarji. Iz dnevnega časopisja smo zvedeli, da bo govoril po radiu Hitler. Dva dni pred tem govorom smo se zbrali v skavtski sobi in razmišljali, kaj bi napravili, da bi Hitlerjevega govora v Črni ne mogli poslušati. Hercog in Milan Kranjc sta se kot elektricarja obvezala, da bosta sestavila nekakšno napravo, podobno telegrafu, le da je namesto kolesa za trak imela žarnico. Naprava je bila tu in treba jo je bilo le še preizkusiti, kar smo tudi storili. Hercog in Kranjc sta ostala v skavtski sobi in montirala napravo, drugi pa smo se razporedili po Črni prisluškovati, kako uspešno so motnje. Naprava je odlično funkcionirala in Hitlerjevega govora v Črni niso mogli poslušati, saj smo jim nagajali še dolgo v noč. Kmalu po tem so nam sobo zaklenili in prepovedali, da bi se v njej sestajali. Sestanke smo tako prenesli v slovenske gostilne, in sicer k Rešerju in Reiterju. V te sestanke smo vključili zdaj tu-

di tiste, ki niso bili skavti. Tako so se nam pridružili Ivan Rožanc, Karli Markovič, Tomo Orehek, bivši poštni uslužbenec, Ivček Eržen — Vojko, Karel Stropnik, Maks Mlinar. V Mežici so bili skavti prav tako agilni. To so bili predvsem Ferdo Reš, Mirko Capuder, Franc Šetina in še drugi, ki se jih ne spomnim.

Ob raznih proslavah, ki so jih organizirali Nemci od Frauenschafta do Kärntnervolksbunda, smo organizirali bojkote, če pa so bile zvečer, smo vršili sabotažne akcije na električnih lokalnih daljnovodih. Pri pobiranju prispevkov WHW smo vračali prazne kangljice. To so bile melenkostne akcije, vendar so že takrat dale vedeti nemško mislečim Črnjanom, da nekaj le ni v redu. Našim tihim somišljenikom pa se je dvigala zavest, da je nekje nekdo, ki si upa Nemcem nagajati.

Jeseni leta 1941 je prišel v Črno bivši učitelj Jože Prislan, ki se je zadrževal doma v Gornjem gradu. Ker je prišel čez Smrekovec, se je oglašil pri meni, kjer je prespal in mi povedal, da je treba pričeti z organiziranim uporom proti okupatorju. Nujno je poiskati zvezo v Savinjski dolini. Pri tem mi je omenil mojega sorodnika Jakoba Kebrarja, ki je bil zaposlen v Nazarju. Moj obisk pri njem ne bi bil sumljiv, zveza bi se na ta način pa le vzpostavila. To zvezo sem tudi vzpostavil, vendar je trajala le kratko časa, saj ga je gestapo kmalu zaprl in leta 1942 tudi ustrelil kot talca v Starem piskru v Celju. Enako se je skrhalo zveza s Prislanom, kajti tudi njega so aretirali in odpeljali v Gradec, kjer je bil ustreljen.

Pozno jeseni leta 1941 je sklical sestanek Jože Knez — Kolja. Sestanek smo imeli v stari gledališki dvorani pri Krulcu. Tu nas je obvestil, da prideta v Črno aktivist in aktivistka, ki da sta zadolžena za organizacijo uporniškega gibanja v Mežiški dolini. Na tem sestanku smo bili: Kristl Markovič, Ivan Šipek, Ivček Eržen, Milan Kranjc, Bruno Reš in jaz, medtem ko je bil Hercog odsoten, ker je bil zadolžen, da pripravi kraj, kjer se bomo s prispelima sešli. Čez dva dni sta prispela z avtobusom, in to zvečer ter se predstavila kot

študent Ivan in študentka Štefka, več njima nismo vedeli. Tisti večer in naslednji dan sta se zadrževala na domu pri Knezu, naslednji večer pa smo se sestali vsi zgoraj navedeni, pa še neki, ki pa se jih ne spomnim, v Hercogovem stanovanju. Govorili smo dolgo v noč in od takrat dalje smo pričeli tudi bolj sistematično delati in širiti krog sodelavcev. Po izselitvi zavednih družin iz Črne in okolice ter dalje po Mežiški dolini so nemške oblasti izpraznile tudi vse knjižnice, tako knjižnice bivših društev, šolske, župnijske, kakor tudi di privatne knjižnice izseljenih družin. Vse te knjige so spravili na šolsko podstrešje. Šola je bila od takrat dalje zastražena. Ena prvih akcij po sestanku z aktivistoma (pravi imeni sem zvedel šele nekoliko pozneje: to sta bila Dušan Kveder — Tomaž in inž. Štefka Štibler) je bila, da smo pričeli odnašati knjige s šolskega podstrešja. Akcijo smo izvajali v skupinah po pet. Potek je bil vedno enak; dva, ki sta stala ali manj obvladala nemški jezik, sta zmotila stražarja, drugi trije pa so na zadnji strani šole po vrvi spuščali knjige s podstrešja in jih odnašali v bližnje grmovje, nato pa smo jih spravili pod neko skalo na Tebru, od tam pa naslednji dan v aktovkah v zapuščen rudarski rov na Igerčevo. Tako smo spravili na varno več sto knjig, pri čemer smo gledali, da so bile knjige, ki so vrednostno nekaj predstavljale. Po vojni smo knjige predali Krajevni ljudskemu odboru.

Ko so v Črni formirali SA, NSKK, NSFK, so naju z Ivanom Šipkom določili za vodenje administracije, kartoteke, blagajne in skladišča za uniforme. Pisarna in skladišče sta bili nad trgovino pri Prahju. Takoj smo zaslutili, da bi se tu dalo nekaj narediti. Ključne pisarne in skladišča smo imela poleg Standantenführerja (Franc Prah) tudi midva s Šipkom. Ko je prispela nova pošiljka SA uniform in čevljev, sva pri prevzemu utajila pet kompletov in pri nadaljnjih dveh pošiljkah še po šest. Pri izdajanju sva utajila še nadaljnje komplete, tako da sva imela v skladišču višje 22 kompletov. Vse to smo (Kristl Markovič, Ivček Eržen, Milan Kranjc, Maks Svetec) spravili iz skladišča ter prepeljali nekaj h kmetu Hedu — Golaža v Koprivno, nekaj pa v Toplo h Končniku. Za nadaljnjo usodo teh uniform ne vem. Vem le toliko, da so prišle v roke koroškim borcem.

Iz naših vrst pa je hitra in kruta bolezen — menigitis — iztrgala tovariša Tomo Orehka. Ob tej priložnosti smo mu v mrtnišnico pri pokopališču prinesli venec z belim trakom in slovenskim napisom »V slovo od črnih fantov«. Prinos tega venca sem fotografiral. Za to dejanje smo se tudi zagovarjali na žandarmeriji in pred Ortsgruppenleiterjem. V mesecu januarju 1942 sem dobil pismo iz Srbije, in sicer od Janeza Lednika iz Mežice, ki je bil s staršema izseljen v Varvarin. V pismu je med vrsticami dal vedeti, da se jim ne godi ravno dobro, med drugim je omenil, da je postal vnet zbiralec znamk (besedo znamk je podčrtal). Pismo sem dal prečitati Kristlu Markoviču, Ivanu Šipku, Ivanu Hercoggu. Z združenimi močmi in bujno fantazijo smo rešili uganko, in sicer, da je bilo pod »vnet zbiralec znamk« mišljeno to, da bi izseljencem poskušali poslati marko.

(nemški denar). Po krajši debati smo se zedinili, da bomo takoj organizirali akcijo zbiranja pomoči izseljencem, in to v denarju. Akcija je zelo dobro uspela, saj smo zbrali okrog 1200 DM. Zdaj pa je nastal problem, kako ta denar spraviti v Srbijo. Hercog se je spomnil, da v Zagrebu študira mežnarjev sin Karl Piko. Stopili smo v stik z mežnarjevo mamo in ta nam je obljubila, da bo to poskušala nekako urediti. Zadeva je stekla in denar je prišel v prave roke. Vsi zadovoljni smo si speli v roke in že pripravljali načrt za naslednjo tako akcijo, ko je nenadoma udarilo med nas, da je gestapo zaprl Hercoga in Kristija Markoviča. To je bilo 19. ali 20. aprila 1942. Nekaj dni pozneje mi je v službo na Poleno telefoniral Šipek in me vprašal, če se je za mene zanimal gestapo na upravi rudnika, češ, da njega so gestapovci že nekaj zasliševali in med drugim spraševali tudi po meni. Ko sem prispel iz službe, sta me pri avtobusu že čakala dva gestapovca, in sicer takojimeno »švarce-Korl« in Hedenig. Takoj so me odpeljali na žandarmerijo, kjer je bil tudi že Šipek. Neki žandar (sedaj biva na Ravnah na Koroškem) nama je, ko smo ostali sami, rekel, da gre za neko pismo, poslano iz Srbije, več pa da ne ve, ker je moral zapustiti pisarno. Ko sva to slišala, nama je bilo že skoraj jasno, zakaj so naju prišli. In res, nisva se zmotila. Med vožnjo z »marico« proti Prevaljam naju je Hedenig nenehno spraševal o denarju, ki da je bil poslan v Srbijo in da naj v svoje dobro poveva, kdo vse je pri tem sodeloval in koliko je bilo denarja. Spravili so naju v celico prevaljskih zaporov in kmalu zatem je vstopil Hedenig in naju rotal, da naj poveva, kar naju je že med potjo spraševal, drugače se nama bo slabo pisalo. Po odhodu Hedeniga sta vstopila Tratnik v jahalnih hlačah in pa paznik zaporov. Tratnik je imel v rokah nekaj bič in ko je zamahnil z njim po zraku, se je nategnil, na koncu pa je bila nekakšna kroglica. Zakričal je nad nama, če sva si že premislila in bova priznala, kar naju je spraševal Hedenig. Midva sva molčala, nato pa je pričel mehati po naju z bičem in udarjati, kamor je padlo. Ker sva imela na sebi le srajci, sva kmalu občutila po hrbtu pekočo bolečino. Ko se je zdivil nad nama, seveda brez uspeha, naju je zapustil. Naslednje jutro je prišel k nama v celico Hercog, da je izpraznil nočno posodo, pri tem pa je neopazno spustil v njo listek, na katerem je pisalo, da on in Kristl nista nič priznala in da se naj drživa. Bilo je ravno na večer pred prvim majem, ko so naju prej prišli po Šipka, pol ure za tem pa še mene in so naju odpeljali v Flisovo vilo, kjer so naju vsakega posebej zasliševali v zatemnjeni sobi, v oči pa so naravnali močno žarnico. To je trajalo približno eno uro. Razen nekaj klofut ni bilo mučeno. Nekaj dni po tem zaslišanju je prišel v celico Hedenig in nama rekel, da sva prosta in da lahko greva domov — ne z avtobusom, temveč peš. Najprej sem lahko odšel jaz, eno uro za menoj pa še Šipek. Proti večeru sem prišel v Črno, kjer me je pričakoval Zdravko Pavlič iz Žerjave. Po zvezah je že izvedel, da so naju s Šipkom izpustili. Hercog in Markovič pa sta bila izpuščena nekaj dni pozneje.

V začetku meseca junija istega leta je mene, Markoviča in Šipka dal pripeljati na žandarmerijo v Črni gestapovec Hedenig. Odpeljal nas je k Škrubeju, tam je že bila zbrana vsa razvpita črnska sodrga od Plajnarja do rdečelase trafikantove Mice. Kaj bo sedaj tu z nami, smo se spraševali. Hedenig nas je posadil k prazni mizi in rekel, da si lahko naročimo jesti in piti, kar si poželimo, za plačilo pa da je že urejeno. K naši mizi je pristopila Škrubejeva hči Erna, ki je vedela za našo delo in komu pripadamo ter nas zvedavo in vprašujoče gledala. Ne da bi kaj naročili, nam je prinesla narezek in pivo. Po tej neverjetni gostiji so se drugi odpeljali, ostali smo le mi trije, Erna in gestapovec Hedenig. Od nekod se je vzel Čulk in pol za šalo pol zares spraševal, če smo se zapisali med črnuhe. Ker je bil nekoliko okajen tudi Hedenig, ni polagal pažnje na njegovo izzivanje. Gestapovec Hedenig nas je zapeljal nazaj v Črno in pri izstopu iz avtomobila dejal, da se naslednje dni ne smemo oddaljiti iz Črne razen v službo in domov. Po približno tednu dni smo morali zopet na žandarmerijo, kjer nas je čakal Hedenig. Tokrat nas je peljal na rob gozda nad hišo pri Spodnjem Božiču. Tu smo se posedli in po nekaj uvodnih besedah nam je bilo jasno, da Hedenig poleg gestapa opravlja še belogardistično propagando. To je poskušal tudi z nami, vendar mu ni uspelo. Pozneje je še nekajkrat poskušal, pa tudi brez uspeha.

Kristl Markovič je v zaporu na Prevaljah napisal pesem »Materi«. Ko smo se pogovarjali Šipek, Markovič in jaz, nam je šinila v glavo misel, kaj ko bi pričeli izdajati nekakšen list, v katerem bi s pesmijo in prozo ter šalo vzpodbujali zavedne Slovence in vse napredno misleče k aktivnejšemu upiranju okupatorju in njegovim hlapcem. Kmalu je iz misli nastala resnica. Najprej smo sestavili seznam tistih, ki bi jih pritegnili k vsebinski ustvaritvi lista. Pri sestavi vsebine za prvo številko lista, ki tedaj še ni imel imena, smo sodelovali: Jože Knez, Lipičar — Rado Skok z Igerčevega, Ivček Erženov in mi trije. Po Šipkovi zamisli naj bi list razmnožili kar na občini na občinski šapirograf in na občinskem papirju. Ko smo zbrali vse gradivo za prvo številko, smo matrice pisali pri meni doma. Gradiva je bilo toliko, da je prva številka obsegala osem strani brez ovitka. Na prvi ovojni strani je bila na zgornji polovici petokraka zvezda, pod njo pa v polkrogu ime lista »NAPREJ«. Na notranji strani ovitka je bila uvodna beseda uredništva, ki se je podpisalo z imenom TROJKA — TABOR-MATO-VANJA. Tako se je rodila prva številka lista »NAPREJ«. Izdelana je bila v šestih izvodih. En izvod smo poslali v Mežico, enega v Žerjav, enega jamskim obratom rudnika, dva za Črno, enega pa smo namenili za arhiv. Druga številka je izšla istega leta v začetku decembra. Ta je imela poleg literarnih sestavkov Jožeta Kneza — Kolje:

RADIO POROČILA

NEZADRŽNO PROTI NEMŠKI MEJI...

Po zavzetju Vilno in Pinski, ki je važno železniško križišče in močnejša obrambna postojanka pred Bjalystokom in Brest-Litovskom, je Rdeča Armada po tridnevni trdi boji v večer zavzela mesto Grodno, ki je od vzhodne nemške meje oddaljeno samo 30 km. Rusi so prisilili Nemce težke izgube v ljudstvu in materialu.

Cete generala Rokossovskaja napreduje proti Brest-Litovsk in baltičnemu morju. Južno od Grodna so Rusi prokurčili reko Njemenj, ter priskrbeli vse ceste med Grodnom in Bjalystokom. Kovno-severno nemški branik je radi hitrega ruskega prodiranja in zavzetja mesta Grodna, zelo ogrožen.

Zavzeto je bilo tudi mesto Opouka, kjer so izgubili Nemci okoli 5.000 moč. Nad južno mesto Volkowak, ki leži 100 km od Bjalystoka.

Na Njemenju, ki je srednja nemška reka, pred vzhodno Nemčijo, je Rdeča Armada prokurčila severno od mesta Grodna na 120 km široki fronti. Probuje se reko so Rusi izvržili tako močno, da jim je bilo mogoče na drugi strani obkoliti nemški garnizon, ter ga uničiti do zadnjega moča. Na tem področju so Rusi osvobodili nad 80 krajev.

Po zavzetju Luck-a in Tarnopola prodira Rdeča Armada proti Lvovu. Nemci so na vzhodni fronti izgubili v 2 dneh 250 tankov, iz česar se lahko sklepa o trdnosti bojev.

ITALIJANSKO BOJIŠČE

V Italiji 8. Armada stalno napreduje, ter je kljub žilavemu odporu sovražnika zavzela mesto Arosio.

Zavezniška 5. Armada se približuje mestu Livorno, v katerem so vrše pomembni boji med Nemci in italijanskimi rodoljubi in od katerega so zavezniški oddaljeni samo še 5 km. Na vzhodni strani so zavezniški mesto že obšli v mestu samem so Nemci proglasili preki sod.

Francoske enote v sestavi 5. Armade so zavzele mesto Casteline in Pogibonasi, akosi katerega vodi važno cesto proti Firenci.

V sušnosnem boju uspešno posega zavezniško letalstvo, ki ruši sovražna prometna križišča in v nizkih poletih obstreljuje umikajoče se nemške čete. V Italiji so jasno črte pomankanja nemškega letalstva, katere ne more naditi svojimi čezmorskim podporni.

V teku zavezniške ofenzive v Italiji, so Nemci od 1. maja izgubili nad 40.000 moč.

ZAPADNO BOJIŠČE

Na Zapadu se ameriške enote akosi težko prohodno ozemlje približujejo mestu Parier in St. Lo, od katerega so oddaljene le še 1,5 km.

Pe hudih bojih, v katerih so Nemci vržili vse razpoložljive sile so zavezniški po hudih bojih zavzeli važno višinsko točko (113).

Načrtano se, da imajo Nemci na zapadnem bojišču okoli 100.000 moč.

Tisk Koroške teh-
nike »Obir«

»Kaj je OF«. Razmnožena je bila v 12 primerkih. Tretja številka ni doživela obelodanjenja, ker nas je Aleš Primožič, bivši občinski sluga, ki je za časa okupacije tudi delal na občini, opozoril, da nas zasleduje in opazuje, kaj delamo po večerih na občini, neki zagrizeni nemčur, rudniški paznik Maks Konič. Ker smo poznali njegovo brutalnost in slepo pokorščino nemškemu rajhu in ker nismo imeli kje lista razmnožiti, je ostalo le pri izdaji dveh števil. Arhivska primerka teh dveh števil smo imeli shranjena pri Šipku na podstrešju in so ju pojedle miši. Na terenu pa kljub spraševanju nisem uspel dobiti nobenega primerka. Pri kmetu Hedu-Golažu sem prišel v stik s Pavletom Žaucerjem — Matjažem in Olgo Kastelic — Marjetko. Od takrat sem vzdrževal z Matjažem zveze, in to preko Heda in Haderlapa. V vasi pa smo pričeli s svojevrstnimi akcijami, in to z zbiranjem orožja in streliva. Tako smo v dveh akcijah dobili štiri puške in MP-pisto. Nadaljnji dve 08 pištoli smo izmaknili v gostilni pri Reiterju. Parabolo, ki je bila last Franca Kovača, ki je bil vodja Ernährungsamta, smo dobili na občini pri njem je bil zaposlen Šipek. Vsak mesec, ko je prispela pošiljka kart za hrano, me je Šipek poklical, da sem pomagal pri štetju in sortiranju. Pri tem sva vsakokrat nabrala po več deset različnih kart, ki smo jih oddali naprej pekarnam, in sicer h Geršaku in Jerneju, nekaj pa Čulku, ki je imel trgovino na Mihevovi žagi. On je za te karte pošiljal hrano v Koprivno in Toplo. Nabrano orožje in strelivo je iz Črne, in to z Rožančeve žage, odpeljal v Koprivno Hedov sin Pavel. Za sebe je obdržal eno puško, ostalo pa je predal Matjažu.

V tem podtalnem boju proti okupatorju nas je nekega jutra presenetila nasilna mobilizacija, ko so nas na vrat na nos odpeljali na žandarmerijo, od tam pa s stražo na Prevalje na vlak, kjer je bilo že več čakajočih s Prevalj, iz Mežice, Holmca, Raven. Tako zastražene so nas maja 1943 pripeljali v Celovec. Iz Črne smo bili takrat mobilizirani: Kristl Markovič, Ivan Šipek, Ivček Eržen, Albert Vodovnik, Alojz Drvodel in jaz. V Celovec so prispeli tudi mobiliziranci iz Gorenjske. Kaj kmalu smo se spoprijateljili, saj je večina njih bila takih, da so pravtako kot mi organizirano delali za NOV in jih je ta mobilizacija našla pravtako nepripravljene kot nas! Ironija je namreč v tem, da če bi prejeli kakršnekoli pozive ali vsaj nekaj ur prej ustna obvestila, bi vagoni s Prevalj rajžali proti Celovcu prazni. Tako pa je bilo presenečenje popolno.

Kot nemški vojak sem bil najprej v severnofrancoskem mestu Lile, od tod smo bili premeščeni na Kanal v mestoce Lennion, bili smo k sreči vsi skupaj. V tem mestecu smo od nekega Francoza zvedeli, da je Italija kapitulirala. Od navdušenja smo pozabili, da je nemški aparat še močan in samo gola sreča nas je rešila pred ustrelitvijo. Po kazni smo bili premeščeni v Trier med francoske Nemce iz Elsas. Kljub nemški pedantnosti so nas 18 Slovencev izgubili iz evidence. Od teh nas je bilo iz Mežiške doline 10, ostali so bili iz Gorenjske. Brez pravega povoda so nas premestili v Wiener-Neustadt, kamor so nas prišli obiskat starši pa tudi naši kolegi, kot

BOGDAN
ŽOLNIR

NIKO GAR NIKOLI

Pregled o žrtvah v času narodnoosvobodilnega boja, kot ga v tem sestavku objavljamo za občini Ravne na Koroškem in Dravograd ŠE NI DOKONČEN. Je le povzetek iz življenjepisov o padlih partizanih,

talcih in ostalih žrtvah vojne iz leta 1951. Prosimo vse bralce, da uredništvu sporočijo pripombe, dopolnitve in pojasnila, ki jih bomo rade volje upoštevali in tako dobili popoln spisek vseh žrtev NOB.

SEZNAM PADLIH PARTIZANOV, TALCEV IN ŽRTEV NACISTIČNEGA NASILJA 1941-45 ZA PODROČJE MEŽIŠKE DOLINE IN DRAVOGRADA

Zap. št.	Priimek in ime	Iz naselja	Partizanska enota	P = partizan T = talec Ž = žrtev A = aktivist KP	Dan smrti
1.	Cehner Maks	Črneče	—	Ž	9. 4. 41
2.	Komprej Franc	Javorje	—	Ž	10. 4. 41
3.	Trbovšek Jožef	Ravne na K.	—	Ž	7. 41
4.	Jamnikar Blaž	Mežica	—	Ž	4. 8. 41
5.	Močilnik Janko	Žerjav	—	T	9. 8. 41
6.	Mesner Jurij	Dobja vas	OF	T	20. 8. 41
7.	Pavlin Rafael	Holmec-Pr.	OF	T	20. 8. 41
8.	Špacapan Mihael	Holmec-Pr.	OF	T	20. 8. 41
9.	Štern Franc	Zagrad-Pr.	OF	T	20. 8. 41
10.	Zagernik Henrik	Prevalje	OF	T	20. 8. 41
11.	Golob Franjo	Dravograd	OF	T	3. 9. 41
12.	Korošec Pavel	Dravograd	OF	T	3. 9. 41
13.	Slemenik Oskar	Dravograd	OF	T	3. 9. 41
14.	Hrovat Ferdinand	Dravograd	OF	T	3. 9. 41
15.	Pirnat Mirko	Dravograd	OF	T	3. 9. 41
16.	Vertnik Ludvik	Dravograd	OF	T	3. 9. 41
17.	Korošec Andrej	Dravograd	OF	T	3. 9. 41
18.	Januška Ferdinand	Dravograd	OF	T	3. 9. 41
19.	Mlekuž Ervin	Dravograd	OF	T	17. 9. 41
20.	Dobelšek Rudolf	Dravograd	OF	T	17. 9. 41
21.	Prosen Jakob	Žerjav	OF	Ž	11. 9. 41
22.	Petrovič Franci	Dravograd	OF	T	25. 10. 41
23.	Štalekar Karel	Prevalje	OF	Ž	27. 10. 41
24.	Lepko Franc	Dobja vas Pr.	OF	Ž	26. 11. 41
25.	Kranjc Peter	Vič pri Dr.	v Srbiji	P	12. 41
26.	Salčnik Valentin	Dravograd	OF	Ž	12. 41
27.	Štebih Franc	Prevalje	OF	Ž	12. 41
28.	Štefan Helena	Črna na Kor.	OF	Ž	12. 41
29.	Štern Ernest	Zagrad pri Pr.	OF	Ž	12. 41
30.	Uranc Franc	Prevalje	OF	Ž	12. 41
31.	Logar Jakob	Ravne na Kor.	OF	T	12. 2. 42
32.	Brunker Alojz	Prevalje	OF	Ž	2. 42
33.	Koklič Marjan	Prevalje	OF	Ž	2. 42
34.	Pečnik Jakob	Prevalje	OF	Ž	3. 42
35.	Trinkavs Viljem	Leše	OF	Ž	16. 3. 42
36.	Kristan Ivan	Dobja vas	OF	Ž	23. 3. 42
37.	Kranjc Martin	Vič pri Dr.	v Srbiji	P	3. 42
38.	Krautberger Ivan	Otiški vrh	OF	T	13. 5. 42
39.	Orehok Tomaž	Črna	OF	Ž	30. 5. 42
40.	Libnik Jurij	Mežica	OF	T	9. 6. 42
41.	Juh Luka	Ravne	na Dolenjskem	P	11. 6. 42
42.	Čop Stanko	Leše	OF	Ž	7. 42
43.	Žlebnik Rudolf	Libeliče	OF	Ž	7. 42
44.	Krivograd Franc	Tolsti vrh	OF	Ž	4. 8. 42
45.	Hornbeck Janez	Mežica	OF	Ž	6. 8. 42
46.	Aram Rudolf	Črna	Štajerski bataljon	P	11. 8. 42
47.	Keber Jakob	Koprivna	OF	T	15. 8. 42
48.	Prislan Jože	Črna	OF	T	15. 8. 42
49.	Čufar Jerica	Žerjav	OF	Ž	20. 8. 42
50.	Šepul Marija	Črna	OF	Ž	28. 8. 42
51.	Pavšek Helena	Žerjav	OF	Ž	8. 42

NE BOMO POZABILI

Zap. št.	Priimek in ime	Iz naselja	Partizanska enota	P = partizan T = talec Ž = žrtev A = aktivist KP	Dan smrti
52.	Štifter Franc	Črna	OF	T	12. 12. 42
53.	Mlinar Simon	Žerjav	OF	Ž	20. 12. 42
54.	Jelenko Franc	Leše	OF	Ž	. 12. 42
55.	Kopmajer Avgust	Leše	OF	Ž	. 12. 42
56.	Mlinar Rudolf	Žerjav	OF	Ž	3. 2. 43
57.	Mlinar Marija	Žerjav	OF	Ž	25. 2. 43
58.	Rozman Jožef	Prevalje	OF	Ž	. 3. 43
59.	Pitino Maks	Podklanec	na Gorenjskem	P	. 3. 43
60.	Pasterk Franc	Mežica	Koroški bataljon	P	4. 4. 43
61.	Mali Ivan	Koprivna	OF	Ž	9. 5. 43
62.	Gostenčnik Martin	Uršlja gora	Koroški bataljon	P	23. 5. 43
63.	Mali Franc	Koprivna	OF	Ž	30. 5. 43
64.	Sekalo Pavel	Šentanel	OF	P	13. 6. 43
65.	Smolak Miha	Šentanel	OF	Ž	. 7. 43
66.	Delalut Silvester	Črna	OF	T	22. 7. 43
67.	Buhner Maks	Podpeca	OF	T	22. 7. 43
68.	Grabner Marija	Črna	OF	Ž	8. 9. 43
69.	Štifter Marija	Črna	OF	Ž	. 9. 43
70.	Vovk Leopold	Črna	OF	Ž	. 9. 43
71.	Grdej Mirko	Mežica	Cankarjeva brigada	P	. 10. 43
72.	Gologranc Simon	Dravograd	Koroški bataljon	P	5. 11. 43
73.	Kamnik Marija	Podkraj	Koroški bataljon	P	6. 11. 43
74.	Eberli Lavoslav	Kotlje	OK KPS Mežica	PA	7. 11. 43
75.	Telček Jože	Črna	Koroški bataljon	P	7. 11. 43
76.	Petrič Marija	Javorje	OF	Ž	8. 11. 43
77.	Kajzer Milka	Dravograd	OF	Ž	23. 11. 43
78.	Jug Franci	Ravne	Koroški bataljon	P	27. 11. 43
79.	Libnik Tomaž	Mežica	OF	Ž	. 11. 43
80.	Gologranc Simon	Šentjanž	Koroški bataljon	P	5. 12. 43
81.	Zdove Zorko	Podgora	OF	Ž	8. 12. 43
82.	Zalesnik Pavel	Libeliška gora	OF	Ž	20. 12. 43
83.	Močilnik Franc	Mežica	OF	Ž	31. 12. 43
84.	Telček Mirko	Črna	OF	Ž	. 12. 43
85.	Kolar Franc	Navrški vrh	OF	Ž	. 12. 43
86.	Delašjava Valentin	Podpeca	OF	Ž	. 12. 43
87.	Osojnik Neža	Mežica	OF	Ž	6. 1. 44
88.	Reven Rudolf	Ravne na K.	Koroški bataljon	P	10. 1. 44
89.	Slemnik Avgust	Ravne na K.	Koroški bataljon	P	10. 1. 44
90.	Gutovnik Jože	Črna	OF	Ž	22. 1. 44
91.	Gutovnik Marija	Črna	OF	Ž	22. 1. 44
92.	Jernej Jože	Črna	Koroški bataljon	PT	. 1. 44
93.	Valter Ivan	Žerjav	Koroški bataljon	P	. 1. 44
94.	Polanšek Franc	Koprivna	Koroški bataljon	P	. 1. 44
95.	Burjak Mihael	Topla	OF	Ž	6. 2. 44
96.	Remic Alojz	Dravograd	Gubčeva brigada	P	6. 2. 44
97.	Pečnik Alojz	Koprivna	Koroški bataljon	P	8. 2. 44
98.	Stane Franc	Črna	Koroški bataljon	P	11. 2. 44
99.	Jehart Jože	Otiški vrh	Koroški bataljon	P	13. 2. 44
100.	Čas Matevž	Breznica	OF	Ž	18. 2. 44
101.	Marin Ferdinand	Šentanel	OF	Ž	25. 2. 44
102.	Kramolc Viktor	Šentanel	OF	Ž	. 2. 44
103.	Ramšak Franc	Črna	Koroški bataljon	P	. 2. 44
104.	Grabner Benedikt	Črneška gora	Koroški bataljon	P	6. 3. 44
105.	Ivartnik Hinko	Podpeca	Koroški bataljon	P	6. 3. 44
106.	Konečnik Matevž	Uršlja gora	Koroški odred	P	9. 3. 44
107.	Janet Angela	Prevalje	Zidanškova brigada	P	10. 3. 44
108.	Janet Franc	Prevalje	Zidanškova brigada	P	10. 3. 44
109.	Črešnik Rudolf	Ravne na K.	Koroški odred	P	18. 3. 44

so bili Ivan Rožanc, Karl Markovič, Milan Krajnc, od njih smo zvedeli za dejansko stanje pri nas doma. Dec. 1943 smo bili spet vsi skupaj premeščeni v Oldenburg na sever Nemčije. Tu sem doživel enega najhujših bombnih napadov zavezniških letal, ko je bilo mesto Bremen dobesedno zravnano z zemljo. Po tem napadu so nas premestili v neko kasarno, kjer se je formiral regiment za rusko fronto. Neki starejši Obergefreiter nas je podučil, da naj se javimo na raport in zahtevamo dopust, ki nam pripada pred odhodom na fronto. To smo tudi storili. Star Urlaubsscheine z navedbo kraja koriščenja dopusta za nas pet je napisal Schwarzenbach-Črna, četudi takrat niso smeli na dopust domov, ampak nam je dovolil vzeti s seboj pištolo 08. Prijazno se je poslovil ter nam zaželel srečno vožnjo s pripombo, da se itak ne bomo več videli, kar je bilo tudi res. 20. februarja 1944 sem namreč odšel v partizane v četo VOS za Koroško.

Ramšak Milka-Bricman

Tovarišu Ivanu v spomin

Dekletce mlado trga cvetke,
jih v šopek poravnalo bo.
Z voščilom dragemu očetu
za god jih darovalo bo.
Že brzo proti domu gre —
ah, to vesel bo oča nje!

Že vrata hiše je odprla —
kdo pač plaka tak bridko?
Družina joče, ker jim starše
v zapore odpeljali so!
Kdaj očetu dala boš
za god tvoj šopek čistih rož?

Minevajo že dnevi, tedni,
kaj v času tem se z njim godi?
Na prstih lomijo kosti mu,
pretepajo ga do krvi;
ker se z besedo ne izda
spet kmalu prosta sta oba ...

Rojaku ti kozarec vode
morda, al kruha kos si dal,
ko lačen bil je in izmučen
pred hišo tvojo on postal,
zločina takega dolžili,
zato v zapor te zaklenili.

Če v stiski bližnjemu pomagaš —
da dobro delo si storil,
da Bog ti sam ga bo poplačal —
odrešenik je nas učil.
Tvoj bližnji pa je človek vsak,
naj bo prijatelj al' sovrag.

Spomenik pred jamo v Heleni

Pesmi iz narodnoosvobodilne borbe

V vihnih časih NOB se je rojevala tudi pesem. Nekatere so se rodile v gozdovih, med borci, še več pa je bilo takih, ki so nastale v ječah, v taboriščih. Že od nekdaj je človek v pesem zlivl svoje veselje, žalost, hrepenenje. Zato iz teh preprostih pesmi govori srce, ki hrepeni po domačih, po ljubi zemlji, po svobodi. Čeprav je med njimi mnogo takih, ki so prirejane le po pesmih znanih pesnikov, so za nas važen dokument, so delček tistega časa. Mnoge med njimi so tudi peli. Melodija je bila največkrat preprosta, pa tudi več pesmi je imelo enako melodijo.

Filozofska fakulteta, oddelek za slavistiko že dolgo zbira to gradivo. Kdorkoli še zna take pesmi, ima kakršnekoli tiske iz vojnih časov, prosimo, da jih prinese ali pošlje na uredništvo Fužinarja.

Ramšak Milka-Bricman

Srečotu v spomin

S rce ti je pričakovalo
R adost in srečo v cvetu let
E nako kot pozimi zemlja
Č akaje si pomlad želi,
K er jo odene spet v cvet.
O betal ti je srečo svet.
T i smrt je strla upe, nade,
U ničila ti sanje mlade.
V boj te je klical narod tvoj,
S aj ga teptal je tujcev roj.
P ogumen bil si in junaški
O dzval si klicu se takoj.
M i prosimo Boga zate
I n za vse padle brate naše:
N aj plača Bog Vam žrtve Vaše!

Zap. št.	Priimek in ime	Iz naselja	Partizanska enota	P = partizan T = talec Ž = žrtev A = aktivist KP	Dat. smrti
110.	Mrdavšič Rudolf	Črna	OF	Ž	25. 3. 41
111.	Jeraj Mirko	Koprivna	Koroški odred	Ž	31. 3. 41
112.	Baraga Miroslav	Žerjav	OF	Ž	5. 4. 41
113.	Mlačnik Helena	Podpeca	OF	Ž	24. 4. 41
114.	Jug Ivan	Žerjav	na Dolenjskem	P	4. 5. 41
115.	Konečnik Matevž	Žerjav	Koroški bataljon	P	5. 5. 41
116.	Štajner Alojz	Brdinje	Koroški bataljon	P	5. 5. 41
117.	Kozar Martin	Črna	Bračičeva brigada	P	7. 5. 41
118.	Ladinek Štefan	Žerjav	Koroški odred	P	8. 5. 41
119.	Enci Rudolf	Ravne	OF	Ž	9. 5. 41
120.	Geršak Viktor	Črna	Koroški bataljon	P	9. 5. 41
121.	Danijel Franc	Žerjav	na Dolenjskem	P	10. 5. 41
122.	Mežnar Pavel	Javorje	OF	Ž	15. 5. 41
123.	Štifter Martin	Javorje	OF	P	15. 5. 41
124.	Štajner Andrej	Uršlja gora	Koroški bataljon	P	16. 5. 41
125.	Žak Stanko	Prevalje	Koroški bataljon	P	16. 5. 41
126.	Vojnovič Mato	Dravograd	OF	Ž	5. 6. 41
127.	Fortin Simon	Črna	Bračičeva brigada	P	23. 5. 41
128.	Obretan Maks	Črna	Bračičeva brigada	P	23. 5. 41
129.	Pečovnik Ivan	Podpeca	na Dolenjskem	P	28. 5. 41
130.	Krulec Leopoldina	Črna	Zidanškova brigada	P	31. 5. 41
131.	Grabner Anton	Črna	Koroški bataljon	PŽ	31. 5. 41
132.	Adamič Franc	Črna	Zidanškova brigada	P	5. 6. 41
133.	Cehner Anton	Tolsti vrh	OF	Ž	5. 6. 41
134.	Hribernik Marija	Podkraj	OF	T	5. 6. 41
135.	Kevp Simon	Javorje	na Dolenjskem	P	5. 6. 41
136.	Konečnik Jakob	Javorje	OF	Ž	5. 6. 41
137.	Poznič Matevž	Javorje	OF	Ž	5. 6. 41
138.	Poznič Luka	Javorje	OF	Ž	5. 6. 41
139.	Ramšak Franc	Javorje	na Dolenjskem	P	5. 6. 41
140.	Arah Jožef	Otiški vrh	OF	Ž	1. 6. 41
141.	Arah Terezija	Otiški vrh	OF	Ž	1. 6. 41
142.	Arah Stanko	Otiški vrh	OF	Ž	1. 6. 41
143.	Pečnik Valentin	Koprivna	Koroški odred	PŽ	2. 6. 41
144.	Zdove Ivan	Prežki vrh	OF	Ž	3. 6. 41
145.	Kotnik Avgust	Prežki vrh	OF	Ž	4. 6. 41
146.	Zdove Jože	Prežki vrh	OF	Ž	4. 6. 41
147.	Preglav Franc	Otiški vrh	OF	Ž	7. 6. 41
148.	Bricman Ivan	Žerjav	Koroški odred	P	16. 6. 41
149.	Kuhar Ivan	Prežki vrh	OF	Ž	17. 6. 41
150.	Adamič Leopold	Črna	Koroški odred	P	23. 6. 41
151.	Krevh Franc	Leše	Koroški odred	P	24. 6. 41
152.	Lahovnik Franc	Prevalje	OF	Ž	25. 6. 41
153.	Ovčar Martin	Selovec	Šercerjeva brigada	P	26. 6. 41
154.	Hermanko Filip	Mežica	Koroški odred	P	28. 6. 41
155.	Pandev Ivan	Črna	Koroški odred	P	29. 6. 41
156.	Danijel Gregor	Žerjav	Koroški odred	P	6. 7. 41
157.	Hribernik Jožef	Podkraj	Koroški odred	P	6. 7. 41
158.	Mali Genovefa	Koprivna	OF	Ž	6. 7. 41
159.	Štern Jože	Podpeca	Koroški odred	PŽ	6. 7. 41
160.	Završnik Matija	Žerjav	OF	Ž	6. 7. 41
161.	Pečnik Florijan	Ravne na K.	Koroški bataljon	P	2. 7. 41
162.	Pohovnikar Filip	Brdinje	Koroški odred	P	5. 7. 41
163.	Langus Bernard	Selovec	na Notranjskem	P	6. 7. 41
164.	Fortin Avgust	Črna	na Dolenjskem	P	7. 7. 41
165.	Vrhnjak Ivan	Sv. Jedert	OF	Ž	22. 7. 41
166.	Leskovec Jožef	Leše	OF	Ž	22. 7. 41
167.	Saberčnik Martin	Libeliška gora	OF	Ž	24. 7. 41
168.	Saberčnik Marija	Libeliška gora	OF	Ž	24. 7. 41
169.	Saberčnik Marija	Libeliška gora	OF	Ž	24. 7. 41
170.	Saberčnik Matevž	Libeliška gora	OF	Ž	24. 7. 41
171.	Saberčnik Uršula	Libeliška gora	OF	Ž	24. 7. 41
172.	Saberčnik Valentin	Libeliška gora	OF	Ž	24. 7. 41
173.	Kuhar Ivan	Stražišče	OF	Ž	22. 7. 41
174.	Vajdl Ivan	Mežica	Koroški odred	P	24. 7. 41
175.	Gostenčnik Štefan	Selovec	Koroški odred	P	28. 7. 41
176.	Kevp Rudolf	Javorje	Šercerjeva brigada	P	7. 8. 41

Zap. št.	Priimek in ime	Iz naselja	Partizanska enota	P = partizan T = talec Ž = žrtev A = aktivist KP	Dan smrti
177.	Kranjc Zofija	Črneče	OF	P	7. 44
178.	Ogorevc Edo	Ravne	Koroški odred	PŽ	7. 44
179.	Šteharik Rudolf	Tolsti vrh	Koroški odred	P	7. 44
180.	Danijel Maks	Žerjav	na Dolenjskem	P	5. 8. 44
181.	Polajner Pavel	Podpeca	Koroški odred	PŽ	8. 8. 44
182.	Slemnik Mirko	Ravne	Koroški odred	P	10. 8. 44
183.	Brumen Pavla	Javorje	OF	Ž	12. 8. 44
184.	Grabner Ožbolt	Javorje	OF	Ž	12. 8. 44
185.	Grabner Ožbolt	Javorje	OF	Ž	12. 8. 44
186.	Grabner Apolonija	Javorje	OF	Ž	12. 8. 44
187.	Grabner Fanika	Javorje	OF	Ž	12. 8. 44
188.	Modrej Franjo	Žerjav	Koroški odred	P	13. 8. 44
189.	Prikržnik Alojz	Stražišče	OK Dravograd	P	14. 8. 44
190.	Broman Ivan	Stražišče	Koroški odred	P	15. 8. 44
191.	Lapajne Rozalija	Koprivna	Koroški odred	P	15. 8. 44
192.	Markovič Kristi	Črna	Koroški odred	P	20. 8. 44
193.	Lipovnik Franc	Tolsti vrh	Koroški odred	P	29. 8. 44
194.	Gotovnik Pavel	Črna	Koroški odred	PŽ	. . 44
195.	Kotnik Jože	Prevalje	Koroški odred	P	. 8. 44
196.	Molari Ignac	Črna	Bračičeva brigada	P	. . 44
197.	Novak Boštjan	Črna	OF	Ž	. . 44
198.	Obretan Frančiška	Črna	OF	Ž	. . 44
199.	Stakne Jožef	Javorje	Koroški odred	P	. 8. 44
200.	Leskošek Anton	Žerjav	Koroški odred	P	3. 9. 44
201.	Sedar Štefan	Prežki vrh	Koroški odred	PŽ	7. 9. 44
202.	Jerak Amalija	Žerjav	OF	Ž	9. 9. 44
203.	Žak Herman	Prevalje	Koroški odred	P	9. 9. 44
204.	Prelogar Karel	Prevalje	Koroški odred	P	10. 9. 44
205.	Globočnik Jožef	Ravne	Koroški odred	PŽ	12. 9. 44
206.	Kunc Jože	Podpeca	na Dolenjskem	P	12. 9. 44
207.	Maze Vili	Črna	Koroški odred	PŽ	13. 9. 44
208.	Konečnik Martin	Prežki vrh	Koroški odred	P	15. 9. 44
209.	Tonkli Jože	Koprivna	na Dolenjskem	P	15. 9. 44
210.	Delalut Stanko	Podpeca	Šlandrova brigada	P	22. 9. 44
211.	Močilnik Bogdan	Mežica	OF	Ž	30. 9. 44
212.	Božič Jože	Zelenbreg	Koroški odred	P	. 9. 44
213.	Bojnik Rudolf	Leše	Koroški odred	P	. 9. 44
214.	Čebul Friderik	Tolsti vrh	OF	Ž	. 9. 44
215.	Čebulc Jakob	Leše	Koroški odred	P	. 9. 44
216.	Havnik Adolf	Črna	Koroški odred	P	. 9. 44
217.	Jurc Ivan	Šentanel	Koroški odred	P	. 9. 44
218.	Kotnik Rajko	Ravne na K.	OF	Ž	. 9. 44
219.	Krevh Ivan	Ravne na K.	OF	Ž	. 9. 44
220.	Pečovnik Franc	Šentanel	Koroški odred	P	. 9. 44
221.	Petrač Rudolf	Šentanel	OF	Ž	. 9. 44
222.	Potočnik Jožef	Zelenbreg	Koroški odred	P	. 9. 44
223.	Šteharik Martin	Tolsti vrh	Koroški odred	PŽ	. 9. 44
224.	Telček Jože	Črna	jug. brigada ZSSR	P	. 9. 44
225.	Kričej Franc	Podkraj	Koroški odred	P	4. 10. 44
226.	Verčkovnik Martin	Mežica	Koroški odred	P	4. 10. 44
227.	Plešnik Bogomir	Ravne na K.	Koroški odred	P	5. 10. 44
228.	Strmčnik Rudolf	Podpeca	Koroški odred	PŽ	10. 10. 44
229.	Zdovc Mirko	Lokovica	Koroški odred	P	12. 10. 44
230.	Arl Matevž	Leše	Pohorski odred	P	14. 10. 44
231.	Burjak Alojz	Podpeca	Koroški odred	P	14. 10. 44
232.	Lampret Vinko	Črna	Koroški odred	P	14. 10. 44
233.	Čas Ivan	Šentjanž	Pohorski odred	P	15. 10. 44
234.	Konečnik Martin	Žerjav	Koroški odred	P	15. 10. 44
235.	Aberšek Ivan	Kozji vrh	OF	Ž	23. 10. 44
236.	Medved Štefanija	Velka	OF	Ž	23. 10. 44
237.	Jelen Ferdinand	Podpeca	Koroški odred	P	23. 10. 44
238.	Medved Terezija	Ojstrica	OF	Ž	23. 10. 44
239.	Stane Franc	Podpeca	Koroški odred	P	23. 10. 44
240.	Keršner Anton	Žerjav	OF	Ž	24. 10. 44
241.	Žunter Stanko	Podpeca	Koroški odred	P	27. 10. 44
242.	Dretnik Herman	Črna	Koroški odred	PŽ	29. 10. 44
243.	Jug Leopold	Črna	OF	Ž	29. 10. 44
244.	Drofenik Jože	Črna	Severni bataljon	P	30. 10. 44

Križanovska Olga

Na grobu

(Kristiju v spomin)

Z rožicami obdani — po božji njivici
hodim,
iskala med križi gomilo sem,
Dragi, da Te najdem, sem spraševala
povsodi,
saj slutim — čakaš me, to vem!

Ob gomili Tvoji zdaj stojim,
v rokah šopek rdečih nageljev držim,
Tebi v dokaz, da vrnila sem se, da živim,
prišla sem z nagelji, da Ti jih predam v
spomin!

Slišim — čutim, kako si me vesel,
ker obljube nisem prelomila,
ko takrat dejal si mi, velel,
»Olga, ko umrem, spomin Ti moja bo
gomila!«

Takrat kot slutil bi, da kmalu boš odšel,
besedo si mi rekel drago:
»Kako dolgo Te gledal bom tako vesel?«
in prav rahlo pogladil si mi glavo.

Še vidim v spominu Te takrat,
ko občudovala sva oba večerni mrak,
ki padel v pajčolan somraka je noči,
v dolini prve zažarele nočne so luči!

Čutim zdaj še Tvojih rok drget,
ko segla roki sva si v slovo,
ne misli, da sem pozabila teh besed,
ko rekel si mi: »Vsi v boj za svobodo!«

V spomin pa si prosil me gorko,
da sliko svojo naj Ti podarim,
rekel si mi, da ne bo težko tako slovo,
če nosil boš od me spomin.

Obljube svoje prelomila nisem,
prošnjo Tvojo izpolnila sem,
saj pri Tebi moj spominček,
romal je povsod', kjer-koli kretal si se!

Ko tako ob grobu Tvojem zdaj strmim
in misli moje so pri Tebi, dragi v gomili,
pokazati svetu pa ne smem, kako medlim,
v boli težki in pekoči moji bolečini.

Zdaj resnico narod lahko govori,
ponosna sem na Tebe K r i s t i j u ,
ko v srcu mojem mi Tvoj glas zveni,
dal za narod si najlepši čas mladosti!

Matvoz A.

O, zemlja širna,
zemlja lepa,
vsa bila si ti moja last,
zdaj temna kletka
me oklepa,
ko ujela sem se v trdo past.

Milka Ramšak-Bricman

Padlim

Gradili dragocene spomenike
so njim, ki zapustili so denar.
Tem je bilo neznano pač trpljenje,
kar spremlja reveže skozi vse življenje —
bil je doslej denar — sveta vladar.

Zdaj svet ne povprašuje po milijonih,
svoboda ljudstva — to je zdaj zaklad.
Po njem rodovi zdaj sveta strmijo,
da dom si nov z zakladom tem zgradijo,
kjer večna jim cvetela bo pomlad.

Ako je treba v ogenj po zaklad —
mi v ogenj gremo in ga priborimo...
Ak potopljen v globino je morja,
da konec nam trpljenja bo, gorja,
zanj se v morja globine potopimo.

Kdo jim bo postavil spomenike,
ki boju je podleglo njih telo?
Za našo so svobodo krvaveli,
v srcih bodo naroda živeli
hvaležnost ljudstva — spomenik jim bo.

Zamislil se bo pozni vnuk v davnino,
ded o junakih bo pripovedoval,
ki narodu so srečo priborili —
zanj na bojišču mlado kri prelili —
rod pozen bo spomin njih spoštoval.

Materi

Mati, čuješ li čuješ povej
Tvoja hčerka te kliče!
V zaporih fašistov grobo po njej
udrihajo bikovk konice.

Mati za Te darovala
bom mlado življenje svojo
ne boj se, ne bom Te izdala,
molčala in nesla skrivnost bom v zemljo.

Vidim Te mati, vso onemoglo,
ko roke v molitvi dvigaš v nebo.
A vedi, da Tvoja hčerka Ti draga
pravi v tolažbo, danes tako.

»Mati za me ne boj se,
bodi trdna, vztrajna in močna,
daruj za svobodo še me,
saj dva sinova si dala ponosna.«

Če pa uniči zverina me kruta,
ne jokaj, ne išči tolažbe drugod,
v zavesti, da smrtna bo muka
za Te dokazana ljubezen povsod.

Spomini predragi Ti na me naj bodo,
da življenje za svobodo smo dali!
V svobodi pa Tebi v čast vsikdar bo
mlada življenja sinova in hči za pravico
so žrtvovali.

Dravograjski zapori
v zimi 1944
»Stanka«

Zap. št.	Priimek in ime	Iz naselja	Partizanska enota	P = partizan T = talec Ž = žrtev A = aktivist KP	Dat. smrti
245.	Štefan Maks	Črna	Koroški odred	PŽ	31. 10. 44
246.	Čapelnik Jože	Ravne na K.	Koroški odred	P	10. 44
247.	Gosnik Herman	Črna	VKO	PŽ	10. 44
248.	Krevzel Martin	Zelenbreg	Koroški odred	P	10. 44
249.	Novak Angelca	Črna	OF	Ž	10. 44
250.	Potočnik Filip	Javorje	Koroški odred	PŽ	10. 44
251.	Praper Aleš	Mežica	OF	Ž	10. 44
252.	Sekolovnik Eliza	Kozji vrh	OF	Ž	10. 44
253.	Svršina Štefan	Podpeca	Koroški odred	P	10. 44
254.	Stanta Jože	Podpeca	OF	Ž	10. 44
255.	Šater Rudolf	Brdinje	Koroški odred	P	10. 44
256.	Mlačnik Ferdinand	Koprivna	OF	Ž	1. 11. 44
257.	Vrhnjak Niko	Šentjanž	Pohorski odred	P	3. 11. 44
258.	Dretnik Oton	Črna	Koroški odred	P	5. 11. 44
259.	Mlačnik Boštjan	Podpeca	Severni bataljon	P	7. 11. 44
260.	Kobolt Terezija	Kozji vrh	OF	Ž	7. 11. 44
261.	Kobolt Marija	Kozji vrh	OF	Ž	7. 11. 44
262.	Kobolt Peterček	Kozji vrh	OF	Ž	7. 11. 44
263.	Švab Jože	Dravograd	OF	Ž	8. 11. 44
264.	Modrej Rajko	Javorje	Koroški odred	P	9. 11. 44
265.	Končnik Vinko	Žerjav	Koroški odred	P	9. 11. 44
266.	Osojnik Slavko	Leše	Severni bataljon	P	11. 11. 44
267.	Močilnik Mirko	Breznica	Koroški odred	P	13. 11. 44
268.	Večko Adolf	Črna	Bračičeva brigada	P	16. 11. 44
269.	Srebre Ivan	Podgora	OF	Ž	17. 11. 44
270.	Kralj Mirko	Dolga brda	Koroški odred	P	21. 11. 44
271.	Kotnik Henrik	Mežica	Koroški odred	P	23. 11. 44
272.	Čas Franc	Meža-Drav.	OF	Ž	25. 11. 44
273.	Flajmiš Maks	Prevalje	OF	Ž	26. 11. 44
274.	Čegovnik Valentin	Ravne	Koroški odred	P	27. 11. 44
275.	Merkač Andrej	Breznica	OF	Ž	28. 11. 44
276.	Merkač Anton	Breznica	OF	Ž	28. 11. 44
277.	Merkač Apolonija	Breznica	OF	Ž	28. 11. 44
278.	Merkač Frančiška	Breznica	OF	Ž	28. 11. 44
279.	Merkač Jožef	Breznica	OF	Ž	28. 11. 44
280.	Merkač Silvester	Breznica	OF	Ž	28. 11. 44
281.	Fužir Angela	Breznica	OF	Ž	28. 11. 44
282.	Košak Elizabeta	Podkraj	OF	Ž	28. 11. 44
283.	Paradiž Ivan	Črna	Koroški odred	P	30. 11. 44
284.	Hribernik Jakob	Leše	Koroški odred	P	11. 44
285.	Logar Francka	Brdinje	Koroški odred	P	11. 44
286.	Metarnik Anton	Leše	OF	Ž	11. 44
287.	Mori Jožef	Podkraj	Severni bataljon	PŽ	11. 44
288.	Plazovnik Zdenko	Ravne na K.	Koroški odred	P	11. 44
289.	Rožej Andrej	Strojna	Koroški odred	P	11. 44
290.	Tomaž Edmund	Prevalje	VDV	P	11. 44
291.	Urbanič Srečko	Podpeca	OF	Ž	11. 44
292.	Barl Franc	Kotlje	Koroški odred	P	3. 12. 44
293.	Kos Franc	Črna	OF	P	4. 12. 44
294.	Potočnik Valentin	Koprivna	Koroški odred	P	8. 12. 44
295.	Grabner Rudolf	Javorje	Koroški odred	PŽ	10. 12. 44
296.	Mlačnik Franc	Podpeca-Topla	Koroški odred	P	10. 12. 44
297.	Venišnik Blaž	Podpeca-Topla	Koroški odred	P	10. 12. 44
298.	Bavčej Andrej	Ravne	OF	Ž	12. 12. 44
299.	Časl Ivan	Podpeca-Topla	Koroški odred	P	13. 12. 44
300.	Delalut Simon	Podpeca-Topla	Koroški odred	P	14. 12. 44
301.	Brdnik Anton	Podpeca-Topla	Severni bataljon	P	15. 12. 44
302.	Kranjc Zofija	Libeliška gora	OF	Ž	20. 12. 44
303.	Mulej Drago	Otiški vrh	Zidanškova brigada	P	20. 12. 44
304.	Ržen Ivček	Črna	Koroški odred	P	20. 12. 44
305.	Metarnik Jakob	Leše	OF	Ž	24. 12. 44
306.	Repas Maks	Šentjanž	Zidanškova brigada	P	24. 12. 44
307.	Lesjak Franc	Tolsti vrh	v Savinjski dolini	P	25. 12. 44
308.	Kamnik Ivan	Koprivna	Koroški odred	P	27. 12. 44
309.	Juvan Franc	Črna	OF	Ž	29. 12. 44
310.	Mesner Hermina	Breznica	OF	Ž	30. 12. 44
311.	Bogataj Anton	Koprivna	Koroški odred	P	31. 12. 44
312.	Gorenšek Albert	Brdinje	Koroški odred	P	31. 12. 44

Zap. št.	Preimek in ime	Iz naselja	Partizanska enota	P = partizan T = talec Ž = žrtev A = aktivist KP	Dan smrti
313.	Samec Ferdinand	Kotlje	Koroški odred	P	31. 12. 44
314.	Bosar Frančiška	Črna	OF	Ž	12. 44
315.	Breznik Luka	Libeliška gora	Šerčerjeva brigada	P	12. 44
316.	Buhvald Ferdinand	Šentanel	Šerčerjeva brigada	PT	12. 44
317.	Cegner Alojz	Šentanel	Koroški odred	P	12. 44
318.	Čolnik Ančka	Prevalje	OF	Ž	12. 44
319.	Čolnik Slavko	Prevalje	OF	Ž	12. 44
320.	Drnovšek Ivan	Žerjav	Koroški odred	Ž	12. 44
321.	Držečnik Alojz	Žerjav	v Savinjski dolini	P	12. 44
322.	Dvornik Kristijan	Uršlja gora	Šerčerjeva brigada	P	12. 44
323.	Ferarič Martin	Otiški vrh	Pohorski odred	P	12. 44
324.	Iršič Ivan	Podklanec	OF	Ž	12. 44
325.	Kos Ana	Mežica	OF	Ž	12. 44
326.	Kos Ivan	Prevalje	Koroški odred	P	12. 44
327.	Klančnik Aleš	Podpeca-Topla	Koroški odred	P	12. 44
328.	Koroš Franc	Libeliška gora	Koroški odred	P	12. 44
329.	Košutnik Ivan	Podpeca-Topla	Koroški odred	P	12. 44
330.	Kotnik Matilda	Prevalje	OF	Ž	12. 44
331.	Kotnik Pavel	Libeliška gora	Šerčerjeva brigada	P	12. 44
332.	Krevzel Anton	Zelenbreg	Koroški odred	P	12. 44
333.	Ladra Ferdinand	Strojna	Koroški odred	P	12. 44
334.	Lečnik Franc	Ravne na K.	Koroški odred	P	12. 44
335.	Mlinar Maks	Prevalje	Koroški odred	P	12. 44
336.	Mravljak Pavel	Ravne	Koroški odred	P	12. 44
337.	Mravljak Rudolf	Strojna	OF	Ž	12. 44
338.	Naveršnik Ivan	Otiški vrh	Pohorski odred	P	12. 44
339.	Novak Ivan	Črna	v Savinjski dolini	Ž	12. 44
340.	Noviš Jože	Koprivna	OF	Ž	12. 44
341.	Obretan Miha	Strojna	Koroški odred	P	12. 44
342.	Osojnik Jerica	Mežica	OF	Ž	12. 44
343.	Paradiž Stefan	Tolsti vrh	Pohorski odred	P	12. 44
344.	Polanšek Franc	Šentanel	Šerčerjeva brigada	P	12. 44
345.	Pšeničnik Ivan	Libeliška gora	Šerčerjeva brigada	P	12. 44
346.	Potočnik Aleš	Javorje	Koroški odred	P	12. 44
347.	Rezar Gregor	Tolsti vrh	Koroški odred	P	12. 44
348.	Satler Alojz	Mežica	OF	Ž	12. 44
349.	Siher Anton	Podpeca-Topla	Koroški odred	P	12. 44
350.	Slemenik Ivan	Podgora	OF	Ž	12. 44
351.	Sotler Jožef	Žerjav	OF	Ž	12. 44
352.	Štern Ivan	Podpeca-Topla	OF	Ž	12. 44
353.	Šuler Boltežar	Libeliška gora	Šerčerjeva brigada	P	12. 44
354.	Švajger Andrej	Črna	v Savinjski dolini	P	12. 44
355.	Trup Marija	Kotlje	Koroški odred	P	12. 44
356.	Vajdl Lovrenc	Mežica	OF	Ž	12. 44
357.	Učakar Avgust	Podkraj	Koroški odred	PŽ	12. 44
358.	Žagar Jože	Črna	v Savinjski dolini	P	12. 44
359.	Pečnik Ivan	Koprivna	OF	Ž	2. 1. 45
360.	Žlabornik Ivan	Črna	OF	Ž	2. 1. 45
361.	Pritržnik Stefan	Tolsti vrh	Koroški odred	PŽ	5. 1. 45
362.	Logar Avgust	Brdinje	Severni bataljon	P	6. 1. 45
363.	Pačnik Lovro	Leše	Koroški odred	P	7. 1. 45
364.	Koh Leopold	Kozji vrh	Tomšičeva brigada	P	8. 1. 45
365.	Šahman Eva	Mežica	OF	Ž	8. 1. 45
366.	Žak Franc	Prevalje	Koroški odred	P	8. 1. 45
367.	Kolar Filip	Koprivna	Koroški odred	P	10. 1. 45
368.	Pandev Karel	Črna	Koroški odred	P	10. 1. 45
369.	Podovšovnik Mihael	Črna	Koroški odred	P	10. 1. 45
370.	Rečnik Franc	Šentjanž	OF	Ž	10. 1. 45
371.	Zorman Marija	Mežica	OF	Ž	10. 1. 45
372.	Sablatnik Filip	Podpeca-Topla	Koroški odred	PT	11. 1. 45
373.	Potočnik Franc	Žerjav	Koroški odred	PŽ	12. 1. 45
374.	Kavtičnik Alojz	Prevalje	VDV	PT	13. 1. 45
375.	Čop Ivan	Žerjav	Koroški odred	PŽ	13. 1. 45
376.	Gostenčnik Ferdo	Uršlja gora	OF	T	13. 1. 45
377.	Gostenčnik Ferdo ml.	Uršlja gora	OF	T	13. 1. 45
378.	Kotnik Andrej	Dobrije	Koroški odred	PT	13. 1. 45
379.	Kumer Jožef	Javorje	Zidanškova brigada	P	13. 1. 45
380.	Mak Jožef	Strojna	v Savinjski dolini	P	13. 1. 45

Ramšak Milka-Bricman

Ločnikarjevemu Vanču v spomin

Pošilja sonce žarke zlate,
ogreva z njimi njive, trate,
ves svet naokrog odeva cvetje,
v deželo vrača se poletje;
a cvetje te ne veseli
in sonca žarkov mar ti ni,
ko ti poslednjikrat roko
podajaš materi v slovo.

Ne joči mati, misli le,
da v vojni treba žrtev je,
da svet, ki zreš ga naokrog,
dom srečnih bo postal otrok.
Slovencev dragih dom krasen
je hrib in cvetna je ravan,
ta dom krasan naš večer je,
a rod, naš rod nesrečen je;
svoboda ljudstva cilj krasan,
zanj jaz bom partizan postal.
Ko svet se v cvet bo spet odel,
gotovo bom nazaj prišel!

Bila ti trnjeva je pot,
a smeh te spremljal je povsod,
pritožbe z ust ti bilo ni,
so radi te imeli vsi.

O zima...

Napočila je huda zima,
snega je vrglo do kolen:
a vrhu tega huda burja
v človeka veje dih leden.
Ti bil ostal si, partizan
pod krovom svojim tisti dan.

Prešteti so ti bili dnevi,
namenjena prezgodnja smrt...
sejala vojska je sedanja
med ljudstvo le sovražstvo, črt;
da fante naše bi končali,
spet so vojaki pridivjali.

Kam boš bežal, tovariš zdaj?
Ovira tvojo pot ti sneg...
Sovražnik že te je opazil,
zaman, zaman je zdaj tvoj beg.
Že počili so smrtni strel
in tebe v živo so zadeli.

Ti tukaj s smrtjo boj boriš —
doma pa plaka deca, žena!
Še enkrat videt jih želiš —,
okrog oči pa lega ti koprena!
Objemlje ti pojemajoč pogled
ljubljen domovine tužni svet...

Spet dete trgalo bo cvetke
spet v šopek jih vezalo bo...
na grob jih neslo bo očetu,
bo rosno, solzno nje oko...
Solza je vreden očka tvoj,
za dom in rod umrl je svoj!...

Pesem

Ker drugih ti bilo je žal,
v nevarnost sam si se podal,
da fantje naši bili bi
vsi taki, kakor bil si ti.
Če ti telo je strla smrt,
duh tvoj s telesom ni bil strt.
Med nami duh tvoj še živi,
nam narodno zavest budi.
Ljubezni žrtev plemenita
za narod svoj je kri prelita.

S prebitim čelom, bled in mrtev,
sovražne krogle smrtna žrtev;
vrh Pohorja ležal si ti
že dolge, cele tedne tri;
zaman so drugi te iskali,
da bi te častno pokopali.
Imel je Vitez sanje te,
da tebe zebe vrh gore.

Na vrh gore se je podal,
kjer ti si smrtno spanje spal.
Prinesli so te v rodni kraj,
kjer ti počivaš še sedaj.
Ti sanjaš, truplo ti trohni,
a nam se vsem solze oči,
ostal ti večer bo spomin,
slovenske zemlje zvesti sin!

(Ivan Gašpar — Ločnikarjev Vanč iz Dovž,
partizan Vitezove signalne postaje na Ro-
glji — padel 22. 10. 1944 na Planinki.)

V zaporu

Polnoč bije, smrtna tišina povsod
po hodniku, črnem grem v to noč.
Nenadoma čujem bolesten vzklik od nekod,
to bil glas je, poznan mi nekoč.

Obstanem, ne morem naprej,
oči upro se mi v vrata,
»celica 29« prečitam, drget,
že me zadane klofuta gestapa.

»Vindiše sau«, zaslišim nad sabo,
ponosno dvignem glavo.
»Zate banditin«, mi pravi gestapo,
nasmehnem se v radost mojo.

Takrat naskoči me kakor zverina,
v ohrambo mi bile so roke moje.
Neštete so brce in sunki levina,
zadele me v glavo, roke in noge.

Vzklik pa poznani mi dal je pobudo,
da vztrajno prenašala vso sem gorje.
Saj bliža, se bliža že dan na svobodo
in takrat bo narod moj, svet gledal smeje!

V celovških zaporih
v januarju 1945
»Stanka«

Zap. št.	Priimek in ime	Iz naselja	Partizanska enota	P = partizan T = talec Ž = žrtev A = aktivist KP	Dat. smrti
381.	Tratnik Marija	Brdinje	OK Dravograd	P	16. 1. 45
382.	Lužnik Jožef	Brdinje	Koroški odred	P	17. 1. 45
383.	Plešnik Nesti	Ravne na K.	Koroški odred	P	17. 1. 45
384.	Vogl Matevž	Mežica	Koroški odred	P	17. 1. 45
385.	Geršak Helena	Črna	Koroški odred	PŽ	19. 1. 45
386.	Rosič Franc	Črna	Koroški odred	P	19. 1. 45
387.	Jedlovčnik Ivan	Dolga brda	Koroški odred	P	21. 1. 45
388.	Knez Jože	Ravne na K.	Koroški odred	P	21. 1. 45
389.	Mešl Pavel	Prevalje	Narodna zaščita	P	21. 1. 45
390.	Nagorevčnik Jera	Črna	OF	Ž	21. 1. 45
391.	Pudgar Franc	Črna	OF	Ž	21. 1. 45
392.	Delalut Filip	Mežica	OF	Ž	24. 1. 45
393.	Gradišnik Herman	Lokovica	VDV	P	24. 1. 45
394.	Podkrižnik Rudolf	Leše	Koroški odred	P	24. 1. 45
395.	Stopajnik Mihael	Črna	OF	Ž	24. 1. 45
396.	Trdina Rudolf	Mežica	Koroški odred	P	24. 1. 45
397.	Plešnik Anton	Žerjav	Zidanškova brigada	P	25. 1. 45
398.	Pratnekar Ivan	Brdinje	Koroški odred	P	31. 1. 45
399.	Žagar Franc	Črna	na Dolenjskem	P	31. 1. 45
400.	Breznik Milka	Kotlje	Koroški odred	P	1. 45
401.	Dlopst Pavel	Črna	Koroški odred	PŽ	1. 45
402.	Hribernik Rudolf	Podpeca	Koroški odred	P	1. 45
403.	Juvan Franc	Žerjav	OF	Ž	1. 45
404.	Klavž ?	Javorje	OF	Ž	1. 45
405.	Klančnik Ivan	Žerjav	VDV	PŽ	1. 45
406.	Kramole Ožbalt	Šentanel	Zidanškova brigada	PT	1. 45
407.	Kumprej Pavla	Šentanel	OF	Ž	1. 45
408.	Marin Franc	Šentanel	Serčerjeva brigada	P	1. 45
409.	Osojnik Jakob	Črna	OF	Ž	1. 45
410.	Rataj Ivan	Leše	Koroški odred	P	1. 45
411.	Slemnik Anton	Bukovska vas	Koroški odred	P	1. 45
412.	Stropnik Pavel	Lokovica	Koroški odred	P	1. 45
413.	Šumah Adolf	Leše	jug. brigada ZSSR	P	1. 45
414.	Šušl Anton	Dravograd	Tomšičeva brigada	P	1. 45
415.	Večko Alojz	Kotlje	VKO	P	1. 45
416.	Žagar Aleš	Žerjav	Koroški odred	P	1. 2. 45
417.	Čas Ivan	Šentjanž	Pohorski odred	P	2. 2. 45
418.	Šetina Franc	Mežica	Koroški odred	P	2. 45
419.	Svetek Srdžan	Dravograd	45. divizija JA	P	5. 2. 45
420.	Božič Julka	Leše	Koroški odred	P	7. 2. 45
421.	Grabner Ožbi	Črna	Koroški odred	P	9. 2. 45
422.	Mlačnik Ivan	Podpeca-Topla	OF	Ž	10. 2. 45
423.	Hodnik Tončka	Črna	Ok. OF Prevalje	P	12. 2. 45
424.	Jug Alojz	Žerjav	Ok. OF Prevalje	P	12. 2. 45
425.	Kranjc Franc	Mežica	Koroški odred	P	12. 2. 45
426.	Mezner Ivan	Žerjav	Ok. OF Prevalje	P	12. 2. 45
427.	Reš Bruno	Črna	Pohorski odred	PŽ	12. 2. 45
428.	Mrdavšič Stanko	Črna	v Srbiji	Ž	14. 2. 45
429.	Jug Ivan	Mežica	OF	Ž	15. 2. 45
430.	Kranjc Albert	Črna	Koroški odred	P	15. 2. 45
431.	Štefan Gregor	Črna	Koroški odred	PŽ	15. 2. 45
432.	Osojnik Jakob	Črna	OF	Ž	17. 2. 45
433.	Vovk Kunigunda	Črna	Koroški odred	P	18. 2. 45
434.	Knežar Edi	Leše	Koroški odred	P	20. 2. 45
435.	Novak Franc	Črneška gora	Koroški odred	P	21. 2. 45
436.	Mesner Jožef	Prevalje	VDV	PT	22. 2. 45
437.	Štern Peter	Leše	Koroški odred	P	22. 2. 45
438.	Vrtačnik Peter	Mežica	Koroški odred	P	22. 2. 45
439.	Osojnik Luka	Mežica	OF	Ž	24. 2. 45
440.	Osojnik Peter	Koprivna	OF	Ž	24. 2. 45
441.	Svetina Antonija	Brdinje	OF	Ž	25. 2. 45
442.	Grabner Albin	Črna	Koroški odred	PŽ	28. 2. 45
443.	Gerdej Jožef	Mežica	OF	Ž	2. 45
444.	Godec Ivan	Črna	jug. brigada ZSSR	P	2. 45
445.	Grabner Ivan	Črna	Koroški odred	PŽ	2. 45
446.	Komprij Franc	Žerjav	OF	Ž	2. 45
447.	Koprivnik Erno	Mežica	jug. brigada ZSSR	P	2. 45
448.	Plaznik Albert	Žerjav	Koroški odred	P	26. 2. 45

Zap. št.	Priimek in ime	Iz naselja	Partizanska enota	P = partizan T = talec Ž = žrtev A = aktivist KP	Dan smrti
449.	Plaznik Leopold	Žerjav	OF	Ž	2. 45
450.	Praprotnik Kristijan	Črna	OF	Ž	2. 45
451.	Praper Silvester	Mežica	Koroški odred	P	2. 45
452.	Turk Marija	Črna	OF	Ž	2. 45
453.	Burjak Franc	Topla	OF	Ž	1. 3. 45
454.	Burjak Valentin	Topla	OF	Ž	1. 3. 45
455.	Božič Jožef	Kozji vrh	OF	Ž	3. 3. 45
456.	Kogelnik Maks	Koprivna	Koroški odred	P	4. 3. 45
457.	Bricman Anton	Podgora	Šercerjeva brigada	P	7. 3. 45
458.	Kotnik Alojz	Dobrije	v Savinjski dolini	PT	8. 3. 45
459.	Golob Jože	Mežica	OF	Ž	9. 3. 45
460.	Lesnik Franc	Koprivna	Koroški odred	P	13. 3. 45
461.	Podričnik Pavel	Lokovica	Severni bataljon	P	13. 3. 45
462.	Vačovnik Albert	Podpeca-Topla	Severni bataljon	P	13. 3. 45
463.	Žunter Ivan	Podpeca-Topla	na Dolenjskem	P	13. 3. 45
464.	Levar Franc	Podpeca-Topla	Koroški odred	P	15. 3. 45
465.	Pšeničnik Anton	Libeliška gora	OF	Ž	15. 3. 45
466.	Pudgar Franc	Črna	Koroški odred	PŽ	17. 3. 45
467.	Kompan Alojz	Javorje	OK Dravograd	PA	18. 3. 45
468.	Hace Jožef	Mežica	OF	Ž	18. 3. 45
469.	Izak Tomaž	Ravne	Koroški odred	P	20. 3. 45
470.	Perovnik Jožef	Podklanec		Ž	23. 3. 45
471.	Kamnik Franc	Navrški vrh	Gubčeva brigada	P	25. 3. 45
472.	Kranjc Franc	Podpeca-Topla	Koroški odred	P	28. 3. 45
473.	Robnik Jože	Ravne na K.	jug. brigada ZSSR	P	28. 3. 45
474.	Muri Cilka	Mežica	v Srbiji	P	30. 3. 45
475.	Bart Jože	Šentjanž	Zidanškova brigada	P	3. 45
476.	Delameja Mirko	Dobrava	v Srbiji	P	3. 45
477.	Kotnik Stanko	Prevalje	Severni bataljon	P	3. 45
478.	Kurej Ferdo	Otiški vrh	Pohorski odred	P	3. 45
479.	Krevzel Franc	Strojna	Šlandrova brigada	P	3. 45
480.	Lukanc Anton	Podklanec	v Srbiji	P	3. 45
481.	Osojnik Luka, ml.	Mežica	OF	Ž	3. 45
482.	Pesek Jakob	Prevalje	Koroški odred	P	3. 45
483.	Trdina Kristina	Mežica	OF	Ž	3. 45
484.	Fajmut Ivan	Žerjav	Koroški odred	PŽ	5. 4. 45
485.	Mager Franc	Podkraj	OK Dravograd	P	6. 4. 45
486.	Potočnik Franc 2	Žerjav	Koroški odred	P	6. 4. 45
487.	Šrot Ernest	Leše	Koroški odred	P	6. 4. 45
488.	Oder Ferdinand	Ravne na K.	Koroški odred	PŽ	8. 4. 45
489.	Sedovnik Franc	Kotlje	Koroški odred	P	8. 4. 45
490.	Kramolc Lenart	Šentanel	Koroški odred	P	11. 4. 45
491.	Kumprej Andrej	Črna	OF	Ž	13. 4. 45
492.	Nabernik Ivan	Prevalje	Koroški odred	P	15. 4. 45
493.	Rebernik Franc	Strojna	Koroški odred	P	20. 4. 45
494.	Turk Franc	Črna	Koroški odred	P	20. 4. 45
495.	Krivograd	Prežki vrh	Koroški odred	P	23. 4. 45
496.	Šterban Jožefa	Stražišče	OF	Ž	26. 4. 45
497.	Golob Neža	Mežica	OF	Ž	27. 4. 45
498.	Hermanko Jože	Mežica	Koroški odred	P	27. 4. 45
499.	Osojnik Hugo	Črna	Koroški odred	P	27. 4. 45
500.	Gradišnik Matevž	Prevalje	Koroški odred	P	4. 45
501.	Kerbel Ivan	Brdinje	Koroški odred	P	4. 45
502.	Kevp Ožbold	Javorje	Koroški odred	P	4. 45
503.	Lenasi Peter	Črna	Koroški odred	PŽ	4. 45
504.	Gril Jože	Selovec	Koroški odred	P	4. 45
505.	Gruber Jože	Šentjanž	5. prekomorska	P	4. 45
506.	Marovšek Avgust	Žerjav	Koroški odred	PŽ	4. 45
507.	Mlatej Helena	Brdinje	OF	Ž	4. 45
508.	Mlatej Pongrac	Brdinje	OF	Ž	4. 45
509.	Prikržnik Jožefa	Stražišče	OF	Ž	4. 45
510.	Prikržnik Marija	Stražišče	OF	Ž	4. 45
511.	Pudgar Ivan	Mežica	Koroški odred	P	4. 45
512.	Smolak Jožef	Šentanel	OK Dravograd	P	4. 45
513.	Kumprej Jakob	Mežica	Koroški odred	P	1. 5. 45
514.	Kenda Dominik	Dravograd	15. prekomorska	P	2. 5. 45
515.	Pisar Adolf	Tolsti vrh	Šercerjeva brigada	P	4. 5. 45
516.	Godnič Marjan	Črna	Koroški odred	PŽ	5. 5. 45
517.	Golob Matilda	Dravograd	OF	Ž	5. 5. 45

BLAŽ MAVREL

Druga svetovna vojna

(pisano v zimi 1942-43)

Hujše od Turkov svoje dni
zverinsko Nemci zdaj besne,
ko naših tisoče ljudi
iztirijo in pomore,
slovenske žejni so krvi,
za smeh so naše jim solze.

Kdor se sovragu zdi sumljiv,
slovensko čustvo, da goji
in komur hudo se zgodi,
da toži jezik ga črtiv,
pred puško ta postavljen je,
kot pes pod zemljo spravljen je,
če ne pa v ječo je dejan,
na gladovanje odpeljan.
In kaj ljudi ubogih naših
po ječah Nemci pomore
in jih divjaško mučijo.

To naj bi se ne razglasilo,
a kaj na svetu se ne zve?
le to ne, kar se ni zgodilo.
Koliko množice ljudi
že plin strupeni pomori.
V Begunjah zemlja naša krije
mučencev tisočosemsto,
vsi žrtve nemške rabeljnije.
Besede pri tem oneme,
a vzdih glasno govore.

Grobovi skupni, žalostni
nastajajo te grozne dni,
pomorjenim ti dom so tih,
spomin na nje ne obledi,
so misli, srca nam pri njih,
ki Nemec jim končal je dih.

Kje bratje vsi ste pokopani,
ki v mukah ste izdihnili?
Kako so, sestre, vam postlali?
V grobeh krvavi spite vsi.
Mučenci bridkega spomina,
nad vami joče domovina.
Sovrag vas je pobil,
nad vami gnev izlil,
spomin na vas, o dragi
bo žalni spev budil.

Čez narode nevihta gre,
sovražne sile vse besne.
Je klanje na vsej bojni črti,
v zaledju vsem je žetev smrti.
Še mučenje, zlobno ravnanje,
pobijanje, uničevanje,
to Švabov, kakor je dejanje.
Od muk nešteti in gladi
po taborih tisoči umro.

Mi te grozote doživeli,
smo čas krvavi včakali.
Smo v duhu prek grobov hiteli,
nad žrtvami zaplakali.
Nasilje kot ga bilo ni,
junaški pa odpor rodi —
gozdovi zdaj so oživeli,
iz njih se narod naš bori,
bori za svobodne se dni.

Pionirjem

(Po napevu: Regiment po cesti gre.)

Jaz sem mladi pionir,
tudi jaz želim si mir
in vsak naj bo
vedno le zato,
da si priborimo svobodo.

Če zapazim švaba kje,
od jeze stisnem si zobe;
le zapomni si,
če smo prav mladi,
čutili naše boste še pesti.

In če bi orožje imel,
bi proti njemu v borbo šel,
streljal bi, kar na vse,
kolikor proti nam jih gre,
da sovrag bi prej pobral pete.

Ko bo svobode dan,
jaz še vedno bom neugnan,
zato pa kar vsi,
čeprav mladi in stari
borimo se za čas svobodnih dni.

(Prepisano iz žepnega časopisa
mladine Mežiške doline
Mi vstajamo, str. 10.
Izdela tehnika NETOPIR.)

Lenart

V gore, v gore, Korošci zdaj...

V gore, v gore, Korošci zdaj!
Ne gremo več za Hitlerja mret!
Mi hočmo za Slovenijo živet;
v gore, v gore, Korošci zdaj!

Nas iz Podjune Peca vabi:
v gore, v gore, Korošci zdaj!

Da nas Hitler več ne zgrabi:
v gore, v gore Korošci zdaj.

Stol Rožanom pot že kaže:
v gore, v gore Korošci zdaj!
Naj se Hitler drugim laže:
v gore, v gore Korošci zdaj!

Naj Zahomec Ziljane kliče:
v gore, v gore Korošci zdaj!
Hitler nas nič več ne miče:
v gore, v gore Korošci zdaj!

(VESTNIK, glasilo O. o. OF Dravograd,
str. 8, 15. I. 1945)

Kovač Vida

Kak dolge ure so noči,
ko tebe ljubi Ivan od nikoder ni.

Zap. št.	Priimek in ime	Iz naselja	Partizanska enota	P = partizan T = talec Ž = žrtev A = aktivist KP	Dan smrti
518.	Erženičnik Katarina	Žerjav	OK	Ž	6. 5. 45
519.	Kotnik Franc	Ursija gora	Koroški odred	P	6. 5. 45
520.	Selišnik Ivan	Žerjav	OF	Ž	6. 5. 45
521.	Tomše Ljudmila	Žerjav	OF	Ž	6. 5. 45
522.	Križan Franc	Sentjanž	OF	Ž	8. 5. 45
523.	Perovnik Julijana	Libenška gora	OF	Ž	8. 5. 45
524.	Pisnik Viktor	Ouški vrh	Narodna odbrana	P	8. 5. 45
525.	Gorenšek Peter	Brdinje	Koroški odred	P	9. 5. 45
526.	Lesnik Gašper	Žerjav	Koroški odred	P	9. 5. 45
527.	Lesjak Luka	Brdinje	Koroški odred	P	9. 5. 45
528.	Gutovnik Ivan	Crnece	OF	Ž	9. 5. 45
529.	Stana Gregor	Crna	Koroški odred	P	10. 5. 45
530.	Svršina Ernest	Podpeca	Koroški odred	PT	10. 5. 45
531.	Trbovšek Štefan	Ravne	Koroški odred	P	10. 5. 45
532.	Lesjak Pavel	Brdinje	Koroški odred	PT	12. 5. 45
533.	Zdove Franc	Lokovica	OF	Ž	13. 5. 45
534.	Koroš Marija	Mežica	OF	Ž	14. 5. 45
535.	Kus Marija	Žerjav	OF	Ž	14. 5. 45
536.	Močilnik Pavel	Mežica	OF	Ž	14. 5. 45
537.	Praper Gretka	Mežica	OF	Ž	14. 5. 45
538.	Reberc Terezija	Mežica	OF	Ž	14. 5. 45
539.	Jamnik Ivan	Selovec	Koroški odred	P	15. 5. 45
540.	Potočnik Tomaž	Lokovica	OF	Ž	15. 5. 45
541.	Ferarič Franc	Dravograd	OF	Ž	. 5. 45
542.	Geršak Ivan	Crna	OF	Ž	. 5. 45
543.	Godec Viktor	Javorje	OF	Ž	. 5. 45
544.	Kamnik Jože	Kotlje	Koroški odred	PŽ	. 5. 45
545.	Kopmajer Andrej	Leše	Koroški odred	P	. 5. 45
546.	Koren Antonija	Podgora	OF	Ž	. 5. 45
547.	Kramolc Ferdo	Sentanel	OF	Ž	. 5. 45
548.	Krivanog Franc	Javorje	OF	Ž	. 5. 45
549.	Kuhar Ivan	Stražišče	OF	Ž	. 5. 45
550.	Nešl Jožef	Prevalje	Koroški odred	P	. 5. 45
551.	Pitino Jože	Podkranec	v Srbiji	P	. 5. 45
552.	Polenik Karel	Podkraj	1. koroška četa	P	. 5. 45
553.	Praper Anton	Mežica	na Dolenjskem	P	. 5. 45
554.	Rigl Anton	Prevalje	OF	Ž	. 5. 45
555.	Senica Franc	Žerjav	v Sremu	P	. 5. 45
556.	Vodnik Jože	Žerjav	OF	Ž	. 45
557.	Srebre Štefka	Podgora	OF	Ž	. 5. 45
558.	Vovk Kunigunda	Ravne	OF	P	. 5. 45
559.	Zdove Franc	Podgora	OF	Ž	. 5. 45

Pri Rakitniku nad Prevaljami po zločinu

Peter Tomazin — Skala

Nastanek in izdaja bolnice B-11

Rad bi opisal nastanek in gradnjo bolnice. Z ženo Pepco sva bila v bolnici v Robanovem kotu, ona kot bolničarka, jaz pa kot ranjenec na okrevanju. Dobila sva nalogo od Krna, takrat odgovornega za saniteto v tem kraju, da kreneva čez Raduho proti Smrekovcu in najdeva primerno mesto za gradnjo postojanke. V ekipo so bili določeni sledeči tovariši: Anica Tomazin — Pepca, Peter Tomazin, Miha Lorbek, Karel Mlačnik, Franc Plazl, Franc Vastl, kuharica Klara, Zorka, za intendanta je bil določen Viktor Povsod — Niko.

Najboljša poznavalca teh terenov sta bila Miha Lorbek in Viktor Povsod. Našli smo primerno mesto za postavitev objekta. Iz Robanovega kota smo krenili 7. avgusta 1944 in takoj začeli z delom. Najprej je bilo potrebno priskrbeti orodje in drugi potrebni material. To delo ni bilo lahko. Podiranje in žaganje smrek ter sekanje se v planini daleč sliši. V največji konspiraciji smo to delo tudi opravili, težje je bilo sestavljanje in zbijanje barake, saj je bila dolga 7 m in široka 4 m. Delovna skupina je bila večja tega dela, zato smo to kmalu naredili. Ostali tovariši, ki niso pomagali pri gradnji bolnice, so opravljali druga dela: kuhanje, sekanje drv, straženje. Iz doline smo nanosili deske ter pokrili objekt in ga zamaskirali. Vsem, ki so sodelovali pri gradnji bolnice gre zahvala, čeprav malo bolj pozno, vendar so vsi vredni tega priznanja. Varno zatočišče ranjencev je veličino pomenilo vsakemu borcu-ranjencu, saj smo to najbolj razumeli sami, ker smo to poizkusili.

V Savinjski dolini se je začela glavna ofenziva Nemcev v decembru 1944. Bolnico v Robanovem kotu je bilo potrebno premestiti in vodstvo je odredilo, da je treba lažje in težje ranjence prenesti v našo postojanko. Tako smo dobili — točno se ne spominjam več, koliko — nove ranjence. Imeli smo pač polno bolnico. Zima je napravila svoje, saj je kot nalašč vsak drugi dan snežilo. Gibanje kurirja, ki je hodil na javke k Špisovi bajti, oddaljeni normalno pol ure hoda, je bilo vedno težje. Tako smo mislili, da je za nas še bolje, če je veliko snega, nas vsaj Nemci ne bodo iskali. To je bila ena okolnost varnosti, medtem ko na drugo nismo mislili. Ranjenci so ozdraveli, bilo jih je potrebno pošiljati iz bolnice v pokretno sanitetno okrevanje ter tako napraviti mesto za druge ranjence. Med takimi na pol ozdravljenimi je bil tudi Anton Jelen »Korovski« iz Črne na Koroškem. Tudi on je bil odpuščen in se je priključil pokretni bolnici. Kje in kaj je bilo tam, mi ni znano.

Med tem časom, zadnji teden v mesecu januarju 1945, sta prišla v našo bolnico kot pomožno osebje Ivan Levar in Janez Krajnc. Ker sta bila še kar dobro obuta in sta imela zdrave noge, sem tudi ta dva pošiljal na teren. Ivana Levarja, Viktorja Povsoda in Karla sem določil, da poiščejo v Koprivni takratnega upravnika Krna, da

bi mi dal natančna navodila. Ivan Levar, ki je bil določen v to trojko, se je uprl, češ, da ne bo šel v patrolo, saj je prišel v našo bolnico kot bolničar in mi je ob tej priložnosti tudi izročil modro kuverto in dejal, da je dal to Krn za mene. V njegovi navzočnosti sem odprl pismo in prečital vsebino. Takoj mi je bilo jasno, za kaj gre. Vsebina pisma:

Prinašalca tega pisma sta določena, da prevzameta vso odgovornost za bolnico in s tem tudi za ranjence, Levar kot bolničar in Krajnc za vse drugo. Midva s Pepco sva s tem momentom razrešena in stavljena na razpoložanje. Javiti se morava z vso opremo pri Krnu v pokretni bolnici na terenu, kje in kako, pa bova že sama našla.

Odločil sem se, da pojdem sam s trojko v patrolo in razčistim zadevo; zakaj morava sredi zime zapustiti bolnico. Za naju s Pepco je bil to hud udarec, ker sva čutila nezaupanje. Z menoj je hotela tudi Pepca, vendar tega nisem pustil zaradi odgovornosti, ki sva jo imela do ranjencev. Ko smo krenili na pot v Koprivno z Nikom in Karlom, smo bili opremljeni s smučmi, ki smo si jih sami izdelali. V Zgornji Koprivni pri kmetu Rojaku smo našli pokretno bolnico in Krna. Ker je bilo tam nekaj znanih borcev, je bilo to svidenje veselo, saj

se že dolgo nismo videli. Od navzočih je pristopil eden k meni in mi rekel, da moram oddati orožje, preden stopim pred Krna. To mi je bilo nerazumljivo. Orožje sem moral oddati samo jaz, mojima spremljevalcema ni bilo treba. Jaz sem se uprl in nisem hotel oddati svoje stare pištole z enim nakojem. Kljub temu me je sprejel Krn v svoji sobi (štibelc). Misleč, da bo razgovor prijateljski in posloven, me je Krn najprej nadrl in mi očital vse mogoče in nemogoče stvari, ker se pa nisem pustil in sem mu lepo razložil, po kaj sem prišel jaz, je šele spremenil ton in me vprašal, če smo preselili ranjence in če so na varnem. To vprašanje me je zelo presenetilo. Kdo in zakaj si namišlja v tej hudi zimi premik ranjencev? Pojasnil mi je: Intendanta, ki je skrbel na terenu Šentanel, Strojna in Koprivna za zbiranje hrane in sanitetnega materiala za naše ranjence, Matka Kavtičnika — Tadeja, so Nemci ujeli in je baje izdal bolnico B-11. Postalo mi je jasno, kaj se lahko zgodi in da je treba hitro ukrepati. Ker pa sem imel pismo, ki naju razrešuje take odgovornosti, sem mu dejal, da se takoj vrnem in to sporočim najinima naslednikoma. S tem se Krn ni strinjal in je hotel, naj midva s Pepco evakuirava bolnico, po evakuaciji pa naj se vrne-

Štab VDV
15. avgusta 1944.
Zadaj v sredini
komandant koroškega
bataljona VDV
Grubelnik Pajo

va k njemu, da bova poleg njega v pokretni bolnici. S tem se nisem strinjal, ampak sem mu odgovoril, da grem nazaj v bolnico po opremo in Pepco, nakar se bom javil kakšnem drugem partizanskem poveljstvu in pojasnil zadevo. Ker je videl, da se z menoj ne da barantati, je spremenil mnenje in izjavil, da še midva ostaneva naprej odgovorna za bolnico ter da rešiva vse ranjence, Levar in Krajnc pa se morata takoj vrniti k njemu. Istočasno mi je dal tudi pisni nalog, da sta razrešena in da naj se takoj javita pri njem. S takim nalogom sem se takoj vrnil v bolnico, da se iz nje umaknemo, če že ne bo prepozno. Po vrnitvi v bolnico sem poklical Levarja in Krajnca in povedal, kaj nas čaka in kaj moramo nemudoma narediti, nisem pa povedal, da sva za to določena in odgovorna midva s Pepco. Tako velike odgovornosti sta se zbalala in dajala neprimerne izjave. Na prigovarjanje in zaradi situacije, ki je nastala, sta pristala, da se lotita akcije, prosila pa sta, da bi midva s Pepco pomagala, s čimer sva se strinjala. Da ne bi bilo nepotrebne panike ranjencev nismo obvestili o situaciji. Napravili smo načrt evakuacije. Najprej je bilo potrebno najti nove prostore, kjer bi bili varni. Za to nalogo sem zadolžil Miho Lorbeka in Nika, da takoj gresta proti Osojnikovi žagi — smer planina Rožija in tam poiščeta teren, ki bo dostopen s ceste ali po vodi, da ne bo sledi. Pozno zvečer sta se vrnila, primerne prostora pa nista našla. Oba sem pustil, da sta se odpočila in najedla, nakar sem ju ponovno poslal v akcijo. Proti jutru sta se vrnila z veselo novico, da sta našla primerno mesto, samo višje v planini nad Prevrženom. Našla sta majhen bunker kurirjev, ki so bili poznani in so dovolili, da se nastanimo v njihovi bližini, saj oni lažje napravijo premik kot mi. Tako smo začeli s pripravami za izpraznitev bolnice. Treba je bilo skriti hrano, saj je nismo imeli malo. Krompir je bil dobro deponiran, meso posušeno, slabše je bilo za moko in sladkor. Spomnil sem se, kako bi lahko najbolje skril vso hrano. Po stezi, po kateri bomo hodili, je treba odmetati sneg in v te jame zložiti vreče, pokriti z zaboji in zakamuflirati. Tako smo tudi naredili in je to v celoti uspelo.

Pozno popoldne smo povedali ranjencem, da moramo napraviti premik, zakaj in kako. Prva etapa premika je bila od bolnice do Špesove bajte. Tam je bila hiša prazna in za to primerna. Do tja smo znosili vse ranjence, ki niso mogli sami hoditi, od tam naprej pa do mesta, ki je bilo določeno za bivanje. Vendar stvar ni bila tako enostavna, kot se danes piše in predstavlja. Iti iz tople bajte v mrzlo zimo in sneg ni tako enostavno. Vsak ranjenec sam najbolj ve in zna to povedati ali opisati, zato tega ne bom opisoval. Drugi dan dopoldne smo krenili z zadnjimi ranjenci preko doline Bistre v Prevrženov gozd, oziroma Rožijo. Tam je bilo hudo. S seboj nismo imeli hrane, pritiskal je mraz, noči so bile mrzle več kot 20 stopinj pod ničlo, mi pa na prostem v snegu s težkimi ranjenci. Vedel sem, da ne moremo biti brez hrane, zato smo morali nazaj v bolnico in prinesiti najnujnejšo hrano (sladkor, moko, mast). Z nasprotnega hriba smo lahko videli, če bi mogoče Nemci bolnico že odkrili ali jo zažgali. Drugi dan se to še ni zgodilo. Zato sva

se z intendantom odločila, da greva po potrebno hrano. Bilo je 8. februarja 1945 dopoldne, ko sva krenila proti bolnici pod Belo peč. Znaka nevarnosti ni bilo. Previdno sva se približevala Špesovi bajti. Ker je bilo tam križišče v smeri Bela peč — Prosenčevo — Črna, je bilo seveda zelo nevarno. Prav takrat sva zagledala kolono Nemcev, ki so šli proti Beli peči. Takoj nama je bilo jasno, da ne moreva nadaljevati, ampak se morava takoj vrniti k ranjencem in poskrbeti za njihovo varnost. Ko sva se vrnila, sem povedal, kako in kaj. Postavili smo stražo, da opazuje proti stari bolnici, če bi jo Nemci odkrili in jo zažgali. Slutnje me niso varale. Proti popoldnevu se je začel valiti dim iznad gozda, kjer je bila bolnica. Tako je bilo jasno, da so nam požgali bolnico. Vsi smo bili zadovoljni, da nas Nemci niso zalotili v njej. Čez dan ali dva sva zopet šla z Nikom pogledat, kako in kaj. Bolnica je bila vsa uničena in požgana, na srečo pa niso našli hrane, tudi krompir ni bil poškodovan, ker ga je varovala zgornja plast zemlje.

Kljub vsemu pa nam ni bilo jasno, kdo nas je izdal. Šele poznejše informacije so razčistile situacijo. Izdal nas ni Tadej, saj ni bil ujet od Nemcev, ampak njegov brat. Med tem časom pa se je prostovoljno javil Nemcem Anton Jelen, ki je tudi pripeljal Nemce v bolnico. Pobegnil je iz pokretne bolnice in se prijavil. Tako in nič drugače ni potekala izdaja bolnice B-11.

Prehrana ranjencev v bolnici B-11 v Bistri

Pred zadnjo ofenzivo v Savinjski dolini v decembru 1944 so vodstvo bolnice in drugi odgovorni odločili, da se preselijo ranjenci iz Robanovega kota v našo partizansko bolnico Bistra. Tako smo dobili v oskrbo prve ranjence, nekaj smo jih imeli že prej od Koroškega odreda. Da smo ranjence lahko preživljali, smo že jeseni pripravili hrano. Štab IV. operative cone — sanitetni oddelek — nam je pisмено spo-

ročil, da moramo pripraviti za dobo treh mesecev hrano za 50 ljudi. To smo tudi napravili, saj smo od poveljstva Luče dobili sporočilo, da moramo priti po moko, sladkor, mast, fižol in druge drobnarije. Meso in krompir bo priskrbel Koroški odred. Vendar vse to ni bilo tako enostavno, kot si danes kdo predstavlja. Osebe, ki je bilo določeno, da bo znosilo hrano skupaj, je bilo bolno. To so bili v glavnem borci enot, ki niso bili sposobni za težje napore in borbe. Treba je bilo stvar rešiti na drug način, pa čeprav z več tveganja. S Pepco in Mihom Lorbekom smo napravili načrt, kako bi najlažje dobili hrano iz Luče in Solčave. Odločili smo se, da si bomo sposodili pri kmetu Osojniku v Bistri konje z vozom in pripeljali hrano iz Solčave. Bilo je jeseni 1944 v mesecu septembru. Poslali smo predhodnico čez Prosenčev vrh v Solčavo, za kar sta bila določena Rigo in Franc Plazl. S konji sva šla na pot po isti poti kot predhodnica. Z menoj je šel Viktor Povsod — Niko, intendant naše bolnice. Nisva še bila daleč od Prosenčevega vrha, ko je prišel Alojz Pisar — Rigo in povedal, da so zjutraj prišli Nemci v Koprivno in da ni varno nadaljevati začrtane poti, bolje se je vrniti in drugič poskusiti znova. Nevarno je bilo tudi zato, ker je tisto noč padlo nekaj snega. Ukrepali smo drugače. Intendanta in Riga sem poslal v predhodnico, sam pa sem nadaljeval pot s konjsko vprego. Na najbolj nevarnem mestu — križišču — smo ugotovili, da so bili Nemci zelo zgodnji in niso krenili v zasledo, ampak proti kmetu Oderlapu. Tako smo brez skrbi nadaljevali pot in srečno prispeli v Solčavo na poveljstvo mesta ter dobili potrebno hrano za bolnico. Prav kmalu smo se vrnili. Srečno smo prispeli s konjsko vprego in materialom do Špesove bajte blizu Osojnika. Vrnili smo konje in voz, se zahvalili in naprej organizirali nošnjo vsega pripeljanega materiala v bolniško postojanko. Vsi smo bili zelo veseli, da

Taborniki raportirajo tov. Grubelniku-Paju

VIII. kongres ZKS

nam je načrt uspel. Morali smo priskrbeti še krompir. Računali smo, da ga potrebuje-
mo približno 1500 kg. Spomnil sem se, da
ga ima Šepul iz Črne posajenega na Mli-
narskem. To bi bilo za nas najprimernej-
še. Najprej smo naredili poskušnjo, potem
pa šli v akcijo. Dogovorili smo se, kako in
kaj bo treba napraviti, da pridemo na čim
enostavnejši način do krompirja. Zopet
smo organizirali vprežno živino pri kmetu
Osojniku, in sicer par konj ter par volov.
Fantje so bili vajeni kmečkega dela ter
oranja krompirja. Vstali smo zgodaj, po-
skrbeli, da je dobila živina hrano. Tisto
jutro se nam je obetal lep dan, kot nalašč
za našo akcijo. Ko je krenil sprevod z dve-
ma vpregama od Osojnika, je gospodinja
samo roke sklepala in jahtala, da ji bomo
zapravili živino in opremo ter da nas bo-
do Nemci pobili. Nekaj borcev smo poslali
na stražo proti Črni in tudi z druge stra-
ni smo se zavarovali. Pozno popoldne smo
končali z delom. Krompir smo zapeljali
samo do Špesove bajte, naprej v bolnico
pa smo ga znosili v nahrbtnikih. Tako na-
porna dne že dolgo nismo imeli.

S tem je bil rešen že drugi problem.
Morali pa smo še shraniti krompir, da nam
pozimi ne bi zmrznil. Nekdo je predlagal,
da bi bilo najbolje krompir spraviti v po-
stojanki, in sicer tako, da bi razdrli po-
grade, izkopali zemljo in tam shranili krom-
pir. Nad njim smo pograda zopet sestavi-
li, tako da ni bilo vidno, kaj je pod nji-
mi. Krompir je bil na varnem.

Preskrba mesa za ozimnico

Pri tem smo imeli veliko sreče, vendar
na škodo nekoga. Zgodaj zjutraj je krenila
trojka proti Koprivni po informacije o stan-
ju na terenu. Dopoldne so se vrnili z žal-
ostno novico, da Nemci požigajo Solčavo.
Po celi Raduhi do Bele peči je smrdelo po
dimu, ki smo ga tudi videli. Patrola, ki se
je vračala, je višje v planini pod Belo peč-
jo naletela na par volov. Mislili so, da sta
vola ušla iz Solčave, ali pa jih je kdo na-
lašč nagnal v planino med ofenzivo. Tako
so prignali dva vola težka približno 1400 kg.
S tem je bila tudi preskrba z mesom reše-
na. Vola smo zaklali, ker nismo imeli kr-
me, da bi jih lahko dalj časa krmili. Meso
je bilo treba skriti, vendar svežega nismo
mogli obdržati. To smo rešili takole: Na
kmetiji, kjer ni bilo družine doma, saj so
bili vsi člani v NOV, to so bili Plaznikovi,
smo našli v kleti dva velika čebra, ki smo
ju spravili v bolnico. Skopali smo dve ja-
mi ter čebra skrili vanje. Iz mesa obeh vo-
lov smo odstranili kosti in ga nasolili. Da
bi bilo goveje meso boljše, smo pri sosedu
Osojniku dobili prašiča, težkega 70 kg, in

ga dali med govedino. Meso je bilo tri tedne
nasoljeno, nakar smo ga povodili kar sa-
mi, tako da smo cele noči kurili in prekaje-
vali. Ranjence smo imeli z vseh koncev
Slovenije in niso mogli verjeti, da je to su-
šena govedina in da je boljša od prašičje-
ga mesa.

Po osvoboditvi smo ugotovili, čigavi so
bili voli. Plaznik, po domače Adamič, me
je napadel v Črni, da smo mu ukradli vo-

le. Pojasnil sem mu, kako se je to zgodilo.
Nismo imeli namena ukrasti njegovih vo-
lov, ampak je le slučaj tako nanesel. Plaz-
nik je namreč mislil, da bosta vola bolj brez
skrbí, če bosta višje v planini, sam pa se
je skrtil drugam. Povedal je, da je vole
iskal cel teden. Našel pa je našo bolnico in
tudi volovski koži, ki sta pokrivali mali
bunker. Prej se ni izdal, šele po osvobo-
ditvi.

Ivan Hercog — Tim

Srečanje z Majdo Vrhovnik - Lojzko

(narodni heroj)

Avgusta 1944 sem se bal, da me bo ge-
stapo ponovno aretiriral in sem vstopil med
partizane, kar pa ni bilo v skladu s sta-
liščem političnega vodstva. Želeli so, da
delam v dolini. Spomnil sem se na april
1942 leta, ko sem bil zaprt in sem se ko-
maj rešil, zato je bila moja odločitev ver-
jetno pravilna.

V tretjem bataljonu Koroškega odreda
sem bil le nekaj dni. Tovariš Matjaž, Pa-
vle Zaucar je prišel v bataljon in ko sva
se pozdravila, saj sva bila znanca že iz le-
ta 1943, mi je dejal, da bo moje delo na
terenu in ne v vojaški enoti. Po resnici
povedano, te odločitve nisem bil vesel,
vendar sem se moral podrediti. Mnogo bolj
kot politično delovanje so me veselile akci-
je, saj sem imel za seboj že več uspeh. Kurir
me je vodil iz Bistre po Ludran-
skem vrhu čez Javorje v Jazbino pod Urš-
ljo goro. S seboj sem imel pismo tovariša
Matjaža, v njem je verjetno pisalo, da sem
poslan na teren na okrajni komite KP za
okraj Črna-Mežica. Kurir me je vodil do
»Jeverčnika« po partizansko Žnidaršiča,
tu je bila javka. Ostal sem dva dni, ko se
je javil drugi kurir, s katerim sem odšel
v Hlavnikovo planino, kjer je bil sedež
okrajnega komiteja partije in okrajnega
odbora OF.

Bazo je sestavljalo nekaj kolib v obliki
šotorov, narejenih iz prekelj in pokritih
s skorjo (lubjem) ter vejami. Služili so za
prenočevanje, v malo večji od drugih pa
je bila kuhinja.

Nihče naju ni ustavljal in že sem se ro-
koval z nekaterimi znanimi aktivisti, z
Unionom (Jerakom Nutonom), z Marze-
lom, z Ido in še nekaterimi.

Komu naj dam pismo naslovljeno na
Okrajni odbor OF. »Pride Lojzko,« je de-
jal Union »njej ga bo treba izročiti.« Čez
kake pol ure je prišla s spremljevalcem v
to taborišče.

Bila je srednje postave, oblečena v an-
gleško uniformo, okroglega obraza, kosta-
njevih las in je nosila očala. Ko sem ji
izročil pismo in ga je prečitala, mi je de-
jala: »A, ti si tisti Tim, o katerem so se
naši večkrat pogovarjali.« Rokovala sva se
in že je govorila o položaju v bazi, da po-
vezava z dolino ni v redu, da so odbori
OF premalo dejavni, da v zadnjem času
ne prihajajo obvestila o stanju v dolini. V
njenem prizvoku sem čutil kot, da izreka
naloge, ki jih bo treba opraviti. Besede so
bile izrečene po domače. Name je napravi-
la vtis, ki ga lahko napravi le človek, ki
je za idejo in za borbo popolnoma predan,
kar je tudi bila.

Spominsko obeležje pri Počevu v Javorju

Naslednji dan je bil sestanek okrajnega komiteja partije, kateremu sem prisostvoval. Lojzka mi je povedala sklep, da me sprejmejo v partijo. Vsi so mi čestitali, bile so čestitke bojnih tovarišev. Vse je bilo tako preprosto, tako iskreno, da se bom vedno spominjal. Kasneje je Lojzka obrazložila trenutni položaj na terenu Okrajnega odbora OF Črna — Mežica, ki ni bil dober. Ugotovili smo, da moramo povečati naše politično delovanje.

Pripovedoval sem jim, da OF ima in pridobiva vedno več sodelavcev tako v Črni kot v Mežici le, da so akcije policije vedno ostrejšje in nemčurji slutijo delo OF v centrih in so zaskrbljeni, zato tudi bolj sovražni do naših ljudi. Predlagal sem, da gremo bliže k naselju, da bo manj opazno gibanje naših aktivistov, ki so ostali še doma v centrih.

Lojzka, ki je vodila sestanek, je dejala: »Če si ljudje ne upajo k nam na teren, bomo šli mi k njim v centre. Šla bom v Črno in ti Tim, ki poznaš kraj, me boš vodil.« Ker sem poznal policijsko stanje v Črni, bunkerje, nemške patrole, me je odločitev resno zaskrbelo, vendar tega nisem pokazal. Čez dva dni sva bila na poti v Črno do kmeta Matvoza in od tam v mraku do Kolenbrantove hiše v Rudarjevem, kjer so bili naši zaupni ljudje. Potrkal sem in povedal, kdo sem, pa so odprli vrata. Tu sva prenočila. Zjutraj približno ob peti uri je šla pred nama v center »Kolenbrantova mati« s torbico v roki, s katero naj da znak v slučaju večje nevarnosti.

Z Lojzko sva bila v civilnih oblekah. Oborožena sva bila s pištolami 0,8 mm. Lojzka jo je nosila v torbici, jaz pa v notranjem žepu suknjiča.

Črna je bila takrat drugačna kot je danes. Ozke uličice so jo še bolj stiskale. Namenjena sva bila po Bogatajevi ulici, po stranski poti k hiši naše zavedne družine — Potočnikovim. Rudarji so šli v službo, zato sva srečala precej ljudi, vendar nisva zbudila pozornosti. Pri vstopu v naselje je gostilna »Reiter«. Ob vogalu te hiše sta stala dva policista, ki sva ju opazila na 100 m, verjetno je bila še nočna straža. Kolenbrantova, ki je šla pred nama, je pozabila na torbico in na vse dogovore, kar je bilo po vsej verjetnosti samo sreča za naju.

Povedati moram resnico, da sem imel mravljinco po hrbtu, ko sem dejal Lojzki: »Glej, dva policista«. Odgovor je bil: »Vidim, vidim, tvoj je desni, moj pa levi.« Bila sva že tako blizu, da je bila to kot odločitev. Prišla sva do njih. »Heil Hitler«, sem pozdravil, nekaj je tudi zamrmrala Lojzka in sva šla naprej. Rešena sva bila. Ko sva vstopila v Potočnikovo hišo, ki je v centru naselja, se je gospodar Gregi Potočnik ravno odpravljal v službo, tako tudi njegov sin Lipi Potočnik, poznejši partizan Megrin. Gospodinja je pripravljala zajtrk. Še danes slišim glas gospodinje Kattrice: »Ježeš — Marija«, in še vidim, kako so vsi obnemeli.

Čez dan sva v tej hiši opravila več sestankov z našimi aktivisti. Zvečer v mraku pa sva odšla na moj dom, ki je v bližini.

Lojzka je spoznala mojo ženo in moja dva otroka. Čez dva dni sva šla k Pongračiču, ki je ob samem naselju, kjer sva imela spet sestanke z drugo skupino akti-

vistov. Nato sva odšla k Mrdavšiču, kjer sta prišla v partizane Filip Potočnik — Megrin in Mira Reišter — Majda.

Delo OF v Črni je bilo temeljito oživljeno in uspehi najine poti so bili večji kot sva pričakovala. Z Lojzko sem doživel še bombardiranje Dretnikove domačije v Javorju, kjer sva nudila prvo pomoč ranjeni gospodinji. Lojzko sem bil še na mnogih sestankih z aktivisti in videl, kako nje-

inž. Mitja Šipek

KRVAVA BELA NEDELJA

Petinštiridesetega leta se je po hudi zimi oglasila pomlad razmeroma zgodaj. Zima, najhujši sovražnik partizanov, je pustila za sabo le še bridke spomine prestanega gorja. Rakitnikove je vzela, pri Zabrniku so okupatorji in njihovi sodelavci pobili partizane, kar pa jih niso tam, so jih pozneje v gestapovskih zaporih. Pred Riflom v Šentanelu je padel Samčev in vrsta vrlih partizanov je izginila v nekaj mesecih te poslednje zime. Ko je pričelo brsteti prvo popje, se je prebudil tudi up na skorajšnji konec vojne in na svobodo. Dravograjski okraj je bil zelo izoliran in novice so k nam prihajale le počasi. Le kak kurir jih je prinesel ali pa kakšna leteča patrola VOS, zato si nihče ni prav predstavljal, kako potekajo operacije na frontah. Le Nemci so vse redkeje zahajali na naš teren, kadar pa so prišli, je ostala za njimi krvava sled.

Nekega večera pride kurir Brzi s sporočilom, da morajo vsi aktivisti na okrožno konferenco, ki bo nekje na Selah pri »Tončki«. To partizansko postojanko sem poznal že od jeseni, ko sem se tam znašel po prestani hajki, ki je razbila podobno konferenco v Javorju. Tedaj sem bil vsega tri tedne partizan in mi je ta prva hajka, neoboroženemu kot sem bil, ostala za vedno v spominu.

Razkadihi smo se na vse strani in z okrajnim sekretarjem Žnidaršičem sva se znašla visoko v planini, kjer so se zbirali razkropljeni terenci, potem pa smo v skupini krenili na pot. Hodili smo samo ponoči, zato nisem imel niti najmanjšega pojma, kje sem. Skupino so vodili partizani domačini, ki so dobro poznali teren. Spomnim se le, da sem, nevajen same mesnate hrane, dobil krvavo grižo in sem silno oslabil. Hodili smo v trdi temi, tik drug za drugim nad prepadnimi stenami za Uršljo in sem večji del poti prespal. Ko pa smo zjutraj le prišli na dogovorjeno javko pri Tončki, sem tam srečal cele gručice partizanov, eni so tekali sem ter tja in se posvetovali, drugi so kopali jarke in se utrjevali in šele potem, ko sem srečal bratranca Vanjo, sem izvedel, da je na pohodu štab 14. divizije in nekaj bataljonov borcev z njimi. Menda so spotoma napadli vlak v Veluni in zaplenili, kar je bilo uporabnega, pripeljali pa so tudi kopico ujetnikov od vojakov do železničarjev. Jasno je bilo, da bodo Nemci, takoj ko zberejo zadosti vojakov, krenili za njimi. Tako se je tudi zgodilo. Zajete vojake so slekli in jih ločili od civilnih ujetnikov, le-te pa so predali meni, da jih stražim. Izčrpan, kakor sem bil,

ne besede vplivajo, kot bi teklo v njihovo notranjost. Prežeta je bila z idejo komunistke — borke od 1941 leta, kar je v nas vseh vzbujalo spoštovanje do nje.

Konec septembra 1944 je bila poslana na avstrijsko Koroško. V svobodi sem zvedel, da je bila v akcijah v Celovcu zajeta, da so jo dan pred svobodo, za katero je toliko doprinesla, ustrelili. Bila je resnični heroj, zato zaslužno nosi to ime.

ne bi mogel ubraniti niti nemu, če bi se odločil za pobeg, saj jim še slediti ne bi mogel.

Nemci so pritisnili iz doline, štab divizije s spremstvom je bil prešibak, da bi mogel nuditi uspešen odpor, zato je odredil premik. Borci so pričeli zapuščati izkopane položaje in se umikati, Nemci pa za njimi in proti Tončki. Slabo oboroženi in izmučeni terenci smo se morali hitro umikati, saj je grozilo, da bodo sklenili obroč nad nami, potem pa je za nas vojne konec, konec pa tudi življenja, saj razkačeni razbojniki niso poznali milosti. Domači pri Tončki so pobrali v hitrici najnujnejše, živino in kar je bilo še kaj vrednega so odpeljali borec. Sam sem v poslednjem trenutku odkril vrečo s sladkorjem v kockah in si z njim napolnil žepe, nato pa sem se s poslednjimi močmi odvrlel za skupino terencev in delom zaščite proti gori. Nemci so pritisnili za nami in šele gosta jesenska megla nas je skrila. Utaborili smo se v prostorni kotanji med bukovjem in smrečjem, toda zakuriti ni nismo upali, čeprav smo imeli s seboj zajetno volovsko pleče in krdele lačnih civilistov, povečini v železničarskih uniformah, ki smo jih nameravali itak izpustiti na svobodo, vendar še ne ta večer, da ne bi kdo po nepotrebnem pokazal sled za nami.

Zaščitnica se je še ta večer umaknila in ostal sem sam, bolan, oborožen z revolverjem in dvema patronoma ter s skupino na smrt preplašenih ljudi v dežju in sneženju brozgi, ki se je pričela nabirati na dnu kotanje. Bil je menda oktober in zima tik pred vrati. Plegli smo po razmočenih tleh in se pokrili pač s tem, kar je kdo imel s seboj. Kljub luži, ki se je nabirala pod mano, sem skoraj v trenutku zaspal in se na pol prebudil ponoči, ko mi je sosed — ujetnik izpulil premočeno odejo, jaz pa njemu nazaj. Ko je vstalo sivo jutro, megleno in sluzavo, sem bil v kotanji sam. Vsi ujetniki so ponoči pomalem skopneli in tako sami rešili svoj problem. Drugi dan me je Stajnerjev — kurir odpeljal proti večeru mimo Vrelca, kjer je bila vgnezdjena zloglasna hotuljska policija, sestavljena iz samih policijskih zločincev. Menda so bili vmes tudi domačini, tisti, ki so pri Rakitniku pobili vso družino in jo s hišo vred zažgali. Na Brdinjah me je Svetinatova mati skrila v seno, mi dala kos rženega kruha in še strahovito kislo jabolko sem pobral mimogrede. To dvojce in pa izdatno potenje v seni mi je po dveh dneh vrnilo zdravje, pri-

Tončki pa je še isti večer ali morda ponoči zgorelo. Nemci so zažgali prazno domačijo.

Na ta kraj smo se torej vračali spomladi na okrogno konferenco. V bunkerju na Jamnici je ostala le partizanka, ki je skrbel za hudo ranjenega Lipija, vsi ostali smo se podali na nevarno pot, prečkali Mežo, progo in cesto na Poljani in ta večer prenočili nekje na terenu takratnega prevalskega okraja. Drugo jutro je vstalo kristalno bela nedelja. Naokrog so se lesketali še kristali poznega ledu in obilne slane. Osvežili smo se v bistrem studencu in počasi grizli v strmino položnih selskih kmetij, ki pa smo se jim previdno izognili. Franci in še nekaj kurirjev so se namenili menda k Zagršniku, zato so se odcepili od naše skupine in obljubili, da se nam bodo priključili na zbornem mestu, ki je bilo na vzpetini nad požgano Tončkino domačijo. Prišli smo tja skoraj med zadnjimi, vmes smo se ustavljali in čakali na skupinico, ki se je ločila od nas. Naenkrat se je oglašala strojnica in nato še nekaj posameznih strelcev. Bilo je na Selah, prav tam, od koder smo pričakovali naše kurirje. Težka mora je legla na vse, čutili smo, da se je morala zgoditi nesreča, čeprav smo bili takih rafalov že navajeni in smo vedeli, da vsak strel ne zadene. Konferenca je že trajala nekaj časa, kurirjev pa od nikoder. Sedaj smo vedeli, da se je zgodilo. Končno se je vrnila patrula in poročala, da so kurirje zasačili Nemci nepripravljene in jih na begu pobili.

Konferenca je minila ravno popoldan in počakati smo morali na mrak, da smo se lahko premaknili pod obronki Uršlje proti Brančurniku, kjer smo nameravali prekorčiti Mežo kar čez most. Vedeli smo, da smo izdani, čeprav ni bilo jasno, ali so koga dobili živega v roke. Vendar se nam je zdelo, da bo prehod čez most še najbolj varen. Nekaj časa nas je spremljal kurir z mitraljezom, potem pa je v gluhi temi izginil neznano kam in ostali smo sami v neznanim gostem gozdu, večinoma mladinci in mladinke. Bili smo pomanjkljivo oboroženi. Nad Brančurnikom smo plegli in, ne da bi zatisnili oči, čakali zgodnjega jutra, da bi se pred svitom prekorčili Mežo. Razporedili smo se v strelce in previdno stopali že skoraj tik bajte, ko je zalajal pes na vso moč, potem pa pri priči utihnil. Večkrat sem že prečkal Mežo na tem mestu in bil sem navajen pasjega laježa, ki ni nehal še pol ure po tem, ko sem bil običajno že visoko v hribu na varnem. Danes je torej nekaj narobe, vendar se ne da nič več storiti, nazaj ni več mogoče, kajti če so nam postavili zasedo, smo sedaj ravno v njenem obroču. Prestopili smo most Brančurnikovega grabna in v raztegnjeni vrsti, z orožjem, pripravljenim na strel, skušali v največji tišini doseči most čez Mežo. Brzi je hodil pred menoj in je zagledal temno senco ob cesti, kot da tam leži hloď. Že je hotel klado dregniti, ko je že švignila v zrak raketa, da je postalo svetlo kot po dnevi, istočasno je zadrđal rafal sem od Brančurnika, drugi s strani papirnice, prej mrtve sence ob cesti pa so oživele in pričele streljati kot pobesnele. Brzi ni pomišljal, temveč se je pognal čez senco in kmalu dosegel Mežo. Izginil je na polju med Mežo in progo; vsi drugi smo se kot na pozelje vrgli na levi rob ceste ob vznožju

Barbare, ki pa je bila tedaj gladko obrita, saj so Nemci vedeli, da tod radi hodijo kurirji in so jo zato obrili, da bi imeli boljši nadzor. Takrat na ravnini razen cerkve ni bilo ničesar, niti enega drevesa. Ko je raketa zagorela, smo se prihulili k zemlji, potem pa v temi zopet planili po strmem in golem pobočju Barbare proti cerkvi. Zaseda je imela mitraljeze postavljene zelo nerodno, tako da so streljali v mrtvi kot ravno prek naših glav, nevarnejši so bili puškarji, ki pa očitno niso imeli preveč korajže, pravijo, da so bili vermanšafterji. Ti so nam lahko streljali naravnost v hrbet, vendar za čudo nihče ni bil niti opraskan, čeprav nas je bilo menda kakih sedem ali osem. Že sem ležal prihuljen ob zidu cerkvice, ko je ugasnila poslednja raketa. Grobna tišina je legla v jutranji somrak. Razen Brzega je bila cela skupina tostran Meže na terenu, ki nam je bil slabo poznan in poln zased, saj so Nemci vedeli, da smo ostali vsi v tem kotlu.

Ko je jelo svitati, sem se spustil v Brančurnikov graben in po drugi strani zopet navpik naravnost v kamnolom; pravijo, da je ta pod Glinikom, vendar nisem imel pojma kje sem oziroma kaj je vse okoli mene. Če bi bil vedel, da je za mojim hrbtom močna nemška posadka na Hofu, bi najbrž ne zaspal tako brezskrbno, kakor sem, čeprav je mraz preklemansko ščipal skozi premočene vojaške cunje. V brlogu, kamor sem zašel, sem našel premočen vojaški

plašč in tankovsko past. Kdo je le zvekel vse to sem. Plašč mi ni kaj prida služil, pač pa sem namestil tankovsko past tako, da bi jo vsak hip lahko sprožil, če bi bilo treba. Nekaj časa je vladala zlovesča tišina, ko pa je sonce stopilo nad vrhove smrek in je skozi pajčevinaste mreže zažarela mavrica, se je v dolini pod menoj odprl pekel. Nemci so se zagnali na vse strani, da bi poiskali raztepane aktiviste, vendar niso imeli sreče, niti eden jim ni padel v kremplje. Da pa ne bi prišli praznih rok v dolino, so oropali nekaj bajt, naložili sode mošta in cvileče prašiče ter ob vreščanju harmonike praznovali svojo krvavo zmago. Kmalu za tem je prišla svoboda. Zločinska svojat se je vlekla proti Pliberku in naprej v Rajh, vendar niso dosegli cilja, saj so jih tam blizu čakale že zavezniške patrulje.

Po osvoboditvi smo padle na Selah, ki so bili pokopani pri Antonu, prekopali in jih prenesli v njihove kraje. Spomnim se, da smo Francija — Dvornikovega Zepna — sredi poletja prepeljali v Šentanel. Jezdil sem na čelu sprevoda na belem konju in v rokah držal zastavo, za menoj pa so se zvrstili vsi njegovi preživeli soborci in njegova številna žlahta. Franci je bil najmlajši šentannelski partizan. Padel je za svoj dom in danes njegov obraz s šentannelskega spomenika opominja vse, ki gredo tam mimo, posebno pa še mlade, naj storijo vse, da se ne bi še kdaj ponovila krvava bela nedelja.

Alojz Vilič — Gams

Kmetje in kurirji v času NOB na Koroškem

Na kratko mislim opisati skupno življenje kmetov in vojaških kurirjev od Zgornje Savinjske doline, preko Belih vod, Bistre, Tople, Koprivne, Železne Kaple in Kort.

Po zlomu stare jugoslovanske vojske sem se znašel v Celju, od koder sem peš krenil preko Slovenj Gradca v Črno na Koroškem. Čez nekaj dni sem se zaposlil v rudniku, obrat Helena, kjer sem bil zaposlen vse do vstopa v partizane 22. novembra 1943. Že leta 1941 pa so Nemci začeli seliti najzavednejše kmete in delavce kot na primer: Marovškove in Kosove iz Koprivne, Kaniča iz Helene in druge. Preselitve so povzročale med naprednim kmečkim prebivalstvom in delavci zaskrbljenost obstoja slovenskega življa v zgornji Mežiški dolini, zato smo se tudi začeli zbirati v skupinah predvsem rudarji in sodelovali v raznih sabotajah v rudniku in drugod. Taka skupina smo bili: Ivan David, Ožbolt Fajmut, Lipi Leskovec, Kori Polajner in drugi: pomagal je paznik v Heleni Ožbej Gologranc in Matija Hace iz Črne ter Zofka Fajmut iz Črne, ki so vzdrževali zvezo med nami.

Tudi izdajalcev ni manjkalo med nami. Zato smo se v skupini morali odločiti za odhod v partizane, kjer nas je bilo preko deset rudarjev, od katerih pa smo šli na žalost samo trije. Poprej pa smo odšli z Golograncem na javko k Šumelu v Koprivni, kjer nas je sprejel Lipi Mlinar iz Črne

kot partizan. Dogovorili smo se, da se 22. nov. 1943 ob 8. uri javimo pri kmetu Janšku v Koprivni. Tam je bil tudi Mlinar. Zelo sem bil presenečen, ko sta nas gospodarja tako ljubeznivo sprejela, takoj po-

Spomenik na Stražišču nad Prevaljami

stregla s hrano in še naglasila, da smo od sedaj naprej vsi partizani.

Naslednjega dne smo krenili na Sleme, kjer smo si izbrali tudi partizanska imena. Ivan David se je doslej imenoval Gora, saj je bil v resnici visok kot gora, Lipi Leskovic pa je prevzel moje ime Lojze in jaz sem si izbral ime Gams. Nekaj dni smo preživel tukaj, kjer sem bil tudi prvič na straži kot partizan in me je, odkrito povedano, bilo malce strah, vendar sem se pozneje na to navadil. Nato smo krenili v Solčavo h kmetu Robniku, kjer smo bili vsi trije dodeljeni v III. četo koroškega bataljona. V tej četi sem se udeleževal raznih akcij in borb do imenovanja za komandirja kurirske vojaške postaje 1-11.

Na to postajo sem prišel 8. maja 1944, bilo je le grmovje nad Hojdom v Koprivni, kjer nas je v jutru prebudil debel sneg. In kaj sedaj? Imam 4 kurirje: Jožeta Kakerja iz Primoža nad Ljubnem, Karla Polajnerja iz Podpece, Filipa Kolarja — gostilničarja iz Koprivne in Miha Podovševnika iz Koprivne in vsi smo brez hrane. Vseh kmetov še nismo poznali, saj prej, ko smo bili po četah, ni bilo mogoče vseh obiskati, da bi jih spoznali, kaj mislijo o partizanih še posebej pa o kurirskih postajah, kjer je bilo treba vzdrževati strogo konspiracijo. Odločili smo se, da krenemo prvo k Ejdu (partizansko ime Gulaž). In res, ko pridemo pred hišo, nas je gospodar debelo pogledal. Ko pa sem se mu predstavil, da sem Gams, nas je z veseljem sprejel in povabil v hišo. Postregel nas je s kruhom, domačim sirom in mlekom. Vsi smo bili zelo veseli, da smo ob novemu formiranju kurirske postaje že prvič naleteli na tako ljubezniv sprejem. Nato smo mu povedali, kje smo, kaj bomo delali in da je še nekaj tovarišev v gozdu. Ko smo se poslavljali, nam je gospodinja pripravila pravcati paket krompirja, kruha, masti, moke in drugih potrebščin, nazadnje pa dejala, da le naj pridemo, kadar bomo kaj potrebovali.

Ko smo že imeli vezo s kurirsko postajo TV v Bistri in štabom koroškega odreda, smo prvi paket hrane že porabili in nam je bilo nerodno še enkrat iskati hrano pri istem kmetu. Zato smo obiskali Haderlapa, kjer smo naleteli na enako vljudnost kot pri Golažu. Naša postaja je zaradi prehrane, informacij in drugih potrebščin obiskala še znano partizansko kmetijo: Janška, Mežnarja, Potočnika, Lipolda, Goloba, Filipa Kolarja — Feka, Ledrovca, Rajeka in druge, vsi iz Koprivne in Kočnika, Fajmuta, Kordeža, Florina in Burjaka iz Tople ter Prevržena, Podrodošnika, Osojnika in druge iz Bistre. Vseposvodom smo našli iskreno tovarištvo in razumevanje, skratka bili smo enotna partizanska vojska, pa čeprav so bili kmetje še doma, mi pa v hosti.

Avgusta 1944 sem po nalogu koroške grupe odredov prevzel mesto kontrolorja koroških vojaških linij. Pojačati smo morali kurirsko vojaško postajo 1 — 10, 1 — 12 in 1 — 16.

Kurirska postaja 1 — 10 je bila ustanovljena maja 1944 v Primožu nad Ljubnem. Tu smo zamenjali vrsto kurirjev, tako, da je postaja postala zelo močna, s prehrano in drugimi potrebščinami, so pomagali kmetje: Detnar iz Primoža, Franc Kose iz Konjskega vrha, Stanislava Kreps iz Savinjskega vrha in drugi. Ko pa se je

Javorje

postaja zaradi zasledovanja nemških patrulj preselila na področje Belih vod, so ji tamkajšnji kmetje kot so: Jože Rastočnik iz Belih vod, Ivan Mlinar, Franc Tevž in drugi nudili vse potrebno za opravljanje kurirske službe. Vendar je to postajo zadel nesreča in pri opravljanju službe pod Kramarico sta 4. 2. 1945 padla kurirja: Štefan Praznik iz Leš pri Prevaljah in Franc Novak iz Črneč pri Dravogradu.

Kurirska vojaška postaja 1 — 11 je bila ustanovljena v začetku maja 1944 v Koprivni, kjer je delovala do avgusta 1944, nato se je preselila v Solčavo nad Robnikom, pozneje pod Osojnikom in nazadnje zopet v Koprivno nad Haderlapa. V Solčavi so kurirji naleteli na veliko razumevanje kmetov, saj so jih vzeli kot svoje, sicer pa so bili vsi skupaj partizani. Zatočišče so imeli predvsem pri Robniku, Maccesniku, Podovševniku, Podradušniku in drugih, kjer so dobivali vse potrebščine.

V začetku leta 1945 pa je tudi tem kmetom začelo primanjkovati hrane saj so hranili čete, obveščevalce, kurirje in druge aktiviste, zato ni čudno, da je tudi v tem predelu nastala kriza. Iz tega razloga, da ne bi preveč obremenjevali Solčavskih kmetov, so se odločili na postaji 1 — 11 za tričlansko patrolo, ki naj bi prinesla potrebno hrano za nemoteno delovanje kurirjev. V tej patroli so bili: Mihael Podovševnik iz Koprivne, Filip Kolar — kmet in gostilničar iz Koprivne in Filip Lorbek iz Črne. Vsi trije so padli pri kmetu Jurjevcu v avstrijski Koprivni, kjer jih je pri razgovoru za hrano pokosila žandarmerijska brzostrelka dne 10. 1. 1945.

Kurirska vojaška postaja 1 — 12 pa je bila ustanovljena julija 1944 v bližini kmeta Gradišnika v Matkovem kotu kot pokroviteljica vseh kurirjev, pa tudi partizanske bolnišnice na tem področju. Ta kurirska postaja pri svojem delu in lokaciji preseljevanja ni imela posebnih problemov. Zaslugo za to imajo predvsem zavdni sosedni kmetje, ki so čuvali vse partizane, predvsem pa svoje bližnje kurirje kot svoje otroke, jih negovali, dajali hrano, perilo, nogavice in vse, kar je bilo

potrebno. Postaja se je selila iz bivšega tabora III. čete koroškega bataljona nad Gradišnikom, zaradi hajke za nekaj dni pod Podolšavo in nazadnje v Gradišnikovo žago, kjer je ostala vse do osvoboditve. Kurirji na tej postaji so bili predvsem odvisni od kmeta Gradišnika, ki jim je nudil vse, poleg tega so jih podprli tudi drugi sosedni kmetje: Covnik — partizansko ime Kino, Žibolt, Klemenšek, Strevc pri Sv. Duhu, Matko in drugi, predvsem pa so našli kurirji svoje mesto pri Plesnikovih v Logarski dolini, kjer je delovala partizanska Jerca in obveščala vse naokoli o nemških premikih in drugih važnejših vprašanjih, važnih za partizansko vojsko.

Pri delovanju kurirske vojaške postaje 1 — 12 je bilo več ali manj vse v redu, vendar je kurir Anton Čufer pri odhodu 1 — 12 na postajo 1 — 16 spomladi leta 1945 podlegel snežnemu plazju na avstrijski strani Covkovega vrha.

Kurirska vojaška postaja 1 — 16 je bila ustanovljena v drugi polovici julija 1944 med Kortami in Belo v bližini kmeta Nevestnika. Postaja je zaradi večkratnih vdorov avstrijske žandarmerije in policije morala večkrat menjati svoje bivališče in je bila včasih le še leteča stanica. Kljub temu pa se je obdržala brez žrtev, kar gre seveda velika zasluga nekaterim kmetom iz Avstrije kot so bili: Smrtnikovi, Nevestnikovi, Kordeževi, še predvsem pa pri štirih partizanih.

Pri tem ne omenjam po imenu vseh kurirjev po posameznih kurirskih vojaških postajah, ker sem podrobno opisal že v Solčavski številki Koroškega Vestnika.

Ko govorimo o kmetih in kurirjih v času NOB na Koroškem, si ne moremo zamisliti zmage nad fašizmom brez močnega partizanskega pohoda koroških čet, bataljonov, odredov in grup, poleg tega pa tudi koroških kurirjev in naših koroških kmetov, ki so nam dali vse, kar so pač premogli, skratka bili smo eno z njimi.

Marsikdo v svetu se je po končani vojni vprašal, kako je bilo mogoče, da so jugoslovanski partizani zmagali? Lačni, bosí,

Ivan Žunko-Silvo

Razvoj NOB na področju okrajnega komiteja KPS Dravograd

Znano je, da se je narodnoosvobodilna borba na tem področju pričela močneje razvijati šele v letu 1943. Vzrok za to je predvsem v dejstvu, da je okupatorju s pomočjo domačih izdajalcev — petokolonas — uspelo uničiti partijsko organizacijo na Prevaljah in Lešah. Komuniste so pozaprl, nekatere postrelili, druge pa odvlekli v uničevalna taborišča. Tako spočetka ni bilo pravega organizatorja upora. S tem pa ni rečeno, da smo bili na področju našega okrožja povsem pasivni. V vseh krajih so bili zametki bodočega organiziranega odpora, le da delovanje ni bilo povezano. Tudi na Prevaljah nas je bila takrat skupina fantov, ki se nismo udingali okupatorju, temveč smo bili trdno odločeni, da vstopimo v boj proti okupatorju in domačim izdajalcem, takoj ko bo mogoče.

V decembru leta 1942 smo morali letniki 1920—23 na nabor za nemško vojsko. Nabor je bil v tedanjem Guštanju. Po naboru — vsi smo bili seveda sposobni za nemško vojsko — smo se odločili, da poiščemo zvezo s partizani, o katerih smo tu in tam že slišali. Sklenili smo, da v nemško vojsko ne bomo šli. Kljub prizadevanju pa nam v dveh mesecih ni uspelo dobiti zveze s partizani, ki so tedaj že delovali na Koroškem. Končno smo se povezali s tovarišem Miho Riglom — Petrom s Prevalj, ki je tedaj služboval na železniški postaji v Celovcu.

V začetku februarja 1943 so prišli pozivi za odhod naših fantov v nemško vojsko. Od naše skupine samo jaz nisem dobil poziva, ker so me Nemci izgubili iz evidence. V naborni komisiji je bil neki član, ki se je prav tako pisal Žunko. Naročil mi je, naj pridem po končanem naboru k njemu, ker da sva sorodnika, zato menim, da je on odstranil moje papirje.

Nekaterim iz naše skupine so medtem Nemci pozaprl svojce, zato si niso upali oditi takoj v partizane, ker bi se Nemci gotovo maščevali nad zaprtimi svojci. Zato so se odločili, da gredo v nemško vojsko,

začetku brez orožja, brez vojašnic, toplih ležišč in oblek, pa vendar smo leta 1945 slavno in zmagovito vkorakali v doline in mesta, pognali okupatorja in prevzeli oblast. Da smo zmagali so bila prisotna nepoporečna dejstva: vzgajala nas je komunistična partija, roka ob roki kmečkega prebivalstva, hrabrost in pogum, predanost in požrtvovalnost, disciplina, nesebična medsebojna pomoč in skromnost vseh delavcev, kmetov in inteligence — partizanov, pravičnost, vera in zaupanje v uspeh borbe, borbena in politična zavest so bile lastnosti mladih partizanskih borcev. Te lastnosti naj bodo trajen vzgled naši mladini kot dediču in nasledniku revolucionarnih izročil in graditeljem socializma ter novih družbenih odnosov.

da pa bodo izkoristili prvo priložnost za prehod k partizanom ali pa k zaveznikom. To je pozneje vsem tudi uspelo.

Na dan mobilizacije, to je 22. februarja 1943, sta odšla s Prevalj v partizane le dva, in sicer Ivo Janžekovič ter Ferdo Flajmiš-Iztok. Do Celovca sta se peljala z ostalimi mobiliziranci, tam pa sta poiskala prej omenjenega Petra, ki ju je napotil v Kranj, kjer ju je čakala partizanska zveza.

V začetku maja 1943 sta se tovariša Ivo in Iztok vrnila na Prevalje. Ker pa so se medtem že večkrat kje pojavili partizani, v aprilu so celo izvedli napad na Mežico, so Nemci poostriili kontrolo ter vsako noč patrolirali od mraka do zore. To pa naša partizanoma ni bilo znano, zato sta, ko sta zvečer nameravala obiskati znanca na Prevaljah, naletela na patrolo, ki je nanju takoj pričela streljati. Kljub vsemu pa sta imela srečo. Iztoka je krogla oplazila po roki, Ivo pa je moral noč preživeti v stranišni jami pri Križnikovi bajti. Vanjo se je skril zadnji hip, takoj nato so bili tam že gestapovci. Prav na pokrov stranišne jame so postavili stražarja — domačina s Prevalj. Ivo ga je skozi špranje pokrova celo spoznal, vendar si ga ni upal nagovoriti, ker ni vedel, v koliki meri je sodeloval z okupatorjem. Šele po svitu, ko so straže umaknili, je lahko zapustil straniščno jamo, se okopal v Meži, ki jo je prekoračil ter se nato v nekem žitu pri Barbari, kjer je bil tedaj še polje, ves dan sušil ter počival. Zvečer pa se je napotil k Derviševi domačiji, kjer ga je čakal Iztok.

Takoj naslednji dan sem dobil obvestilo, naj pridem na zvezo. Snidenje s tovarišema je bilo pristrčno. V gozdu blizu Iztokove domačije sta si uredila prvi zasilni logor. Prinesla sta nekaj propagandnega materiala, ki sem ga potem razpečal na Prevaljah. Povedala sta mi, da imata nalogo postaviti zvezo s prvo koroško četo, ki je tedaj že delovala nekje na tem področju. Po nekaj dneh počitka sta odšla, da opravita svojo nalogo in vzpostavita stalno zvezo. Iztok se je kmalu nato vrnil ter ostal v skupini VOS, s katero sem vzdrževal stalne stike, vse dokler nisem odšel v partizane. Po tej zvezi smo spravljeni v partizane naše somišljenike in tiste, ki so prihajali iz vojske na dopust. Toda na dopust so prihajali le v začetku. Ko so Nemci videli, da se jih večina z dopustov ni vrnila v vojsko, so naši fantje morali preživljati dopust v Nemčiji, kjer so morali delati pri kmetih. V letu 1943 se je partizansko gibanje na področju dravograjskega okrožja že močno razširilo. Predvsem je bila na tem področju organizirana močna politična dejavnost, ki so jo izvajali politični delavci — terenci. Ustanavljali so odbore OF, AFŽ in mladinske aktivne.

Z VOS sem vzdrževal stalno zvezo ter opravljal postavljene naloge do julija 1944,

ko sem dobil obvestilo, da mi grozi aretacija. Tedaj sem odšel v NOV, najprej v 1. koroški bataljon. V bataljonu sem ostal do septembra, potem pa so me z ozirom na mojo prejšnjo dejavnost ter poznavanje terena in ljudi določili za politično delo na terenu dravograjskega okraja. Tako sem se pridružil terencem ter prevzel kolportažo. Organiziral sem si mrežo, preko katere sem razširjal partizansko literaturo. V decembru, ko je bil Korošec imenovan za vodjo NZ, sem prevzel politično delo na tem področju.

Ustanavljali smo narodnoosvobodilne odbore OF, AFŽ ter povezovali mladino v aktivne. Vzpostavili smo močno obveščevalno službo, tako da smo bili skoraj vedno na tekočem, kaj namerava sovražnik. Da je bilo naše delo uspešno, se je pokazalo ob kapitulaciji, saj so bili že v vseh krajih organizirani narodnoosvobodilni odbori, ki so prevzeli oblast. K temu uspehu pa je pripomoglo predvsem dejstvo, da so bili naši kmetje skoraj brez izjeme za našo stvar ter so krepko podpirali naše gibanje. Posebno se je to izražalo na Jamnici, kjer smo se v letu 1944 gibal kar podnevi, kot da smo na osvobojenem ozemlju. Zato smo kljub močni dejavnosti imeli zelo malo izgub. Pa še tiste, ki so bile, bi bilo mogoče ob večji budnosti in pazljivosti preprečiti.

Življenje naše generacije je bilo težko, a se je izplačalo, saj je bilo pestro in plemenito. Bili smo soustvarjalci novega obdobja v zgodovini naših narodov. S ponosom lahko danes gledamo na dosežene uspehe na vseh področjih, saj so plod našega minulega dela. Zveza borcev je organizacija, ki počasi odmira. Iz leta v leto nas je manj. Zato je naša dolžnost, da tradicijo NOB prenašamo na našo mladino. To našo mladino včasih grajamo. Toda mladino imamo takšno, kakršno smo vzgojili. Mislim, da bi morali večkrat med letom prihajati med mlade, jih seznanjati s težavami, s katerimi smo se morali boriti med NOB, pa tudi z uspehi, ki smo jih dosegali. Nešteto je še zelo zanimivih dogodkov iz NOB, ki bi jih bilo treba opisati, da ne bi utonili v pozabo. Res, da marsikdo ni sposoben na široko opisovati doživetij. Prepričan pa sem, da zna vsak s preprostimi besedami — o teh doživljajih pripovedovati. Tako bi se tudi delno oddolžili mnogim našim sodelavcem, ki so ostali anonimni.

Albert Konečnik — Modras

Še v svobodi so padale žrtve borcev NOB na avstrijskem Koroškem

Največ pišejo naši borci spomine na boje, ki so jih doživeli, zanimivo pa je tudi, kako sem jaz doživel in prestal konec vojne na avstrijskem Koroškem. Konec vojne me je zalotil pri kmetu Macesniku v Zgornji Solčavi. Tam sem bil s 3. bataljonom VKO. Bil je edini kmet v celi Solčavi, čigar domačije Nemci niso požgali v zadnji ofenzivi na Zgornjo Savinjsko dolino v jeseni 1944.

Dan pred kapitulacijo nemške vojske je bil moj bataljon v Beli pri Železni Kapli, tam smo izvršili zadnjo prehrabeno akcijo pri nekem zagrizenem nemčurju. Takoj nato pa se je bataljon čez Pavličev vrh umaknil v Solčavo in se utaboril pri kmetu Macesniku.

Ponoči je bil dežurni bataljona komandir 1. čete Anton Pečnik-Tine, doma iz Bele pri Železni Kapli. Dežurni je pač nosil vso odgovornost za varnost bataljona, kakor tudi za red in disciplino.

Dne 9. maja zjutraj je bilo vstajanje ob 7. uri, nato zajtrk in ponovni počitek, seveda za intendante in kuharje počitka ni bilo. V bataljonu sem imel odličnega kuharja, pisal se je Franc Senegačnik, doma pa je bil iz Podpece, sedaj je že pokojni. Ker smo s seboj prinesli prašiča, težkega kakih 150 kg, je imel kuhar nalogo, da speče celega, in to v krušni peči. Prašič se je peklo, da je dišalo po celem dvorišču.

Bataljon je štel čez 350 borcev, imel je štiri čete, eno četo so sestavljali sami dezerterji iz nemške vojske, to so bili večinoma Avstrijci, precej je bilo tudi pravih Nemcev. Zadnje dneve so množično dezertirali iz nemške vojske ter se vključevali in iskali zvezo s partizani. V mojem bataljonu je bilo okrog 80 teh dezerterjev, tako da so imeli svojo četo in svoje četno poveljstvo. Z njihovo oborožitvijo pa ni bilo težav, ker so se vključevali že oboroženi.

To sem napisal le bolj za uvod, sedaj pa pride tisto, kar smo si vsi borci najbolj želeli: svobodo, konec vojne in konec našega trpljenja. Dopoldne okrog 11. ure prideta dva kurirja, eden iz štaba 4. operativne cone, drugi pa iz štaba Koroškega odreda, s sporočilom, da je konec vojne, da je Nemčija kapitulirala. Bataljon naj po najbližji poti krene proti Celovcu in ga zasede.

Ne morem opisati tega dogodka, saj skoraj nismo verjeli, da bi bilo to res. Takoj nato je sledil zbor bataljona, komisar bataljona tovariš Vlado LOGAR-Lado je pred zborom prečital borcev, da je konec vojne in da nas čaka še težak pohod prav do Celovca. Ker je ta novica prišla tako iznenada in nepričakovano je skoraj nemogoče opisati, kako so jo borci sprejeli. Nekateri so prav ponoreli, skoraj vso municijo so postrelili, in to od veselja, ker so pač mislili, da jim ne bo več potrebna. Ker pa je bilo treba hitro ukrepati, je imel Tine, ki je bil še vedno dežurni bataljona, mnogo dela, saj je moral potegniti vse za-

sede in stražo s stražarskih mest, ker nam ni bila več potrebna. Tudi kuharji so morali na hitro razdeliti hrano, ki še ni bila popolnoma pripravljena. Med tem se je vrnila patrulja, ki je bila na opazovanju v Spodnji Solčavi. Vse to je trajalo približno eno uro in zopet smo sklicali zbor bataljona. Lado je borcev še enkrat prav po komisarsko spregovoril, kako naj se vedejo med pohodom ter tudi na cilju v Celovcu.

Ker pa je bilo v bataljonu tudi nekaj ostarelih in bolehnih borcev, ki tega pohoda ne bi vzdržali, sem jim dal presto pot, da se lahko vrnejo na svoje domove. Oglašilo se jih ni več kot približno 15, ki tega napora res ne bi zmogli.

Okrog 12. ure smo začeli ta zmagoviti pohod. Težko je opisati moralo, veselje, petje, vriskanje in puškarjenje. Navsezadnje jim ni bilo zameriti. Ker je naš bataljon deloval na ozemlju avstrijske Koroške, za nas ta naloga ni bila težka, zato pa smo izbrali najbližnjo pot čez Pavličev vrh v Belo, Železno Kaplo, na Obirsko, skozi Šajdo in Sele.

Tukaj pa smo zadeli že na prvo oviro. Na Selah je bila manjša orožniška postojanka, kakih 25 okupatorjevih žandarjev. Mi smo upali, da je postojanka prazna, pa

pridemo že v bližino, ko pade prvi strel. Bili pa so malo iznenadeni in niso nudili posebnega odpora. Ko smo se začeli z nami pogajati, smo spoznali, da še niso vedeli, da je konec vojne. Njihov komandant nam ni hotel verjeti, rekel je, da bo vpršal v Borovlje, kjer je bil 13. regiment nemške policije. Ker pa ni dobil zveze, nam končno verjeli in se nam predali. žalost pa je med pogajanjem prišlo streljanje in nam je padel prvi borec prva žrtev v svobodi. Med vojno nam postojanka ni bila posebno nevarna in jo tudi zlahka likvidirali. Med njimi so vedno našli naši simpatizerji, dajali nam dragocene podatke, tudi z orožjem in municijo so nas oskrbovali. Tudi okolni kmetje so nas opozarjali, da bi jih bilo varno napadati, ker bi pač sledili požigom in zapiranjem domačinov.

Iz Sel smo se spustili navzdol proti Borovljam, med potjo smo naleteli na eno naših brigad na počitku, bila je brigada XIV. divizije, ne morem pa točno reči, katero je bila, pa tudi noč je že bila in se tudi nismo dosti zanimali. Vedeli pa smo, da ima isti cilj kot mi.

Na tem pohodu se nam je pridružilo nekaj kurirjev, obveščevalcev ter terenskih

Albert Konečnik — Modras, komandant III. bataljona Koroškega odreda in najmlajši Koroški partizan »Matjaž k« iz Lepene

delavcev. Kurirji so nam tudi pokazali mesto, kjer je pred dvema dnevoma padel Štefi Trbovškov, doma z Raven na Koroškem, šel je na nekakšno pogajanje in je v bližini Borovelj našel smrt.

V Borovlje smo prispeli okrog 23. ure. Ker je bilo za nami 11 ur marša, borci so bili precej izmučeni, je štab bataljona sklenil, da ostali del noči izkoristimo za počitek. Našli smo prazno policijsko postojanko in se v njej utaborili, seveda smo se dobro zavarovali s tremi mitraljezi v zasedah. Poleg tega smo razposlali še krožne patrle. Noč je potekala kar mirno, ni bilo slišati nobenega strela. Zjutraj ob 6. uri me zbudi kurir in sporoči, da se bliža Borovljam manjša kolona, in to peš. Zasede smo takoj podvojili, nazadnje pa smo ugotovili, da je prihajala neka razbita enota, nam nič nevarna, saj so se dali takoj razorožiti in smo jih tudi spustili čez dravski most.

Okrog 9. ure pa smo bataljon razvrstili v tri močne zasede, dve četi na most čez Dravo, ker je bil tam glavni prehod proti Celovcu. Tretja in četrta četa sta zasedli levi in desni breg proti Borovljam. Na desnem bregu je bila v zasedi četa dezertarjev.

Štab bataljona je imel nalogo, da vse nemške enote razoroži, razen oficirjev. Pustiti jim je treba vso osebno opremo. Oficirji so bili oboroženi večji del le s pištolami. Okrog 11. ure se je mostu približala večja kolona četnikov in ustašev na kamionih. Moram priznati, da sem jim prav brezglavo nasledel, da so me zvalili v svoj avtomobil. Tega dogodka pa ne bom opisoval, ker je že opisan v knjigi Veliki finale na Koroškem — Francija Strleta.

Kolikor se spomnim, je nekako do 15. ure potekalo vse mirno, brez večjih prask ali borb. Med tem časom so se tudi naše enote jačale in krepile, saj so prihajale tudi večje enote z istim ciljem: priti čim prej do Celovca.

Pozno popoldne pa so v Borovlje navalile ogromne kolone Nemcev, četnikov in ustašev, motoriziranih in do zob oboroženih. Štabi naših brigad so se začeli z njimi pogajati, da jih spustimo čez most, samo če oddajo orožje, kar pa nam nikakor ni uspelo zaradi tolike premoči sovražnika. Ker ta kvizlinška drhal ni hotela o tem niti slišati, se je vnel srdit boj. Njihova premoč proti naši vojski je bila, mirne duše lahko trdim, petdeset proti ena. Proti tako ogromni premoči sovražnika se ni imelo pomena dalje boriti, saj bi bile naše izgube še večje, in to v svobodi. Marsikdo ne bo verjel, kako se je četa dezertarjev, ki je bila v sklopu mojega bataljona, ki je malo prej stopila v naše vrste, zagrizeno, prav maščevalno borila proti enotam vojske, ki ji je prej pripadala.

11. in 12. maja sem dobil povelje, da se moram z bataljonom premakniti po dolini Gospe svete v Šmihel ali St. Veit an der Glan. Na tem pohodu smo videli ob cesti polno crknjenih konj, ki so od onemoglosti crkavali umikajočim se četnikom in ustašem. Kakšen smrad je bil, si lahko sami predstavljate, saj je bilo v tem času že kar precej vroče. Naleteli smo tudi na dve koloni počivajočih in sestranih beguncev, ki so bili do kraja izčrpani in bolni. Videl si lahko vse od starčkov do majhnih otrok, bilo jih je po tisoč pa še več in jih je bilo res grozno gledati. Zdelo se mi je,

da so se nas prav sramovali, poleg tega pa še bali, čeravno nismo imeli z njimi nobenega stika. Pustili smo jih na miru, kot da jih ne vidimo.

Pozno popoldne smo prispeli na cilj. To je prav lepo manjše mesto kot na primer Slovenj Gradec. Sredi trga smo zagledali 18 protiletalskih topov, seveda angleških, lepo očiščeni so bili, njihove cevi obrnjene visoko v zrak. Zdelo se mi je kot na kakšni vojaški paradi.

Morali smo se obrniti na Angleže, da bi nam pokazali, kje bi se lahko nastanili. Vendar nam sploh niso bili naklonjeni, niso nam šli na roke, zdelo se mi je, da smo jim kar odveč. Tako smo si morali prostoro kar sami iskati. S težavo smo našli neko prazno dvorano in se v njej utaborili.

V tem mestecu smo ostali približno teden dni, seveda brez vsakih obveznosti ali s kakšnim določenim namenom, moram pa omeniti, da so domačini po večini govorili slovensko. Šli so nam na roke v vseh ozirih. Pomagali so nam s hrano, kje pa bi jo lahko drugje iskali, kot od domačinov.

Ker smo imeli stalno zvezo s poveljstvom v Celovcu, smo dobili sporočilo, da se moramo umakniti z zasedenega ozemlja in se po najkrajši poti javiti v tretji VDV brigadi v Mariboru. Ker smo na tem pohodu doživeli težke trenutke in utrpeli še žrtve, smo ta del avstrijske Koroške le

Aleš Mrdavčič

Vredno neminljivega spomina

Preden sem se odločil, da opišem, kako smo z rudniškega obrata Neuburger — danes se imenuje Raušerjevo — iskali in tudi našli stike s prvimi koroškimi partizani ter kako smo pričeli ustanavljati odbore OF in DE, sem ravnokar znova prebiral Prežihovo Požganico, to »veliko besedilo« o Mežiški dolini in njenih ljudeh v času prevrata in koroških bojov, po končani prvi svetovni vojni do plebiscita (1918—20). Doživljal sem usodo Jazbincev, Javorcev in vseh drugih kmetov — najemnikov na grofovih posestvih okoli planine Požganice, ki so v skrajno zaostalih in zanemarjenih razmerah obdelovali tujo zemljo in služili boren kruh sebi in svojim družinam, obkroženi s stiskami in nadlogami. Prijetno sta me prevzeli trmoglavost kljubest grofovih gozdnih delavcev, mežiških rudarjev in leških premogarjev, ki so rušili staro oblast ter se spustili v revolucionaren boj za socialne in narodne pravice. Prizadelo pa me je spoznanje, kako so nekateri zgrešili pravo smer in zašli v temo poprečnosti, nemoči, tavažoe izgubljenosti in celo nasprotne miselnosti, samo zaradi tujih političnih vplivov. Sredi razgibanega upora se je pojavil v dolini nadporočnik Malgaj s svojimi legionarji, ki so prišli semkaj na povabilo slovenskih veljakov — predstavnikov Narodnega sveta, da bi branili mir in red ter, če bi bilo potrebno, tudi s puško v roki posegli v obrambno in osvobodilno dogajanje. Mežiška dolina je bila končno z mirovno pogodbo priključena novi kraljevini SHS. Življenje se je po izgubljenem plebiscitu

težko zapustili. Ves čas smo se borili na tem ozemlju in za njeno osvoboditev.

Tudi pri umiku z zasedenega ozemlja smo naleteli na razne ovire in težave, ker smo se še vedno srečevali z umikajočimi razbitimi nemškimi enotami. Ko smo se peljali mimo Poljane pri Prevaljah, smo se tam ustavili in si ogledali strahotno sliko, ki se nam je nudila, ter končno tudi ugotovili, da je bila tam zadnja težka borba za partizane na Koroškem. Ustavili smo se v Dravogradu, tam prenočili in se spočili. Naslednji dan smo nadaljevali pot v Maribor, kjer smo poiskali tretjo VDV brigado, ki je bila nastanjena v Hutarjevih blokkih. Njen komandant je bil tovariš Antonesku.

Rad bi se zahvalil vsem članom štaba, ki smo se skupaj borili in vodili bataljon in vse boje, ki smo jih imeli. To so sledeči: Vlado Logar — Lado, Vojin Rus, mojima namestnikoma Franc Bida — Branko, tovariš Bric, ki še danes živi. Bili smo v najtežjih trenutkih vedno složni kot eden, skupaj smo prenašali vso odgovornost do borcev in nam zaupani položaji in funkcije.

Tudi vsem poveljnikom čet, kakor tudi vsem borcem, ki so se borili v sklopu tretjega bataljona, vsem preživelim želim mnogo zdravja in sreče v svobodi. Posebej pozdravljam borce z onstran meje, saj jih ni bilo malo, ki so se borili proti fašizmu in za svobodo Koroške.

navidezno umirilo in steklo po starih tirnicah. Razočarani delavci in kmetje — najemniki so spet opravljali svoja dela, molče in trmasto so kljubovali krivicam, ki so jim jih prizadejali novi izkoriščevalci, šestojanuarska diktatura in gospodarska kriza.

Spomenik na Najbrževem — Helena

Spominska plošča v topilnici v Žerjavu

Prežihova Požganica je po svoji problematiki in globoki notranji ideologiji preračunska slutnja delavske osveščenosti, napoved lepšega časa, ko bo po narodnoosvobodilnem boju in socialni revoluciji nastopil pravičen družbeni red. Dobrih dvajset let po dogodkih, ki jih v svojem delu opisuje Prežihov Voranc, so s fašizmom in nasilno okupacijo naše dežele prišla leta vojne in osvobodilnega boja. To je bil grozen čas umiranja, hkrati pa tudi čas neomajnega prepričanja in resničnega upanja. Mnogo zlahtnih življenj je ugasnilo. Naši ljudje so umirali v vrstah borcev za svobodo, v zaporih, taboriščih smrti in v izgnanstvu.

V najhujši stiski smo se zavedli svojih korenin in našli tovarštvo in sožitje, združeni v Osvobodilni fronti slovenskega naroda, ki je temeljila na jasnih narodnih in socialnih načelih. Po njeni zaslugi so med nami vzklikale nove, plodne ideje, ki so jim sledila obdobja, bogata smelih pobud in zrelih odločitev.

V arhivu CK ZKS sta ohranjena izvirni zapisnik 1. konference Okrožnega komiteja KPS za Koroško in političnih delavcev OF na Koroškem, ki se je vršila 12. maja 1943 na Beli peči v Bistri, ter poročilo OK KPS za Koroško, ki ga je 1. junija 1943 poslal Pavle Žaucer — Matjaž Pokrajinskemu komiteju KPS za severno Slovenijo. Oba dokumenta zelo zgovorno pričujeta o živahni organizacijsko — politični dejavnosti in prizadevanjih terenskih političnih delavcev in partizanskih vojaških enot.

Skretar Matjaž je na konferenci dejal, da je bila to prva konferenca političnih delavcev OF na terenu OK KPS za Koroško, ki je pomenila tudi formalno priključitev vse slovenske Koroške k našemu skupnemu osvobodilnemu boju. Osvobodilno fronto nositeljico revolucionarnega boja za narodno in socialno osvoboditev — je bilo treba tudi na Koroškem razširiti in ji dati novega poleta, jo utrditi med delavskimi in kmečkimi množicami ter jih vojaško in politično mobilizirati proti oku-

patorju in njegovim pomagačem. Polde Jamski pa je na konferenci govoril o organizacijskih oblikah OF, o važnosti organiziranja odborov OF in DE, o njihovem pomenu in ciljih. Potrebno je bilo ustanavljati odbore OF in jih pripravljati na samostojno delo, da bi tako razbremenili terence, ki jih je za tako obsežno področje primanjkovalo. Odbori Delavske enotnosti naj bi združevali revolucionarne delavce, zaposlene v industrijski dejavnosti.

Poleg še drugih organizacijskih oblik OF naj bi se povezovali tudi kmetje — najemniki. Ustanovili naj bi »najemniške odbore«, ki bi sčasoma prešli v »razlastitvene odbore« za zemljo, ki bo odvzeta narodnim izdajalcem, okupatorjevim pomagačem in veleposestnikom po določenih zakona o agrarni reformi ter po načelu: Zemljo tistemu, ki jo obdeluje.

V drugem ohranjenem poročilu z dne 1. julija 1943 javlja Matjaž, da je bilo v rudniškem revirju Črna — Žerjav — Mežica organiziranih 9 odborov DE; za Črno in Žerjav neposredno, za Mežico pa posredno preko prvih. Razen tega sta bila organizirana še 2 odbora OF tudi na Poldetovem terenu, ki dobro funkcionirata: zbrala sta nekaj denarja, precej materiala in tehniko, nekaj eksploziva in še drugih malenkosti. Odbora sta mobilizirala več novih tovarišev in dala podatke o skritem orožju in strelivu, kakor tudi o oborožitvi, ki je v sovražnikovih rokah. Matjaž izraža bojazen, da delo odborov ne bo dolgotrajno, ker so nekateri člani kljub poudarjanju čim večje konspiracije zelo neprevidni.

Ob koncu decembra 1942. leta sem se po petih mesecih, ki sem jih preživel v prevajalskih in celovških zaporih vrnil domov, nato pa še v taborišču Kraut pri Špitalu ob Dravi. Srečal sem dobrega znanca, Ivana Jerneja. V pozdrav sva izmenjala nekaj besed. Ivan mi je zaupno prišepnil in pomembno pomignil z očmi, naj bi še isti večer ob 6. uri prišel k Mihi Lorbergu, kjer bi se nekaj važnega dogovorila. Dal sem mu besedo. Miha Lorberg je stanoval na Pristavi ob Punzengruberjevi žagi v nekakšnem cirkuškem transportnem vagonu; ki ga je postavil na trdne in trpežne temelje, ga skrbno zavaroval in obgradil s posebnim ohišjem iz lesenih tramov. Miha je bil zelo revolucionaren, pa so se pri njem že dlje časa shajali pripadniki osvobodilnega gibanja in simpatizerji KP. Močno je snežilo tisti večer, zato skoraj nikogar nisem srečal med potjo. Ko sem vstopil v Mihov voz, sta bila notri že Vester Delalut in Ivan Jernej, kmalu za mano pa sta prišla še Štefan Mlačnik in Ivan Hercog. Sproščeno smo se pogovarjali o vojni, o razmerah doma in po svetu, o I. koroški partizanski četi, ki je prezimovala nekje v sončnem pobočju Pece nad Toplo. Štefan nam je prinesel nekaj propagandnega materiala in radijske novice z bojišč, ki so jih zbrali v četni tehniki. Vester pa nam je predlagal in nas zaprosil, da bi se brez vsake formalnosti pogovorili in ustanovili odbor OF, postali naj bi v njem člani in prevzeli s tem tudi vse odgovornosti in dolžnosti. Previdno, preudarno in strogo zaupno naj bi pridobivali nove člane. Pri tem pa ne bi smeli biti preveč radovedni in ne bi smeli mnogo poizvedovati. Mi se med seboj dobro poznamo in si zaupamo, za nove člane pa naj ve le tisti,

ki jih bo pridobil. Ta naj tudi usmerja njihovo delo. Le tako bi kar najbolj odstranili nevarnost izdaj. Miren in z notranjo zadovoljstvom sem se vračal domov. Vsem bil zaupanja, ki so mi ga tovariši kazali na sestanku.

Še tako velike ideje ostanejo mrtve, jih s prepričanjem ne osvoje široke ljudske množice. Koroškim prvoborcem partizanov se je povsem posrečilo navezati dobre stike najprej s hribovskimi kmeti, preko njih tudi z dolinci. Kmečki ljudje so postali trden most, ki je povezoval svobodne gozdove z rudarji. Nam, ki smo bili zaposleni v obratu Neuburger, je uspelo najti skrite poti, po katerih smo dobivali literaturo, poročila in naročila za delo. Sinovi kmetov — najemnikov, kočarji in mnogo gospodinjstev — so bili med okupacijo poiskali delo v rudniku. Naši sodelavci te vrste so bili zvesti zaupniki koroških partizanov, so tudi nam preskrbeli prve, neposredne stike z njimi. Jamski vozači Vester Delalut, Ivan Jernej, Marjan Godnič in še drugi so marsikaj o partizanih zvedeli od kmetov, pačev Franca Danijela, Tonija Jeraka — Uroša, Alojza Kompana — Žnideršiča in Jozeta Plesca, ki so vsi živeli na bolj oddaljenem jazbinskem in javorskem območju. Skrivali in na samem smo se sestajali v manjših skupinicah. Nesluteni, skriti kmeti na delovnih mestih sledenja in odkopavanja rude v jamah — pod zemljo so bila žarišča, kjer so potekali bodrilni in zaupni pogovori. Med rudarji v obratu je rasla proletarska zavest, krepili so se odbori Delavske enotnosti, notranje vezi z borci za svobodo so postale vse močnejše.

Vsemu temu nasproti pa je bila čakalna nica na Neuburgerju polna nemških policajev: »Korošec govori nemško«, »Jezik izraz tvojega prepričanja«, »Vse za dokazno zmago« in »Delo je naša čast«. Okupator je zahteval vse večjo proizvodnjo. Rudarjem je navrgel trdo delo, dolžnost in vojaško disciplino. Organiziral je nemško delovno fronto in vsi rudarji so obvezno postali njeni člani. V javno družbenopolitično življenje je uvedel Koroško ljudsko zvezo (Körntner Volksbund). Terjal je od vseh odraslih, da morajo postati člani. Kdor je bil sprejet, postal nemški državljani (Staatsangehöriger). Tisti pa, ki so jih odklonili ali pa niso hoteli prositi za članstvo v zvezi, postali le pripadniki z zaščito do preklica (Schutzangehörige bis auf Widerruf). Izdali so jim posebne legitimacije z zelenim trakom. S takimi legitimacijami ni bilo varno podati se na daljšo pot z vlakom ali avtobusom, ker si lahko doživel mnogobrojne nevarnosti. Zavedne Slovence, ki jih na skrajnem niso pregnali ali zaprli, so tako očitno zaznamovali in diskriminirali, podobno kakor Žide in Poljake. Tega smo dobro zavedali, ker tudi med našimi rudarji ni bilo malo takih, ki so bili le državljani do preklica. Ilegalno delo v Delavski enotnosti pa je živelo. Rudarji so zbirali denarne prispevke, sanitetni in pisarniški material ter drugo. Mnogo jih je bilo, ki so v skupni tajni sklad prispevali odrezke datnih živiliških kart za težko delo. Zema Petra Kohlenbrandta, ki je bila prodajalka v trgovini pri Cizeju in Mirko Pajnik brat trgovke Anke Ampove, sta odvajala že uporabljene odrezke za moko, meso, sol in drugo ter jih odstopala v rudar-

ski namenski sklad za ponovno uporabo. Žnidaršičeva žena se je od časa do časa ob koncu šihata pripeljala pred Čampovo trgovino z vozom, v katerega je bil vprežen konj. Potem sta skupno z možem nakupila živila, seveda na zbrane odrezke, jih naložila in odpeljala v jazbinsko smer... Marsikaj je moralo prispevati tudi obratno skladišče, zlasti okovane delovne čevlje, gumirane klobuke, obleke in škornje za delo v vodi. Pa kaj bi našteval! Rudarji v izmenah so pred odhodom v jamo dobivali po dva vitaminska bombona. Skrbno smo jih razdeljevali, mnogo pa so jih odklanjali. Tako se je kmalu nabralo več polnih škafel bombonov, ki smo jih lahko poslali na teren, kjer so borcem dobro služili za zdravljenje skorbuta.

Alojz Kompan in stari tesar Gašper Lesnik sta se na delo vozila s kolesi. Pred odhodom v jamo sta se večkrat oglasila pri meni. Bili smo dogovorjeni. Ob primernem času sem po njunem obisku previdno odšel v kolesarnico. Poznal sem njuni kolesi, pa sem snel ročaje s krmilnih gredi in tam poiskal skrita pisma z novicami, željami in naročili.

Borci novoustanovljenega I. koroškega bataljona so v noči s 3. na 4. april 1943 napadli sovražne postojanke v Mežici. Tedaj je obrat izgubil strelnega mojstra Tomazina. Gestapovci so ga obtožili sodelovanja s partizani. Vso družino so odpeljali v zapore in taborišča.

Vester Delalut je neutrudno delal in organiziral. Odhajal je na teren, usmerjal ljudi, ki so iskali zvez in želeli oditi v partizane. Po izdaji so ga 22. junija 1943 aretirali in odpeljali v zapore na Prevalje, od tam v Celovec in Begunje. Točno mesec dni po aretaciji so ga ustrelili kot talca. Po Delalutovi aretaciji sta 23. junija 1943 odšla v partizane Ivan Jernej — Korošec in njegov ožji sodelavec iz rudniške mehanske delavnice, Alojz Stanta-Dolef.

Mlad kopač Franc Danijel je 23. avgusta 1943 s svojima bratoma Mihaelom in Maksom odšel v partizane. Na Smrekovcu so se vključili v Šlandrovo brigado. Pred pričakovano kapitulacijo Italije so odšli na Dolenjsko. Franc je postal komisar bataljona in je padel 10. 5. 1944 v bližini Metlike.

29. septembra 1943 je zmanjkalo kopača Tonija Jeraka — Uniona. Pred vojno je z družino živel in rudaril v Belgiji in Franciji, potem se je vrnil. Dolgo je kljuboval in se izvijal. Ko so ga prišli gestapovci iskat, je ob cesti cepil drva. Ustavili so se in ga vprašali, kje je doma Anton Jerak. Pokazal jim je hišo in ko so odšli, je tudi njega vzela hosta.

Meseca novembra 1943 so odšli iz obrata v partizane jamski vozači Maks Svetec, Jože Rastočnik in Štefan Ladinik, v decembru pa še vozač Jože Kotnik.

Leta 1944, zlasti po prihodu XIV. divizije, so partizanske enote postale zelo delavne. Tretji bataljon Šlandrove brigade je v noči od 20. na 21. januarja 1944 napadel nemške vojaške postojanke v Črni. Takrat je okupatorjeve priganjače prevzel strah in obup. Tla so jim postala vroča. Zaradi slabe vesti je takrat tudi jamski nadzornik Maks Konič dal obratu Neu-

burger slovo ter si poiskal zatočišče in de-lo v gornjem Dravogradu.

V splošni partizanski mobilizaciji, zlasti spomladi in poleti 1944, se je obratni stalež rudarjev na Neuburgerju občutno znižal. Četudi je okupacijsko vodstvo razglasilo delovno mobilizacijo, so le s težavo mašili luknje, ki so nastajale v delovnem procesu.

Do 1. maja 1945 je iz obrata odšlo v partizane 94 rudarjev, kar predstavlja 32 odstotkov takratnega poprečnega staleža v obratu. Med vojno je v izgnanstvu, v zaporih in taboriščih okušalo okupatorjev bič več kot 60 rudarjev obrata Neuburger.

31 sodelavcev iz obrata Neuburger je vgradilo svoja žlahtna življenja v temelje naše svobode. Bili so rudarji, dobri, preprosti tovariši, zvesti optimisti upora, prepričanja in zmage. Ne smemo jih pozabiti v njihovi skromnosti! Samo zato, v pričevanje in dokaz poznejšim rodovom zapisujem tu njihova imena. S tem opravljam častno dolžnost, pa tudi zaslužili so si to.

Silvester Delalut, jamski vozač, ustre-ljen kot talec

Franc Danijel, kopač rude, padel v bojih na Dolenjskem

Štefan Ladinik, jamski vozač, padel v bojih v Javorju

Šimen Fortin, izsipač, padel na Pohorju

Herman Dretnik, jamski nadzornik, ujet partizan, je pred smrtjo stal ob celovškem lindvurmu s sramotilno tablico: Ich bin ein Bandit aus Schwarzenbach.

Oton Dretnik-Bliski, kopač rude; nemška patrila ga je iz zasede ustrelila nad cerkvijo sv. Barbare na Prevaljah

Marjan Godnič, jamski vozač, umrl v taborišču

Albin Grabner, jamski vozač, ubit v zaporih

Martin Kozar, izsipač, padel v bojih na Pohorju

Franc Juvan, pritezač, umrl v taborišču
Alojz Jug, jamski vozač, padel v boju v Javorju

Martin Konečnik, izsipač, padel v bojih v Solčavi

Rudi Mrdavčič, prebirač rude, v izgnanstvu so ga ubili četniki

Franc Potočnik, strojnik lokomotive, uje-li so ga in ubili v Dravogradu

Franc Potočnik ml. — Radovan, padel v bojih v Jazbini

Hinko Kotnik, jamski vozač, padel v bojih

Franc Turk, prebirač rude, padel v bojih na Graški gori

Ivan Pudgar st., ujetega so ubili v dravograjskih zaporih

Ignac Molari, jamski vozač, padel v bojih

Ferdo Samec, jamski vozač, padel v bojih

Ivan Fajmut, strojnik, ujet partizan, umrl v Dachau

Ivan Čop, jam. strojnik, umrl v taborišču Dachau

Alojz Kompan — Žnidaršič, kopač rude, padel nad Prevaljami

Ivan Mežnar, izsipač, padel v Javorju

Rajko Modrej, prebirač rude, padel v Jazbini

Gregor Štefan, jamski tesar, umrl v zaporih Dravograd

Gašper Lesnik, jamski tesar, padel v zaključnih bojih na Poljani

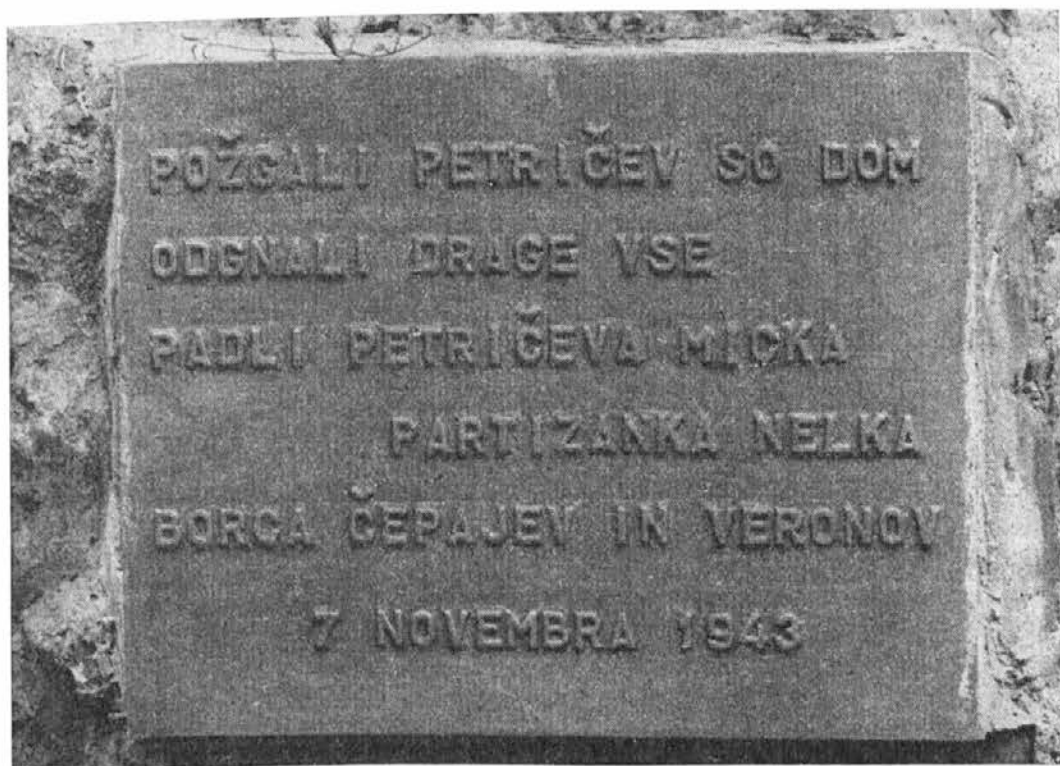
Franc Komprej, jamski vozač, umrl v taborišču Buchenwald

Leopold Praznik, kopač rude, umrl v taborišču Buchenwald

Andrej Komprej, jamski tesar, umrl v taborišču Dachau

Ivan Drnovšek, jamski vozač, padel pri Gornjem Gradu

Tovariš bralec! Zamisli se in jim posveti lepo misel.

Spominsko obeležje na Petričevem — Črna

Alojz Krivograd

BIBLIOGRAFIJA O NARODNOOSVOBODILNI VOJNI V MEŽIŠKI DOLINI 1945–1977

Pri sestavljanju te bibliografije sem se posluževal naslednjih bibliografskih del:

1. France Škerl-Bregar: Petnajst let bibliografije o narodnoosvobodilnem boju Slovencev 1945–1959

2. Bibliografije o narodnoosvobodilnem boju Slovencev za leta 1960–1965, ki jih je že imenovani avtor objavil za vsako leto posebej v Prispevkih za delavsko gibanje v letnikih od 1962 do 1968/69

3. Štefka Zadnik: Bibliografija o narodnoosvobodilnem boju Slovencev za leto 1966, Prispevki za delavsko gibanje X/1970

4. Pavel Dobrila: Bibliografija o narodnoosvobodilnem boju Slovencev na Koroškem 1945–1969, Vestnik koroških partizanov 1970, Ljubljana

5. Slovenska bibliografija (Pregledal sem jo za leta 1967/1972)

6. Lokalna bibliografija, ki jo sestavlja Študijska knjižnica Ravne na Koroškem

7. Pregledal sem tudi Koroški fužinar, glasilo ravnenskih železarjev

A

1. A. T.: Nekaj mojih spominov na Dachau, Naš tednik — Kronika, Celovec 1964, št. 13, str. 6

2. Omenja prošta Matijo Mundo iz Dravograda

3. Adamič Helena: Na poti v nemško taborišče so nas rešili partizani, Slovenke v narodnoosvobodilnem boju II-2, Ljubljana 1970, str. 1173–1175

4. Dogodek z dne 28. junija 1944 v Bistri pri Črni

5. (Ajdič Bojan): Grob Franca Močilnika, TV-15, 1964, št. 39

6. Aktivist iz Mežiške doline

7. Album spomenikov NOB v Mežiški dolini, Prevalje, Fotoamaterji osnovne šole 1961, (V Študijski knjižnici na Ravnah na Kor.)

8. Ali boste skrbeli za moje otroke? (S sliko), Požgane slovenske vasi, Ljubljana 1970, str. 308–317

9. O Rožankovih iz Kotelj

10. Alojzu Winklerju v slovo, Koroški fužinar 1970, št. 3, str. 41–42

11. Podatki o sodelovanju v NOB

12. Ankon Adolf: Ob 30-letnici bitk Tomšičeve brigade na Razborju, TV-15 1974, št. 40, str. 10

13. 9. April v sedmih letih našega križevega pota, Slovenski vestnik, Celovec 1963, št. 15, str. 4

14. Omenja Pasterkovo smrt in trpljenje Slovencev na Koroškem

15. Arko Andrej: Holmec pri Prevaljah, Koroški fužinar 1976, št. 2, str. 46–47

16. Nekaj podatkov o propadu stare Jugoslavije

B

17. Bač Angela: Kako je umrla moja mati, Slovenke v narodnoosvobodilnem boju II-2, Ljubljana 1970, str. 1421–1423

18. O usodi Golobove iz Dravograda

19. Basta Milan: Poslednje zmage, Večer 1962, št. 112–161

20. O borbah pri Dravogradu in v Mežiški dolini

21. Basta Milan: Rat je završen 7 dana kasnije, Zagreb 1976

22. Dogajanja v Mežiški dolini in na širšem območju str. 302–416

23. Basta Milan: Rat posle rata, Zagreb 1963

24. Bevc K(arel)-A(les) Mrdavič: Narodnoosvobodilno gibanje na področju mežiškega rudnika, Gospodarski koledar 1962, str. 37–40

25. Bilo je pred petindvajsetimi leti. Odlomki iz gradiva za zgodovino XI. SNOB »Miloš Zidanšek«, Večer 1969, št. 98, str. 10

26. Spomini na dogajanje v Črni na Koroškem

27. Boji za osvoboditev Štajerske in Koroške, Borec 1975, št. 4/5, str. 236–264

28. Božo: Tone Britovšek — Propaganda iz Slovenj Gradca, Vestnik koroških partizanov 1973, št. 2/3, str. 114–116

19. Brajović Petar S.: Konec druge svetovne vojne v Sloveniji, Ljubljana 1977

20. Brajović Petar S.: Operacija, ki je premaknila dan zmage, Delo 1975, št. 99–149

21. Tudi o dogajanjih v Mežiški dolini in na Koroškem

22. Brajović Petar: Zadnji boji enot četrte operativne cone, Delo 1965, št. 96–101

23. Brenkova Kristina: Prežih v letih ilegale, Ljubljana v ilegali II, Ljubljana 1961, str. 382–383

24. Britovšek Marjan — Kastelic Olga: Muzej ljudske revolucije v Slovenjem Gradcu, Prispevki za zgodovino delavskega gibanja 1962, št. 1, str. 309–320

25. Britovšek dr. Marjan: Plodno delo Muzeja ljudske revolucije v Slovenj Gradcu, Vestnik koroških partizanov 1973, št. 2/3, str. 120–123

26. Burjak Gregor: Nekaj spominov iz osvobodilne borbe na Koroškem, Glas Mežiške doline, Mežica 1953, št. 1

27. Burjak Gregor: Peca v narodnoosvobodilni vojni, Planinski vestnik 1958, str. 674

28. (Burjak Gregor): Prvi koroški bataljon v Mežici, Glasnik ZROP 1962, št. 9, str. 3

29. Burjak-Zivković Erna: Pod košato smreko skupen grob, TV-15 1975, št. 12, str. 12

30. Okrajni komite KPS in okrajni odbor OF Črna-Mežica, Ob II. 1945

31. (Burkelje Pavel): Novoletne noči med partizani in interniranci, Zasavski tednik, Trbovlje 1963, št. 1–2, str. 32

32. Opis razporeditve novoletnega večera 1944 na področju Uršlje gore

33. Butara Miha: S kamni v rokah v preboj, Naša obramba 1970, št. 8–9, str. 18–19

34. Spopad Šercerjeve brigade v Zarazborju maja 1944

35. Butej Tone: Zadnja zima, Koroška v borbi, Celovec 1951, str. 192–197

36. Tudi o dogodkih v Koprivni

Č

37. Čeh Viktor-Zvonko: Akcija, Vestnik koroških partizanov 1972, št. 1, str. 64–66

38. Vpad skupine VOS v Otoče spomladi 1944

39. Čeh Viktor: Boji pri Dravogradu pred 30 leti, TV-15 1971, št. 14, str. 6

40. Čeh Viktor-Zvonko: Gestapovski zločini pod Košenjakom, TV-15 1970, št. 8, str. 4

41. Čeh Viktor-Zvonko: Mislili smo, da je konec slovenstva, Vestnik koroških partizanov 1972, št. 3, str. 78–82

42. O Zdovčevi družini iz Senčnega kraja pri Libučah

43. Čeh Viktor-Zvonko: Noč groze pri Sabodinih, TV-15 1969, št. 26, str. 6

44. Čeh Viktor-Zvonko: Pokol pri Rakitniku, TV-15 1969, št. 35, str. 4

45. Čeh Viktor-Zvonko: Pred tridesetimi leti, Vestnik koroških partizanov 1973, št. 2–3, str. 5–8

46. Čeh Viktor-Zvonko: Pripoved o Rožankovih izpod Uršlje gore, TV-15, št. 4, str. 8

47. Čeh Viktor-Zvonko: Prva padla partizana v Črni na Koroškem, TV-15 1970, št. 3, str. 4

48. Čeh Viktor: Spomini junaške žene, TV-15 1970, št. 24, str. 12; št. 25, str. 12

49. O Flori Kotnik-Cveti

50. Čeh Viktor: Tragedija na Komlju, Vestnik koroških partizanov 1971, št. 3, str. 63–65

51. Čeh Viktor-Zvonko: Tragedija pri sv. Neži na Koroškem Selovcu, TV-15 1970, št. 32, str. 12

52. Čeh Viktor: Uspešna partizanska bitka na Mlinarskem v Bistri, Vestnik koroških partizanov 1971, št. 4, str. 60–63

53. Čeh Viktor-Zvonko: Utrinki s poti k svobodi, Vestnik koroških partizanov 1972, št. 4, str. 71–79

54. Čeh Viktor-Zvonko: V vrtincu krutosti in zla, TV-15 1970, št. 51, str. 13

55. O Tomazinovi družini v Mežici

56. Čeh Viktor-Zvonko: V znamenju OF v koroškem kotu, TV-15 1970, št. 17, str. 4

48. Čeh Viktor-Zvonko: Zgodba o tragediji v Šentdanijelu, TV-15 1971, št. 36, str. 6

49. Čeh Viktor: Zločin pijane tolpe, Vestnik koroških partizanov 1971, št. 4, str. 64–67

50. O pokolu pri Otiškem vrhu junija 1944

51. Čemažar Rudi: Z II. grupo odredov Koroško, Ljubljanski dnevnik 6. XII. 1958, str. 287

52. Čemažar Rudolf: Naš prihod na Koroško, Invalidski vestnik 20. III. 1947, št. 3

53. Četrta operativna cona na Štajerskem, zadnjem letu vojne, Večer 1970, št. 138, str. 1

54. (Čizmek Boris)-Bor: V Mežico. Ob 10. obletnici partizanskega napada na Mežico, prihoda komandanta Staneta na Koroško, Slovenski poročevalec 5. IV. 1954, št. 80

D

54. Devetdesetletna Helena pripoveduje, TV-15 1970, št. 35, str. 4

55. Spomin na pokol Počelove družine v Javorju

56. Dobrila Pavel: Bibliografija o narodnoosvobodilnem boju Slovencev na Koroškem 1945–1969, Vestnik koroških partizanov 1970, str. 1

57. V njej tudi literatura o NOB v Mežiški dolini

58. Dolinar Ivan: Ob obletnici borb 14. udarne divizije za osvoboditev Koroške, Ljudska pravica 15. V. 1946, št. 111

59. Dolinar Lojzek: Raztrganci, Še pomniti tovariši? Ljubljana 1948, str. 194

60. O dogodkih jeseni 1944 v Črni in Koprivni

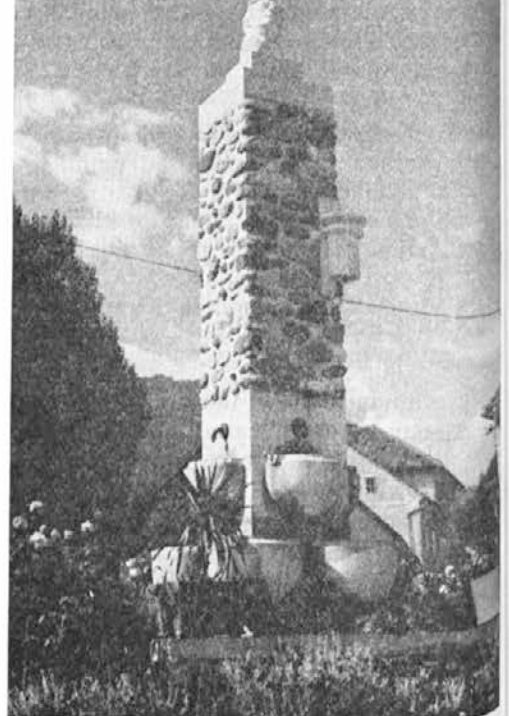
61. Dolničar Ivan: Kapitulacija von Löhner in njegove vojske, Delavska enotnost 2. XII. 1949, št. 48

62. Dolinšek Maks: Spomeniško varstvo občini Ravne, Koroški fužinar 1971, št. 1, str. 16–19

63. Nekaj podatkov o NOB na Ravnah na Koroškem

64. (Dornik Mojca): Iz spominov na dneve vstaje v Dravogradu, Večer 1953, št. 158, str. 2

65. Dornik Marija: Po nevarnih poteh, Obisk pri dveh partizankah v dolini samorastnikov, 7 dni, Maribor 1956, št. 27, str. 3–16

Spomenik na trgu v Črni

62. Dretnik Dušan: Pod ustaško drhaljo, Še pomnite, tovariši? Ljubljana 1948, str. 262 in 263

O ustaših na Ravnah na Koroškem

F

63. Fajdiga Mirko: Bilo je pred petindvajsetimi leti, Večer 1969, št. 90—136 in 195—230
O odhodu koroških partizanov na Pohorje v št. 90 in o usodi dveh borcev iz Črne v št. 98

64. Fajdiga Mirko: Zidanškova brigada, Ljubljana 1975

O bojih v Mežiški dolini in na Koroškem str. 694—711

65. Fajmut Ožbalt-(Ožbi): Pod Peco, Borec 1965, št. 11, str. 939—940

66. Fajmut Ožbalt-Ožbi: Z nemške fronte med koroške kurirje, Kličje glavni štab. Zbornik prispevkov o slovenskih partizanskih zvezah, Ljubljana 1972, str. 465—469

67. (Felaher Julij)-ez: Mežiška dolina obtožuje zločinca dr. Rainerja 653 umorov, Slovenski poročevalec 17. VII. 1947, št. 166

68. (Felaher Julij)-ez: Slovenski partizani na Svinji planini, Slovenski vestnik, Celovec 1946, št. 23, str. 3

Omenja boje pri Črni leta 1944

69. Fele Marija: Seme za žetev, Borec 1952, št. 6, str. 175—176

Opisuje, kako so Nemci uničili prvo skupino aktivistov iz Mežiške doline

70. Fele Marija: Zgodba komandanta Kije-va, Slovenski poročevalec 20. IX. 1950, št. 224

O I. koroškem bataljonu in o borbah pri Jazbini novembra 1943

71. Ferenc Tone: Kapitulacija Italije in narodnoosvobodilna borba v Sloveniji jeseni 1943, Maribor 1967

O NOB v Mežiški dolini in na Koroškem str. 643—663

72. Ferenc Tone: Knjiga, ki ni izpolnila naših pričakovanj, Prispevki za zgodovino delavskega gibanja 1962, št. 1, str. 277—297

O akcijah v Zerjavu spomladi 1944 in o nemški ofenzivi »Anton I« južno od Uršlje gore

73. Ferenc dr. Tone: Okupacijski sistem v Sloveniji 1941—1945, Vojaški informator 1968/69, št. 1, str. 2—9 in št. 2, str. 9—23

Podatki tudi o Mežiški dolini

74. Ferenc dr. Tone: Poslednji dnevi vojne v Sloveniji, Naša obramba 1970, št. 6, str. 3—15

75. Ferenc Tone, Jeršek Dare, Luštek Miroslav in Požun Lojze: Pregled pomembnejših dogodkov v letu 1943, Prispevki za zgodovino delavskega gibanja 1963, št. 1—2, str. 113—180

Podatki o Mežiški dolini str. 128, 133, 140, 158, 166—169

76. Ferenc Tone: I. slovenska narodnoosvobodilna udarna brigada »Tone Tomšič«, Kurirček 1961/1962, št. 7, str. 277—278

O bojih v Mežiški dolini maja 1945

77. Ferenc Tone: Sklepne operacije za osvoboditev Slovenije, Osvoboditev Slovenije 1945, Ljubljana 1977, str. 110—134

Boje v Mežiški dolini obravnava v okviru širših dogajanj

78. Ferenc Tone: Zaključne operacije za osvoboditev naše domovine, Kronika — časopis za slovensko krajevno zgodovino 1960, št. 2, str. 65—80

79. Ferlež Ivan: Druga grupa odredov, Večer 1972, št. 149—291

O prihodu Kranjčevega bataljona na področje Koprivne in Smrekovca v št. 274, str. 13

80. Ferlež Ivan: Druga grupa odredov in Štajerski partizani 1941—1942, Ljubljana 1972

O prihodu Kranjčevega bataljona v Koprivno str. 385—389

81. Florjančič B(oris): Alojziji Kotnik v spomin, Koroški fužinar 1977, št. 1, str. 72

Partizanski materi v Dobrijah

82. F(lorjančič) B(oris): Avgustu Razgoršku v slovo, Koroški fužinar 1976, št. 3, str. 58—59

83. Forstner France: »Tu smo dobojevali drugo svetovno vojno«, Večer 30. IV. 1960, št. 102

O bojih v Mežiški dolini

84. Fotografski dokumenti o boju Komunistične partije Slovenije II. Zbornik fotografij iz narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda 1941—1945, knjiga 1—3

Za Mežiško dolino v 1. knjigi str. 71—76, v 2. knjigi str. 221—223, v 3. knjigi str. 381—392

85. Franc Cvitanč, Koroški fužinar 1954, št. 7—12, str. 27

86. France Pasterk-Lenart, Slovenski vestnik, Celovec 5. IV. 1963, št. 14

87. Franc Pasterk »Lenart«, Večer 19. I. 1954, št. 10

88. Franci Paradiž, Koroški fužinar 1955, št. 7—9, str. 31

Borec iz Raven na Koroškem

G

89. Gačnik Janko: Pojdem v rute... Spomin na Sabodinove v Libeliški gori, Koroški fužinar 1953, št. 4, str. 22—23

90. Gašparič Maks: Neločljiva vez med ljudstvom in partizani je omogočila našo zmago, Bilten — Mariborska tekstilna tovarna 1961, št. 12, str. 10—12

O Karpuhovih pod Uršljo goro leta 1944

91. Gerčar dr. Janez: Mučeniške Begunje, Ljubljana 1961

V seznamu usmrčenih tudi žrtve iz Mežiške in Mislinjske doline

92. Gerčar dr. Janez: Begunje priča narodovega trpljenja, Ljubljana 1969

V seznamu usmrčenih tudi žrtve iz Mežiške in Mislinjske doline

93. Gerdovič Bruno: Mauthausen v spomin na žrtve, odpor in Prežiha, Koroški fužinar 1964, št. 3—4, str. 5—10

94. Gerdovič Bruno: Srečanje s Prežihovim Vorancem v taborišču smrti, TV-15 25. II. 1964, št. 9

95. Geršak Viljem: Prevrženi niso šli v Nemčijo, Borec 1966, št. 2, str. 167—169

O bojih v Bistri pri Črni na Koroškem

96. Godina Ferdo: »Ali boste skrbeli za moje otroke?« (S slikami), Nedeljski dnevnik 1969, št. 115, str. 7

O Rožankovih v Kotljah

97. Golob Franc-(Luka): Amalija Srebre — 80 let, Koroški fužinar 1977, št. 4, str. 80

O Obretanovi družini pod Uršljo goro

98. Golob Franc-(Luka): Po sledovih iz partizanskih dni, Koroški fužinar 1968, št. 1, str. 26—28

99. Golob Franc-(Luka): Prvi partizani na Koroškem, Informativni fužinar 1965, št. 5

100. Golob Franc-(Luka): Za svobodo naših gor. Začetki partizanskega pokreta v koroških planinah (S sliko), Tabor koroških planincev na Pleševcu 18. III. 1954, str. 14—16

101. Golob Srečko: Dravograd proslavlja, Večer 1957, št. 154, str. 6

Podatki iz NOB v Dravogradu in okolici

102. Golob Srečko: Iz krvi rdeče čudni cvet..., Večer 1957, št. 188

O začetkih NOB v Mežiški dolini

103. (Golob Srečko): Iz težkih dni..., Večer 1958, št. 152, str. 5

Nekaj podatkov o NOB in gestapovski mučilnici v Dravogradu

104. Gorenšek Rok: Besede Hotuljcev Lobasu v slovo, Koroški fužinar 1967, št. 3, str. 46

105. Gorenšek Rok: Franc Štruc — »naš dedi« 70 let, Koroški fužinar 1976, št. 2, str. 81

106. Gorenšek Rok: Lobasovi mami ob 70-letnici, Koroški fužinar 1970, št. 3, str. 41

107. Gorenšek Rok: Marija Petrič—»Tonijka« — 80 let, Koroški fužinar 1977, št. 2, str. 59—60

O usodi Petričeve družine iz Kotelj med NOB

108. Gorenšek Rok: Mežnarjeva Justa, 70-letnica, Koroški fužinar 1973, št. 4, str. 36

Bila v taborišču

109. Gorenšek Rok: Miheli Anzi, Koroški fužinar 1974, št. 2, str. 39—40

Borec doma iz Kotelj

110. Gorenšek Rok: Miheli Anzi-Pio, Vestnik koroških partizanov 1974, št. 1, str. 79—81

111. Gorenšek Rok: Mlatejeva Micka, Koroški fužinar 1977, št. 4, str. 84

Nekaj podatkov o Mlatejevi in Jankovi družini na Brdinjah v času NOB

112. Gorenšek Rok: Stoletni bori žalostno šumijo, Koroški fužinar 1977, št. 3, str. 73

Ob smrti Ivana Logarja, znanega borca iz Kotelj

113. Govor sekretarja republiškega odbora ZB tovariša Jožeta Borštnerja 7. avgusta 1949 v Logarski dolini, Borec 1949, št. 2, str. 2—5

Tudi o NOB na Koroškem, predvsem o 14. diviziji

114. Govekar Fr.: Spomin na Djakovo, Sremske Karlovce in Stično, Nova pot 1963, št. 2—3, str. 183—186

Omenjeni so pregnani duhovniki iz Mežiške, Dravske in Mislinjske doline

115. Grat Ladislav-Kijev: V metežu, Ljubljana 1969

O dogajanju na področju Mežiške doline v času NOB str. 193—315

116. Guček Milan: Poslanstvo partizanskega zdravnika, Delo 1969, št. 115, str. 3

Opisuje življenje v partizanski bolnišnici neke v Gornji Savinjski dolini pozimi 1944/45 in omenja, da so hodili po hrano na koroško stran

H

117. Habjan Vlado: Resnični konec terenca Buča, Invalidski vestnik 1961, št. 17, str. 2

Podatki o bojih maja 1945 v Mežiški dolini

118. Hace Matevž: Kako smo ujeli general-polkovnika Löhra? Slovenski poročevalec 1947, št. 40—43

119. H(ace) M(atevž): Ob deveti obletnici Tomšičeve brigade, Slovenski poročevalec 1949, št. 166, str. 4

Omenja boje na Koroškem

120. Hace Matevž: Ob dvestoletnici velikih borb XIV. divizije na Štajerskem, Ljudska pravica 21. II. 1946, št. 44

121. Hace Matevž: Pohod pred petindvajsetimi leti, Delo 1969, št. 30, str. 13

Divizija se je krepila z rudarji iz Mežice

122. Hace Matevž: 1. maj v partizanih, Slovenski Jadran, Koper 30. IV. 1954, št. 18

Spomin na leto 1944 v Zarazborju

123. Hace Matevž: Slovenske brigade na Koroškem, Slovenski poročevalec 1945, št. 24

124. Hace Matevž: Spomini iz borb na Koroškem. Iz partizanskega dnevnika, Tovariš 1947, str. 1198

Tudi o bojih v Mežiški dolini

125. Hace Matevž: Spomini na komisarja Krta, Slovenski zbornik 1945, Ljubljana 1945, str. 600—606

O pohodu Tomšičeve brigade po Smrekovcu in Raduhi

126. Hace Matevž: Spomini na koroške borbe. Viharni časi. Spomini na partizanska leta III., Ljubljana 1961, str. 207—216

127. Hace Matevž: Spomini na narodnega heroja Vinka Simončiča-Gašperja, Slovenski poročevalec 1949, št. 97, str. 2—3

Bil je komandant Koroškega odreda in 14. divizije

128. Hace Matevž: Srečanje z ujetimi nemškimi generali, Gasilski vestnik 1958, št. 11, str. 321—327

129. Hace Matevž: S Štirinajsto divizijo na Štajerskem. Spomini na partizanska leta II., Ljubljana 1974, str. 143—184

Opisuje boje okoli Belih vod in boje z Lohrovo vojsko maja 1945

130. Hace Matevž: S Štirinajsto divizijo na Štajersko. Spomini na partizanska leta, Ljubljana (— brez letnice), SKZ, str. 168—210

Na koncu opisuje boje v okolici Zavodnja in zaključne boje maja 1945

131. Hartmann Foltej: Bikovka, bunker, krematorij in — naša pesem, Koledar Slovenske Koroške 1962, str. 118—125

Omenja domačine iz Mežiške doline

132. Hergouth Stojan: Dali so življenje za nas, Še pomnite, tovariši? Ljubljana 1948, str. 271—272

Osvoboditev v pregnanstvu v Srbiji

133. Herzog Ivan-Tim: V osvobodjeni Črni. Spomini borcev na prve dni svobode. 1945 do 1970, Koroški fužinar 1970, št. 2, str. 2—3

134. H(ovnik) F(ranjo): Na partizane je čakal pod Peco, TV-15 1965, št. 44

135. Hovnik Franjo: Spopad v Bistri, TV-15 1965, št. 44

136. Hovnik Franjo: Vinko in Rajko, TV-15 1966, št. 4, str. 7

O smrti Rajka Modreja iz Črne in Vinka Kočivnika iz Vuzenice

137. Hovnik Franjo: Z vso družino k partizanom, TV-15 1974, št. 32, str. 4

O Dulerjevih s Sel

138. Hriberšek Marija: Ivanka Pečnikova, Koroški fužinar 1956, št. 4—6, str. 39

O partizanski družini z Leš

139. Hriberšek Marija: Tako so šli Dulerjevi s Sel skozi trpljenje v novi svet, Koroški fužinar 1952, št. 4—6, str. 19—26

140. Hriberšek Marija: Zadnje žrtve dravograjske mučilnice, Večer 1956, št. 122, str. 2

141. Hribovšek Matija: Prekmurska brigada, Ljubljana 1975

O bojih pri Dravogradu maja 1945, str. 165 do 227

Spomenik na trgu na Prevaljah

142. (Hudales Oskar): Prispevek k zgodovini partizanskega tiska, Nova obzorja 1962, št. 3-4, str. 199-200

Poročilo o knjigi Bogdana Žolnirja »Partizanski tisk ob Meži, Mislinji, Dravi«

I

143. I. Z.-A. A.: V spomin Ivanu Jerneju-Korošcu, Vestnik koroških partizanov 1972, št. 1, str. 69

144. Ideja OF je zajela slednjo gorsko vas, Slovenski vestnik, Celovec 1951, št. 30, str. 5

145. Igerc Mirko: Odpor na Selenpergu, Koroški fužinar 1961, št. 7-12, str. 28-29

146. Ikoč Anton: Požig na Citriji pod Olševo, TV-15 1972, št. 45, str. 10

147. Ikoč Anton: Usodna malica, TV-15 1964, št. 16

Dogodek pri Urbanovih v Koprivni poleti 1944

148. Ingolič Anton: Njegove zadnje ure, Prežihov zbornik, Maribor 1957

Prežihovi spomini na Mauthausen

149. Ivan Serajnik, Koroški fužinar 1954, št. 5-6, str. 31

Kratek življenjepisa hotuljskega župnika, ki so ga izselili nacisti

150. I(vič) T(omo): Zastave prinesle smrt, Večer 1976, št. 156, str. 9

Spomin Marije Selišnik iz Zerjava

151. (Ivnik Branko): Bitka pri Črni avgusta 1944, Vestnik, Maribor 22. VII. 1950

152. Iz gradiva NOB Muzeja revolucije v Slovenjem Gradu za leto 1941, Vestnik koroških partizanov 1972, št. 1, str. 70

Navedeno gradivo zadeva predvsem Mežiško dolino

153. Iz selske kronike, Koroški fužinar 1955, št. 10-12, str. 33-36

Za leta 1939-1941 že odmevi II. svet. vojne

154. Iz zapisnika VI. redne seje okrožnega odbora OF Dravograd, 21. aprila 1945, Slovenke v narodnoosvobodilnem boju II-2, Ljubljana 1970, str. 1353-1354

J

155. Jakopič Lojze: Po sledovih II. grupe odredov, Kmečki glas 1961, št. 35-45

O prihodu II. grupe odredov na področje gornje Mežiške doline v št. 43-44

156. Jan (Ivan): 20 let upora — 20 let JLA, Glasnik ZROP 1951, št. 5, str. 6

Omenja boje v Mežiški dolini leta 1945

157. Janžekovič Ivan: Ob 10. obletnici, Koroški fužinar 1953, št. 4, str. 1

Napad na Mežico

158. Jarc Janko: Lovro Kuhar-Prežihov Voranc v italijanskih zaporih 1. 1943, Letopis Muzeja narodne osvoboditve LRS v Ljubljani 1958 (Ljubljana 1959), str. 55-79

159. Jelen Franc: Tragedija v bazi OOF Prevalje 11. II. 1945, Glas Mežiške doline 1. IX. 1952, št. 7

160. Jerše (Jože): Prežihov Voranc v Mauthausenu, Celjski tednik, Celje 25. II. 1950, št. 8 in Iz trpljenja in krvi, Laško-Rečica 1958, str. 138-139

161. Jeras Josip: Z Lenartom na Koroško, TV-15 1969, št. 4

162. Jevšnikar Adi-Lvov: Na domačih tleh nepremagljivi, TV-15 1977, št. 2, str. 4

Združitev pohorskega odreda in koroških partizanov

163. Juh Luka: Zadnji val, Koroški fužinar 1957, št. 10-12, str. 22-33

164. Juh Luka: Zaprt v Begunjah, Koroški fužinar 1969, št. 2, str. 25

165. J(urač) Franci: Pohod po poteh borcev, Delo 1972, št. 204, str. 6

Mladinci iz Črne po partizanskih poteh

166. Jurač Jože: Iznali so nas... (S slikami), Slovenski poročevalec 18. IX. 1954, št. 219

K

167. Kajžerjeva Urška se je vrnila, TV-15 1971, št. 5, str. 13

Vrnitev iz dravograjskih zaporov

168. (Kastelic Olga)-Marjetka: Hedetova domačija, Vestnik koroških partizanov 1976, št. 4, str. 40-41

169. Kastelic Olga-Marjetka: Koroška, Spomini na partizanska leta III., Ljubljana 1949, str. 217-223

170. Kastelic Olga-Metka: Koroška, Spomini na partizanska leta I., Ljubljana 1974, str. 127 do 135

171. Kastelic Olga-Marjetka: Kratek oris protifašističnega boja na Koroškem, Zbornik Koroške, Ljubljana 1959, str. 37-46

172. (Kastelic Olga)-Marjetka: Milan Trtnik-Milanček, Vestnik koroških partizanov 1976, št. 1, str. 84-85

Borec I. koroške čete in I. koroškega bataljona

173. (Kastelic Olga)-Marjetka: Lenart, komandant I. koroškega bataljona, Ljudska pravica 1949, št. 86

174. Kastelic Olga-Marjetka: Olcar in tank, Delo 1961, št. 199; Slovenski vestnik, Celovec 2. III. 1962, št. 9

175. Kastelic Olga-Marjetka: O zbiranju gradiva za partizansko topografijo, Letopis Muzeja narodne osvoboditve 1957, str. 161-181

176. Kastelic Olga-Marjetka: Peca in njeni ljudje, Delo 29. XI. 1961, št. 327

177. Kastelic Olga-Marjetka: S partizani po Stajerskem in Koroškem, Slovenke v narodnoosvobodilnem boju I., Ljubljana 1970, stran 652-667

178. Kategorizacija spomenikov — Topla pod Peco, Vestnik koroških partizanov 1975, št. 3/4, str. 97-99

179. Klanjšček Zdravko: Razvoj slovenske partizanske vojske (Pregled razvoja), Naša obramba 1970, št. 12, priloga

Označene so tudi koroške partizanske enote

180. Kliče glavni štab. Zbornik prispevkov o slovenskih partizanskih zvezah, Ljubljana 1972

O koroških kurirskih relejnih postajah str. 178-186

181. Klipšteter O(tmar): Tako je padla zavesa zadnjega dejanja. Ob 20. obletnici osvoboditve, Večer 15. V. 1965, št. 111

O kapitulaciji Lohrove armade

182. Klobučar Boško: Tedaj se je v meni prelomilo. Še pomnite, tovariši? Ljubljana 1948, str. 68

Avtor, doma z Raven na Koroškem v preganstvu

183. Kogelnik Roman: Borbe v Koprivni, Koroški fužinar 1957, št. 7-9, str. 17-18

184. Kogelnik Roman: Kako sem doživel Poljano 1945, Koroški fužinar 1975, št. 4, str. 16-17

185. Kogelnik Roman-Vojnimir: Na osvobojenem ozemlju pod Svinjo 1945-1970. Spomini borcev na prve dni svobode, Koroški fužinar 1970, št. 4, str. 7-8

186. Kogelnik Roman: Srečanje onstran Drave, Koroški fužinar 1953, št. 11-12, str. 34-40

187. Kogelnik Roman: Za Plaznikove v Bistri en nemški tank, Koroški fužinar 1953, št. 1-3, str. 11-12 in št. 4, str. 17-19

188. Kogelnik Roman: Zapiski iz velikega časa NOB na Koroškem, Koroški fužinar 1952, št. 4-6, str. 4-6 in št. 10-12, str. 13-16

189. Kolar Marjan: Osebno doživetje državnega Koroški fužinar 1973, št. 4, str. 2

Doživetje v taborišču

190. Kolenik Lipej: Aktivnost žena v Smarjeti pri Pliberku, Slovenke v narodnoosvobodilnem boju II-1, Ljubljana 1970, str. 499-508

191. Korošci o boju za svojo svobodo, Tovarš riš 1953, št. 16, str. 444-445

Fotoreportaža tudi o Mežiški dolini

192. Koroški partizanski tisk izpričuje borbo koroškega ljudstva, Ljudska pravica 7. I. 1947, št. 5

193. Koruza Jože, Življenjska pot Lovra Kharja-Prežihovega Voranca, Prežihov zbornik Maribor 1957, str. 208-212

194. Kotnik Beno-(Hostnik): Kotlje — dan osvobodene, Koroški fužinar 1952, št. 4-5, str. 7-8

195. Kotnik Beno-(Hostnik): Ob 20. obletnici hotuljskega tabora, Koroški fužinar 1953, št. 11-12, str. 2-3

196. Kotnik Beno-Hostnik: Partizanski tabor v Kotljah, Ljubljanski dnevnik 24. IV. 1953, št. 96

197. Kotnik Beno-(Hostnik): Pionirji v spominu Mežiški dolini med NOB, Koroški fužinar 1968, št. 2, str. 20-21

198. Kotnik Beno-(Hostnik): Spomini, Koroški fužinar 1953, št. 4, str. 27-30

199. Kotnik Beno-(Hostnik): Spomini 1. maj 1945, Koroški fužinar 1961, št. 4-6, str. 2-3

200. Kotnik Beno-(Hostnik): Terenska vena po Koroški, Koroški fužinar 1953, št. 4, str. 10-16

201. Kotnik Beno-(Hostnik): Težki pa veliki časi pod Uršljo goro. Iz kronike NOB na področju Ravne na Koroškem, Koroški fužinar 1953, št. 4, str. 20-22

202. Kotnik Beno-(Hostnik): Tihe žrtve, Koroški fužinar 1953, št. 1-3, str. 10

Oris Logarjeve družine z Raven

203. Kotnik Beno-(Hostnik): Za navrški spomin, Koroški fužinar 1962, št. 1-2, str. 3-5

204. Kotnik Beno-Hostnik: Žene so si enakovrednost priborile v NOB, Koroški fužinar 1953, št. 4, str. 24-25

O Metki Košakovi ob srečanju z Nemci

205. Kotnik Flora: Odšla je Kančeva mama, Koroški fužinar 1977, št. 4, str. 74

206. Kotnik Flora: V dravograjskih in celovških zaporih, Slovenke v narodnoosvobodilnem zaporu II-2, Ljubljana 1970, str. 1162 do 1172

207. Kotnik Flora: V spomin Riharjevi bledski Koroški fužinar 1977, št. 1, str. 72

O materi, ki je bila z družino v nacističnem taborišču

208. Kotnik Janko: Štiri srečanja s Prežihovim Vorancem, Prežihov zbornik, Maribor 1957, str. 93-97

Na NOB se nanaša le srečanje na zimo 1941

209. K(otnik) S(tanko): Dominik Kotnik-Zdravko, Koroški fužinar 1969, št. 4, str. 35

210. Kotnik Stanko: Granit in bron za skromen spomin, Koroški fužinar 1961, št. 7-12, str. 3-8

211. Kotnik Stanko: Poročanje je odgovorno delo, Delo 24. I. 1962, št. 23

Pripombe k datiranju Lohrove kapitulacije »Na Poljan«

212. Kotnik prof. Stanko: Spomenik na področju, Koroški fužinar 1961, št. 4-6, str. 15

Razmišljanje ob Španarjevi tragediji

213. Kotnik Stanko: Srečanje taboriščnikov v Dachau (S slikami), Koroški fužinar 1965, št. 7-9, str. 38-39

214. Kotnik Zorko: Spomini na pomlad leta 1941, Koroški fužinar 1972, št. 3, str. 20-23

Vdor nemške vojske v Mežiško dolino

215. Kotnik Zorko: Srečanje z Rožankovo mamo v partizanih, Koroški fužinar 1969, št. 4, str. 5-6

216. Kotuljski partizanski tabor, Vestnik odbora koroških partizanov, Ljubljana 1968, št. 5, str. 5-11

217. Kozak Juš: Srečanje s Prežihovim Vorancem, Prežihov zbornik, Maribor 1957, str. 112-120

Tudi srečanje med okupacijo

218. Krall Jože: Bogdan Žolnir: »Partizanski tisk ob Meži, Mislinji, Dravi«, Maribor, Založba Obzorja 1962, Prispevki za zgodovino delavskega gibanja 1963, št. 1-2, str. 217-218

219. Kramaršek Vanda: Bila sem obveščevalka IV. operativne cone, Slovenke v narodnoosvobodilnem boju II-2, Ljubljana 1970, str. 936-490

Tudi o zvezah z Mežiško dolino
 220. Kramolc Božo: Večeri pod Peco (S sliko), Koroški fužinar 1971, št. 4, str. 2
 221. Kramolc Luka: Pokol v št. Danijelu, Morišče Dravograd, Ljubljana 1946, str. 32—34
 222. Kramolc prof. Luka: Prof. Luka Kramolc 70-letnik, Koroški fužinar 1963, št. 9-10, str. 19
 Na koncu o usodi Kramolčevih sorodnikov v času okupacije
 223. Kranjc Boris: Franjo Golob, akademski slikar in slovenski umetnik, Vestnik, Maribor 1948, št. 86—87
 224. Kranjc Boris: Golob in Sušmelj, slovenska umetnika — žrtvi fašizma, Nova obzorja, Maribor 1949, str. 366—372
 225. Kranjc Boris: Na domu mrtvega slikarja, Vestnik, Maribor 15. X. 1948, št. 94
 O usodi Lojzeta Sušmelja v času okupacije
 226. Krašovec (Jure): Koroška zima 1942, Celjski tednik, Celje 1967, št. 48, str. 5
 O 1. koroški četi
 227. Križevnik Olga: Dravograd v letih 1941 do 1945, Kurirček 1961/62, št. 7, str. 266—267
 228. (Kuhar Avgust): Spomenik na Breznici, Koroški fužinar 1953, št. 1-3, str. 12—13
 229. (Kuhar Avgust): Tretji raj pri Rožanku, Koroški fužinar 1952, št. 10-12, str. 7—8
 230. (Kuhar Avgust): Umor pri Prežihu, Koroški fužinar 1953, št. 5-7, str. 20—21
 231. (Kuhar Lovro)-Prežihov Voranc: Prežihova pisma iz koncentracijskih taborišč, Koroški fužinar 1957, št. 4-6, str. 10—12
 232. (Kuhar Lovro)-Prežihov Voranc: Prežihovo pismo Ivanu Levarju iz ljubljanskih sodnih zaporov, Prežihov zbornik, Maribor 1957, str. 66—67
 233. Kumar Stane: Franjo Golob — slikar in grafik, Koroški fužinar 1973, št. 4, str. 22—24

L

234. Lačen Ivan: Da ne pozabimo, Koroški fužinar 1967, št. 2, str. 39—40
 Usoda Cestnikovih s Tolstega vrha
 235. Lačen Ivan: Iz gestapovskih zaporov, Dravograd, Koroški fužinar 1960, št. 12a, str. 43
 236. Lajner Alojz: Sem pripravljen, Koroški fužinar 1954, št. 3-4, str. 26
 O Benu Kotniku, ko je šel v partizane
 237. Lavrič Stane: Sli smo na Štajersko, Borec 1962, št. 12, str. 494—496
 O bojih 14. divizije na področju Zavodnja
 238. Lapajne Niko: Domov z veliko škatlo bonbonov, Tovariš 1970, št. 41, str. 8—11
 239. Lapajne Niko: Komandanta jugovzhodne fronte je ujel major Miklič, Tovariš 1970, št. 51, str. 12—15
 240. Lapajne Niko: Naprej v borbo, Steklar, Hrastnik 1969, št. 7/8, str. 8 in št. 9, str. 7
 Prihod Kranjčevega bataljona na Smrekovec
 241. Lapajne Niko: Nemški oficirji kolnejo in jočejo, Tovariš 1970, št. 35, str. 8—11
 242. Lapajne Niko: Partizanova fotografija pripoveduje, Tovariš 1970, št. 46, str. 14—15
 243. Lapajne Niko: Po sledih OF in Štirinajste na Koroškem in Štajerskem, Tovariš 1969, št. 16, str. 10—15
 244. Lapajne Niko: Pripoved Marije Selišnik iz Žerjava na Koroškem. — Plemeniti lisjak Lohr je ušel, Tovariš 1970, št. 37, str. 26 do 29
 245. Lapajne Niko: Tanki čakajo molče, Tovariš 1970, št. 39, str. 24—27
 246. Lapajne Niko: Zadnja bitka druge svetovne vojne na Poljani pri Prevaljah. Ustaši so bežali kot ščurki (S slikami), Tovariš 1970, št. 33, str. 8—11
 Bitka pri Poljani
 247. Lapajne Niko: Ustrelili so me zaradi zaslave, Tovariš 1970, št. 36, str. 8—11
 248. Lapajne Niko: Vsa pota vodijo na Poljano, Tovariš 1970, št. 34, str. 12—15
 249. Linasi Marjan: NOB v Mežiški dolini do belopeške konference, Koroški fužinar 1977, št. 4, str. 10—16
 250. Linasi Marjan: Začetki vstaje v Mežiški dolini, TV-15 1976, št. 13, str. 4 in Koroški fužinar 1976, št. 3, str. 33—34
 251. Lipovšek Marjan: Prizrčen sprejem partizanskih kurirjev na Koroškem, Komunist 1973, št. 20, str. 23
 252. Lodrant Franc: Smrt na Rakitnikovini, Nova brazda, Ravne na Koroškem 1950, št. 5, str. 1—7, Glasilo dijakov gimnazije Ravne na Koroškem, hrani Študijska knjižnica Ravne na Koroškem

253. Lodrant Jože: Ivan Hojnik, Koroški fužinar 1977, št. 3, str. 70—72
 Tudi o usodi koprivskega župnika med okupacijo
 254. Logar Cene: Naša Štirinajsta na Štajerskem, Slovenski zbornik 1945
 255. Luštek Miroslav: Pregled enot narodnoosvobodilne vojske Slovenije in njihovega poveljniškega kadra, Prispevki za zgodovino delavskega gibanja 1965, št. 1—2, str. 239—265
 Govori tudi o 1. koroškem bataljonu

M

256. M. T.: Med pregnanimi duhovniki, Koledar družbe sv. Mohorja, Celovec 1969
 Omenja duhovnike iz Mežiške doline in širšega območja
 257. Mak Rok-Ludvik: Spomini na narodnoosvobodilno borbo, Koroški fužinar 1977, št. 2, str. 44—48
 258. Maršal Aleksander je izrekel pohvalo za uspešno bitko koroških partizanov pri Črni, Tovariš 1954, priloga k št. 34 »Rast in lepote naše domovine«
 259. Maurer Neža: Zveza mora ostati, Ljubljana 1967, str. 283—329
 O partizanstvu v Koprivni in Bistri
 260. Mekinda Jože-Franci: Čez Koroško na Štajersko, 7 dni, 16. VII. 1954, št. 27
 261. (Mekinda Jože-Franci): Junaški pohodi II. grupe odredov, Slovenski poročevalec, 9. XII. 1952, št. 290
 Tudi o pohodu Kranjčevega bataljona v Koprivno
 262. Mekinda Jože-Franci: Pohod II. grupe odredov, Tovariš 1952, str. 1071
 263. Mekinda Jože-Franci: Pohod II. grupe odredov na Štajersko, Ljubljana 1959
 Tudi o pohodu Kranjčevega bataljona v Koprivno
 264. Mekinda Jože-Franci: Prva padla partizana na Koroškem — borca Pohorskega bataljona II. grupe odredov (25. VIII. 1942), Slovenski poročevalec, 13. XII. 1952, št. 293
 265. (Mekinda Jože-Franci): Zgodovinski pohod II. grupe odredov, Borec 1953, str. 14—15
 266. Melanšek Justina: Mati pripoveduje, Kurirček 1962/63, št. 4, str. 173
 O izdanem partizanu v Zarazborju
 267. Melanšek Justina: Spomin, Kurirček 1961/62, št. 2, str. 69
 O smrti kurirja Justina v Zarazborju
 268. Merkač Maks-Hudopisk: Ob času jesenskih barv, Invalidski vestnik, 8. I. 1959, št. 2
 O Rakitnikovi družini
 269. Merkač Maks-Hudopisk: Pavelj v najslavnejši bitki vzhodnokoroškega odreda, Invalidski vestnik, 27. VIII. 1960, št. 8
 270. Merkač Maks-Hudopisk: Za lep »danes«, Koroški fužinar 1969, št. 4, str. 25—26
 Razmišljanje o partizanskih obeležjih
 271. (Messner Janko)-Petrov Ivan: Morišče Dravograd, Ljubljana 1946
 272. Meško Fran Ksaver: Križev pot, Izbrano delo, četrta knjiga, Celje 1959, str. 287—365
 V izgnanstvu do konca 1941
 273. Meško Fran Ksaver: Križev pot, Kalendar Družbe sv. Mohorja za 1947, Celje 1947, str. 49—56
 Aretacija, bivanje v Šmartnem pri Slovenjem Gradcu, Mariboru in Brestanici leta 1941
 274. Meško Fran Ksaver: Pod topovi, Izbrano delo, četrta knjiga, Celje 1959, str. 434—448
 Srečanje s slovenskimi partizani na Dolenjskem marca 1943
 275. Meško Fran Ksaver: Pot iz četniškega ujetništva, Stoti koledar Mohorjeve družbe 1953, Celje 1952, str. 59—61
 Spomini na Bosno in Srbijo
 276. Meško Fran Ksaver: Sele, Koroški fužinar 1960, št. 7—12, str. 33—34
 O žrtvah pri sv. Neži
 277. Meško Fran Ksaver: V četniškem ujetništvu, Izbrano delo, četrta knjiga, Celje 1959, str. 366—433
 278. Meško Jakob: Zveze ni, Delo 22. VII. 1961, št. 199
 Pohod Bračičeve brigade proti Uršlji gori
 279. Metnizet ni prišel na obravnavo, Slovenski vestnik 1952, Celovec, št. 81, str. 1—2
 Tu je navedeno nekaj podrobnosti o zločinu na Komlju 12. X. 1944
 280. »Metnizta so se ljudje bolj bali kakor Gestapo«, Slovenski vestnik, Celovec 1952, št. 80, str. 2
 O tragediji na Komlju 12. X. 1944

281. Mežica in njen obraz. Napad na Mežico, Tovariš 1953, št. 16
 282. Miklavc D(rago): S Pohorja na Koroško, Večer 1964, št. 5, str. 7
 283. Miklavc D(rago): Živa taboriščna čitanaka, TV-15 1966, št. 27, str. 11
 O delovanju Janka Gačnika, učitelja iz Ravne na Koroškem v Ljubljanski krajini in v južni Italiji
 284. Mikuž Metod: Pregled zgodovine narodnoosvobodilne borbe v Sloveniji, knjiga I—V, Ljubljana 1960—1973
 O dogodkih v Mežiški dolini: II. knjiga str. 227—228, 322—324; III. knj. str. 72, 369; IV. knj. str. 550—578, 579 (O mežiškem okrožju); V. knj. str. 224—228
 285. Mikuž Stane: Za svobodo padli umetniki, Slovenski poročevalec 1945, št. 211, str. 6
 O Franju Golobu
 286. Mira: Mariborski študentje med leškimi rudarji, Koroški fužinar 1952, št. 1-3, str. 15—16
 Tu so omenjeni nekateri koroški borci
 287. Mlakar Miha: Trnjeva pot ene same družine, Koroški fužinar 1966, št. 2, str. 48—51
 Usoda proletarskih otrok pred vojno in med njo
 288. Mlatej Avgust: V Dachau, Koroški fužinar 1966, št. 4, str. 38—39
 O usodi Mlateje družine z Brdinj
 289. Močilnik Anica: Spomin iz Šumadije, Koroški fužinar 1958, št. 1-3, str. 28—29
 Bila v pregnanstvu
 290. Mugu Ivan-Marko: Srečanje s štabom II. grupe leta 1942, Hmeljar, Žalec 1965, št. 3, str. 12
 Srečanje 1. štajerskega batalj. s Kranjčevim nad Belo pečjo
 291. Mohorič Ivan: Revindikacija Mežiške doline, Koroški fužinar 1953, št. 1-3, str. 31
 292. Moravec Dušan: Prežihov Voranc, Ljubljana v ilegali II. Država v državi, Ljubljana 1961, str. 380—381
 Prežih kot kulturni delavec med NOB
 293. Mrdavšič Aleš-Bevc Karel: Narodnoosvobodilno gibanje v občini Ravne na Koroškem, Koroški fužinar 1971, št. 2, str. 2—8 in št. 3, str. 2—7
 294. Mrdavšič Aleš: Spomin tožnih srečanj, Koroški fužinar 1969, št. 3, str. 49—50
 Gestapovski zapor v Prevaljah
 295. Mrdavšič prof. Janez: Nekaj o Prežihu, Koroški fužinar 1970, št. 2, str. 21—25
 Nekaj podatkov o Prežihu v času NOB
 296. Mrdavšič Janez: Utrinki, Se pomnite, tovariši! Ljubljana 1948, str. 77—79
 Avtorjevi spomini na izgnanstvo
 297. Munda Matija: Slovenski duhovniki v Dachau, Nova družinska pratika za navadno leto 1962, Celovec 1961
 Omenja dekana Hornböcka iz Mežice in Messnerja iz Radelj

N

298. Nabergoj Dušica: Slovo v Celovcu, Se pomnite, tovariši! Ljubljana 1948, str. 40
 O učitelju Nabergoju iz Črneč
 299. Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941—1945, Ljubljana 1976
 Za Mežiško dolino in Koroško str. 429—431, 478—479, 721—724, 896—905, 924—928, 974—980, 990—1005
 300. Nekateri nemški ukrepi proti narodnoosvobodilni vojski na Koroškem, Vestnik koroških partizanov 1973, št. 2/3, str. 9—12
 301. Nikdar pozabljeni ne bodo... Spomin Ivanu Ditingerju, Koroški fužinar 1960, št. 1-3, str. 27—28
 Na koncu sestavka o Ditingerjevi usodi med vojno
 302. »Ni važno, da živimo mi — važno je, da živi naš narod!« Ob odkritju spominske plošče pri Tavčmanu v Lobniku, Slovenski vestnik, Celovec 1. V. 1959, št. 18
 O usodi Jurija in Franca Pasterka

O

303. Ob 20-letnici upora v Mežiški dolini, Delo 16. VII. 1961, št. 193
 304. Okrogar Tone-Nestl: Napad na orožniško postajo v Beli, Večer 28. IV. 1953, št. 100, 6. V. 1953, št. 105
 O borbah 2. čete Koroškega bataljona in odhod na Pohorje
 305. Okrogar Tone-Nestl: Ob deseti obletnici I. koroškega bataljona, Večer 1953, št. 100, 102, 104 in 105

306. (Okrogar Tone-Nestl): Po Koroškem, Borec 1954, str. 390—391
307. Organizacijsko poročilo okrožnega odbora SPZZ Dravograd z dne 19. novembra 1944 glavnemu odboru SPZZ, Slovenke v narodnoosvobodilnem boju II-1, Ljubljana 1970, str. 807—808
308. Osvobodilno gibanje na Koroškem, Ljudska pravica 1945, št. 36, str. 3
- Tudi o NOB v Mežiški dolini
309. O(zim) R(udolf): Spomin na preteklost, Slovenski poročevalec 1956, št. 156
- Okupatorjevo nasilje v Dravogradu

P

310. Paradiž Franc: Na Kramarici na Koroškem, Še pomnite, tovariši? Ljubljana 1948, str. 218—219
311. Partizanska grobišča na Koroškem, Vestnik koroških partizanov 1970, št. 1-2, str. 48—54
- Tu so omenjeni padli partizani doma iz Mežiške doline
312. Partizanke v letu 1943, Slovenke v narodnoosvobodilnem boju I, Ljubljana 1970, str. 876—893
- Seznam partizank, kjer so navedene borbe s Koroškega, ki so bile povečini v 1. koroškem bataljonu
313. Partizanski tisk na Koroškem je bil ozko povezan z oboroženo borbo proti fašizmu, Vestnik, Maribor 1947, št. 2, str. 3
- Tudi o partizanskem tisku v Mežiški dolini
314. Pavle Žaucer-Matjaž: 60-letnik, Vestnik koroških partizanov 1974, št. 4, str. 25—26
315. Pavlin Alojzija — Cvetka Lubasova: Dogodki pri Ravnjaku, Koroški fužinar 1953, št. 4, str. 16
316. Pavlin Lojzka-Cvetka: Mladina med NOB. Dejavnost SKOJ oziroma mladinske organizacije okraja Ravne-Prevalje v letih 1943—1945, Koroški fužinar 1956, št. 7-9, str. 31—33
317. Pavlin Ludvik: Počastimo spomin na žrtve, Informativni fužinar 1969, št. 11, str. 6—7
- Govor ob odkritju spomenika talcem pri sv. Neži 4. julija 1969
318. Pavlin Mile: Reševala je ruske ujetnike, TV-15 1966, št. 7, str. 9
- Marija Potočnikova je pomagala organizirati pobege ruskih ujetnikov-(nic) iz ravske železarnice
319. Pečnik Lidija: Kurir Brzi, Kurirček 1963/64, št. 3, str. 135—136
- Po materini pripovedi o smrti Juhovega Franceta-Brzega na Brinjevi gori
320. Pečuh Marija: Prvi dan v partizanih, Naši zapiski, Maribor 25. V. 1961, št. 2-3
- Pod Peco jeseni 1943
321. Perovšek Janez-Pelko: Generalpolkovnik Lohr je ušel, Naša obramba 1970, št. 6, str. 19—21
322. Peštaj Jelka: Spomini na Matjaževe bombe ne bodo zbledeli, Slovenski poročevalec 1956, št. 171
323. (Petijan Bruno)bp: Partizanske tehnike na področju nekdanjega mariborskega okraja v času NOB, Mariborski tisk 1965, št. 4, str. 10
- Omenjene tudi one iz Mežiške doline in okoliških področij
324. Petek Jože: S štirinajsto divizijo, Ljubljana 1959
325. Pisma koroških deklic aktivistki Marjetki, Mi otroci vojne, Ljubljana 1962. Zbral in uredil Ferdo Godina
326. Pisma koroških deklic partizanski Metki, Nedeljski dnevnik 1975, št. 108, str. 17
327. Plajer Andrej: Začetki narodnoosvobodilnega gibanja in prve žrtve v Dravogradu, Vestnik, Maribor 1952, št. 171, str. 2
328. Plešivčnik Drago: Klobasa in policijski pes, Še pomnite, tovariši? Ljubljana 1948, str. 211—212
- O čudnem naključju, ki je rešilo avtorja
329. Plešivčnik Drago: Kronika bolnišnice okrog Uršlje in Pece, Med Peco in Pohorjem, Maribor 1965, str. 217—234
- Tudi o zdravstvu med NOB v Mežiški dolini
330. Pogajen Franc-Krajnc: »Gremo na Štajersko...«, Spomini na partizanska leta, Ljubljana, brez letnice, str. 21—34
- Podatki o prihodu Kranjčevega bataljona v Koprivno
331. Pogajen Franc-Krajnc: »Gremo na Štajersko...«, Spomini na partizanska leta I, Ljubljana 1974, str. 95—108

332. Pohleven Karel-Drago: Požig Solčave z okolico, Vestnik koroških partizanov 1976, št. 2/3, str. 99—107
- Tudi o dogajanjih v gornji Mežiški dolini
333. Polajner Karel: Zlati jubilej Marije in Alojza Periča, Vestnik koroških partizanov 1973, št. 4, str. 76
- Partizanska družina iz Črne
334. Polanšek Valentin: Recitacija ob komemoraciji in odkritju spomenika padlim partizanom »Kurirske čete Cirila Šorlija-Domna« na Komlju v nedeljo 28. V. 1972, Vestnik koroških partizanov 1972, št. 3, str. 33
335. (Polenčič) Matjaž: V neki hiši na Belih vodah, TV-15 1964, št. 7, str. 6
- O borbah 14. divizije
336. Poljana 1945, Koroški fužinar 1975, št. 2, str. 2—4
337. Poljana je prišla v zgodovino. 30. obletnica poslednje bitke II. svetovne vojne v Evropi (S sliko), Večer 1975, št. 110, str. 4
338. Poslednji dnevi vojne v Sloveniji (S slikami), Naša obramba 1970, št. 6, str. 3—15
339. Pori Vlado: »Prekomanda Buchenwald«, Koroški fužinar 1966, št. 3, str. 45—46
340. Posode Berta-Breda: Kurirka med Črno in Pliberkom, Slovenke v narodnoosvobodilnem boju II-2, Ljubljana 1970, str. 979—980
341. Potočnik Lovro: Na klancu žrtev in trpljenja, Koledar Slovenske Koroške 1962, Celovec 1961, str. 122—127
- Nacistično nasilje na Komlju
342. Potrč Ljidiša-Dunja: Koroški »Gamsi« si je naložil šest križev, Vestnik koroških partizanov 1976, št. 1, str. 60—61
- Borec iz Mežice
343. Potrč Ljidiša-Dunja: V spomin Leonu, Vestnik koroških partizanov 1972, št. 1, str. 68
- O koroškem borcu Francu Zalazniku-Leonu
344. Požarnik Franc: Tla so bila postelja, čevlji pa blazina — zapiski partizana interniranca, Koroški fužinar 1963, št. 6-8, str. 40—42
345. Požun Lojze: II. grupa odredov slovenskih partizanskih čet, Celjski tednik, Celje 1967, št. 8-16, 19 in Komunist 1967, št. 20-26
- O I. štajerskem bataljonu in požigu planinskih koč od Uršlje gore do Smrekoveca
346. (Po)ž(un Loj)ze: Franc Rozman-Stane. Iz naše revolucionarne preteklosti, Komunist 25. VI. 1965, št. 26-6. VIII. 1965, št. 32
- O delovanju Franca Rozmana-Staneta na Koroškem v št. 31, str. 15
347. P(o)žun L(oj)ze: Pohod štirinajste divizije na Štajersko, Komunist 10. I. 1964, št. 2-13. III. 1964, št. 11
348. Pratekar Vito: Hudi dnevi Seliškove mame, TV-15 1970, št. 14, str. 15
- Dogajanja v Žerjavu
349. Pred nadaljevanjem Metnitzvega procesa proti Slovenskemu vestniku, Slovenski vestnik, Celovec 1952, št. 78, str. 2
- Podatki o Metnitzovih zločinskih dejanjih na Komlju
350. Pred 50 leti, Koroški fužinar 1968, št. 4, str. 24
- Podatki o Juriču Andreju Kotniku in njegovem sinu med NOB
351. Predlog: spomenik na Poljanah, Delo 1970, št. 113, str. 4
352. Prek Lovro-Fric: Bili smo v Slovenskih gorah, Vestnik koroških partizanov 1976, št. 1, str. 43—49
- O štirih partizanih iz I. koroškega bataljona, ki so šli po puškomitraljez v Slovenske gorice
353. Prek Lovro-Fric: Niso dočakali svobode, Vestnik koroških partizanov 1976, št. 2-3, str. 128-130
- Dogodki maja 1945 v Mežiški dolini in žrtve 9. V. pri Miklavčevem, ki so jih pobili esesovci
354. Priče o zločinah na Komlju, Slovenski vestnik, Celovec 12. XI. 1952, št. 79
355. Primožič Franc-Marko: Koroška v borbi, Slovenski vestnik, Celovec 1946, št. 4-9
- O nastanku I. koroškega bataljona v št. 5 in o bojih v Črni leta 1944 v št. 7
356. Pri nas je bilo vojne konec 15. maja leta 1945, Tovariši 1960, št. 17, str. 6-7
357. Prispevki k dokumentaciji NOB na Koroškem, Vestnik koroških partizanov 1969, št. 7, str. 24-36
- O I. koroškem bataljonu in njegovi borbeni poti po Mežiški dolini
358. Prosen Marko: Letaki, Glas Mežiške doline 1. IX. 1952, št. 7

PADLI BORCI 1941-1945

KRET FRANC
ČEBULC JAKOB
SROT ERNI
PACNIK LEON
OSOJNIK SLAVKO
KNEŽAR EDI
KOPMAJER ANDREJ
BOSIČ JULKA
ARL MATEVZ
HRIBERNIK JAKOB
BOJNIK RUDOLF
PODKRAJČNIK FRANC
LEŠKOVČEK JOŽKO
KRAJČNIK ALBERT
SAMEC LEOPOLD
SAMEC MARKS
SUMAH ADOLF
UMRLI V TABORIŠČIH
JELENKO FRANC
ČOP STANKO
TRINČEK VILJ
KOPMAJER AVDUST
METANIK ANTON
METANIK ANTON
RAIL VINI
JELENKO MIHAEL
KRAJČNIK ANTON

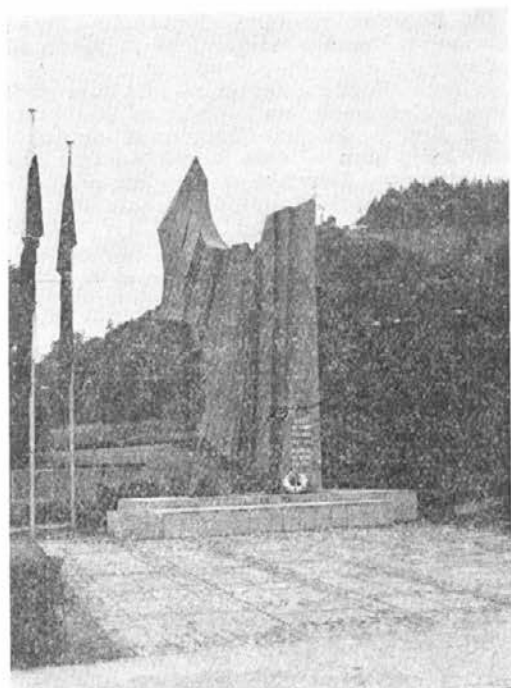
Spominska plošča na spomeniku na Lešah

359. Prosen Marko: Preživel sem Auschwitz, Koroški fužinar 1971, št. 4, str. 3-4
360. Proslava 30-letnice hotuljskega tabora, TV-15 1973, št. 44, str. 13
361. Prva akcija prve partizanske enote na Koroškem, Vestnik odbora koroških partizanov 1968, št. 5, str. 5—11, tudi v Vestniku koroških partizanov 1976, št. 2/3, str. 8—14
362. Prvi koroški bataljon, Slovenski vestnik, Celovec 1959, št. 14
363. Prvi koroški bataljon »Lenartov« Mežici, Slovenski vestnik, Celovec 5. IV. 1958, št. 25
364. I. koroški partizanski tabor v Kotliju pri Guštanju, Borec 1950, št. 7-8, str. 152-153
365. Prušnik Karel-Gašper: Gamsi na plazu, Ljubljana 1958, 2. izdaja, Ljubljana 1974
- Tudi o NOB v Mežiški dolini
366. Prušnik Karel-Gašper: Komanda Koroške grupe odredov major Vinko Simončič - narodni heroj, Svoboda, Celovec 11/1949, št. 5, str. 22-24
367. Prušnik Karel-Gašper: Koroški partizan Tavčmanov Franci-Lenart, Slovenski vestnik, Celovec 28. III. 1946, št. 3
368. Prušnik Karel-Gašper: Kot žrtve padli v borbo za nas... Koroški koledar 1970, str. 119-142
- Opis partizanskih grobišč na avstrijskem Koroškem, tu je navedenih nekaj pokopanih partizanov iz Mežiške doline
369. Prušnik Karel-Gašper: Majski pohod Slovenski poročevalec 15. V. 1952, št. 114
370. Prušnik Karel-Gašper: Med »slovenskimi vojaki«, Slovenski poročevalec 1957, št. 170, str. 4
- O svojih vtisih, ko se je avtor priključil I. koroški četi
371. Prušnik Karel-Gašper: O Blajsovi svobodi, Koroški koledar 1967, str. 94—96
- O domačiji v avstrijski Koprivni
372. Prušnik Karel-Gašper: Od Svinjske planine do Raven, Ljubljanski dnevnik 1. II. 1952, št. 52
373. Prušnik Karel-Gašper: Pasterk Franci-Lenart, Koroška v borbi, Celovec 1951, str. 108-109
374. Prušnik Karel-Gašper: Politično gibanje OF na Koroškem 1942-1945, Vestnik koroških partizanov 1974, št. 2/3, str. 71-79
- Tudi dogajanja v gornji Mežiški dolini
375. Prušnik Karel-Gašper: Razvoj in miranje partizanske vojske na Koroškem Svoboda II/1949, št. 4, str. 23-25
376. Prušnik Karel-Gašper: Rojstvo in ljenje zveze koroških Partizanov, Vestnik koroških partizanov 1967, št. 3, str. 36-38
- V kronološkem pogledu je dosti posameznih zgodovinskih in bibliografskih podatkov o dogajanju v Mežiški dolini in pliberški okolici

377. (Prušnik Karel-Gašper): S štirinajsto v Podjuni, Ljudska pravica 8. V. 1955, št. 106
378. (Prušnik Karel-Gašper): Slava junaku, ki je padel za svobodo in bratstvo med narodi, Slovenski vestnik, Celovec 4. IV. 1949, št. 30
379. Govor ob pogrebu Franca Pasterka-Lenarta
379. Prusnik Karel-Gašper: Stanetov zvonček, Vestnik koroških partizanov 1973, št. 1, str. 58-64
- Avtorjevi spomini na bivanje v 1. koroški četi
380. Prusnik Karel-Gašper: Utrinki iz leta 1943, Vestnik koroških partizanov 1973, št. 2/3, str. 56-70
- O dogajanjih okoli Pece
381. (Prušnik Karel)-Gašper: V tretji partizanski zimi, Koledar Slovenske Koroške 1962, Celovec 1961, str. 97-102
- Božič pri Burjeku na pobočju Pece leta 1944
382. Pučko Stane: Še enkrat po poteh štirinajste, Večer 1962, št. 4-52
383. (Pukl Slavko): Grob so odkrili po 21 letih, Ljubljanski dnevnik 1964, št. 268, str. 6
- O Francu Močilniku iz Mežice, ko so ga gestapovci ubili konec 1943
- R
384. Radišić Djordje: Življenje pesnika-narodnega heroja Karla Destovnika-Kajuha, 7 dni, Maribor 1961, št. 1-5
- Tudi o pesnikovi smrti pri Zlebniku v Zavadnjah
385. Ramšak dr. Marija: Oskrbovanje partizanskih ranjencev in bolnikov z zdravili, Slovenke v narodnoosvobodilnem boju I, Ljubljana 1970, str. 571-573
- Med vojno je Ramšakova službovala kot zdravnica v Črni
386. Razgoršek Avgust: Politično in organizacijsko gibanje na Koroškem med NOB, Koroški fužinar 1967, št. 3, str. 13-17
387. Razgovor s tovarišem Viktorjem Čehom-Zvonkom, Vestnik koroških partizanov 1972, št. 4, str. 83-84
388. Remec Egon-Borut: Leto 1945, Vestnik koroških partizanov 1975, št. 1-2, str. 21-25
389. Reševanje zaveznikov pilotov, Vestnik koroških partizanov 1976, št. 2-3, str. 125-127
- Na področju Raduhe
390. Ribičič Mitja: Zadnja bitka, Strokovni list 1965, št. 5, str. 234-239
- Ocena zadnjih bitk v Mislinjski in Mežiški dolini
391. Robar Zvonko: Iz spominov Ocvirkovega Roka, Koroški fužinar 1975, št. 3, str. 46-48
392. Robar Zvonko: Konferenca na Starotški planini, Koroški fužinar 1977, št. 2, str. 49-50
393. Robar Zvonko: Rod revolucionarjev v Črni, Koroški fužinar 1974, št. 1, str. 18-19
394. Robar Zvonko: Spomini na NOV, Koroški fužinar 1976, št. 4, str. 53-55
395. Robar Zvonko: Španarjeve domačije ni več, Koroški fužinar 1977, št. 2, str. 49
396. Robar Zvonko: Za 70-letnico Karlu Aberšku, Koroški fužinar 1976, št. 2, str. 76-78
397. Roš Fran: Slovenski izgnanci v Srbiji 1941-1945, Maribor 1967
- V tej knjigi so številni podatki o izseljenicah iz Mežiške doline
398. Rotar Franc: Pomnik borcem železarn, Večer 1977, št. 167, str. 5
- Ob odkritju spomenika padlim borcem na Ravnah na Koroškem
399. Rotar (Franc): Skulptura ravnskim borcem, Večer 1977, št. 100, str. 8
400. Rotar Franc: Zlata poroka zakoncev Rac, Koroški fužinar 1977, št. 3, str. 68
- Mož je bil borec Koroškega bataljona
401. Rudl Anton: Orglice so naju rešile, Še pomnite, tovariši? Ljubljana 1948, str. 106
- Spomin na dogodek v Mežiški poletu 1944
402. R(upe)l S(lavko): Bogdan Žolnir: Partizanski tisk ob Meži, Mislinji, Dravi, Borec 1962, št. 8-9, str. 363-364
- S
403. S. A.: Janko Kuster-Korošec, Vestnik koroških partizanov 1973, št. 1, str. 79
- Načelnik NZ za okraj Velikovec in okrožje Pliberk
404. S. B.: Osemdesetletnica Rozalije Močilnik, TV-15 1965, št. 12

- Oris partizanske matere iz Mežice
405. Saje Franček: Pisma na smrt obsojenih, Ljubljana 1958
- Kratek življenjepis o Rafaelu Pavlinu in Henrik Zagorniku s Prevalj str. 307, pismo o njuni smrti str. 152-154
406. Saksida Zora: S štirinajsto na Štajersko, Slovenke v narodnoosvobodilnem boju II-2, Ljubljana 1970, str. 1015-1022
- O prihodu 14. divizije na področje Belih vod in Koprivne
407. Samorastnik iz Jamnice, Koroški fužinar 1966, št. 3, str. 36-37
- O doživljajih Pavla Virbnika z Jamnice
408. Sattler Miran: Karel Prusnik-Gašper, Ljubljanski dnevnik, nedeljska izdaja, 14. XI. 1965, št. 308
409. Sekavčnik Oto: Beseda ob grobu Toneta Britovška, Vestnik koroških partizanov 1975, št. 1-2, str. 107-110
410. Selišnik Marija: Še zadnje dni so Nemci streljali, Slovenke v narodnoosvobodilnem boju II-2, Ljubljana 1970, str. 1423-1424
- Dogodek v Žerjavu
411. Seljak Ivan-Čopič: Že dolgo poprej me je zanimala umetnost in nadvse rad sem slikal, Borec 1965, št. 5, str. 468-472
- Podatki tudi o bojih 14. divizije pri Belih vodah
412. Senica Branko: Tu je bil konec. Dvajset let po zadnjih ogorčenih bojih v Dravogradu in Poljani pri Prevaljah, 7 dni 1965, št. 18
413. Sever Franc-Franta: Pogajalec v osjem gnezdu, Vestnik koroških partizanov 1975, št. 1-2, str. 39-44
- O dogajanjih maja 1945 v Mislinjski in Mežiški dolini
414. Seznam žena-partizank, aktivistk in žrtv, ki so padle in umrle za časa okupacije 1941-1945 s področja posameznih občin bivšega okraja Slovenj Gradec, Slovenke v narodnoosvobodilnem boju II-2, Ljubljana 1970, str. 1424-1426
415. Sile mraka in zla ne smejo več oživet. Poljana, prizorišče zadnjih bojev v letu 1945, Kmečki glas 1975, št. 20, str. 2
416. Sklepni boji JA, zmaga nad fašizmom in osvoboditev Slovenije. Osvobodilna vojna, prelomnica narodne zgodovine, Borec 1975, št. 4/5, str. 195-292
417. Skobir dr. Anton-Drago: Obisk partizanskih grobišč na Koroškem, Vestnik koroških partizanov 1973, št. 2/3, str. 102-104
- in Koroški fužinar 1973, št. 3, str. 14-15
- Na grobiščih tudi padli Hotuljci
418. Skobir Anton-Drago: Rožankovi — partizanska domačija pri »Dobrem«, Vestnik koroških partizanov 1977, št. 1, str. 23-26
419. Skobir dr. Anton: Življenjepis padlih in umrlih narodnih herojev, ki so se med narodnoosvobodilno vojno borili na Koroškem, Vestnik odbora koroških partizanov 1968, št. 3, str. 1-34
- Na področju Mežiške doline so delovali: Dušan Kveder-Tomaž, Anton Okrogar-Nestl, Franc Pasterk-Lenart, Franc Rozman-Stane, Vinko Simončič-Gašper in Majda Vrhovnik-Loizka
420. Slamič Herman-Urh: S štirinajsto na Štajersko, Primorje. Ajdovščina 1963, št. 18 do 21; 1964, št. 22, 23, 25 in 26; 1965, št. 1-5
- V zadnjih poglavjih opisuje boje 14. divizije v Zavadnjah in Belih vodah
421. Slovenska bibliografija 1947-1972, izdaja Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani
- V vsakem letniku je navedena literatura tudi za NOB v Mežiški dolini
422. Solčava in okolica v boju za svobodo in obstoj, Vestnik koroških partizanov 1976, št. 2/3, str. 1-7
423. Spomenik hvalečnosti žrtvam, TV-15 1969, št. 28, str. 3
- Ob dnevu borca odkritje spomenika pri sv. Neži
424. Spomenik na Breznici, Koroški fužinar 1953, št. 1-3, str. 12-13
425. Spomenik pri Jurčku, Koroški fužinar 1961, št. 4-6, str. 25
- Nad Kotljami
426. Spomeniki ljudske revolucije Konservatorska poročila, Ljubljana X./1965
- Varstvo spomenikov, Ljubljana X./1965
- O gestapovski mučnici Dravograd st. 257
427. Spomeniki NOB v občini Ravne na Koroškem, Mežica 1975, Fotoklub

428. Spomini proletarca-komunista Ivana Ditingerja, Koroški fužinar 1967, št. 2, str. od 2 do 10
- Priredil Bogdan Žolnir. — Opisuje tudi prve dni okupacije na Ravnah na Koroškem
429. Srebre Pavla: Obretanova domačija pod Uršljo goro — dom koroških partizanov in aktivistov, Slovenke v narodnoosvobodilnem boju I, Ljubljana 1970, str. 831-836
430. Srebotnik Franjo: Člani ZB v Kotljah so pregledali svoje delo, Koroški fužinar 1971, št. 2, str. 9-10
431. Srebotnik Franjo: Dveletni obračun ZB v Kotljah, Koroški fužinar 1972, št. 2, str. 12-13
432. S(rebotnik) F(ranc): Beno Kotnik-Lobas, Koroški fužinar 1963, št. 1-3, str. 36
433. S(rebotnik) F(ranc): Po poteh štajerskih in koroških partizanov (S slikami), TV-15 1972, št. 20, str. 17
434. S(rebotnik) F(ranc): 30. obletnica kotljskega tabora, Večer 1973, št. 252, str. 2
435. Stante Peter-Skala: Četrta operativna cona v sklepni bojih na Štajerskem in Koroškem (S slikami), Naša obramba 1975, št. 4, str. 39-44
436. Stante Peter-Skala: Maja 1945 na Štajerskem in Koroškem, Delo 1975, št. 98, str. 29
437. Sterle Franc: Med proletarci, Ljubljana 1953
- O pohodu 14. divizije na Štajersko
438. Sterle Franc: Proletarci v boju na življenje in smrt, Borec 1954, št. 9, str. od 347 do 349
- O pohodu 14. divizije na Štajersko
439. Strle Franci: Kako je padel Kajuh, Borec 1963, št. 12, str. 498-507
440. Strle Franci: O bojih 14. divizije maja 1945 (S slikami), Komunist 1975, št. 20, str. od 22 do 23
441. Strle Franci: Pojasnilo k sestavku »Prispevki k zgodovinski resnici« (S sliko), TV-15 1975, št. 19, str. 2
- Poljana maja 1945
442. Strle Franci: Udar na Koroško. O bojih 14. divizije maja 1945 (S sliko), Komunist 1975, št. 19, str. 27
443. Strle Franci: Veliki finale na Koroškem, TV-15 1975, št. 17-22
444. Strle Franci: Veliki finale na Koroškem, Ljubljana 1976, samozaložba
445. Suhadolčan Marija: Filip Večko-Lagojevi Lipej, Koroški fužinar 1963, št. 4-5, str. 34-35
- Tudi o usodi njegove družine med okupacijo
446. (Suhadolčan) — Osojnik Marija: Izselitev solčavskih kmetov, Še pomnite, tovariši? Ljubljana 1948, str. 73-74
- Avtorica se jih spominja z železniške postaje Prevalje
447. Suhadolčan Marija: Koroška bibliografija, Med Peco in Pohorjem, Maribor 1965, str. 319-376
- Obsega tudi literaturo o NOB
448. Suhadolčan Marija: Koroška bibliografija, Med Peco in Pohorjem 2, Ravne na Koroškem 1975, str. 222-287
449. S(ušnik) F(ranc): Legenda o Matjažu, Koroški fužinar 1953, št. 4
450. Sušnik Tone: Napadli so Črno z 2000 možmi..., Koroški fužinar 1962, št. 8-12, str. 31
451. Sušnik Tone: Pesnici iz Libuč, ob 60-letnici Milke Hartmanove, Koroški fužinar 1962, št. 3-4, str. 11-12
452. Sušnik Tone: Razvoj šolstva v Mežiški dolini, Med Peco in Pohorjem, Maribor 1965, str. 195-197
- Tudi o šolstvu med okupacijo
- S
453. Š. Š.: In memoriam Frančka Mohorčiča, Vestnik koroških partizanov 1975, št. 1/2, str. 105-106
- Podatki o pokojniku med NOB
454. Še o dejavnosti I. koroške čete, Vestnik koroških partizanov 1976, št. 2/3, str. 15-19
455. Še o nemških vojaških ukrepih proti narodnoosvobodilni vojski na Koroškem, Vestnik koroških partizanov 1975, št. 3/4, str. 37-42
- O Mežiški dolini dosti podatkov
456. Sinkovec Črtomir: Z Jelovice na Koroško in Pohorje, Tovariši 1961, št. 32, str. 30

Spomenik na Ravnah

457. Šipek Mitja: Janja, Koroški fužinar 1960, št. 1—3, str. 44—45
 Spomin na borbe in aktiviste padle v okraju Dravograd 1943/45
 458. Šipek Mitja: Po dvajsetih letih, Koroški fužinar 1965, št. 4—6, str. 23—26
 459. Šipek Mitja: Pomlad, rojena iz krvi, Koroški fužinar 1966, št. 2, str. 6—7
 460. Šipek Mitja: Prisega na Štebarjevem vrhu, Koroški fužinar 1960, št. 7—12, str. od 48 do 49

Spomin na zadnje žrtve Korošcev aprila 1945

461. Šipek Mitja: Spomini, Koroški fužinar 1962, št. 3—4, str. 12—14
 Prikazuje očetov odnos do partizanov

462. Šipek Mitja: »Z nobenim purgarjem kne grēm jaz tavšat...«, Koroški fužinar 1956, št. 4—6, str. 18—20

463. Škerl France: Bibliografija o narodno-osvobodilnem boju Slovencev za leto 1960, Prispevki za zgodovino delavskega gibanja 1962, št. 1 — priloga str. 1—61

Tu je najbolj izčrpno navedena literatura tudi za Meziško dolino

464. Škerl France: Bibliografija o narodno-osvobodilnem boju Slovencev za leto 1961, Prispevki za zgodovino delavskega gibanja 1963, št. 1—2 — priloga str. 1—165

465. Škerl France: Bibliografija o narodno-osvobodilnem boju Slovencev za leto 1962, Prispevki za zgodovino delavskega gibanja 1963, št. 1—2 — priloga 167—232

466. Škerl France: Bibliografija o narodno-osvobodilnem boju Slovencev za leto 1963, Prispevki za zgodovino delavskega gibanja 1965, št. 1—2 — priloga str. 1—91

467. Škerl France: Bibliografija o narodno-osvobodilnem boju Slovencev za leto 1964, Prispevki za zgodovino delavskega gibanja 1968—1969, št. 1—2 — priloga str. 1—56

468. Škerl France: Bibliografija o narodno-osvobodilnem boju Slovencev za leto 1965, Prispevki za zgodovino delavskega gibanja 1968—1969, št. 1—2 — priloga str. 57—106

469. Škerl France-Bregar: Gestapovska grozodejstva v Dravogradu, Ljudska pravica 1947, št. 24, str. 6

470. Škerl France: Koroška v borbi za svobodo, Koroški zbornik, Ljubljana 1946, str. od 493 do 603

471. Škerl France-Bregar: Petnajst let bibliografije o narodnoosvobodilnem boju Slovencev 1945—1959

Tu je izčrpno navedena literatura tudi za Koroško in Meziško dolino

472. (Škorec Tone)-Darko: S koroškimi partizani, Borec 1954, št. 9, str. 342—343

Spomini na boje pri Pliberku in Koprivni

473. Škrk Bojan: Čimprej v Velikovec, Ljubljanski dnevnik 1952, št. 114, str. 3

Tudi omenja dogodke v Črni 5. V. 1945

474. Smarjeta nad Pliberkom, Slovenski vestnik, Celovec 1962, št. 46

475. Španarjeve domačije ni več (S sliko), TV-15 1977, št. 31, str. 14

476. Štajerska in Koroška v NOB, Šaleški rudar 1969, št. 9—10

477. Štibler Stefka: Moje kurirske poti v letu 1941, Slovenke v narodnoosvobodilnem boju I, Ljubljana 1970, str. 81—87

Tudi o kurirskih poteh po Meziški dolini

478. Stok Jože-Korotan: II. štajerska brigada VDV, Slovenski poročevalec 6. VIII. 1955, št. 181 in 7. VIII. 1955, št. 182

Gre za III. brigado VDV, avtor jo je pomotoma imenoval II. (drugo)

479. Stok Jože-Korotan: Skozi ognjene nevihte je udarjala jeklena pest, Ljubljana 1953

O dogajanjih na področju gornje Meziške doline str. 359—388

480. Stok Jože-Korotan: Spomini na koroški bataljon VDV, Ljudska pravica 30. VII. 1955, št. 176 in 31. VII. 1955, št. 177

481. Stok Jože-Korotan: Vojna pesem zmagoslavja, Večer 1955, št. 106

Zadnji boji 14. divizije na Štajerskem in Koroškem

482. Stok Jože-Korotan: Zadnji pohod zidanškovcev, Večer 7. V. 1958, št. 104 — 16. V. 1958, št. 112

O pohodu Zidanškove brigade na Koroško

483. Stok Jože-Korotan: Zmagoslavni pohod, Delo 1961, št. 131, str. 3

Zaključni boji na Koroškem

484. (Šturm) Šturm Fedja: Med pozdravljanjem mi je Prežihov Voranc izročal modre kuverte, Borec 1966, št. 12, str. 974—975

Spomin na sodelovanje radio OF

485. (Šušteršič France): V spomin koroškemu junaku, Borec 1959, št. 6, str. 281

Življenjepis Franca Pasterka-Lenarta

486. Švajncr J(anez): Tu se je končala vojna (S slikami), Večer 1975, št. 111, str. 3

Bitka na Poljani

T

487. Tako je bilo na Koroškem, Na delo, Celje 27. IV. 1946, št. 3, str. 2

488. Tam v grmu pismo skrito je bilo, TV-15 1971, št. 13, str. 15

O Obretanovi Pepci s Prevalj

489. Terčak Stane: Nepremagljivi skrivni pohod Štirinajste, Šaleški rudar 1969, št. 8—10

Opisuje boje v Zavodnjah in prihod v Koprivno

490. Terčak Stane: Štirinajsta, Celje 1969

Tudi o bojih 14. divizije v Zavodnjah in Belih vodah

491. Terčak Stane: Zadnje borbe na Štajerskem, Celjski tednik, Celje 6. III. 1964, št. 9

Zaključni boji 14. divizije na koroški meji

492. Terčak Stane: Živi zid, Celje 1952

O bojih v Zavodnjah in pohodu proti Koprivni str. 119—167

493. Tomazin Peter-(Skala): Napad na Mežico, Tovariš 1953, št. 16, str. 425

494. Tomazin Peter-Skala: Med ranjenci v Bistri. 1945—1970. Spomini borec na prve dni svobode, Koroški fužinar 1970, št. 2, str. 2

495. Tovarišica, tovariši! Vestnik odbora koroških partizanov 1967, št. 1, str. 8—19

Tu je seznam koroških partizanov, tudi onih iz Meziške doline

496. Tragedija v zemljanki OOOOF Prevalje, TV-15 1969, št. 45, str. 15

497. Travniki Marija: Štiri dni pred osvoboditvijo..., Se pomnite tovariši? Ljubljana 1948, str. 41—42

O umoru ujetega partizana 5. V. 1945 v Mežici

U

498. Ujčič Andrej: Franjo Golob, Koroški fužinar 1973, št. 1, str. 22

499. Ulčar Josip: Bitka pri Črni, Koroška v borbi, Celovec 1951, str. 104—107

500. Ulčar Jože-Mirko: Želeli smo ostati z našimi ljudmi, Koroška v borbi, Celovec 1951, str. 185—191

501. Uranič Ivan-Drago: Iz zgodovine koroškega partizanstva, Vestnik koroških partizanov 1975, št. 1/2, str. 9—20

Vzhodno-koroški odred

502. Uranič Ivan-Drago: Poslednji meteži ob Dravi, Vestnik koroških partizanov 1975, št. 1/2, str. 26—35

503. Urh Milan: Spomini na I. koroško četo, Borec 1959, št. 11, str. 538—540

504. Usoda uporniške skupine Zagernika Šterna. Iz kronike občine Prevalje, Koroški fužinar 1972, št. 1, str. 2

505. Uspele akcije prvega koroškega bataljona, Ljudska pravica 1947, št. 1, str. 3

V

506. V koroških gorah, Vestnik koroških partizanov 1973, št. 2/3, str. 95—98

Spomini na Logarsko dolino in Koprivno

507. V srca in v granit vklesan spomin, Koroški fužinar 1954, št. 5—6, str. 6

Razmišljanje in podatki o NOB v Kotljah

508. Valitl M.: V nedeljo praznik Kotlji, Gostje in kulturni program na odkritju spomenika žrtvam NOB, Delo 1973, št. 292, str. 2

509. Vačun Jože: Zadnje srečanje, Koroški fužinar 1964, št. 11—12, str. 39

Dogodek v Mežici

510. Vasil Mirko-Božo: Moje prvo srečanje s partizani, Koroški fužinar 1977, št. 2, str. 50 do 51

511. Verčkovnik Rudi: Zapisi o prvem maju, Koroški fužinar 1977, št. 2, str. 29

O partizanih maja 1945 v Koprivni in Olševi

512. Vertič Štefan: Spomini na zadnjo bitko druge svetovne vojne, Ptujski tednik, Ptuj 13. V. 1960, št. 19

513. Vevar Štefan: Na pot v taborišče, Spomnite, tovariši? Ljubljana 1948, str. 58

V Mežici

514. Vezjak Zdravko: Na Koroško, Se pomnite, tovariši? Ljubljana 1948, str. 224—225

O smrti avtorjevega soborca pod Olševim maju 1945

515. Vidmar Tone-Luka: Leta 1944, Borec 1969, št. 4, str. 348—356

Avtorjev dnevnik-dokument, omenja dogodke na področju Savinjske, Mislinjske Meziške doline

516. Vilič Alojz-Gams: Spomini, Vestnik koroških partizanov 1976, št. 2—3, str. 108—110

Partizanska pot po gornji Meziški dolini po Koroškem

517. Vinkl Rozalija: Kmet v Meziški dolini med NOB, Koroški fužinar 1964, št. 3—4, str. 12—20

518. Vipotnik Lenja: Mežica slavi, TV-15 1976, št. 13, str. 5

519. Virbnik Pavel: Samorastniki iz Jamnice, Koroški fužinar 1966, št. 3, str. 36—37

Zajema tudi dobo NOB

520. Višnovc Boris: Moč za življenje, Mladina 1977, št. 12, str. 8—9

NOB v Koprivni

521. Višnovc Boris: Prišla je svoboda, Revija M 1975, št. 4, str. 8—9

O bojih v Meziški dolini maja 1944

522. Vojno poročilo generalnega štaba 15. maj 1945, Ljubljanski dnevnik 1952, št. 114, str. 3

523. Voljč Janez: Poslednji boj, Delavske enotnosti 18. VII. 1959, št. 28

O kapitulaciji sovražnikovih vojsk v Meziški dolini in pri Libužah

524. Vončina Stanko — Ivan Hercog-Tim: Koroške gore v borbi za osvoboditev, Planinski vestnik 1958, št. 5, str. 292—294

525. V(reg) F(rance)-M(ile): Poslednja bitka II. svetovne vojne, Tovariš 1954, priloga št. 34 »Rast in lepote naše domovine« str. XV

O bitki na Poljani

526. Vresnik Drago: Žive bakle z Libeliškimi gore. Zapis ob 25-letnici tragedije na Sabotinu, Delo 1969, št. 195, str. 4

527. Vreš Franc: Viktorju v slovo, Koroški fužinar 1971, št. 3, str. 43—44

Podatki o njegovem sodelovanju v NOB

528. V spomin Francu Kastelicu-Džonu Bil borec na Koroškem

529. Vrhovnik Feliks: Stoparjev most, Koroški fužinar 1967, št. 3, str. 41—42

530. Vršnik Lojze: Pregled enot narodnoosvobodilne vojske Slovenije in njihovih poveljniških kadra. Od pomladi 1942 ustanovitve operativnih con, Prispevki zgodovine delavskega gibanja 1960, št. 1, str. od 185 do 203

Na koncu sestavka o Štajerski in Koroški

531. Vušnik Anton-Rastko: Luka Juh, Koroški fužinar 1974, št. 2, str. 20—21

532. Vušnik Anton-Rastko: Vzpostavitev ljudske oblasti na Ravnah. 1945—1970

Spomini borec na prve dni svobode, Koroški fužinar 1970, št. 2, str. 3—6

W

533. Wlodyga Ervin: Naša pokopališča, Koroški fužinar 1976, št. 3, str. 37—47
Seznam padlih partizanov in umrlih v taboriščih iz Raven na Koroškem str. 46
534. Wlodyga Ervin: Prevozi z reševalnim avtomobilom v letih 1941—1945, Koroški fužinar 1975, št. 3, str. 45—46
Navaja tudi prevoze ranjenih partizanov in okupatorjevih vojakov
535. Wlodyga Ervin: Zadnji trije dnevi v zasedenem Guštanju, Koroški fužinar 1975, št. 4, str. 65—67

Z

536. Zadnik Štefka: Bibliografija o narodnoosvobodilnem boju Slovencev za leto 1966, Prispevki za zgodovino delavskega gibanja 1970, št. 1—2 — priloga str. 1—40
537. Zadnja bitka na Poljani, Delo 1970, št. 129, str. 7
538. Zalaznik Franc-Leon: Dolga in težka pot, Maribor 1963
O poti po področju Meže str. 148—179
539. Zalaznik Franc-Leon: Na Pohorju, Ptujski tednik, Ptuj 10. VIII. 1951, št. 31
Tudi o partizanstvu v Mežiški dolini leta 1943
540. Zalaznik Franc-Leon: Na Pohorju, Spomini na partizanska leta I, Ljubljana 1974, str. 119—126
Opisuje tudi napad na Mežico
541. Zalaznik Franc-Leon: Na Pohorju, Spomini na partizanska leta III, Ljubljana 1949, str. 185—196
Tudi o napadu na Mežico
542. Zalaznik Franc-Leon: S Pohorja na Koroško in nazaj. Komandant Stane. Zbornik, Ljubljana 1977, str. 273—288
O prihodu komandanta Staneta v Koprivno in Toplo
543. Zbornik dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov VI. del, knjige 1—14, Beograd 1952 (VI. del, knjiga 1), Ljubljana 1953—1972 (VI. del, knjige 2—14)
V vseh knjigah so dokumenti o Mežiški dolini
544. Združenje zveze borcev NOV občine Ravne pred novimi nalogami. Misli in sklepi z letne skupščine (S slikami), Informativni fužinar 1966, št. 5, str. 11—14
545. Zgonc Ignac: Pri Petričevih v Javorju, TV-15 1973, št. 52, str. 13
546. Zihel Boris: France Rozman-Stane na Koroškem, Koroška v borbi, Celovec 1951, str. 64—65 in Večer 1953, št. 100
547. Zlata poroka zakoncev Kotnik, Koroški fužinar 1976, št. 3, str. 56
Nekaj podatkov o usodi Juričeve družine na Dobrih med NOB
548. Zmagoviti pohodi tomšičevcev, Šaleški radar 1967, št. 16, str. 3—4
O bojih ob Uršlji gori, v Zarazborju in Zavadnjah
549. Zgodovinski dan Solčave, Novi tednik, Celje 1969, št. 40, str. 13 in št. 43, str. 13
Dogodki oktobra 1944 v Solčavi in nekaj podatkov za Mežiško dolino
550. Zorman Joško: Rdečearmejec, Še pomniti, tovariši? Ljubljana 1948, str. 275—276
Doživljaj v pregnanstvu v Srbiji

Z

551. Zagar Marija: Zena partizanka pripoveduje, Glas Mežiške doline, Mežica 1. IX. 1952, št. 7
552. Zaucer Pavle-Matjaž: Govor na partizanskem srečanju v Kotljah dne 28. X. 1973, Vestnik koroških partizanov 1973, št. 4, str. 45 do 51
553. Zaucer Pavle-Matjaž—Franček Drenovec: Koroška, Slovenski poročevalec 21. VII. 1954, št. 170
554. Zaucer inž. Pavle-Matjaž: »Koroško ljudstvo Te, Tito, radostno pozdravlja«, Večer 21. VII. 1954, št. 170
555. Zaucer Pavle-Matjaž: Koroški partizani, Borec 1967, št. 10, str. 795—800

556. (Zaucer Pavle)-Matjaž: Naša prva obveščevalka, Vestnik koroških partizanov 1976, št. 4, str. 27—28

557. Zaucer Pavle-Matjaž: Ob deseti obletnici ustanovitve I. koroškega bataljona, Tovariš 1953, št. 16, str. 424

558. Zaucer Pavle-Matjaž: Odprta knjiga zgodovine NOB plemeniti mlado generacijo, Koroški fužinar 1963, št. 6—8, str. 6—8

559. Zaucer Pavle-Matjaž: Partizanski praznik pri Beli peči, Koroški fužinar 1970, št. 4, str. 2—4

560. Zaucer Pavle-Matjaž: Tako se je prebujala Koroška, Delo 1969, št. 115, str. 2

561. Zaucer inž. Pavle-Matjaž: Topla naš spomenik, Koroški fužinar 1976, št. 1, str. od 56 do 57

562. Zaucer Pavle-Matjaž: Tovariši in tovarišice, dragi borci, draga mladina! Vestnik koroških partizanov 1972, št. 4, str. 21—28
Govor na Selah pri Slovenjem Gradcu

24. IX. 1972. leta na proslavi ob 30. letnici slovenske partizanske vojske

563. Zaucer Pavle-Matjaž: 30 let hotuljskega partizanskega tabora, Informativni fužinar 1973, št. 12, str. 5—6

564. Zaucer Pavle-Matjaž: Umrli je Dulerjeva mama, Koroški fužinar 1975, št. 4, str. 76

565. Zaucer inž. Pavle-Matjaž: Uvodna beseda, v knjigi: Bogdan Zolnir: Partizanski tisk ob Meži, Mislinji, Dravi, Maribor 1962, str. od 7—11

566. (Zaucer Pavle)-Matjaž: Začetki NOB v Mežiški dolini jeseni 1942. leta, Vestnik koroških partizanov 1976, št. 4, str. 29—39

567. (Zaucer Pavle)-Matjaž: Zapis ob drugi izdaji knjige Karla Prušnika-Gašperja »Gamsi na plazu«, Vestnik koroških partizanov 1974, št. 4, str. 27—37

568. Zaucer Pavle-Matjaž: Zapisi o prvem maju, Koroški fužinar 1977, št. 2, str. 25—26

569. Ževart Milan: Narodnoosvobodilna vojna v Šaleški dolini, Zgodovinski časopis, Ljubljana 1971, št. 1—2, str. 81—101

O bojih pri Šentvidu pri Javorju in uničenje cerkve

570. Ževart Milan—Terčak Stane: Od vstaje do zmage. Narodnoosvobodilna vojna v Šaleški dolini in Šmartnem ob Paki, Maribor 1966

Tu so številni podatki o borbah ob razvodnici med Mežo in Pako

571. Ževart Milan: Po sledovih narodnoosvobodilne vojne v mariborskem okraju, Maribor 1962

572. Življenjepisi, Vestnik odbora koroških partizanov, št. 5, str. 5—11

O dveh borcih 1. koroške čete

573. Zolnir Bogdan: Dolič—Podklanec—Poljane. — Prizorišče zadnjih bitk druge svetovne vojne, Koroški fužinar 1955, št. 10—12, str. 21—24

574. Zolnir B(ogdan): Hočete zvedeti, kako smo leta 1943 zagodli Nemcem? Večer 3. VII. 1957, št. 154

Tudi o požigu gradu Plešivec

575. Zolnir Bogdan: Iz težkih in slavnih dni... Naši ljudje ob prihodu XIV. divizije februarja 1944, Mislinjska dolina 1958, št. 1, str. 4—7

576. Zolnir Bogdan: Ko je štirinajsta prišla na Štajersko, Viharni časi III. Spomini na partizanska leta, Ljubljana 1960, str. 149—158

577. Zolnir Bogdan: Kraj, kjer je padla zver na kolena. Ob tridesetletnici osvoboditve, TV-15 1975, št. 13, str. 5

578. Zolnir Bogdan: Kronika trpljenja. Naši ljudje v begunjskih gestapovskih bukvah, Koroški fužinar 1967, št. 1, str. 14—18

579. Zolnir Bogdan: Narodnoosvobodilni boj na vzhodnem Koroškem leta 1943, Vestnik koroških partizanov 1973, št. 2/3, str. 28—55

580. Zolnir Bogdan: Naši aktivisti OF, Koroški fužinar 1977, št. 4, str. 3—10

581. Zolnir Bogdan: Ob prazniku Mežiške doline, Koroški fužinar 1963, št. 6—8, str. 37—38

582. Zolnir Bogdan: Odkritje partizanske grobnice v Zarazborju pod Uršljo goro, Večer 1959, št. 233—234

Spomenik na pokopališču pri sv. Jakobu v Koprivni

583. Zolnir Bogdan: Partizanski grobovi onstran meje, Koroški fužinar 1966, št. 4, str. 7—12

Omenjenih nekaj padlih partizanov doma iz Mežiške doline

584. Zolnir Bogdan: Partizanske Kotlje, Večer 1954, št. 139—140

585. Zolnir Bogdan: Partizanski tisk ob Meži, Mislinji, Dravi, Maribor 1962

586. Zolnir Bogdan: Planinske kočje v boju z okupatorjem, Planinski vestnik 1958, št. 5, str. 273—284

587. Zolnir Bogdan: Po muzejski zbirki o nacističnem nasilju v Dravogradu (S slikami), Koroški fužinar 1967, št. 4, str. 2—6

588. Z(olnir) B(ogdan): Priče fašističnega nasilja v Dravogradu, TV-15 1967, št. 27

589. Zolnir Bogdan: Prihod Kranjčevega bataljona na Štajersko, Večer 1954, št. 135, 139, 171, 178, 182

590. Zolnir Bogdan: Prve uporniške skupine, Tovariš 20. VIII. 1954, priloga k št. 34, str. XII—XIII

591. (Zolnir Bogdan): Prvi koroški bataljon, Borec 1953, št. 5, str. 149—152

592. Zolnir Bogdan: Razvoj NOB v Mežiški dolini, Koroški fužinar 1953, št. 4, str. 4—14

593. Zolnir Bogdan: Selili so nas skozi taborišče Šmartno, Mislinjska dolina, Slovenj Gradec 1961, št. 10—11/12

Tudi izseljenci iz Mežiške doline

594. Zolnir Bogdan: Slovenjegraški okraj med narodnoosvobodilno borbo, Slovenj Gradec ob 700-letnici, str. 51—62

595. Zolnir Bogdan: S partizani na Koroškem, Večer 7. V. 1955, št. 106

596. Zolnir Bogdan: Tako skrivnostno so kovali naš čas. Mežiška dolina v jeseni 1944, Koroški fužinar 1964, št. 11—12, str. 5—6

597. (Zolnir Bogdan): V koroškem kotu pred dvanajstimi leti (S slikami), Ljudska pravica 1957, št. 113, str. 3

598. Z(olnir) B(ogdan): V slovo nosilki spomenice Anici Tomazin-Pepci, Koroški fužinar 1977, št. 1, str. 73—74

599. Zolnir Bogdan: Vodič po muzeju NOB v Slovenj Gradcu, Koroški fužinar 1956, št. 10—12, str. 8—12

600. Zolnir Bogdan: Vojna po končani vojni. Zadnje bitke leta 1945 v naših krajih, Koroški fužinar 1965, št. 10—12, str. 17—20

601. Zolnir Bogdan: Zgornja Mežiška dolina med mednarodnoosvobodilno vojno, 300 let mežiški rudniki, Mežica 1965, str. 63—87

Spoštovani stari oče, Alojzij Petrič

Ko vas z žalostjo in bolečino v srcih spremljajo na zadnji zemeljski poti vaši najdražji: žena, otroci, vnuki ter sorodniki — ko se jim v tako velikem številu pridružujemo in jemljemo od vas slovo prijatelji in znanci iz Jazbine, Javorja, Črne in še od drugod, želimo tako izpričati in potrditi dejstvo, kako smo vas spoštovali in radi imeli.

V tem tožnem trenutku slovesa bo prav in primerno, da obudim spomine na vašo življenjsko pot, ki sta jo družno z ženo prehodila v delu, trpljenju in skrbah, pa tudi v veselju in tihi sreči do vajinega visokega jubileja — zlate poroke in še dalje. Vaš potopis bo v kratkem vaša avtentična izpoved, kakor ste mi jo sami pripovedovali lepega poletnega dne 1973 l. v kuhinji vaše gostoljubne domačije, v sončnem Javorju.

Pok. Alojz Petrič se je rodil 12. junija 1896 v Jazbini. 5 let je hodil v takratno nemško šolo v Črno, nato pa se je posvetil delu na očetovem posestvu, dokler ga aprila 1915. leta niso poklicali na štelngo in potem napotili v vojsko. Dva in dvajsetletni fant se je jeseni 1918 srečno vrnil domov. Kot edinec je po umrlem očetu podedoval domači grunt in si kmalu izbral življenjsko družico Mojco, roj. Maze; 26. nov. 1919 sta v idilični cerkvi pri Joštu sklenila zakonsko zvezo in si obljubila dosmrtno zvestobo. Oba mlada, polna bogatih snovanj in načrtov sta si ustvarila družino. Petim otrokom sta podarila življenje ter jih vzgajala z ljubeznijo in odpovedjo.

Ko je nasilni osvajalec pregazil našo deželo, tudi njima ni bilo prizaneseno. Iz

zlahtnega rodoljubja, iz čiste zvestobe rodu in domu svojemu so se vrata Petričeve domačije široko in na stežaj odprla borbem za svobodo, ki so jo zaupno imenovali med seboj »Pri treh miškah«. Zvesto sodelovanje in pomoč NOB pa sta bila kmalu nasilno pretrgana.

9. novembra 1943 leta je družina Petričevih doživela svoj najbolj žalosten in najtemnejši dan. Nemška policija je vso noč sledila borbem 2. čete Koroškega bataljona, ki so se po uspešni akciji nad Prevaljami ustavili pri Petriču in tam počivali. Policija je obkolila hišo in zjutraj ob svitu se je vnel silovit boj. Domačija je pogorela, najstarejša hči Marija je obležala smrtno zadeta in je po prenosu v bolnico umrla. Takoj po pogrebu so aretirali očeta, mater in hčerko Nežko. Odpeljali so jih v celovške zapore, nato pa v taborišče: očeta v Dachau, mater v Rawensbrück, Nežko v Hamburg. Časa trpljenja je prekipela, družinska tragedija pa se je odigravala vse do svobode.

Spoštovani oče! Ko se poslavljam od vas v imenu KS, SZDL in ZB NOB Črna na Koroškem, se vam zahvaljujem za vse, kar ste v svojem življenju dobrega storili svojim bližnjim in soljudem, zahvaljujem se vam za vse vaše žrtve in trpljenje.

Bili ste dober mož in skrben oče.

Bili ste kmet, ki je svoje moči daroval delu in zemlji ter vanjo pognal globoke korenine. Orali ste in se trudili v znoju

Alojz Petrič

svojega obraza. Sejali ste zlata semena bogato žetev prihodnosti. Hodili ste med brazdami in razori in ste poslušali, kar v neprestani pesmi kipela in dehtela iz zemlja, zemlja slovenska, ki vas danes sprejema v svoje ročje.

Na zadnji postaji vaše poti gledamo dove naših bojev, domovine rast in Glejte: vanjo vtkan je tudi vaš delež.

Slike za to številko so prispevali Muzej Slovenj Gradec, Rado Vončina in fotoarhiv Koroškega fužinarja.

To slavnostno številko je uredil skupni uredniški odbor Vestnika koroških partizanov in Koroškega fužinarja. Glavni urednik Jože Šater, odgovorni urednik Peter Tomazin-Skala.

Izdaja odbor za informiranje in kulturno dejavnost Zelezarne Ravne. Ureja uredniški odbor: dipl. inž. Jože Borštner, prof. Silva Breznik, inž. Joško Kert, Marjan Kolar, Frančiška Korošec, Jože Šater, dipl. inž. Mitja Šipek, inž. Stefan Vovk, Milan Zafošnik. Lektor: Marija Potočnik. Odgovorni urednik: Jože Šater. Telefon 06 031, interni 298. Tiska CGP Mariborski tisk, Maribor. Glasilo je po 7. točki prvega odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu (Ur. list SFRJ, št. 33/72) in mnenju sekretariata za informacije SRS, št. 421/72) prosto plačila prometnega davka.

Spominska plošča na delavskem domu v Žerjavu